

JULES VERNE

**CIRKUSZKOCSIVAL
A SARKVIDÉKEN ÁT**

(CÉSAR CASCABEL)

REGÉNY

FORDÍTOTTA: BARTÓCZ ILONA

TARTALOM

ELSŐ RÉSZ

- I. A CSALÁD VAGYONA
- II. A CASCABEL CSALÁD
- III. A SIERRA NEVADA
- IV. NAGY ELHATÁROZÁS
- V. ÚTON
- VI. AZ ÚT FOLYTATÁSA
- VII. A CARIBOUN
- VIII. A KÓFICOK FALUJÁBAN
- IX. TILOS AZ ÁTJÁRÁS
- X. KAYETTE
- XI. SITKÁBAN
- XII. SITKÁTÓL A YUKON-ERŐDIG
- XIII. CASCABELNÉ ASSZONYSÁG TRÉFÁJA
- XIV. A YUKON-ERŐDTŐL PORT CLARENCE-IG
- XV. PORT CLARENCE
- XVI. BÚCSÚ AZ ÚJVILÁGTÓL

MÁSODIK RÉSZ

- I. A BERING-SZOROS
- II. KÉT ÁRAMLAT KÖZÖTT
- III. SODRÓDÓ JÉGTÁBLÁN
- IV. NOVEMBER 16-TÓL DECEMBER 2-IG
- V. A LJAHOV-SZIGETEK
- VI. TÉL A KATYELNIJ-SZIGETEN
- VII. CÉSAR CASCABEL POMPÁS TRÉFÁJA
- VIII. A JAKUTOK FÖLDJÉN
- IX. A SZÉP VÁNDOR ÚTJA AZ OB FOLYÓIG
- X. AZ OB FOLYAMTÓL AZ URÁL HEGYSÉGIG
- XI. AZ URÁL HEGYSÉGBEN
- XII. BEFEJEZETT UTAZÁS, AMELYNEK NINCS VÉGE
- XIII. EGY IZGALMAS NAP TÖRTÉNETE
- XIV. MINDEN JÓ, HA JÓ A VÉGE
- XV. BEFEJEZÉS

ELSŐ RÉSZ

I. A CSALÁD VAGYONA

- Hát egyikőtöknek sincs néhány garasa, amit nekem adhatna?... Rajta, gyerekek, forgassátok ki a zsebeiteket!

- Tessék, apám! - mondta a kislány.

Gyűrött, piszkos, zöldes színű papirost húzott ki a zsebéből. A négyszögletes papíron csaknem olvashatatlan szavak, *United States fractional currency* fogták körbe egy méltóságos külsejű redingotos úr fejét, a hatszor ismétlődő 10-es számjeggyel együtt - ami azt jelentette, hogy a papírpénz értéke tíz cent, vagyis körülbelül ötven francia fillér.

- Hol szerezted? - kérdezte az édesanyja.

- Az utolsó keresetemből maradt - felelte a kis Napoleona.

- És neked, Sandre, neked már semennyi sincs?

- Nincs, apám!

- És neked, Jean?

- Nekem sincs.

- Mennyi hiányzik még, César?... - kérdezte Cornélia, a felesége.

- Két cent kellene még, hogy kerek összeg legyen - válaszolta César Cascabel.

- Tessék, főnök úr - szólt Szegfűszeg, s megpörgetett a levegőben egy rézpénzt, melyet zsebe mélyéből kotort elő.

- Bravó, Szegfűszeg! - kiáltott föl a kislány.

- Helyes!... Ezzel meg is van! - kiáltotta Cascabel.

És valóban „meg is volt”, hogy a derék komédiás szavaival éljünk. Az összeg csaknem kétezer dollárra, vagyis tízezer frankra rúgott.

Tízezer frank, ez, ugye, már igazi kis vagyonszámba megy, ha az ember úgy jut hozzá, hogy a tehetségével bírja nagylelkűségre a közönséget.

Cornélia megcsókolta a férjét, utána a gyermekei is mind sorra csókolták.

- Most pedig - mondta Cascabel -, most pedig nyomban vásárolnunk kell egy titkos zárú pénzesládát, amiben őrizhetjük egész vagyonunkat.

- Okvetlenül szükség van rá? - aggályoskodott Cascabelné, aki félt a felesleges költségektől.

- Cornélia, erre okvetlenül szükség van!

- Talán egy ládikó is megtenné?

- Nahát, ezek az asszonyok! - tört ki Cascabel. - A ládikó ékszernek való! Pénzesláda vagy legalábbis egy kisebb páncélszekrény kell a pénznek, s minthogy hosszú útra indulunk a tízezer frankkal...

- Jó, hát vásárold meg azt a kazettát, de ügyesen alkudj! - mondta Cornélia.

A családfő kinyitotta a „pompás és célszerű” kocsiját, mely lakhelyül szolgált, mikor ideoda utaztak a vásárokra, lement a rudakhoz rögzített vaslépcsőn, s elindult a Sacramento központja felé vezető egyik utcán.

Február havában még hideg van Kaliforniában, noha ez az állam ugyanazon a szélességi fokon fekszik, mint Spanyolország. De hamis nyusztal bélelt, jó köpönyegébe burkolózva, prém-süvegét fülére húzva, César Cascabel csöppet sem félt a hidegtől, s vidáman baktatott előre. Pénzesláda! Hogy pénzesláda-tulajdonos lehessen, ez volt élete nagy álma, mely most végre megvalósul!

1867 elején történt mindez.

Tizenkilenc évvel korábban még nagy, kopár síkság terült el Sacramento helyén. A közepén egy kis erődítmény emelkedett, valami gerendaházféle, a szetterek, az első kereskedők építették, hogy könnyebben védelmezhesék táborhelyeiket a nyugat-amerikai indiánok támadásai ellen. De miután az amerikaiak Kaliforniát elhódították a mexikóiaktól, akik képtelenek voltak megtartani ezt a területet, az ország képe rendkívüli módon megváltozott. Város emelkedett az erődítmény helyén - történetünk idején az Egyesült Államok egyik legnagyobb települése, noha a tűzvészek és árvizek többször is elpusztították a születő várost.

1867-ben tehát César Cascabelnek már nem kellett rettegnie az indián törzsek betöréseitől, sem a világ különböző tájairól ide vándorolt gonosztevő bandák támadásaitól, pedig ez a gyülekező népség valósággal ellepte a vidéket 1849-ben, mikor felfedezték kissé északabbra, a Grass Valley fennsíkján levő aranybányákat, és a híres Allison Rauch lelőhelyet, melynek érce kilogrammonként egy frank értékű aranyat tartalmaz.

A mesebeli vagyonok, az iszonyatos csődök és elmondhatatlan nyomorúságok ideje bizony elmúlt. Aranykutatók már a Washington állam fölött elterülő Angol-Columbia Caribou nevű vidékén sincsenek, ahova pedig 1863 táján csak úgy özönlöttek az aranyásók. César Cascabelt tehát nem fenyegette az a veszedelem, hogy útközben elrabolják tőle vagyonkáját, melyet a szó szoros értelmében orcája veritékével keresett, s most köpönyege zsebeiben őrzött.

A pénzesláda beszerzése valójában nem volt feltétlenül szükséges, mint ahogy állította, ahhoz, hogy pénzt biztonságban tudja, mégis ragaszkodott hozzá, mert nagy útra készült, keresztül a Vadnyugat területein, melyek nem voltak olyan biztonságosak, mint Kalifornia útjai - s e hosszú utazás végcélja az volt, hogy visszakerüljön Európába.

César Cascabel nyugodtan ballagott a város széles, tiszta utcáin. Itt-ott tereken ment át, a szép fák most csak lombtalan árnyékukat vetették rájuk; bérpalotákat látott és magánházakat, melyek éppen olyan elegánsak, mint amilyen kényelmesek voltak, angolszász stílusú középületeket, sok, hatalmas templomot, melyek olyan impozánssá tették Kalifornia e nagy városát. Mindenütt a dolguk után járó emberek, kereskedők, hajóépítők, gyárosok; voltak, akik a folyami hajókra vártak, mások meg a Folsom-vasút állomásánál tolongtak, ahonnan az Egyesült Államok belső vidékei felé indulnak a vonatok.

César Cascabel a High Street felé tartott, és közben egy francia katonadalt fütyörészett. Már régebben látott ebben az utcában egy üzletet, amely a híres párizsi Fichet és Huret cégnek is versenytársa lehetett volna. Sacramentóban William J. Morlan adta el kitűnő áruit, méghozzá olcsón, vagyis viszonylag olcsón, minthogy az Észak-amerikai Egyesült Államokban minden árucikk méregdrága.

William J. Morlan éppen az üzletében volt, mikor Cascabel belépett.

- Van szerencsém, Morlan úr... Egy hordozható pénzesládát szeretnék vásárolni.

William J. Morlan ismerte César Cascabelt, no de ki nem ismerte őt Sacramentóban? Hiszen már három hét óta szórakoztatta a város lakosságát! Az érdekes kereskedő így válaszolt:

- Páncélszekrényt, Cascabel uram? Kérem, fogadja szerencsekívánataimat...

- Ugyan, milyen alkalomból?

- Mert ha valaki páncélszekrényt vásárol, ez arra mutat, hogy van néhány zacskóra való dollárja, amit beletehet.

- Ahogy mondja, Morlan uram.

- Nos, kérem, válassza ezt - folytatta a kereskedő, s egy hatalmas páncélszekrényre mutatott, melynek a Rothschild fivérekénél vagy más bankároknál lett volna helye, vagyis olyan emberek irodáiban, akik általában jól állnak pénz dolgában.

- Ó!... Ó!... kisebb is megteszi! - mondta Cascabel. - Hiszen ebbe az egész családomat betelepíthetném!... A család igazi kincs, nem mondom, de most mégsem arról van szó, hogy a családomat akarnám lakat alatt őrizni!... Mondja csak, Morlan úr, mennyi pénz férne ebbe a hatalmas ládába?

- Több millió arany.

- Több millió?... Hát jó... majd visszatérek rá... később, mikor meglesz az a több millió!... De most egy kicsi, nagyon tartós kazettára van szükségem, amit akár a hónap alatt is magammal vihetek, és betehetek a kocsimba, mikor útra indulok.

- Olyannal is szolgálhatok, Cascabel uram.

És a kereskedő elibe tett egy biztonsági zárral fölszerelt pénzesládát. A súlya nem haladta meg a húsz fontot, belülről meg pontosan olyan volt, akár a bankokban álló páncélszekrények, melyekben pénzt vagy értékpapírt tartanak.

- Ezenfelül tűzálló - tette hozzá William J. Morlan -, a gyár írásban vállal érte jótállást.

- Nagyszerű!... Nagyszerű! - mondta César Cascabel. - Ez kell nekem, ha ön felel a zár biztonságáért.

- Betúzárral van ellátva - magyarázta a kereskedő. - Négy betű... négy betűből álló szót választhat négy ábécéből, ami négyszázezer kombinációra ad lehetőséget. Amíg a tolvaj az egyetlen igazit próbálgatja, akár milliószor is lefülelhetik.

- Milliószor?! Morlan úr, ez valóban pompás!... És az ára?... Mert, ugye, mégis túlságosan drága volna egy olyan pénzesláda, ami többbe kerül, mint amit az ember bele tehet.

- Igaza van, Cascabel uram! Éppen ezért hat és fél dollárért kínálok önnek ezt a kazettát.

- Hat és fél dollár! - vágott közbe Cascabel. - Nem tetszik nekem ez a hat és feles szám. Ha üzletről van szó, Morlan uram, beszéljünk mindig kereken! Mondjuk, öt dollár!

- Rendben van, de csak azért, mert ön a vevő, Cascabel úr.

Miután az alku létrejött, s a vevő fizetett, William J. Morlan föl kínálta a mutatónyosnak, hogy a ládát elküldi lakókocsijához, nehogy neki magának kelljen cipelnie.

- Ugyan, Morlan úr! Nekem ajánlja ezt, nekem, az ön alázatos szolgájának, aki negyvenfontos súlyokkal játszadozik?

- Ejnye, khm... Valójában mennyit nyomnak az ön negyvenfontos súlyai, Cascabel úr? Már megbocsásson! - kérdezte nevetve Morlan.

- Pontosán tizenöt fontot, de ne mondja el senkinek! - hangzott Cascabel válasza.

A vevő és az eladó ezután egymástól kölcsönösen elbűvölve, elváltak.

A pénzesláda boldog tulajdonosa fél órával később a vásártérre ért, ahol a kocsija is állt, s ő némi önelégültséggel helyezte el benne a „Cascabel cég pánccsaszekrényét”.

Ó, hogy megcsodálta háza népe ezt a kis ládát! S milyen boldog, milyen büszke volt az egész család! Egyre nyitogatták, csukogatták, a kis Sandre mindenáron bele akart bújni, csak úgy, játékból. De sehogy sem sikerült, Sandre nem fért a pénzesládába.

Szegfűszeg meg egész egyszerűen soha nem látott ilyen gyönyörűt, még álmában sem.

- Ezt aztán nehéz lehet kinyitni! - kiáltott föl. - Hacsak nem nagyon is könnyű, mert mondjuk, rosszul záródik!

- Okos beszéd! - válaszolt César Cascabel.

Aztán parancsoló hangon, mely nem tűr ellentmondást, és minden tétovázást kizáró mozdulat kíséretében folytatta:

- Rajta, gyerekek, egyik lábatok itt, a másik ott legyen, hozzatok valami ebédrevalót... De fejedelmet! Tessék, itt van egy dollár, elkölthetitek... Most én tartalak jól benneteket!

Ó, a derék ember! Mintha nem ő „tartotta volna jól” őket mindennap! De szerette az efféle tréfákat, amiket mindig jóízű nevetéssel kísért.

Jean, Sandre és Napoleona egy szempillantás alatt eltűnt Szegfűszeggel és egy nagy szalmakosárral együtt, hogy legyen miben hazacipelniük az ennivalót.

- És most, hogy kettesben vagyunk, Cornélia, beszéljünk kicsit - mondta Cascabel.

- Ugyan miről, César?

- Hogy miről?... Hát meg kell beszélünk, milyen szót választunk a pénzesládánk zárjához. Nem mintha nem bíznék a gyerekekben!... Isten őrizz! Hiszen valóságos angyalok!... Vagy akár ebben a szamár Szegfűszegben... maga a becsület... De ez a szó mégis maradjon titok.

- Válassz, ahogy akarsz - mondta Cornélia -, rád bízom. Nekem teljesen mindegy.

- Mégis, nincs olyan szó, amit szeretnél?

- Nincs.

- Rendben van, én leginkább egy tulajdonnevet szeretnék...

- Igen!... helyes... a te nevedet, César!

- Lehetetlen... túl hosszú!... Csak négy betűből állhat a név.

- Hát hagyjunk el egyet a nevedből! Mondjuk, César „r” nélkül. Elvégre azt csinálhatunk, amit akarunk!

- Bravó, Cornélia! ez jó ötlet... igazán rád vall, édes feleségem! De ha már úgy határozunk, hogy egy betűt elveszünk egy névből, jobban szeretném, ha négy betűt hagynánk el a te nevedből!

- Az én nevemből?

- Igen!... A neved végződését vennék: *élia*. Ezt előkelőbbnek is találom!

- Ó!... César!

- Ugye, örülnél, ha a te nevedre nyílna a pénzesládánk?

- Igen, hiszen ez van a szívedben is - válaszolt Cornélia lelkesen és gyöngéden.

Majd boldogan megcsókolta derék férjeurát.

E kombináció tette hát lehetővé, hogy aki nem ismeri az *Élia* nevet, semmiképpen sem nyithatja ki a Cascabel család pénzesládáját.

Egy fél órával később a gyerekek megérkeztek az ennivalóval, hoztak sonkát s étvágygerjesztő szeletekre vágott, sózott marhahúst és néhány érdekes zöldségfélét, ami a kaliforniai növényvilág meglepetései közé tartozik: bokorszerű káposztát, dinnye nagyságú burgonyát, fél méter hosszú sárgarépát, amiről Cascabel mindig elmondta, hogy legföljebb az hasonlítható hozzá, ami csak úgy magától, vadon terem. Ami meg az italt illeti, kedvükre válogathattak mindabból, amit a természet és az ipar kínál az amerikai toroknak. Ennél az ebédnél, nem beszélve a kancsókban habzó sörről, a desszerthez mindenki kapott egy pohárka finom sherryt.

Cornélia, a mindig készségesen segédkező Szegfűszeggel, pillanatok alatt elkészítette az ebédet. Az asztalt a kocsis belső fülkéjében terítették meg, amit családi társalgónak neveztek, s amit a szomszédos fülkében fölállított tűzhely elég jól átmelegített. Ezen a napon - egyébként ez rendszerint így volt - kitűnő étvággyal evett az apa, az anya és a gyerekek is, s a körülmények igazán indokolták a jó étvágyat.

Ebéd után César Cascabel olyan ünnepélyes hangon szólalt meg, mintha a közönséghez szónokolna:

- Gyermekeim, holnap elhagyjuk Sacramento nemes városát és annak érdemes lakóit, akiket részünkről csak dicséret illethet, legyenek akár vörös, fekete vagy fehér bőrűek. De Sacramento Kaliforniában van, Kalifornia Amerikában, Amerika pedig nincs Európában. A haza pedig csak haza marad, és Európa Franciaországot jelenti, és éppen ideje, hogy annyi meg annyi éven át tartó távollét után Franciaország viszontlásson bennünket „falai között”. Vagyont szereztünk? Őszintén szólva, nem! Mégis van egy kis kupac dollárunk, s pompásan fest majd a kazettánkban, ha már beváltottuk aranyra vagy francia pénzre. Ennek az összegnek egy része arra szolgál, hogy átkeljünk az Atlanti-óceánon valamelyik gyors hajón, melyen hazánk háromszínű lobogója leng, egy olyan lobogó, melyet hajdan Napóleon hordozott győzelmesen egyik fővárosból a másikba... Egészségedre, Cornélia!

Cascabelné főhajtással köszönte meg a szeretet e jelét, mellyel férje gyakran adózott előtte, mintegy köszönetül, hogy gyermekeikben valóságos Alcideseket és Herkuleseket adott neki.

Ezután így folytatta:

- Szerencsés utazásunkra is iszom! Bárcsak kedvező szelek dagasztanák vitorláinkat!

Abbahagyta a szónoklást, hogy mindenkinek töltsön egy utolsó pohárkát a kitűnő sherryből.

- De te, Szegfűszeg, te talán azt akarod mondani, hogy ha kifizettük az útiköltségünket, nem marad semmi a pénzesládánkban!

- Nem, főnök úr... hacsak a hajójegy ára a vasúti jegy árával együtt...

- Vasút! *rails-roads*, mint a jenkik mondják! - kiáltott föl Cascabel. - Hogyan lehet valaki ilyen együgyű, ilyen megfontolatlan! Egyáltalán nem veszünk vasúti jegyet! Meg akarom spórolni az útiköltséget Sacramentótól New Yorkig, s ezért a lakókocsiban utazunk! Néhány száz mérföldtől, úgy gondolom, nem ijed meg a Cascabel család, hiszen már megszokhatta a világjárást!

- Ez csak természetes! - mondta Jean.

- És milyen öröm lesz viszontlátni Franciaországot! - sóhajtott fel Cascabelné.

A mi Franciaországunkat - mondta César Cascabel -, ti még nem ismeritek a mi szép hazánkat, hiszen Amerikában születtetek, de most végre meglátjátok! Ó, Cornélia, húszévi távollét után milyen öröm lesz számodra Provence, a szülőfölded, nekem meg az enyém, a szép Normandia!

- Bizony, César, bizony!

- Tudod, Cornélia, ajánlhatnának most nekem szerződést akár a Barnum-társulathoz, még azt is visszautasítanám! Halogatni a visszautazásunkat? Azt már nem!... Inkább kézen járva tenném meg az utat; a honvágy fogott el bennünket, s ezt a betegséget úgy kell kezelni, hogy visszatérünk a szülőföldre! Nincs más gyógyszer.

César Cascabel igazat mondott. Feleségének és neki is csak egy gondolata volt: hazatérni Franciaországba, s milyen öröm, hogy megtehetik, hiszen megvan hozzá a pénzük.

- Holnap tehát elindulunk - mondta Cascabel.

- S talán ez lesz az utolsó utazásunk - jegyezte meg a felesége.

- Cornélia - válaszolt méltóságosan a férje -, csak egyetlen utolsó utazásról tudok, arról, amihez az Isten nem ad retúrjegyet.

- Igazad van, César, de ha majd összegyűjtöttünk egy kis vagyont, ugye pihenünk kicsit ez előtt az utolsó út előtt?

- Hogy mi pihenünk, Cornélia? Soha! Nem akarok vagyont, ha a vagyon a tétlenséghez vezet! Vagy azt gondolod, jogodban áll parlagon hevertetni a képességeket, melyekkel a természet oly bőven fölruházott? El tudod képzelni, hogy képes lennék ölbe tett kézzel ülni, kitenni magamat a veszélynek, hogy az izmaid berozsdásodjanak? El tudod képzelni, hogy Jean abbahagyja egyensúlyozó gyakorlatait, hogy Napoleona nem táncol többé a kötélén egyensúlyzóval vagy anélkül? Hogy Sandre nem áll az emberpiramis csúcsán, vagy hogy Szegfűszeg nem kap percenként fél tucat pofont a közönség nagy derűjére? Nem, Cornélia, mondd azt, hogy az eső kioltja a napot, hogy a halak fölisszák a tengert, de ne mondd azt, hogy eljön a nap, mikor a pihenés órája üt a Cascabel család számára!

És most már csak be kellett fejezniük az előkészületeket, hogy másnap útnak indulhassanak, mihelyt a nap Sacramento láthatárára emelkedik.

Délután mindennel elkészültek. Főlöszleges is mondanunk, hogy a híres-nevezetes pénzesládát biztos helyre tették, a kocsik legbelső fülkéjébe.

- Ilyen módon éjjel-nappal őrizhetjük - mondta Cascabel.

- Azt hiszem, César, valóban jó ötlet volt ez a kazettavásárlás, most már nem sajnálom érte a pénzt.

- Talán kicsit kisebb a kelleténél, de majd nagyobbbat vásárolunk... ha a vagyonunk gyarapszik.

II. A CASCABEL CSALÁD

Cascabel!... Ünnepezt, sőt híres név ez az öt világrészben „és másutt”, mint büszkén mondogatták e név viselői.

César Cascabel a normandiai Pontorsonban született, és kisujjában volt a normand föld lakóinak minden fortélyossága, ügyessége, ravaszsága. De akármilyen furfangos, akármilyen huncut volt is, becsületes maradt, s nem volna méltányos, ha összetévesztenénk a komédiások testületének oly gyakran gyanús tagjaival. Erényeivel feledtette el alacsony származását és a foglalkozásával járó gyarlóságokat.

Történetünk idején César Cascabel éppen annyi idős volt, amennyinek látszott: negyvenöt éves, sem több, sem kevesebb. Apja fia volt a szó minden értelmében, bölcsője az a kosár, amit az apja hordott a hátán, miközben vásárról vásárra járt Normandiában. Anyja, miután ő megszületett, hamarosan meghalt, s éppen jókor fogadta be tagjai közé az egyik komédiástársulat, mert néhány évvel később elveszítette az édesapját is. A komédiások között telt el gyermekora, bukfeneket, grimaszokat, szaltó mortálékat, tótágast tanult. Aztán sorra volt bohóc, tornász, akrobata, vásári Herkules - míg elérkezett az idő, mikor mint három gyermek atyja, annak a kis családnak a feje lett, melyet Cascabelné, a provence-i Martignes-ban született Cornélia Vadarasse-szal alapított.

Értelmes és leleményes ember volt, nagyszerű fizikai erővel és nem mindennapi ügyességgel megáldva, erkölcsi tulajdonságai azonban semmiben sem maradtak a testiek mögött. A guruló kő persze nem mohosodik meg, de legalább fényesedik a göröngyös úton, szögletei lekopnak, kerek és fényes lesz. Így volt ez Cascabellel is: negyvenöt éven át gördült egyre tovább, s jól kicsiszolódott, sima lett és kerek, olyan ember, aki ismeri az élet minden megismerhető oldalát, aki nem csodálkozik, nem is lepődik meg semmin.

Minthogy vásárról vásárra járva bekalandozta egész Európát, és Amerikában éppen olyan otthonos volt, mint a holland vagy a spanyol gyarmatokon, csaknem minden nyelven értett, valamennyire beszélte is mindegyiket, mint mondani szokta, „még azokat is, amiket nem tudott”, mert cseppet sem feszélyezte, ha gesztusokkal kellett kifejeznie magát, mikor a megfelelő szó nem jutott eszébe.

César Cascabel a közepesnél kicsit magasabb termetű, izmos törzsű, hajlékony férfi volt, az alsó állkapcsa némileg kiugró - ami az erély jele -, meglehetősen nagy fejét kemény szálú sűrű haj borította, arcbőre különböző égtájak napsütésétől, szélviharaitól cserzett, hatalmas orra alatt pödretlen bajusz, vöröses orcáin barkó, kék szemének tekintete nagyon eleven, éles és nyájas, és ha csak egy műfogat tetet a szájába, ki lett volna mind a harminckettő. A közönség előtt akár egy szélesen gesztikuláló, regényes pózokban álló és szónoki frázisokat dörgő Frédéric Lemaître, de magánéletében nagyon egyszerű, nagyon természetes, a családjáért rajongó ember volt.

Egészsége, mint a vas, és noha kora miatt már nem gyakorolhatta az akrobatamesterséget, még mindig kiváló volt az erőmutatványokban, amihez pedig „bicepsz” kell. Ezenfelül kiváló képességekkel tűnt ki a cirkuszosok művészetének egy másik ágában, a hasbeszélésben, ami pedig, ha hihetünk Eustach püspöknek, régtől fogva ismert, minthogy szerinte a híres endori jósnő sem volt más, csak hasbeszélő. César Cascabel gégéje, ha akarta, a torkából a gyomrába csúszott. Hogy vajon tudott volna-e duót énekelni?... Aligha kellett volna nagyon biztatni.

Végül, hogy portréját teljessé tegyük, még megemlítjük, hogy különös előszeretettel viseltetett a nagy hódítók - elsősorban Napóleon iránt. Igen, úgy szerette az első császárság hőseit, ahogy megvetette hóhérait, Hudson Lowe földijeit, a gyűlöletes John Bullokat. Napóleon volt „az ő embere”! Ezért aztán nem is volt hajlandó az angol királynő előtt föllépni, „noha udvarmestere révén fölkérte erre” - s ezt addig mondogatta, míg maga is elhitte.

Pedig Cascabel korántsem volt olyan nagy cirkuszigazgató, mint mondjuk Franconi, Rancy vagy Loyal, aki lovászok, lovárnók, bohócok és zsonglőrök hadát igazgatja. Nem! Ő csak egyszerű vásári mutatványos volt, aki vásártereken, szép időben a szabad ég alatt, esőben meg egy sátor védelmében tartotta előadásait. Negyedszázadon át üzte e kockázatos, a vakszerencsétől függő mesterséget, mellyel, mint tudjuk, a titkos zárú kazettában elhelyezett kerek summát kereste.

Mennyi munka, fáradalom, sőt nélkülözés gyümölcse volt ez a kis pénz! A nehezén most már túl voltak. A Cascabel család készülődött vissza Európába. Miután átutaznak az Egyesült Államokon, folszállnak egy francia vagy amerikai hajóra - angolra semmiképpen sem!

César Cascabel egyébként semmitől sem engedte magát zavartatni. Akadályt egyszerűen nem ismert. Legföljebb nehézségeket. Kitűnően értett ahhoz, hogyan kell megbirkózni az étellel és legyűrni bajait, legszívesebben azt választotta volna jelszavául, amit Dantzig herceg, a bálványozott Napóleon egyik marsallja mondott:

- Mutassatok nekem egy rést, s átbújok rajta!

És az életben bizony sok résen átbújt.

Cascabelné született Cornélia Vadarasse, a telivér provence-i, a páratlan jósnő, a delejezők királynője, a nemének minden ékességével s a családjának minden erényével joggal büszkélkedő hölgy volt a győztese annak a női viadalnak, melyre Chicago „a világ legjobb atlétanőit hívta meg” - César Cascabel rendszerint e szavakkal mutatta be életének társát. Húsz évvel ezelőtt vette feleségül New Yorkban. Hogy megkérdezte-e az édesapját, mit szól ehhez a házassághoz? Bizony nem! Először is azért nem, mert ahogy hallotta, az apja sem kérdezte meg a nagyapját, másodszer meg azért nem, mert a derék férfiú már nem volt az élők sorában. Egész egyszerűen összeházasodtak mindazon előzetes ceremónia nélkül, melyek a vén Európában olyan kellemetlenül késleltetik két egymás számára teremtett fiatal egybekelését.

Egy este a Broadwayn César Cascabel mint néző volt jelen a Barnum-cirkusz előadásán, s elbűvölten figyelte egy fiatal francia akrobatanő, Cornélia Vadarasse kisasszony báját, hajlékonyságát és erejét a nyújtógyakorlatokban. A derék komédiásban rögtön és magától értetődően fogamzott meg az ötlet, hogy tehetségét e bájos teremtés tehetségével egyesítse, hogy kettőjük életét összefűzze, s máris feltűnt előtte a jövő: az apjukhoz és anyjukhoz méltó apró Cascabelokkal népes család képe. A szünetben fölrohanni a színpadra, bemutatni magát Cornélia Vadarasse-nak, a legtisztességesebb szándékkal házassági ajánlatot tenni neki mint francia a franciának, majd a nézőtéren keresni egy derék papot, azt kirángatni az előcsarnokba, s megkérni, hogy áldja meg két összeillő fiatal frigyét - mindez csak az Amerikai Egyesült Államok boldog földjén volt lehetséges. És vajon kevésbé boldogok az ilyen gőzmozdony sebességgel kötött házasságok? César Cascabel és Cornélia Vadarasse frigye mindenesetre a legboldogabb házasságok közé tartozott, amit valaha is kötöttek e földön.

Történetünk kezdetén Cascabelné asszony negyvenedik évében járt. Szép, bár kissé vaskos termete volt, fekete haja, fekete szeme, mosolygós szája, s mint férjének, neki is szép volt a fogsora. Kivételes testi erejéről pedig fogalmat alkothatunk, ha az emlékezetes chicagói versenyre gondolunk, melyen „becsületkontyot” nyert. Említsük még meg, hogy Cornélia

ekkor is úgy szerette férjét, mint házasságuk első napján, rendíthetetlenül bízott, feltétlenül hitt e csodálatos férfiú lángelméjében, akihez hasonlót nem sokat szült a normand föld.

A mutatványos házaspár elsőszülött gyermeke, Jean, történetünk idején tizenkilenc éves. Ha nem is örökölte szüleitől a tehetséget az erőmutatványokhoz, tornához, bohóckodáshoz és akrobatikához, annál inkább kitűnt kez ügyességével és szemének biztonságával, s e tulajdonságai révén lett belőle kecses és elegáns zsonglőr, akit azonban sikerei sem tettek dölyfössé. Szelíd, csöndes fiú volt, a haja barna, akár az édesanyjáé, de a szeme kék. Szorgalmas és visszahúzódo természetű lévén, arra igyekezett, hogy mindig és mindenütt tanuljon; noha nem szégyellte szülei mesterségét, fölfogta, hogy más is van a világon, nemcsak cirkuszi mutatványok, hogy nemcsak ebben a mesterségben lehet dolgozni, és magában megfogadta, hogy fölhagy vele, mihelyt Franciaországban lesz. De minthogy mélységesen szerette apját és anyját, mélységesen hallgatott az egészről. És különben is, vajon hogyan teremthetne magának az életben valami más lehetőséget?

Bezzeg a második fiú! Az utolsó előtti gyermek, a társulat nagy tornásza, ő aztán valódi gyümölcse a Cascabelok családfájának! Tizenkét éves, fúrge, mint a macska, ügyes, mint a majom, eleven, mint az angolna, három láb hat hüvelyk magasságú kis bohóc, aki szaltó mortáléval jött a világra, ha hihetünk az édesapjának; igazi gyerek az örökös huncutkodásával, tréfáival, és visszavágásra mindig kész, ugyanakkor jó természetű, aki, ha néhanapján kiérdemelte a nyaklevest, nevetve fogadta, hiszen sohasem haragból osztogatták.

Mint már tudjuk, Cascabelék idősebb fiát Jeannak hívták. Hogy miért éppen így? Az édesanyja akarta ezt a nevet, egyik nagybátyja, Jean Vadarasse marseille-i tengerész tiszteletére, akire ő nagyon büszke volt, s akit fölfaltak a caraibok. Az apa, természetesen, aki büszke volt arra, hogy őt Césarnak hívják, valami más, történelmibb nevet szeretett volna adni a fiának, a titokban olyannyira csodált valamelyik hadfi nevét. Első gyermekük születésekor azonban nem akarta megbántani a feleségét, beletörődött a Jean névbe, de megfogadta, hogy kárpótolja magát, ha még egy utódja jön a világra.

Így is történt, s a második fiát Nagy Sándor után Alexandre-nak nevezte el, bár habozott Hamilcar, Attila és Hannibál között. Alexandre-t Sandre-nak becézték a családban.

Az első és a második fiú születése után egy leánykával gyarapodott a család, akit Cascabelné asszonyság Hersillának szeretett volna keresztelni, azonban a Szent Ilona-szigeti mártír tiszteletére a kislány a Napoleona nevet kapta.

Napoleona nyolcéves volt. Aranyos gyermek, aki nagyon szépnek ígérkezett, s aki be is váltotta ezt az ígéretet. Rózsás bőré, szöke, élénk és mozgékony, roppant kecses, nagyon ügyes kislány, aki ismerte a kötéltránc minden csínját-bínját, apró lábait olyan játékosan csúsztatta a drótkötélen, mintha szárnyai lennének a könnyed kis teremtsnek, s azok tartanák fönt a levegőben.

Magától értetődő, hogy Napoleona volt a család kedvence. Valamennyien bálványozták, s ő ezt meg is érdemelte. Édesanyja arról álmódzott, hogy ha majd eljön az ideje, kitűnően megy férjhez. A vándorkomédiások élete miért is ne hozhatna ilyen lehetőséget? Miért is ne történhetnék meg, hogy a szép nagylánnyá serdült Napoleona összetalálkozik egy herceggel, az beleszeret, és feleségül veszi?

- Mint a tündérmesékben, ugye? - mondogatta Cascabel, aki józanabb volt, mint a felesége.

- Nem, Césár, hanem mint az életben.

- Sajnos, Cornélia, elmúltak már azok az idők, mikor a királyok pásztorlánykákat vettek feleségül, egyébként meg korántsem biztos, hogy a mai pásztorlánykák hajlandók összeházasodni egy királlyal.

Ilyen volt hát a Cascabel család: az apa, az anya és a három gyermek. Talán jó lett volna, ha van egy negyedik gyermekük is az emberpiramishoz, amelynél a mutaványosok párosan állnak egymás vállára. De ez a negyedik gyermek csak nem született meg.

Szerencsére köztük volt Szegfűszeg, aki igazán alkalmas volt arra, hogy közreműködjen a rendkívüli mutaványoknál.

Szegfűszeg valóban jó kiegészítője volt a Cascabel családnak. A társulat volt a családja, mindenképpen hozzájuk tartozott, noha születését illetően amerikai volt, egy azok közül a rokontalan szegény ördögök közül, akikről az Isten sem tudja - de még ők maguk sem nagyon -, hogy hol születtek, akik jótékonyaságból nevelődtek, kegyelemből ettek, s akiből jó emberek lesznek, ha a velük született erkölcs segítségével ellenállnak a rossz példának, s a nyomor sugallta rossz tanácsoknak. És hogysis ne érezne az ember szánalmat e szerencsétlenek iránt, ha - mint az oly gyakran történik - rossz útra kerülnek, s rosszul végzik?

Ned Harley esetében azonban nem így történt. César Cascabel tréfából nevezte el Szegfűszegnek. Hogy miért? Először is, mert sovány volt, akár a szeg, másodszor meg mert azért alkalmazták, hogy az előadások során olyan örömmel fogadja a pofonokat, mintha szegfűszeges süteményt kapna.

Két évvel korábban, mikor César Cascabel az egyesült államokbeli turnéja során összetalálkozott a boldogtalannal, Ned Harley már az éhhalál küszöbén állt, Az az akrobatatársulat ugyanis, amelyhez tartozott, szétszéledt, mert megszökött az igazgató. A társulatban mint *minstrel* működött. Szomorú mesterség ez, még ha úgy-ahogy meg is lehet élni belőle. Hogy valaki minden este besuvickolja, mint mondani szokás, *négeresítse* magát, frakkot és fekete nadrágot öltön meg fehér mellényt, fehér nyakkendőt kössön, aztán komikus dalokat énekeljen, vagy nevetséges hegedűn cincogjon hozzá hasonló négy-öt szerencsétlen társaságában - micsoda riasztó sors ez! Ned Harleytól még ezt is megtagadta az élet, és nagyon boldog volt, mikor César Cascabel személyében magával a Gondviseléssel találkozott.

Cascabel éppen akkor bocsátotta el azt az emberét, aki a nagy jelenetekben a bohóc szerepét játszotta. Hinné-e valaki? Ez az ember amerikainak adta ki magát, holott angol volt! Egy John Bull a társulatban! Azoknak a hóhéroknak a honfitársa, akik... A többit már úgyis tudja az olvasó. Egy napon Cascabel véletlenül megtudta, milyen nemzetiségű ember furakodott közbük.

- Waldturton úr - mondta neki -, ön angol, ön tehát azonnal távozik közülünk, mert ha nem, a feneke megismerkedik a csizmám orrával, akármilyen bohóc legyen is!

És akármilyen bohóc is volt Waldturton, ha sebtében el nem kotródik, testének az a bizonyos része érintkezésbe került volna a csizma orrával.

A helyébe Szegfűszeget vették fel. A hajdani *minstrel* minden munkát vállalt, közreműködött a porondon, gondozta az állatokat, a konyhában foglalatzkodott, ha úgy fordult, hogy Cornéliának segítségre volt szüksége. Magától értetődő, hogy tudott franciául, bár eléggé érezhető akcentussal beszélt.

Szegfűszeg harmincöt éves korára is nagyon gyermekes lélek maradt, vidám, mikor a közönséget csalogatta komikus szónoklatokkal, a magánéletben azonban inkább szomorkás természetű volt. A dolgoknak inkább a rossz oldalát látta meg, de ezen nincs mit csodálkozni, hiszen bajosan számíthatta volna magát a szerencsés halandók közé. Hegyes feje volt, hosszú, meg-

nyúlt arca, sárgás haja, kerek, kicsit bamba tekintetű szeme, elképesztően hosszú orrára akár fél tucat okulárét is illeszthetett - ami mindig megnevette a közönséget -, elálló füle, hosszú gólyanyaka, sovány törzse meg cingár lába ugyancsak furává tették egész külsejét. Egyébként alig panaszkodott, hacsak... - mint ahogy magát szokta helyreigazítani -, hacsak a balszerencse nem adott okot a panaszra. Ezenfelül, miután bekerült Cascabelék közé, őszintén ragaszkodott mindnyájukhoz, és a család már nem is tudott volna lemondani Szegfűszegről.

Ez volt hát a mutatványostársulat - hogy úgy mondjuk - emberi része.

Ami meg az állatvilágot illeti, azt két derék kutya képviselte, egy spániel, mely kitűnően bevált a vadászatnál, nagyon megbízható volt a guruló hajlék őrzésében; meg egy tudós és szellemes uszkár, melyet nyugodt lélekkel jelölhettek volna akadémiai tagságra, ha a kutyáknak is volna Tudományos Akadémiájuk.

A két kutya után még be kell mutatnunk az olvasónak azt a kis majmot is, amelyik versenyt bohóckodott Szegfűszeggel, méghozzá olyan sikeresen, hogy a nézőközönség gyakran nem is tudta, melyiküknek ítélje a pálmát. A társulathoz tartozott még a Jako nevű, Jáva szigeti papagáj, ez a Sandre-tól kapott leckéknek köszönhetően tizenkét órából tízet végigbeszélt, fecsegett, énekelt és hadart. Végül említsük meg a két lovat, a két derék, öreg állatot, ők húzták a kocsit s csak Isten a megmondhatója, hogy a kortól már kissé elmerevült lábaik mennyit fáradtak a végtelen mérföldeken át vezető utak közben.

Hogy mi volt a két ló neve? Az egyiket Vermuthnak hívták, mint Delamarre versenylovát, a másikat meg Gladiátornak, mint Legrange gróf paripáját. Igen, a francia turfön ünnepelet két nevet viseltek, de senkinek eszébe sem jutott benevezni őket a párizsi nagydíjra.

Ami meg a két kutyát illeti, a spániel neve Wagram, az uszkáré Marengo volt, és az olvasó könnyen kitalálhatja, mire gondoltak, mikor a történelemben oly jól ismert neveket adták a kutyáknak.

A majmot John Bullnak hívták, egész egyszerűen azért, mert olyan csúf volt.

Végül is elnézhetjük César Cascabelnek ezt a rögeszméjét, melynek eredete a nagyon is megbocsátható patriotizmus volt - még az olyan időkben is, mikor az efféle rokon- vagy ellenszenvre már nincs ok.

- Hogyan is ne rajonganánk azért a férfiúért - mondogatta -, aki golyózáporban kiáltott fel így: „Kövessétek fehér tollforgómat, mindig látni fogjátok stb.”

S ha valaki figyelmeztette, hogy IV. Henrik volt az, aki e szép szavakat mondotta, nyugodtan így felelt:

- Az lehet, de Napóleon is mondhatta volna.

III. A SIERRA NEVADA

Hány meg hány ember álmodozott már arról, hogy milyen szép volna a cirkuszosok módján, lakókocsiban tenni egy nagy utazást! Így nincs gond a szállodára, fogadóra, sem a kétes tisztaságú ágyra, sem a konyhára, mely még kétesebb, ha gyéren lakott vidékeken vagy falvakon át utazunk. Csak kevesen merészkednek *ad hoc* kocsival utazgatni, hosszú útra pedig csak a gazdag urak indulhatnak bármikor a mozgó otthon minden kényelmével rendelkező luxusjachtjukon. Pedig voltaképpen a kocsi is lehet mozgó otthon! Vajon mi az oka annak, hogy úgyszólván csak a vásárosok ismerik a „szárazföldi hajózás” örömeit?

A mutatványosok kocsija egyben kényelmes lakás is, szobákkal, bútorokkal, és César Cascabel mozgó otthona mindenben megfelelt a nomád élet követelményeinek.

Szép Vándor: ez volt a neve, mintha legalábbis normand hajó lett volna - s nyugodtan elhiszhetjük, hogy az Egyesült Államokban tett sok kószálás után kiérdemelte a nevét. Alig három éve vásárolták a család első megtakarított pénzecskéjéből, mikor megváltak a rozoga szekértől, amit csak egy ponyva fedett, s nem volt rugózása, mégis hosszú időn át szolgálta a családot. Minthogy César Cascabel már húsz éve járta az Egyesült Államokban a vásárokat és búcsúkat, magától értetődő, hogy a kocsija amerikai gyártmány volt.

A négy keréssel, kitűnő acélrugózáttal fölszerelt *Szép Vándor* éppen olyan könnyű, mint amilyen szilárd alkotmány volt. Mindig gondosan rendben tartották, separték, súrolták, mosták; és élénk színekkel festett oldalfalain - ahol az aranyárga kellemesen keveredett a bíborvörösrel - ott ékeskedett a már híressé vált társulat neve: *César Cascabel és Családja*. Hosszát illetően versenyezhetett volna azokkal a nagy szekerekkel, melyek akkoriban még a vadnyugati prériket járták, azokat a vidékeket, ahová még nem ágazott el a *Great Trunk*, vagyis a New Yorkot San Franciscóval összekötő vasútvonal. A két ló persze csak lépésben tudta vontatni a nehéz alkotmányt. A rakomány bizony súlyos volt. A kocsiban lakókon kívül nehezítették még a tetőn elhelyezett sátorponyvák, rudak és kötélzet, alatta pedig az ingó ponyvába rakott különböző holmik, a nagy dob, kis dob, trombita, puzon és egyéb olyan szerszámok és kellékek, melyek a mutatványosnak valójában munkaeszközei. Ezenkívül ott voltak még a család műsorán szereplő híres némajáték, *A Fekete-erdő haramiáihoz* szükséges jelmezek is.

A kocsi belsejének elrendezése nagyon célszerű volt, s magától értetődik, hogy kifogástalan, igazi flamand tisztaság uralkodott benne Cornélia gondosságának köszönhetően, aki ezen a téren nem ismert tréfát.

Az előrészen egy üveges tolóajtó mögött volt az első fülke, melyet a tűzhely fűtött. Ez után következett a nappali vagy ebédlő, itt folyt a jövendőmondás is; majd az első hálófülke, olyan emeletes ágyakkal, amilyenek a hajókabinokban vannak, a függönnyel kettéválasztott helyiség jobb oldali részében aludt a két fivér, baloldalt meg a húguk; a hátsó részben kapott helyet Cascabel és Cascabelné asszony hálófülkéje, melyben matracos ágy volt sokszínű takaróval, az ágy mellé állították a nevezetes pénzesládát. Minden sarokban asztalként szolgáló, lehajtható deszkalapok vagy keskeny szekrények, ezekbe zsúfolták bele a némajátékhoz szükséges kosztümoket, parókákat, álszakállakat. Két petróleumlámpa világította be az egészet, két hajólámpa, mely ide-oda ingott, mikor a kocsi hepehupás úton haladt; ezenkívül, hogy a napvilág bejuthasson a fülkébe, hat apró, ólomkeretes ablak nyílt a kocsi oldalfalain, az ablakokon könnyű muszlinfüggönyök színes zsinórral átkötve - a *Szép Vándor* valóban olyan volt, akár egy könnyű holland hajó parancsnoki lakása.

A természeténél fogva oly igénytelen Szegfűszeg az első fülkében hált egy függőágyon, melyet esténként feszített ki a két oldalfal között, s lekasztotta már kora hajnalban, ahogy a nap fölbukkant.

Most már csak azt kell megemlítenünk, hogy Wagram és Marengo, úgy is mint éjjeli örök, a kocsi fenekéhez szerelt ponyvában aludtak, s megtúrték maguk mellett John Bullt is, pedig a kis majom féktelen természetű, örökös csínytevő volt; továbbá azt, hogy Jakónak, a papagájnak a második fülkében fölakasztott kalitkában volt a helye.

Gladiátor és Vermuth, a két ló, szabadon legelészhetett a *Szép Vándor* körül anélkül, hogy béklyót kellett volna viselniük. Miután kedvükre lakomáztak a roppant préríken, ahol mindig készen várta őket az eledel, no meg az ágy, vagyis inkább alom, elnyúlhattak aludni a földön, mely táplálta őket.

Semmi kétség afelől, hogy az éjszaka leszálltával a *Szép Vándor* a legteljesebb biztonságot nyújtotta, lakóinak puskái, revolverei voltak, és a két kutya őrizte.

Most már mindenestül ismerjük a család lakókocsiját. Hogy három év óta hány meg hány mérföldet járt be az Egyesült Államokban New Yorktól Albanyig, a Niagarától Buffalóig, Saint-Louis-ig, Philadelphiáig, Bostonig, Washingtonig, a Mississippi mentén egészen Új-Orléans-ig, a *Great Trunk* mentében egészen a Sziklás-hegységig, a Mormonok földjéig, Kalifornia partvidékéig! Akár üdülőútnak is mondhatnánk, mert a kis csapatból soha senki sem volt beteg, kivéve John Bullt, a kis majom gyakran elrontotta a gyomrát, mert nem tudta mérsékelni elképesztő étvágyát.

És micsoda öröm lesz hazatérni a *Szép Vándorral*, s az Óvilág útjain kocsizni vele! Milyen barátságos kíváncsiságot kelt majd végig Franciaországban, a normand tájakon! Viszontlátni Franciaországot, „vizontlátni Normandiámat”, mint Bérát híres dala mondja - César Cascabel minden gondolata, minden vágya ez volt.

Ha majd New Yorkba érnek, a kocsit szétszedik, becsomagolják, és egy Le Havre-ba induló hajóra rakják, ott majd ismét fölszerelik a kerekeit, hogy elindulhasson a főváros felé.

Mennyire szeretett volna már úton lenni Cascabel, a felesége és a gyermekei, de meg alighanem a társaik - nyugodtan mondhatjuk, négy lábú barátaik is! Ezért február 15-én már kora hajnalban elindultak Sacramento főteréről; volt, aki gyalog ment, volt, aki a kocsiban - mindenki, ahogy kedve tartotta.

Még elég hűvös, de szép napos idő volt. Mondanunk sem kell, hogy nem indultak el elemőzsia, vagyis különböző hús- és főzelékkonzervek nélkül. Különbözik meg a városokban és a falvakban mindennel elláthatták magukat. És a vadról sem kell megfélemedezni: ezeken a területeken bőségesen akad bölény, szarvas, nyúl és fogoly. És vajon Jean lemondana-e az örömről, hogy puskát foghat, s hasznosan lövöldözhet, mikor a vadnyugat roppant préríjein nem volt tilos a vadászat, de még engedélyt sem kellett hozzá szerezni! Jean ugyanis nagyon ügyes puskás volt, és ha Marengo, az uszkár nem is, Wagram, a spániel elsőrendű vadász-kutya.

Sacramentót elhagyva a *Szép Vándor* északkeleti irányba fordult. A lehető legrövidebb úton akartak eljutni a határra, majd végig a Sierra Nevadán átvezető mintegy kétszáz kilométeres úton a Sonora-hágóig, mely a végtelen keleti síkságokra vezet.

Ez a vidék még nem tartozott az igazi Vadnyugathoz, ahol csak egymástól nagy távolságban akadnak falvak, nem a préri volt a végtelenbe vesző horizonttal s a nagy kihalt térségekkel, nomád indiánokkal, akiket a civilizáció lassanként visszaszorít Észak-Amerika kevésbé látogatott tájaira. Sacramento után úgyszólván azonnal emelkedőknek vezet az út. Már itt

érezhető a Sierra nyúlványai, melynek fekete fenyővel borított láncai és itt-ott ötezer méter magas hegycsúcsai fenséges határmezsgyéeként keretezik az öreg Kaliforniát. Lombsorompó, a természet zárta el vele ezt a vidéket, ahova annyi aranyat rejtett, amit aztán az emberi kapzsiság oly hamar széthordott. Nagyvárosok is voltak a *Szép Vándor* útvonalában: köztük Jackson, Mocquellenne, Placerville - Eldorado és Calaveras előőrsei. César Cascabel azonban csak akkor állt meg a városokban, ha valamit vásárolni akartak, vagy ha nyugodtabb éjszakát kívántak. Azon volt, hogy mielőbb átjusson a Nevada hegyein a Nagy-Sós-tó vidékén és a Sziklás-hegység hatalmas bástyáján, ahol a lovaknak alighanem nagyon neki kell majd rugaszkodniuk. Később az Erie- és az Ontario-tó vidékén olyan úton mennek tovább, amit már kitapostak a lovak és a szekérkaravánok.

A hegyvidéken át azonban nem lehet gyorsan haladni. Az utat nagyon meghosszabbítják a kényszerű kerülők. Ráadásul, noha ez a vidék a harmincnyolcadik szélességi fokon fekszik, mint Európában Szicília és Spanyolország, harapós hideg volt ez utolsó tél végi napokon. Tudjuk, hogy a Golf-áram - a Mexikóból kiinduló meleg áramlat - ferde vonalban halad Európa felé, és elhajlása miatt Észak-Amerika éghajlata sokkal hidegebb, mint az Óvilág azonos szélességi fokán fekvő területeinek éghajlata. De már csak néhány hét, és Kalifornia ismét a legbőkezűbb, termékeny anyaföld lesz, mely százszorosan adja vissza a belé vetett magot, s mely bőségesen termi a legváltozatosabb trópusi és mérsékelt égövi növényeket, gyümölcsöket: a cukornádat, rizst, dohányt, narancsot, olajbogyót, ananászt, banánt. Nem az arany jelenti a kaliforniai anyaföld gazdagságát, hanem a belőle táplálkozó, rendkívül gazdagon termő növényzet.

- Még visszasírjuk ezt a földet! - mondta Cornélia, aki éppen nem volt közömbös a finom falatok iránt.

- Ó, te torkos! - nevetett Cascabel.

- Ugyan, hiszen nem miattam, a gyerekek miatt mondom!

Több napon át kocsiztak az erdők szélén, a zöldellő réteken át. Akármilyen rengeteg állat járja is és legelje e mezők fűvét, a gyepszönyeget nem tudják elpusztítani, a természet szüntelenül megújítja. Nem lehet eleget beszélni a kaliforniai talaj termőerejéről, nincs is párja a világon! Kalifornia a Csendes-óceán éléstára, és a termékeit exportáló kereskedelmi flották sem tudják kiüríteni. A *Szép Vándor* szokásos tempójában haladt, napi hat-hét mérföldet tett meg, nem többet. Így járta be a társulat Észak-Amerika minden államát, és innen van az, hogy a Cascabel név olyan kedvesen ismert lett a Mississippitorkolatától egészen Új-Angliáig. Igaz, akkoriban megálltak az Államok minden városában, hogy előadást tartsanak. Most, a nyugatról keletre tartó útjuk közben nem akarták elbűvölni a közönséget. Nem művészi turnén voltak, útjuk a vén Európára, a távoli normand tanyák felé vitte őket.

Vidám volt ez az utazás, és hány meg hány kőház irigyelhetette a guruló házban megbúvó boldogságot. Nevettek, daloltak, tréfáltak, s a piszton, melyen az ifjú Sandre gyakorolt, nemegyszer riasztotta szét a madarakat, melyek éppen úgy csiviteltek, mint ez a vidám család.

Mindez nagyon kellemes volt, az utazással töltött napok azonban nem feltétlenül pihenőnapok.

- Gyerekek - mondogatta Cascabel -, azért mégse rozsdásodjunk be!

És mikor megálltak, hogy a lovak kifűjják magukat, a család nem pihent. Nemegyszer köréjük sereglettek az indiánok, hogy nézhessék Jean zsonglőrmutatványainak próbáját, Napoleona néhány kecses tánclépését, Sandre gyakorlatait, aki úgy hajladozott, mintha gumiból volna,

Cascabelné erőmutatványait meg Cascabel hasbeszélő tudományát, nem is szólva a kalitkájában hadaró Jakóról, az együttesen gyakorló kutyákról és a bohóckodó John Bullról.

De azért azt is érdemes megemlíteni, hogy Jean útközben sem hanyagolta el a tanulást. Újra meg újra elolvasta a *Szép Vándor* néhány kötetből álló könyvtárát, talált köztük földrajz- meg számtankönyvet, néhány útleírást; azonkívül ő vezette az *Útinaplót*, melynek lapjain nagyon kellemes stílusban számolt be az utazás eseményeiről.

- Túlságosan tanult leszel! - mondta neki néha az apja. - De hát ha kedved telik benne!

Mert Cascabel óvakodott attól, hogy útját állja elsősülöttje tudásvágyának. Lelke mélyén a feleségével együtt nagyon büszke volt arra, hogy akad a családban egy „tudós” is.

Február 27-én délután a Sierra Nevada hegyszorosai elé ért a *Szép Vándor*. Tudták, hogy a hegyláncon átvezető négy-öt napos útjuk nagy fáradalmakkal jár majd. Nehéz dolga lesz embernek, állatnak egyaránt, míg az emelkedőkön felvergődnek a hegylanc derekáig. A roppant sziklatorlasz oldalaiban kanyargó keskeny utakon alighanem tolniuk is kell a kocsit. Noha a kaliforniai tavasz korán érezte hatását, és az idő tovább enyhült, bizonyos magasságokban még mindig meglehetősen zord lesz, pedig nincs iszonyúbb, mint a zuhogó esők, hóförgetegek és tomboló szélrohamok a szorosokban, ahova úgy hatolnak be, mint valami tölcsérbe. Ráadásul a hágók felső szakasza már az örök hó zónájába esik, s nem kevesebb, mint kétezer métert kell még felfelé menniük, mielőtt leereszkednének a Mormonok földjére.

César Cascabel most is azt tervezte, amit hasonló esetekben tenni szokott: kiséítő lovakat fog bérelni a falvakban vagy a hegyi tanyákban, és indián vagy amerikai férfiakat vesz föl útikalauznak. Ez megint költségtöbbletet jelent, az igaz, de nem kerülhetik el, ha nem akarják veszélyeztetni saját lovaik épségét.

27-én este a Sonora-hágó küszöbére értek. Az eddig megtett úton csak némi emelkedővel kellett megbirkózniuk. Így Vermuth és Gladiátor nem fáradt ki túlságosan, de tovább már nem tudtak volna menni, ha valamennyien segítenek is nekik.

Egy tanya közelében álltak meg, mely valósággal megbújít a Sierra szakadécai között. Mindössze néhány ház állt itt s vagy két puskalövésnyire egy major, és Cascabel úgy határozott, hogy még az este fölkeresi ezt a majort. Lovakat akart lefoglalózni másnapra; Vermuth és Gladiátor nyilván nagy örömmel fogadja majd a segítséget.

Először is egyet s mást el kellett intézniük, hogy az éjszakát ezen a helyen tölthessék.

Mihelyt a táborozást a szokásos módon megszervezték, fölkeresték a tanya lakóit, akik készségesen adtak friss eledelt a családnak és takarmányt az állatoknak.

Ezen az estén szóba sem jöhetett a „tréning”. Valamennyien kimerültek. Nehéz napjuk volt, mert az út nagy részét gyalog kellett megtenniük, hogy könnyítsenek az állatok terhén. Cascabel teljes pihenőt engedélyezett, és ez az engedély életben marad mindaddig, míg át nem kelnek a Sierrán.

Cascabel, miután a gazda szemével ellenőrizte, hogy minden rendben van-e a táborhely körül, a feleségére és a gyermekeire hagyta a *Szép Vándort*, ő maga pedig Szegfűszeggel a major felé indult; a fák között látszott a kéményeiből fölszálló füst.

Egy kaliforniai családé volt ez a major, és a gazda szívesen fogadta a mutatványost, megígérte, hogy ad neki három lovat és két vezetőt. Az emberek egészen a kelet felé ereszkedő lejtőig kísérik a *Szép Vándort*, onnan térnek majd vissza az előfogatos lovakkal együtt. Csakhogy mindez szép kis summába fog kerülni.

César Cascabel olyan ember módjára alkudozott, aki nem szívesen dobálja ki ablakon át a pénzét, s végül megegyeztek a fizetségben, mely nem volt nagyobb az e célra előirányzott összegnél.

Másnap reggel hat órakor megérkezett a két vezető, és a három lovat Vermuth és Gladiátor elé fogták a kocsiba. A *Szép Vándor* egy szűk hegyszorosban kapaszkodott fölfelé, melynek oldalait sűrűn benőtték a fák. Nyolc óra tájt a hegyszoros egyik kanyarulatánál Kalifornia földje - melyet a család mégiscsak némi sajnálkozással hagyott el - teljesen eltűnt a Sierra sziklái mögött.

A tanyásgazda három lova erősnek, megbízhatónak látszott. Vajon ez volt a helyzet a vezetőkkel is? Az emberek mintha kevésbé lettek volna bizalomgerjesztők.

Mind a kettő erős fickó volt, indián és angol szülők félvér fiai. Hej, ha Cascabel tudja, hogy szegről-végről angolok, de gyorsan megszabadult volna tőlük!

Cornélia szerint meglehetősen rosszképű emberek voltak. Jean az édesanyja véleményét osztotta, és Szegfűszeg is így vélekedett róluk. Cascabel mintha nem egészen jól választott volna. De végül is csak ketten vannak, és ugyancsak meggyűlne a bajuk, ha valami rosszban törnék a fejüket.

Az utasoknak nem kellett attól tartaniuk, hogy a Sierra szorosaiban kellemetlen találkozásokra kerülhet sor. Az utak ekkoriban biztonságosak voltak. Elmúltak már azok az idők, mikor a kaliforniai bányászok, vagyis azok, akiket *loafereknek* és *rowdyknak* neveztek el, a világ minden tájáról odacsődült gonosztevőkhöz csatlakoztak, hogy nekitámadjanak a tisztességes embereknek. A lincstörvény végül is észhez térítette őket.

Cascabel azonban, óvatos ember lévén, elhatározta, hogy nyitva tartja a szemét.

A majorosgazdánál felvett emberek minden bizonnyal ügyes kocsisok voltak. Így minden baj nélkül múlt el a nap, és már ez is öröm volt. Ha csak egy kerék eltörik, egy tengely megreped, a *Szép Vándor* lakói ugyancsak nehéz helyzetbe kerültek volna, hiszen távol voltak minden lakott helytől, és nem volt semmijük, amivel a kárt rendbe hozhatták volna.

A hágó rendkívül zord látványt nyújtott. A feketefenyőkön kívül semmi más növényzet, mint a földet borító moha. Itt-ott óriási sziklatorlaszok szaporították a kanyarulatokat, főleg a Walkner egyik mellékfolyója mentén, amely - az azonos nevű tóból elindulva - viharosan zúdul a szakadékok mélyére. A távolban, a felhők közé veszve, magaslott a Castle-Peak orma, mely a Nevada heglánc oly festőien sorakozó más csúcsai fölé emelkedett.

Délután öt óra tájt, mikor a sötétség már kezdett felszállni a szűk szorosból, egy kanyarhoz, nagyon kemény útszakaszhoz értek. A kapaszkodó itt olyan meredek volt, hogy kénytelenek voltak a kocsit részben kiüríteni, és ideiglenesen hátrahagyni az ingó ponyvát meg a kocsitető fölött elhelyezett holmik nagyobb részét.

Mindenki munkához látott, és el kell ismernünk, hogy a két vezető dicséretes buzgalmat tanúsított. César Cascabel és a családja kezdett némileg jobb véleménnyel lenni róluk. Különben is még két nap, és eléri a hágó legmagasabb pontját, innen az út völgynek ereszkedik, az előfogatos lovak és a vezetők visszatérnek a majorba.

Mikor már kiválasztották a pihenőhelyet, míg a kocsisok lovaikkal foglalatoskodtak, Cascabel a két fiával és Szegfűszeggel visszament a kapaszkodó aljában hagyott holmikért.

Jó vacsorával fejezték be ezt a napot, és már csak a pihenésre gondoltak mindnyájan.

César Cascabel szólt a vezetőknek, hogy telepedjenek be a *Szép Vándor* egyik fülkéjébe, ők azonban nem fogadták el a meghívást, azt mondták, jó lesz nekik a fák alatt is. Vastag takaróba burkolóznak majd, és a szabad ég alatt maradnak, így jobban vigyázhatnak gazdájuk lovaira.

Néhány pillanattal később mély álomba merült a tábor.

Másnap pirkadattal talpon voltak mindnyájan.

Cascabel, Jean és Szegfűszeg szállt ki elsőnek a *Szép Vándorból*, s arra indultak, ahol Gladiátor és Vermuth töltötte az éjszakát.

Ott volt mindkét állat, de a majoros három lovának se híre, se hamva.

Mint hogy nem lehettek messze, Jean a vezetőket kereste, hogy a lovak után küldje őket: a két ember sem volt sehol.

- De hát hol vannak? - kérdezte.

- Nyilván a lovakat hajszoják - válaszolta Cascabel.

- Ohé!... Ohé!... - kiáltott Szegfűszeg éles, messzire hallatszó hangon.

Semmi válasz.

Cascabel és Jean torkaszakadtából kiáltott, miközben visszafordultak a táborhely felé.

De a vezetők csak nem mutatkoztak.

- Lehet, hogy joggal találtuk gyanúsnak a képüket? - kiáltott föl César Cascabel.

- De hát miért hagytak volna itt bennünket? - kérdezte Jean.

- Alighanem valami gaztettet követtek el!

- Ugyan mit?

- Hogy mit?... Várj!... Mindjárt megtudjuk!

És Jeannel meg Szegfűszeggel együtt futva indult a *Szép Vándor* felé.

Fölugrani a lépcsőre, félrerántani az ajtót, átszaladni a fülkéken, berontani a hálófülkébe, ahova az értékes ládát helyezték - mindez egy pillanat műve volt -, és César Cascabel máris újra előbukkant kiáltva:

- Ellopták!

- A pénzesládát? - sikoltott Cornélia.

- Azt! Ellopták a gazemberek!

IV. NAGY ELHATÁROZÁS

- Gazemberek!

Bizony, ez a szó illet az efféle zsványokra. De akárhogy nevezték is el őket - a család kára nem lett kisebb.

Cascabel esténként mindig utánaézett, hogy a pénzesláda rendben a helyén van-e. Előző este viszont - erre pontosan emlékezett - az egész napi kemény fáradozások után az álmoságtól már alig állt a lábán, és nem ellenőrizte, hogy ott van-e szokott helyén. Nyilvánvaló, hogy míg Jean és Szegfűszeg vele ment az átkelő aljában hagyott holmiért, a két vezető észrevétlenül besurrant a leghátsó fülkébe, kézhez kaparintotta a pénzszekrényt, s a táborhely szélén, valahol a bozótosban elrejtette. Hát ezért nem voltak hajlandók a *Szép Vándor* fedele alatt tölteni az éjszakát! Aztán kivárták, míg az egész család elalszik, és a majorosgazda lovaival elszöktek.

A kis csapat megtakarított pénzéből nem maradt semmi, legfeljebb néhány dollár Cascabel zsebében. És még örülhettek, hogy a két gazfickó nem vitte magával a lovaikat, Vermuthot és Gladiátort is.

A két kutya meg sem vakkant, hiszen egy álló napot töltött már a két vezetővel, mindegyik megszokta jelenlétüket, s azok könnyen végrehajthatták gaztettüket.

Hol bukkanhatnának a tolvajok nyomára, mikor azok már bevették magukat a Sierra útvesztőibe?... Hogyan szerezhetnék vissza a pénzüket?... És pénz nélkül hogyan kelhetnének át az Atlanti-óceánon?

Kétségbeesésében a család egyik része zokogott, a másik őrjöngött. Cascabel először valóságos dührohamot kapott, és a felesége meg a gyermekei sokat vesződtek vele, mire lecsillapították. De miután így szabad folyást engedett a haragjának, ismét ura lett önmagának, méltón az olyan férfiúhoz, aki idejét nem fecsérli hasztalan szitkozódásokra.

- Ó, az az átkozott kazetta! - fakadt ki a zokogó Cornélia.

- Az biztos - mondta Jean -, ha nem lett volna kazettánk, a pénzünk...

- Úgy van!... Mondhatom, okos dolog volt a saját fejemre hallgatni, s megvásárolni ezt az átkozott ládát! - tört ki Cascabel. - Az már biztos, ha az embernek van egy kazettája, akkor jár el okosan, ha nem tesz bele semmit! Sokra megyek azzal, hogy tűzbiztos, mint ahogy a kereskedő mondta, mondhatom, sokra megyek vele, ha egyszer nem tolvajbiztos.

Ami igaz, az igaz, súlyos csapás érte a családot, nem csodálkozhatunk azon, hogy elcsüggedtek. Az annyi meg annyi fáradozás árán megkeresett kétezer dollárjukat lopták el.

- Mitévők legyünk? - kérdezte Jean.

- Hogy mitévők legyünk? - dünnyögött Cascabel összepréselt fogai közül. - Igazán egyszerű!... Sőt roppant egyszerű!... Előfogatos lovak nélkül nem mehetünk tovább fölfelé a hágón... Ezért azt javaslom, térjünk vissza a majorba... ezek a zsványok talán ott...

- Ha csak azóta odébb nem álltak! - vágott közbe Szegfűszeg.

Ez bizony nagyon valószínű volt. De akárhogy is legyen, szögezte le Cascabel, nem tehetnek egyebet, mint hogy visszafordulnak, mert tovább nem mehetnek.

Ezek után befogták Vermuthot és Gladiátort, és a kocsi lefelé ereszkedett a Sierra hegyszorosában.

Ez, fájdalom, nagyon is könnyen ment. Lejtőkön leereszkedni ugyanis mindig könnyű dolog, most mégis mindnyájan lógó orral, szótlánul mentek, ballagtak. Legföljebb Cascabel fakadt néha szitkozódásra.

A *Szép Vándor* délben megállt a major előtt. A majoros, mikor megtudta a történeteket, éktelen haragra gerjedt, de a család veszteségével nem nagyon törődött. Hogy ellopták a pénzüket? Hát tőle meg a három lovát lopták el! Miután elszöktek a hegyekbe, a tolvajok nyilván átkeltek a szoroson. Igyekezzenek hát a nyomukba! És a dühös majoros már-már Cascabelt tette felelőssé a lovai ellopásáért.

- Hát ez már sok! - mondta Cascabel. - Miért tart ilyen gazfickókat a szolgálatában, és miért adja őket tisztességes emberek mellé?

- Honnan tudhattam volna? - vágott vissza a majoros. - Soha sem adtak okot panaszra!... Brit Columbiából jöttek...

- Angolok?

- Alighanem.

- Erre, kérem, figyelmeztetni kell az embereket, igen, figyelmeztetni! - tört ki Cascabel.

De akárhogy is volt, a lopás megtörtént, s a család nagyon nehéz helyzetbe került.

Viszont ha Cascabelné asszony nem is tudta legyőzni aggodalmait, férje a kóbor komédiásélet során szerzett jó adag filozófia segítségével máris visszanyerte hidegvérét.

És mikor összegyűltek a *Szép Vándoron*, egy beszélgetés kezdődött a család tagjai között - még hozzá rendkívül jelentős beszélgetés, „melyből nagy elhatározás fog születni” - mint Cascabel mondta, alaposan megpogtatva az *r* betűt.

- Kedveseim - mondta -, adódnak az életben olyan helyzetek, mikor a határozott embernek tudnia kell, mire szánja el magát... Még azt is megfigyeltem, hogy ilyenkor rendszerint kellemtelen helyzetekről van szó... olyanról, amilyenbe mi kerültünk e gonosztevők miatt... Angolok! *Englishmen!*... Nem habozhatunk, hogy milyen úton induljunk el, már csak azért sem, mert nincs több út... mindössze egy van, és annak hamarosan nekivágunk!

- Milyen útról beszélsz, papa? - érdeklődött Sandre.

- Mindjárt ismertetem veletek a tervet, mely felötlött bennem - mondta Cascabel. - De hogy biztosak lehessünk abban, hogy végre is hajtható, Jeannak elő kell vennie azt az izét, amiben a térképek vannak...

- Az atlaszomat - mondta Jean.

- Igen, az atlaszodat. Te biztosan jól tudod a földrajzot!... Hozd az atlaszodat.

- Máris, apám.

S mikor az atlasz az asztalra került, Cascabel folytatta:

- Magától értetődő, kedveseim, hogy noha ezek a gazfickó angolok - de hogyan is nem vettem észre, hogy angolok! - ellopták a pénzesládánkat - miért is jutott eszembe pénzesládát vásárolni! -, mondom, magától értetődő, mi mégsem mondunk le arról, hogy visszatérjünk Európába!

- Erről lemondani?... Soha! - kiáltotta Cascabelné asszony.

- Méltóan válaszoltál, Cornélia! Vissza akarunk térni Európába, vissza is térünk! Ismét látni akarjuk Franciaországot, látni is fogjuk. Azért, mert ezek a hitványak kiraboltak bennünket, azért még nem... Nekem mindenekelőtt a hazai levegő kell, vagy meghalok...

- Nem akarom, hogy meghalj, César! Elindulunk Európába... és akárhogyan is legyen, oda-érünk...

- No de hogyan? - makacskodott Jean. - Igen, mi módon?

- Valóban, mi módon?... - visszhangozta Cascabel a homlokát vakargatva. - Ha útközben előadásokat tartunk, napról napra mindig megkeresünk annyit, hogy a *Szép Vándorral* eljutunk New Yorkig... De ha ott leszünk, nem lesz pénzünk hajójegyre, anélkül meg nem szállhatunk hajóra!... Hajó nélkül meg legfeljebb úszva kelhetünk át a tengeren... Márpedig, úgy vélem, ez elég nehéz ügy...

- Nagyon nehéz, főnök úr - jegyezte meg Szegfűszeg -, hacsak az embernek nincs uszonya.

- És neked van?

- Nem hinném...

- Akkor meg hallgass és figyelj!

Az idősebbik fiához fordult:

- Jean, nyisd ki az atlaszodat, és mutasd meg nekünk a térképen, pontosan hol vagyunk!

Jean kikereste Észak-Amerika térképét, és az édesapja elé tette. Valamennyien figyelték, mikor Jean ujjával a Sierra Nevadának egyik pontjára mutatott, mely Sacramentótól kissé keletebbre fekszik.

- Itt vagyunk - mondta.

- Rendben van - biccentett Cascabel. - Ezek szerint, amennyiben átjutunk a hegyen, még keresztül kell vágnunk az Egyesült Államok területén, egészen New Yorkig. Így van?

- Igen, apám.

- S ez összesen hány mérföld?

- Körülbelül ezerháromszáz.

- Jó! S aztán még át kellene kelniünk az óceánon?

- Bizony.

- Hány mérföld széles ez az óceán?

- Európáig csaknem kilencszáz mérföld.

- S ha már egyszer Franciaországba értünk, nyugodtan mondhatjuk, hogy Normandiánkban vagyunk, ugye?

- Nyugodtan mondhatjuk!

- És ez összesen?

- Kétezer-kétszáz mérföld! - kiáltotta a kis Napoleona, ujjain számolgatva.

- No, nézzétek a kislányt! - mosolygott Cascabel. - Hogy tudja a számtant! Szóval kétezer-kétszáz mérföldet mondtunk?

- Körülbelül annyi, édesapám - mondta Jean -, s azt hiszem, bőven számolva.

- Na, gyerekek, ekkor kis távolság legföljebb ha macskaugrás a *Szép Vándornak*, csak hát Amerika és Európa között ott van ez a tenger, ez az átkozott tenger, ami elállja az utat! S ezen a tengeren nem kelhetünk át pénz nélkül, vagyis hajó nélkül...
- Vagy uszonyok nélkül! - ismételte meg Szegfűszeg.
- Hát ez csak ragaszkodik az uszonyhoz! - vont vállat Cascabel.
- Ezek szerint világos, hogy kelet felé nem mehetünk - folytatta Jean.
- Bizony, ez lehetetlen, fiam, teljesen lehetetlen! De... esetleg nyugat felé?
- Nyugat felé?... - kiáltott fel Jean az apjára bámulva.
- Igen!... Nézd meg kicsit alaposabban a térképet, és mutasd meg, merre kellene indulnunk, hogy nyugati irányban tegyük meg az utat.
- Először is vissza kellene fordulnunk, hogy átvágjunk Kalifornián, Oregonon és a washingtoni területen, egészen az Egyesült Államok északi határáig.
- És onnan?
- Onnan?... Brit Columbia következne...
- Fúj!... - húzta el a száját Cascabel. - És mondd, nincs valami mód arra, hogy kikerüljük ezt a Columbiát?
- Nincs, apám!
- Hát jó!... És utána?
- Columbia északi határa után Alaszka tartomány következik...
- És ez angol?
- Nem, orosz, legalábbis idáig, mert arról van szó, hogy anektálja...
- Anglia?
- Nem! Az Egyesült Államok.
- Nagyszerű!... És Alaszka után mi következik?
- A Bering-szoros, mely a két kontinenst, az amerikai és az ázsiai választja el egymástól.
- És a szorosig hány mérföldet kellene megtennünk?
- Ezerszáz mérföldet.
- Jegyezd meg jól, Napoleona, és majd a végén összeadod.
- És én? - kérdezte Sandre.
- Te is számolj.
- És mondd, Jean, milyen széles lehet ez a te tengersizorosod?
- Vagy húsz mérföld, apám.
- Ó! Húsz mérföld! - kiáltott föl Cascabelné asszony.
- Holmi kis patak, Cornélia, olybá vehetjük, mint egy kis patakot!
- Hogyan?... Patak?...
- Nem is több!... De mondd csak, Jean, télen nem fagy be ez a Bering-szoros?

- De igen, apám! Négy vagy öt hónapon át teljesen jég alatt van.
  - Pompás! És át lehet menni a jégen?
  - Át lehet menni, és át is mennek.
  - Ó, ez a derék szoros!
  - De akkor aztán már nincs több tenger, amin át kellene kelni? - kérdezte Cornélia.
  - Nincs! Az ázsiai kontinens következik, mely egészen európai Oroszországig nyúlik.
  - Mutasd csak meg, Jean!
- És Jean kikereste az atlaszban Ázsia térképét, melyet Cascabel figyelmesen vizsgálgatott.
- Hát ez igazán biztató - mondta -, hacsak nincs sok vad vidék ebben a te Ázsiádban!
  - Nincsen sok, apám!
  - És hol van Európa?
  - Itt - válaszolt Jean, és ujjával az Urál vonalára mutatott.
  - És mekkora a távolság ettől a szorostól... ettől a Bering-pataktól számítva európai Oroszországig?
  - Ezerhatszáz mérföld.
  - És Franciaországig?
  - Csaknem hatszáz.
  - Ezzel együtt a távolság Sacramentótól?
  - Háromezer-háromszáz mérföld! - kiáltott fel kórusban Sandre és Napoleona.
  - Dicséret mind a kettőnek! - mondta Cascabel. - Szóval kelet felől kétezer-kétszáz mérföld?
  - Igen, apám.
  - És nyugat felől körülbelül háromezer-háromszáz mérföld?
  - Igen, vagyis mintegy ezerszáz mérföldnyivel hosszabb az út.
  - Tehát nyugat felé hosszabb - mondta Cascabel -, csakhogy útközben nincs tenger! Egy szóval, gyermekeim, ha az ember nem tud erre menni, akkor megy amarra, és én egész egyszerűen ezt javaslom nektek.
  - Nocsak!... Utazás hátrálva! - kiáltott fel Sandre.
  - Nem hátrálva!... Utazás ellenkező irányba.
  - Rendben van, apám - mondta Jean -, csak hadd mondjam meg neked, hogy miután az út olyan hosszú, szó sem lehet arról, hogy még ebben az évben Franciaországban legyünk - ha nyugat felé indulunk.
  - Miért nem?
  - Mert ezerszáz mérföld különbség, ez már mégis valami a *Szép Vándornak* - és bizony megérik a lovak is!
  - No, kedveseim, ha nem érünk el Európába ebben az évben, majd odaérünk a jövő évben! És még az is eszembe jutott, ha már egyszer át kell mennünk Oroszországon, ott többször is megállunk, hiszen ott vannak azok a vásárok, amelyekről már oly sokat hallottam beszélni,

megállunk majd Permben, Kazanyban, Nyizsnyij Novgorodban, és máris megígérem nektek, hogy a híres-nevezetes Cascabel család ott is dicsőséget és szép bevételt szerez!

Ugyan mit lehetne mondani egy ilyen embernek, aki úgymint mindig mindenre meg tud válaszolni.

Valóban vannak vasidegzetek. A sors ismétlődő pörölycsapásai alatt az ilyenek összehúzódnak, kovácsolódnak, ellenállóbbakká lesznek. Ez történt a mi derék mutatványosainkkal is. Kalandos és nehéz vándoréletük során már éppen elég megpróbáltatást kellett elviselniük, de ilyen nehéz helyzetben még aligha voltak: oda a megtakarított pénzük, s így lehetetlenné vált, hogy a rendes úton térjenek vissza hazájukba. Csakhogy a balsorsnak ez az utolsó csapása olyan keményen sújtott le rájuk, hogy úgy érezték, elég erejük van ahhoz, hogy ezentúl már mindennel megküzdhessenek.

Cascabelné asszony, a két fia és a lánya kórusban helyeselt a családfő tervének. Pedig, az igazat megvallva, esztelenség volt, és Cascabel alighanem teljesen bolondja lett a vágynak, hogy visszatérhessen Európába, ha már arra is eltökélte magát, hogy megvalósít egy ilyen tervet. Eh, hát számít az, hogy át kell kelni Nyugat-Amerikán és Szibérián, ha egyszer az ember tudja, hogy Franciaország felé tart!?

- Bravó!... Bravó!... - tapsolt Napoleona.

- És éljen!... Éljen!... - csatlakozott hozzá Sandre, aki hirtelenében nem talált jobb szót lelkesedésének kifejezésére.

- És mondd, papa - kérdezte Napoleona -, látjuk majd az oroszok császáraját is?

- Egész biztosan, ha őfelsége, a cár, egy kis szórakozás kedvéért el szokott járni a Nyizsnyij Novgorod-i vásárra.

- És előtte is fellépünk?

- Igen!... Persze, csak ha kedve lesz hozzá.

- Juj, de szeretném megcsókolni jobbról is, balról is!

- Esetleg be kell érned az egyik arcával, kislányom! - mondta Cascabel. - De ha megcsókolod, jól vigyázz, nehogy kár essék a koronájában.

Szegfűszeg meg egész egyszerűen megnémult a főnöke és gazdája iránt érzett csodálattól. Így tehát - miután az útvonalat megállapították, a *Szép Vándor* visszafordul, ismét átmegy Kalifornián, Oregonon és a washingtoni területen, egészen az angol-amerikai határig. Mintegy ötvendollárnyi költőpénzük maradt szerencsére, ezt nem tették a kazettába. Minthogy azonban ilyen kevés pénzzel nem tudnák fedezni az utazás napi kiadásait, megállapodtak abban, hogy előadásokat tartanak a városokban és a falvakban. Nem kell aggodalmaskodniuk, hogy ily módon kicsit elhúzódik az utazás, hiszen úgymint meg kell várniuk, míg a Bering-szoros egész felszíne befagy, és kocsival is átkelhetnek rajta. Addig pedig eltelik vagy hat-hét hónap.

- Hacsak az ördög bele nem ártja magát - mondta befejezésül Cascabel -, alighanem szép bevételekre számíthatunk, mielőtt Amerika végére érünk!

Az igazat megvallva „pénzt csinálni” Alaszkában, a nomád indián törzsek között, legalábbis nehéz vállalkozás lenne. Viszont az Egyesült Államok nyugati határáig, vagyis az Újvilágnak ama területén, melyet eddig még nem látogatott meg a Cascabel család, a közönség valószínűleg tolongani fog, hogy láthassa és érdeme szerint fogadja a híres-nevezetes családot.

Alaszka után Brit Columbia következik, az igaz, és noha ezen a területen már sok a város, ott nem tartanának előadást soha, de soha. Cascabel nem süllyedne le odáig, hogy shillingeket vagy pennyket kolduljon, már az is elég, sőt sok is, hogy a *Szép Vándor* és utasai több mint kétszáz mérföldön át lesznek kénytelenek angol gyarmat földjét taposni!

Ami meg Szibéria roppant sztyeppjeit illeti, ott alig-alig találkoznak majd néhány szamojéd vagy csukcs néptörzssel, mert ezek csak ritkán hagyják el a partvidékeket. Ott nem reménykedhetnek bevételben, no de majd elválnak, mikor odaérnek.

Miután mindent megbeszéltek, Cascabel elhatározta, hogy a *Szép Vándor* már másnap, napkeltével útnak indul.

Addig is jó lesz, ha megvacsoráznak. Cornélia a tőle megszokott buzgalommal munkához látott s főzés közben így szólt a körülötte buzgólkodó Szegfűszeghez:

- Mégiscsak nagyszerű ötlete támadt Cascabel úrnak, ugye?

- Bizony, asszonyság, nagyszerű ötlet ez, de hát mind nagyszerű, amit ő kifőz a fazekában... akarom mondani, kitalál az eszével.

- És aztán, tudod, Szegfűszeg, ha nyugati irányba megyünk, nem kell átkelni tengeren, nincs tengeribetegség...

- Ha csak... abban a szorosban nem hullámszik a jég!

- Elég, Szegfűszeg! Ne légy vészmadár!

Miközben a vacsora készült, Sandre néhány szaltó mortálét csinált, és az édesapja elbűvölten nézte. Napoleona pedig kecsesen táncolt, s a kutyák vidáman ugrándoztak körülötte. Most már csakugyan bele kellett jönniük a munkába, hiszen hamarosan újra kezdődnek a fellépések.

Sandre hirtelen felkiáltott:

- És az állatok! Az állatokat meg sem kérdeztük, mi a véleményük nagy utazásunkról!

Máris szaladt Vermuthhoz:

- No, öreg pacim, mit szólsz vagy háromezer mérföldnyi derekas ügetéshez?

Majd Gladiátorhoz fordult:

- És a te öreg lábaid ugyan mit szólnak hozzá?

A két ló fölnyerített, mintegy beleegyezésük jeléül. Sandre ekkor a kutyákat kérdezte meg:

- És te, Wagram, és te, Marengo, nektek vajon kedvetek lesz vidáman ugrándozni?

Élénk csaholás és sokatmondó ugrándozás volt a válasz. Semmi kétség, Wagram és Marengo gazdájuk egy intésére akár körbejárnák a világot.

A majomra került a sor, az is nyilvánítson véleményt.

- Ejnye, John Bull! - szólt rá Sandre. - Ne vágj ilyen csüggeteg képet! Világot fogsz látni, öregem! És ha majd nagyon fázol, kapsz egy jó kabátkát! és a grimaszaid?... Remélem, nem felejtetted el a grimaszokat?

Nem! John Bull nem felejtette el a grimaszokat, vágott is olyan komikus képeket, hogy mindnyájan nevettek rajta.

Most már csak a papagáj volt hátra.

Sandre kivette a kalitkájából, és a madár fejét forgatva, jobbra-balra himbálódzva sétált.

- No, Jako - szólt rá Sandre -, nem felelsz nekem? Hát nincs nyelved? Nagyon szép utazást teszünk ám! Örülsz, Jako?

Jako az artikulált hangok egész sorát bocsátotta ki torkából, közben úgy ropogtak az *r*-ek, mintha csak Cascabel hatalmas mellkasából törnének elő.

- Bravó! - rikkantott Sandre. - Jako is örül!... Helyesel! Igent mondott!

És Sandre kézállást csinált, majd bukfencezni kezdett, és olyan produkciókat hajtott végre, melyekért apai elismerésben részesült. E pillanatban megjelent Cornélia.

- Asztalhoz! - kiáltotta.

Egy pillanattal később valamennyien az asztal körül ültek, és a vacsorát az utolsó falatig elpusztították.

Szinte meg is feledkeztek már minden gondjukról, mikor Szegfűszeg ismét a híres-nevezetes kazettára terelte a szót, mondván:

- Én azért mégiscsak azt gondolom, főnök úr, hogy az a két gazfickó jól megjárta!

- És ugyan miért? - kérdezte Jean.

- Merthogy nem tudják a jeligét, nem is tudják soha kinyitni a kazettát!

- Így aztán biztos is vagyok abban, hogy majd visszahozzák! - mondta Cascabel harsogó nevetés közepette.

És ez a nem mindennapi ember, akit már csak új terve foglalkoztatott, el is felejtette a rablást és a rablókat.

V. ÚTON

Igen, úton Európába, de egy általánosságban alig ismert útvonalon, mely nemigen ajánlható az olyan utasoknak, akiknek sietős a dolguk.

Pedig hát a mienk is sietős - gondolta magában César Cascabel -, főként a pénz sürget!

Március másodikán reggel indultak. Vermuthot és Gladiátort már hajnalban befogták a *Szép Vándor* elé. Cascabelné asszony Napoleonával a kocsiban ült, míg férje és két fia gyalog ment, Szegfűszeg pedig a gyeplőt fogta. John Bull a kocsitetőre kuporodott, a két kutya meg máris előrefutott.

Szép idő volt. Az újjászülető természet friss nedvekkel duzzasztotta az első rügyeket. A kora tavasz már sejtette, milyen csodákat bontakoztat majd ki a kaliforniai ég alatt. A madarak énekeltek, az örökzöld fák, a zöld, a fehér tölgyek és a fenyőfák között, melyeknek karcsú törzse hangatenger fölött hajladozott. Itt-ott alacsony gesztenyefák álltak csoportosan, másutt meg azok az almafák, melyeknek mazanilla nevű gyümölcséből készítik az indiánok az almabort.

Jean, noha térképén állandóan figyelte, betartják-e az útirányt, nem feledkezett meg arról sem, hogy az ő dolga friss vaddal ellátni a konyhát. Egyébként Marengo úgyszemoly hagyta volna, hogy erről megfeledkezzék. A jó vadász meg a jó kutya mindig „szót ért”. Legjobban mégis ott értik meg egymást, ahol sok a vad, és errefelé igazán sok volt. Ritkán esett meg, hogy Cascabelnének nem akadt munkája egy-egy nyúl, bóbitás fogoly vagy császarmadár ízletes elkészítésével, hogy ne került volna a konyhára egy-két szép csótárú hegyifürj, melynek illatos húsa igazán kitűnő eledel. Ha a vadászat ilyen eredményes lesz az alaszakai síkságokon is, a családnak, míg a Bering-szorost eléri, valóban nem sokat kell költenie a mindennapira. Lehet, hogy később, az ázsiai kontinensen nem lesznek ilyen szerencsések. No, ez majd elválik, mikor a *Szép Vándor* a csukcsok földjének végtelen sztyeppjeit járja.

Így hát rendben ment minden, jobbat már nem is kívánhattak volna. Cascabel nem az az ember volt, aki elszalasztja a kedvező és örvendetes körülményeket, melyeket az idő és a hőmérséklet teremtett számukra. Olyan gyorsan haladtak, ahogy csak bírták a lovak, igyekeztek mielőbb maguk mögött hagyni azokat az utakat, melyeket egy-két hónap múlva járhatatlanná tesznek a nyári esők. Így naponként hét-nyolc mérföldet haladtak, úgyhogy délben mindig megálltak enni és pihenni, majd hat órákor táborot vertek éjszakára. A vidék nem volt olyan elhagyatott, mint gondolnánk. A mezei munkák már a földekre szólították a földműveseket, akik, e talajt művelve, olyan jómódba kerülnek, hogy azt a világ bármely részén megirigyelhetik tőlük. Ezenkívül meglehetősen gyakran került útjukba tanya, major, falu, mezőváros, sőt még város is, főként mikor a *Szép Vándor* a Sacramento folyó bal partján haladt, ott, ahol a leggazdagabb aranylelőhelyek voltak, melyről a vidék egyébként a sokatmondó Eldorádó nevet kapta.

A család a családfő elgondolásához híven mindenütt, ahol alkalom nyílt tehetségét gyümölcsoztetni, tartott néhány előadást. Kalifornia e részében még nem ismerték a Cascabel nevet, no de mindenütt akadnak derék emberek, akik szórakozásra vágnak. Placerville-ben, Aubryban, Marysville-ben, Tchamában és más kisebb-nagyobb városban, melynek közönsége már ráunt az időnként odalátogató Amerikai Cirkusz örökösen egyforma előadásaira, a Cascabel család éppen annyi tapsot, mint centet aratott, és ez utóbbi már néhány tucatnyi dollárra rúgott. Napoleona kisasszony kecsességét, bátorságát, Sandre úrfi csodálatos hajlékonyságát, Jean úrfi káprázatos ügyes zsonglörködését, Szegfűszeg bávaságát és számárságait érdeme

szerint, igazi szakértőként becsülték. Kijutott a dicsőségből a két kutyának is, John Bull-lal együtt bámulatot keltettek a közönségben. César Cascabel és neje méltónak mutatkozott hírnevéhez, a férj erőmutatványokban, a feleség birkózásban jeleskedett, sorra legyűrve a versenyezni vágyó amatőröket.

Március tizenkettedikén a *Szép Vándor* a Shasta nevű városkába érkezett, mely fölé ezernégy-száz lábnyira emelkedik az azonos nevű hegy. Nyugat felől haloványan bár, de kirajzolódik a Coast-Ranges roppant tömege, melyen szerencsére nem kell átkelniük ahhoz, hogy elérjék Oregon határát. A talaj azonban rendkívül egyenetlen lévén, állandóan kerülgetniük kellett a nyugat felé húzódó kusza hegynyúlványokat, és a térkép tanulmányozása után választott, alig kitaposott úton a kocsit lassan haladt. Falvakat is egyre ritkábban láttak. Alighanem jobb lett volna, ha a partvidéken utaznak tovább, ahol jóval kevesebb a természetes akadály, ehhez azonban át kellett volna kelniük a Coast-Ranges-en, melynek szorosai úgyszólván járhatatlanok. Okosabb volt tehát északi irányban haladni, ily módon csak Oregon határában kell a hegység utolsó nyúlványait kikerülniük. Legalábbis ezt tanácsolta Jean, a kis csapat földrajztudósa, s úgy gondolták, jól teszik, ha hallgatnak rá.

Március tizenkilencedikén, mikor maguk mögött hagyták a Jones-erődöt, a *Szép Vándor* megállt az Yrika nevű mezőváros előtt. A lakosság kedvesen fogadta őket, s így néhány dollár bevételhez is jutottak. Ezen a vidéken most lépett föl először francia társulat, és bizony Amerika e távoli vidékein nagyon szeretik Francia honfitársait! Mindig tárt karokkal fogadják őket, és sokkal kedvesebben, mint egyik-másik szomszéd ország Európában!

A mezővárosban mérsékelt áron bérelhettek néhány lovat, hogy megkönnyítsék Vermuth és Gladiátor dolgát. A *Szép Vándor* így kelt át a hegylánc északi végződésén, ezúttal úgy, hogy utasait nem rabolták ki a vezetők.

- Az angyalát! - jegyezte meg Cascabel. - De ezek nem is voltak angolok!

Ha útjuk nem is volt mentes minden nehézségtől és némi késedelemtől, elővigyázatosságuknak köszönhetően baj nélkül a végére értek.

Március huszonhetedikén, miután a Sierra Nevadától kezdve mintegy négyszáz kilométeres utat tett meg, a *Szép Vándor* átkelt Oregon állam határán. Kelet felől a síkságot a Pitt hegy zárja le, mely, mint valami napóra óriási mutatója mered a magasba.

Embernek is, állatnak is alaposan kijutott. Jacksonville-ben egy kis pihenőt kellett tartaniuk. Aztán, majd ha átkeltek a Roques folyón, észak felé, a partvidékeken végeláthatatlan messzeségben kanyargó úton mennek tovább.

Gazdag vidék ez, és noha még hegyes-völgyes, igen alkalmas a földművelésre; mindenütt rétek és erdők, voltaképpen a kaliforniai táj folytatása. Néha kóborló saste és umpaqua indiánok bukkannak föl errefelé, de nem kell tőlük tartani.

Ekkor Jean, aki buzgón olvassza a kis könyvtár útleírásait - mert megfogadta, hogy gyümölcsözteti az olvasmányait -, úgy gondolta, helyesen cselekszik, ha valamire figyelmezteti a többieket, s valóban célszerűnek látszott megfogadni a tanácsát.

Jacksonville-től voltak néhány mérföldnyivel északra, roppant erdővel borított vidéken, melyet egy kétezer lábnyi magasságú dombtetőn épült erőd, a Lane-erőd védelmez.

- Vigyáznunk kell - mondta Jean -, mert a kígyók csak úgy hemzsegnek errefelé.

- Kígyók! - sikoltott föl Napoleona rémülten. - Kígyók!... Menjünk innen, papa!

- Nyugalom, kislány, nyugalom! - csitította Cascabel. - Ha kicsit vigyázunk, nincs mitől félnünk.

- És veszélyesek ezek az utálatos dögök? - kérdezte Cornélia.

- Nagyon veszélyesek, anyám - mondta Jean. - Ezek az úgynevezett krotálok, vagyis csörgőkígyók, valamennyi közül ez a fajta a legveszélyesebb. Ha kikerüljük őket, nem támadnak ránk, de elég, ha az ember csak megérinti vagy véletlenül belebotlik egyikbe, a kígyó rögtön fölegyenesedik, előrevágódik, harap, marása pedig csaknem mindig halálos.

- És hol bújnak meg? - kérdezősködött Sandre.

- Az avarban, ahol nem könnyű észrevenni őket - felelt Jean. - Minthogy azonban a farkuk gyűrűit mozgatva olyasféle zajt csapnak, mint a kereplő, az ember ki tudja kerülni őket.

- No, akkor hát vigyázzatok, hova léptek, hegyeztétek a fületeket! - mondta Cascabel.

Jeannak igaza volt, hogy felhívta a család figyelmét a veszélyre. Nyugat-Amerika területén valóban nagyon sok a kígyó, és nemcsak a csörgőkígyók szaporodtak el ennyire, hanem a tarantellák is, melyek csaknem olyan veszélyesek, mint a kígyók.

Felesleges is mondanunk, hogy mindnyájan nagyon óvatosak voltak, s vigyázva lépkedtek. Ezenfelül vigyázni kellett még a lovakra is és a társulat többi állatára, hiszen ők gazdáikhoz hasonlóan ki voltak téve a rovarok és a csúszómászók támadásának.

Jean úgy érezte, még azt is meg kell mondania, hogy ezeknek az átkozott kígyóknak meg pókoknak megvan az a sajnálatos szokásuk, hogy besétálnak a lakóházakba, s nyilván nem ijednek meg a lakókocsitól sem. Féltő volt hát, hogy a *Szép Vándor* kellemetlen látogatókat kap.

Ettől való félelmükben esténként nagy gonddal végigvizsgálták minden zeget-zugot, főként az ágyak és a bútorok alatt. Napoleona sikoltozott, mikor időközönként azt képzelte, hogy egyik vagy másik csúf állatot látja, csörgőkígyónak nézett egy összecsavart zsineget is, pedig hát annak igazán nem volt háromszögletű feje. És hogy rettegett, mikor félálomban kereplő zajt vélt hallani a hálófülkében! Az igazat megvallva, Cornélia sem volt sokkal nyugodtabb a lányánál.

- Az ördögbe! - kiáltott fel egy napon a türelmetlen férj. - Az ördögbe is ezekkel a kígyókkal, melyek riogatják az asszonyokat, meg az asszonyokkal, akik riadoznak a kígyóktól! Éva anyánk sokkal bátrabb volt, ő szíves örömet el is beszélgetett velük!

- Ó!... De ez a Paradicsomban történt! - mondta a kislány.

- És Évának éppen nem ez volt a legokosabb tette! - jegyezte meg Cascabelné asszony.

Volt is dolga Szegfűszegnek éjszakánként! Először az jutott eszébe, hogy nagy tüzeket gyújt, fa elég akad az erdőben; Jean azonban figyelmeztette, az lehet, hogy a tűz elriasztja a kígyókat, viszont odacsalja a tarantellákat.

A család nem is érezte magát igazán nyugodtnak, legfeljebb akkor, ha a *Szép Vándor* egyik vagy másik faluban töltötte az éjszakát, a veszély ilyenkor szinte semmivé zsugorodott.

A mezővárosok egyébként nem nagy távolságra voltak egymástól, és Cascabel némi bevételhez jutott a Cow-creek melletti Canonville-ben, Roseburgban, Rochesterben és Youcallában. A végeredményben kiderült, hogy többet vesz be, mint amennyit költ, hiszen a mező ingyen ad fűvet a lovainak, az erdő ingyen adja a vadat, a folyamok a kitűnő halat - így az utazás egy fillérbe sem kerül. A pénzmag egyre gyarapodott, de fájdalom még messze volt attól, hogy ismét összegyűljön az a kétezer dollár, amit a Sierra Nevada átkelőjében loptak el tőle.

A kis társulat végül megúsza a veszélyt, nem marták meg a csörgőkígyók, nem csípték meg a tarantellák, viszont néhány nappal később ugyancsak kijutott nekik másféle gyötrelmekből, mert a nagylelkű természet ezernyi módot eszelt ki arra, hogy a szerencsétlen halandók életét megkeserítse itt e földön.

A kocsi, mely még mindig Oregon területén járt, maga mögött hagyta Eugène-Cityt. E név nagy örömet keltett az utasokban, mert világos volt, hogy francia névről van szó. César Cascabel nem bánta volna, ha többet tud erről a honfitársáról, erről az Eugène-ről, aki nyilván a fent említett mezőváros alapítói közé tartozott. Biztosan nagyon derék ember volt, és ha neve nem is szerepel Franciaország királyainak, a Károlyok, Lajosok, Ferencek, Henrikek és Fülöpök... és Napóleonok modern neve között, azért mégiscsak francia, méghozzá a javából!

Miután pihenőt tartott Harrisburgban, Albanyban és Jeffersonban, a *Szép Vándor* „lehorgonyzott” Salem, e meglehetősen jelentős település, Oregon fővárosa előtt, mely a Villamette folyó partján épült.

Április harmadikán történt.

Cascabel itt huszonnégy órás pihenőt adott a társulat tagjainak - de csak utasi minőségükben pihenhettek, mert a mezőváros főtere alkalmas színpad volt a művészek számára, s valóban szép bevétel kárpótolta őket fáradalmaikért.

Jean és Sandre közben megtudták, úgy hírlik, hogy a folyó rendkívül gazdag halban, és el is indultak nyomban, hogy élvezhessék a horgászat örömeit.

A következő éjszaka azonban az apa, az anya és a gyerekek mind olyan viszketegséget éreztek egész testükön, hogy már arra gondoltak, talán valami olyan tréfa áldozatai, ami még manapság is divatos a falusi lakodalmakban.

És hogy meglepődtek, mikor másnap reggel egymásra néztek.

- Vörös vagyok, mint egy indián asszony a Vadnyugatról! - jajdult föl Cornélia.

- Én meg dagadt, akár egy luftballon! - kiáltott Napoleona.

- Én meg tetőtől talpig tele vagyok pattanással! - csatlakozott a kórushoz Szegfűszeg.

- Mit jelentsen ez? - kérdezte Cascabel. - Talán bizony pestis dül e vidéken?

- Azt hiszem, tudom, miről van szó - mondta Jean vörös foltokkal tarkított karját vizsgálgatva.

- Hát mi ez?

- Megkaptuk a jedrát, ahogy az amerikaiak mondják.

- Hogy az ördög vigye el a jedrádat! Lássuk csak! Megmondanád nekünk, mit jelent ez?

- A jedra, apám, egy növény, és elég, ha csak az ember szagolja, érinti, de még alighanem az is elég, ha csak ránéz, és máris saját bőrén ismeri meg minden kellemetlen tulajdonságát. Messziről is mérgez...

- Hogyan?... Meg vagyunk mérgezve? - vágott közbe Cascabelné. - Megmérgezve?

- Csöppet se félj, anyám - mondta gyorsan Jean. - Megússzuk egy kis viszketéssel, esetleg kicsit belázasodunk.

A magyarázat helytálló volt. A jedra bizony kellemetlen növény és rendkívül mérgező. A szél, mikor ennek a növénynek a csaknem láthatatlan, tapinthatatlan hímporát sodorja, ha csak megcsapja az embert, a bőre kipirul, kiütések, pattanások támadnak rajta. Míg a *Szép Vándor* a Salem környéki erdőkben haladt, a Cascabel családot nyilván megcsapta a mérgező növény

virágporával terhes szél. Végül is ez a kellemetlenség, melytől mindnyájan szenvedtek, csak huszonnégy órán át tartott, igaz, ezalatt szüntelenül vakaróztak, de annyit, hogy akár John Bull is megirigyelhette volna, pedig ő szakadatlanul áldozott ennek a lényegében majomi szenvedélynek.

Április ötödikén a *Szép Vándor* elhagyta Salemet a villamette-i erdőkben töltött órák égető emlékével - pedig milyen szép folyónév a Villamette, s milyen kellemesen hangzik a francia fülnek!

Április hetedikén a már jelentős Canemah, Oregon City és Portland városán át a család minden baj nélkül eljutott a Columbia folyó partjához, Oregon állam határára, ami azt jelenti, hogy eddig száztizenöt mérföldet tettek meg.

Innen északra kerül el Washington állam, ennek területe a *Szép Vándornak*, a Bering-szoros felé követendő útjától keletre eső részén már hegyvidék - a Cascade Ranges néven ismert hegylánc nyúlványai ágaznak itt szét -, s közben olyan hegyek is akadnak, mint például a kilencezer-hétszáz lábnyi magas Szent Ilona meg a tizenegyezer lábnyi Baker-csúcs és Bainer-csúcs. A természet, miután olyan bőkezűen osztogatta a síkságokat az Atlanti-óceán partvidékén, a magaslatokat teremtő egész erejét mintha csak arra tartogatta volna, hogy megalkossa azokat a hegységeket, melyek az Újvilág nyugati részén tornyosulnak. Ha Amerika tenger volna, azt mondhatnánk, hogy egyik partján nyugodt és békés ez a tenger, valósággal szendereg, míg a másik partja felőli rész viharos, háborgó, és a sok hullámtaraj megannyi hegycsúcs.

Jean mondta ezt így, és a hasonlat nagyon tetszett az édesapjának.

- Úgy van! Úgy van! - mondta. - És napsütés után vihar! De mit nekünk! Kibírja a *Szép Vándor*! Nem szenved hajótörést! Hajóra, kedveseim, gyerünk, szálljunk hajóra.

Úgy is tettek, és a „hajó” folytatta útját a hullámos talajon. Az igazat megvallva, ez a tenger kezdett lecsöndesedni - hogy folytassuk a hasonlatot -, s a legénység erőfeszítésének köszönhetően a Cascabel-bárkát nem érte semmi baj. Időnként ugyan kénytelen volt lassabban haladni, de így legalább elkerülte a zátonyokat.

Ezután is kedvesen és szívélyesen fogadták őket a mezővárosokban - Calmerában és Monticellóban - és az erődökben, melyek voltaképpen csak katonai állomáshelyek, hiszen az erődöt nem veszi körül bástya, legfőljebb cölöpkerítés, de a bennük állomásozó helyőrség is féken tudja tartani azokat a nomád indiánokat, akik kóborlásaik közben erre a vidékre tévednek.

Így hát a *Szép Vándort* nem fenyegették sem a sinu, sem a mesqualli indiánok, míg átkeltek a Walla-Walla földön. Esténként, mikor az indiánok körülfogták táborhelyüket, semmiféle ellenséges szándékot nem mutattak.

Számukra John Bull volt a legnagyobb meglepetés, grimaszaival nagy derűtséget váltott ki belőlük. Még sohasem láttak majmot, és alighanem azt hitték, hogy John Bull is a családtagok közé tartozik.

- Hát igen!... Ez az öcsikém! - mondta nekik Sandre, Cascabelné azonban fölháborodottan tiltakozott fia állítása ellen.

Végre megérkeztek Olympiába, a washingtoni terület fővárosába; s a francia mutatványos csoport „közkívánatra” itt még egy utolsó előadást tartott az Egyesült Államok földjén. E várostól nem messze, Amerika északnyugati részén húzódott a szövetséges államok területének végső határa.

Útvonaluk ettől kezdve a Csendes-óceán partvidékén, pontosabban a nagy Vancouver- és a Sarolta királyné-sziget után következő számtalan *sound*, vagyis tengerszoros szeszélyes partján vezetett tovább.

Miután áthaladtak Steklakoom városán, meg kellett kerülniük a Pagget soundokat, hogy eljuthassanak a Bettingham-erődbe, mely a szigeteket a szárazföldtől elválasztó tengerszoros mellett emelkedik.

Ezután következett Whatcome állomás, a Baker-csúcsnak a felhők közül előbukkanó ormával, majd a Georgia-Strait küszöbénél a Srimiahmoo állomás.

Végül április huszonhetedikén, miután Sacramento óta körülbelül háromszázötven mérföldet tett meg, a *Szép Vándor* megérkezett az 1847-es szerződésben elfogadott határra, mely ez idő szerint Brit Columbiát választotta el az Egyesült Államoktól.

VI. AZ ÚT FOLYTATÁSA

César Cascabel, Anglia született és engesztelhetetlen ellensége, ezúttal teszi lábát először angol felségterületre. Saruja ezúttal tapos először brit földet, először tapad rá angolszász por. Bocsásson meg az olvasó e fellengzős szavakért, de bizony - elismerjük, némileg nevetségesen - valahogy így fogalmazódott meg a gondolat a mi derék mutatványosunk fejében, aki olyan csökönnyösen kitarzott hazafíúi gyűlölködésében, melyre egyébként már oka sem volt.

És Columbia nem is Európában van, nem tartozik a Nagy-Britannia néven ismert országok csoportjához, melyet Anglia, Írország és Skócia alkot. Mégis angol, ugyanazon a jogcímen, mint India, Ausztrália, Új-Zéland, s angol lévén, iszonyattal töltötte el César Cascabelt.

Az Új-Angliához tartozó Angol-Columbia az Egyesült Királyság egyik legjelentősebb tengerentúli gyarmata, hozzá tartozik Új-Skócia, Alsó- és Felső-Kanada, valamint a Hudson-öböl Társaság roppant kiterjedésű koncessziós területe. Szélességében egyik tengertől a másikig terjed, egyfelől a Csendes-óceán, másfelől az Atlanti-óceán határolja. Délen az Egyesült Államokkal közös határvonala a Washingtoni területtől a Maine állam partvidékéig húzódik.

Valóban angol terület határához értek tehát, s a Cascabel család meghatározott útvonala lehetlenné tette, hogy ezt a területet kikerüljék. Mindent egybevetve végül is csak kétszáz mérföldet kell Columbián át megtenniük, hogy eljussanak Alaszka déli csúcsához, vagyis ahhoz a területhez, mely már a nyugat-amerikai orosz birtokok közé tartozik. Kétszáz mérföldes út „e gyűlölt földön”, noha mindössze kis séta csak a hosszú vándorlásokhoz szokott *Szép Vándornak*, kétszázszorosan több a kelleténél Cascabel számára, aki eltökélte, hogy a lehető legrövidebb idő alatt teszi meg.

Mostantól fogva meg sem állnak, legfeljebb ebédelni és vacsorázni. Nem lesz többé tréning, tánc, birkózás. Lemondanak az angolszász közönségről, a Cascabel család megveti a királynő arcmását viselő pénzt! Inkább egy papírdollárt, mintsem ezüstshillinget vagy aranyfontot!

Így már érthető az a döntésük, hogy a *Szép Vándor* ezen a kétszáz mérföldön át kikerüli a városokat, s közelébe sem megy a falvaknak. Ha útközben vadászattal gondoskodhatnak a konyha szükségleteiről, úgy attól is megmenekülnek, hogy e gyűlöletes föld termelőinek áruit meg kelljen vásárolniuk.

Egy pillanatig se képzeljük, hogy César Cascabel e magatartása üres póz volt! Nem, nagyon is természetesen viselkedett. Így aztán ez a filozófus lélek, aki olyan gyorsan túltette magát a legutóbbi sorscsapásokon, akinek jókedve is hamarosan újraéledt a Sierra Nevadában esett baj után, amint átlépte Új-Anglia határát, rögtön szomorú és mogorva lett. Lehajtott fejjel, morózus képpel ballagott. Kalapját a szemére húzta, s ádáz pillantásokat vetett az útját keresztező ártalmatlan utasokra. Nem volt kedve nevetni, s erről hamarosan meggyőződhetek mindnyájan, mikor egy idétlen tréfája miatt ráfordult Sandre-ra.

Sandre ugyanis vagy negyed mérföldön át a kocsi előtt ment, de háttal, és közben éktelenül fintorgott, bohóckodott.

S mikor az apja megkérdezte, miért választotta a gyaloglásnak ezt az enyhén szólva fárasztó módját, Sandre így felelt:

- Hiszen úgyis hátrálva utazunk előre!

A válasz hallatára valamennyien elnevelték magukat, még Szegfűszeg is, aki úgy gondolta, nagyon szellemes ez a visszavágás... hacsak nem teljesen ostoba.

- Sandre - mondta Cascabel zordan és méltóságos képpel -, ha még egyszer megengedsz magadnak efféle tréfát, holott csöpp kedvünk sincs nevetni, úgy meghúzom a füledet, hogy a sarkadig fog érni!

- No de, papa...

- Csönd legyen!... Angol földön tilos a nevetés!

És a család még a száját sem merte félrehúzni a komor családfő jelenlétében, noha ők korántsem voltak annyira angolszászszellemesek.

Brit Columbiának a Csendes-óceán partvidékével határos része nagyon hegyes-völgyes vidék. Kelet felől a Sziklás-hegység fogja be, melynek vonulata egészen a sarki régióig, a rendkívül szaggatott Bute-partig húzódik; nyugat felől pedig - mintha csak norvég part volna - a fjordok végtelen sora, és felettük festőien nyúlnak a magasba a hegyormok. Olyan csúcsok meredeznek itt, melyekhez hasonló nem akad Európában, még az alpesi vidékeken sem, és olyan gleccserek, melyek nagyobbak és mélyebbek a legnagyobb svájci gleccsernél. A legtekintélyesebb ormok közé tartozik az 5800 méter magas Hocker hegy, mely ezer méterrel magasabb a Mont Blanc legmagasabb csúcsánál is; és a Brun-hegy, mely ugyancsak magasabb az Alpések óriásánál.

Az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy a *Szép Vándor* számára kijelölt út a kelet és nyugat felől húzódó hegláncok között fekvő nagy, termékeny völgyben vezetett, ahol nyílt síkságok váltakoztak pompás erdőkkel. A völgyet keresztülszeli egy nagy folyó, a Fraser folyó medre, mely kétszáz mérföldön át hömpölyög délről északra, majd abba a szűk tengersizorba ömlik, melyet a Bute-part, a Vancouver-sziget és a körülötte levő szigetcsoportok határolnak.

A Vancouver-sziget hossza kettőszázötven, szélessége pedig hetvenhárom földrajzi mérföld. Miután a portugálok megvásárolták és birtokba vették, 1789-ben Spanyolország kezére került. Vancouver expedíciója háromszor is földerítette a szigetet, mely akkoriban még a Nutka nevet viselte, majd az angol hajósról és Qudra kapitányról nevezték el, s a XVIII. század végén véglegesen Nagy-Britannia birtokába került.

A sziget fővárosa ez idő szerint Victoria, legnagyobb városa pedig Nanaimo. Gazdag szénlelőhelyeiről - melyeket eredetileg a Hudson-öböl Társaság termelt ki - szállították a San Francisco és a nyugati part különböző kikötői között folyó kereskedelem legfontosabb árucikkét.

A csendes-óceáni partok e részén az angol birtokok közé tartozik még a Vancouver-szigettől kissé északabbra a partközélemben levő Sarolta királynő-sziget, mely e néven a legnagyobb.

Könnyen kitalálhatjuk, hogy Cascabelnak esze ágába sem jutott megnézni ezt a fővárost, mint ahogy esze ágában sem lett volna meglátogatni Adelaide-et és Melbourne-t, ha Ausztráliában jár, vagy Madrast és Kalkuttát, ha Indiába veti a sorsa. Minden igyekezetével azon volt, hogy olyan gyorsan vágjon át a Fraser völgyén, amilyen gyorsan csak bírják a lovak, és hogy a bennszülőtteken kívül ne is kelljen mással szóba állnia.

A kis csapat, míg átkelt a völgyön, könnyen jutott vadhoz. A sok dámvad, nyúl, fogoly szinte hemzsegett arrafelé, és mint César Cascabel mondogatta: „Legalább tisztességes népek eledelül szolgálnak a vadak, melyeket idősebb fiam gyors és biztos keze terít le!... Francia létünkre is nyugodt lélekkel fogyaszthatjuk el a zsákmányt, miután a vadak ereiben nem folyik angolszász vér!”

Miután maguk mögött hagyták a Langley-erődöt, már jól benn jártak a Fraser völgyében. Kocsiutat hiába is kerestek volna ezen a járatlan és vad vidéken. A folyó jobb partján a nyugati erdőkkel szomszédos roppant rétek húzódtak, a látóhatáron magas hegyek orma rajzolódtak ki a rendszerint szürkés égbolton.

Meg kell még említenünk, hogy New Westminster után, mely a Bute-part egyik legnagyobb városa és a Fraser torkolata mellett fekszik, Jean előrelátóan azt ajánlotta, hogy keljenek át a víz két partja között járó kompon. Valóban bölcs elővigyázatosság volt ez, mert így a *Szép Vándor*, miután fölment a folyam forrásáig, azt majd egyszerűen megkerüli nyugati irányban. Ez volt a legrövidebb, egyszersmind a legkönnyebb út Alaszkának ahhoz a részéhez, mely már beszögellik a columbiai területbe.

César Cascabelnak a véletlen is kedvezett, találkozott ugyanis egy indiánnal, aki ajánlkozott, hogy elkíséri a *Szép Vándort* egészen az orosz területekig, és Cascabelnak nem is volt oka megbánni, hogy a becsületes bennszülött gondjaira bízta magát. Igaz ugyan, hogy ez újabb költségtöbbletet jelentett, de bölcsőbb volt nem törődni néhány dolláros kiadással, ha ilyen módon gondoskodni lehetett az utasok biztonságáról és az utazás gyorsításáról.

Ro-Nónak nevezték az indián vezetőt, s az egyik olyan törzshöz tartozott, amelyiknek a *tyhije*, vagyis főnöke gyakran érintkezik az európaiakkal. Ezek az indiánok egészen mások, mint például a csilikottok ravasz, gyanakvó, kegyetlen és vad népe, melytől olyannyira óvakodni kell Amerika északnyugati részében. 1864-ben, vagyis néhány évvel korábban ezek a gonosztevők is részt vettek abban a mészárlásban, melynek a Bute-partra küldött útépitők voltak az áldozatai. Az ő kezüktől halt meg Wadington mérnök is, akinek halálát olyan mélységesen gyászolta az egész gyarmat. Annak idején úgy hírlett, hogy a csilikottok kitépték egyik áldozatuk szívét, és fölfalták, akár az ausztráliai emberevők.

Jean, aki Frédéric Whympet észak-amerikai útleírásában olvasta e borzalmas mészárlás történetét, úgy gondolta, jó lesz, ha figyelmezteti édesapját, milyen veszélyeket jelenthet a csilikottokkal való találkozás, a család többi tagjának azonban egy szó említést sem tett aggodalmairól, nehogy feleslegesen megijessze őket. Különben is a véres esemény óta a vörösbőrűek e törzse bölcsen félrehúzódtak, minthogy jó néhányukat - a gáztett közvetlen részeseit - fölakasztották. Ugyanezt mondotta Ro-No, utasaink vezetője is, megnyugtatóan őket, hogy nincs mitől félniük, míg átvágnak Brit Columbia területén.

Az idő továbbra is szép maradt, sőt déli 12 és 2 óra között már erősen föl is melegedett. A nedvdús ágakon sorra kipattantak a rügyek, a fákat hamarosan tavaszi színekkel ékesítik majd a levelek és a virágok.

A jellegzetesen északi tájak közé tartozik ez a vidék is. A Fraser völgyét erdők koszorúzták, az erdőkben nagyjából északi fafajták, cédrusok, fenyők és Douglas-fenyők, köztük nem egy olyan, amelyiknek törzse tizenöt méter kerületű volt, s orma a földtől száz lábnyira hajladozott a magasban. Rengeteg vad járta az erdőket, a síkságokat, és Jean, anélkül, hogy nagyon messzire ment volna, könnyen gondoskodhatott a konyha napi hússzükségletéről.

A vidék errefelé korántsem volt kihalt. Itt is, ott is falvak, és a falvakban az indiánok meglehetősen jó egyetértésben éltek az angolszász közigazgatás embereivel. A Fraser vizén csoportosan siklottak a cédrusfa csónakok, lefelé az ár sodorta őket, a vízfolyás ellenében pedig evezők és vitorlák segítségével haladtak.

Gyakran találkoztak fehér gyapjúköpönyegbe burkolózott, dél felé vonuló vörösbőrűekkel. Rendszerint megálltak, s néhány szót váltottak Cascabellel, aki végül is jól-rosszul megértette őket, mert valami furcsa nyelvjárást beszéltek, a *sinukot*, melyben francia és angol szavak keverednek a bennszülöttek nyelvvel.

- Pompás! - örvendezett César Cascabel. - Most már a sinuk nyelvet is tudom! Ismét egy nyelv, amit sohasem tanultam, mégis beszélem.

Ro-No aztán megmagyarázta, hogy ezt a nyugat-amerikai sinuk nyelvet több népfaj is beszéli egészen az alaskai területekig.

Talán fölösleges is mondanunk, hogy a korán beköszöntött tavasz nyomán mindenünnen eltűnt a hó, pedig errefelé néha csak április végén olvad el. Az utazás így valóban kellemes volt. César Cascabel nagyon szeretne volna mielőbb maga mögött tudni az angol columbiai területet, és amennyire csak lehetett, siettette az utat, ám ugyanakkor óvatos volt, és vigyázott, nehogy túlhajszolják a két lovat. A hőmérséklet fokozatosan emelkedett, ezzel együtt megjelentek a szúnyogok is, és hamarosan elviselhetetlenné váltak. Nehéz volt megakadályozni, hogy be ne röpüljenek a *Szép Vándor*ba, noha gondosan ügyeltek arra, hogy a kocsiban ne világozzon lámpafény, ha leszáll az este.

- Átkozott dögök! - tört ki egyszer Cascabel, miután jó ideig eredménytelenül harcolt a kellemetlen rovarok ellen.

- Szeretném tudni, mire jók ezek az undok bogarak - jegyezte meg Sandre.

- Hát arra, hogy... megegyenek bennünket... - bölcsekedett Szegfűszeg.

- Elsősorban mégis arra, hogy megegyék a columbiai angolokat! - tette hozzá César Cascabel.

- Ezért, kedveseim, szigorúan megtiltom, hogy akár egyet is elpusztítsatok közülük! Sohasem lehetnek túl sokan ahhoz, hogy kínozzák Englishman úrékat, és ez szolgáljon nekünk vigaszul!

Az útnak ezen a szakaszán a vadászat rendkívül eredményes volt. Bőven akadt zsákmány, főként dámvad, mely, hogy szomját friss vízzel oltsa, az erdőkből leereszkedett a Fraser partjára. Jean mindig Wagrammal együtt indult vadászni, és néhány dámvadat könnyen elejthetett anélkül, hogy a kocsitól túlságosan el kellett volna távolodnia, ami már csak azért sem lett volna bölcs dolog, mert az édesanyja nyugtalankodott volna. Vadászútjaira néha Sandre is elkísérte, és roppant boldog volt, hogy bátyja irányítása mellett próbálkozhatik először a vadász mesterség tudományával, s nehéz lett volna megmondani, melyik volt fürgébb, melyik gyorsabb, az ifjú vadászjelölt vagy a spánielje.

Jean zsákmánylistája azonban még csak néhány dámvaddal dicsekedhetett, mikor nagy öröme elejtett egy bölényt is. A vadászat során azonban komoly veszélyben forgott, mert az állat, melyet az első lövés csak megsebesített, neki akart támadni, és csak a fejébe eresztett második golyó mentette meg Jeant az utolsó pillanatban attól, hogy a bölény föl ne taszítsa, és halálra ne tiporja. Sejtethetjük, hogy erről az eseményről nem számolt be részletesen a szüleinek. Minthogy azonban a hőstett színhelye jó néhány száz lépésnyire volt a *Szép Vándortól*, ki kellett fogni a lovakat, hogy a kocsihoz vontassák a roppant állatot, mely vastag sörényével leginkább oroszlánhoz hasonlított.

Tudjuk, hogy egy ilyen kérődző elejtése milyen nagy hasznot jelent a préri indiánjai számára, akik nyállal és lándzsával vadásznak rá. A bölény bőréből készült a vigvambeli ág, a család takarója és azok a „prémek”, melyekért akár hús piasztert is megadnak. A húsát az indiánok napon szárítják, hosszú szeletekbe vágják, és ínséges időkben ez a hús jelenti a legbecsesebb tartálékot.

Az európaiak ugyan általában a bölénynek csak a nyelvét eszik meg - s ez valóban ínycsalat -, Cascabelék azonban nem voltak ilyen finnyások. A fiatal gyomor különben sem válogatós. Egyébként meg Cornélia pirítva, sütvé, főzve, olyan ízletesen készítette el, hogy valamennyien kitűnőnek találták a bölényhúst, mely így több napra biztosította bőséges ellátásukat. A

nyelvéből azonban mindegyiküknek csak egy falatka jutott, s az volt az általános vélemény, hogy ennél finomabbat még sohasem ettek.

A Columbián át vezető útjuk első két hetében semmi említésre méltó esemény nem történt. Az időjárás azonban lassanként megváltozott, közeledett a nagy esőzések ideje, ami, ha nem is akadályozza, mindenesetre megnehezíti az utat észak felé.

Félő volt az is, hogy a Fraser megáradva kicsap a medréből. Márpedig az áradás nagyon sok nehézséget, ha ugyan nem komoly veszélyt jelentett volna a *Szép Vándor* utasai számára.

Szerencsére azonban az esőzések beálltával a Fraser ugyan felduzzadt, de nem csapott ki medréből. Így a síkságok nem kerültek víz alá, noha máskor egészen az erdők széléig, vagyis a hegység tövéig öntötte el az ár a vidéket. A kocsi természetesen lassabban haladt, kerekei besüppedtek a nedves talajba, de a *Szép Vándor* szilárd és vízhatlan teteje, mint már annyiszor, most is biztos menedéket nyújtott a Cascabel családnak a záporosók és a fergegek ellen.

VII. A CARIBOUN

Derék Cascabel, miért is nem jöttél néhány évvel korábban Brit Columbia ama részébe, melyet majd most tapos a lábad! Vándorsorsod miért is nem vezetett ide előbb, mikor földjén még úgy hevert az arany, hogy éppen csak le kellett hajolni érte! Vajon a történet, amit Jean beszélt el apjának a rendkívüli időkről, miért is volt a múlté, miért is nem lehetett a jelen története!

- Nézd, apám, ez itt a Caribou - mondta akkor Jean -, de talán nem is tudod pontosan, mi az a Caribou?

- Sejtlemem sincs róla - válaszolta César Cascabel. - Amennyiben állat, vajon kétlábú vagy négylábú?

- Állat? - sikoltott fel Napoleona. - És vajon nagy?... És vajon gonosz?... És vajon harap?

- Szó sincs róla, nem állat - nyugtatta meg Jean. - Caribounak neveznek egy vidéket, az arany földjét, Columbia eldoradoját. Mennyi kincset rejtett e föld, és hányan meg hányan gazdagodtak meg itt...

- És ugyanakkor hányan meg hányan mentek tönkre! - vágott közbe Cascabel.

- Bizony úgy van, apám, és még azt is hozzátehetem, hogy többen voltak, akik tönkrementek. Ugyanakkor akadtak olyan bányatársaságok, amelyek naponta tizenhatezer uncia aranyat szedtek össze. A Caribou egyik völgyében, a Williemi-patak környékén marokszám szedték az aranyat.

De akármilyen gazdag volt is aranyban ez a völgy, túlságosan sokan sereglettek össze e gazdagság kiaknázására. Minthogy túlságosan sok aranyásó lepte el a völgyet, s ráadásul a gyülekezés népség csak úgy tódult a nyomukba, a völgyben hamarosan rendkívül nehézé vált az élet, s elképesztővé a drágaság. Az élelmiszerek ára egyszerűen csillagászati volt, egy dollárt fizettek egy font kenyérért. Az egészségtelen környezetben járványok ütötték fel a fejüket. A Caribou völgyébe zarándokolt emberek többségének ajtaján végül is hamarosan bekopogott a nyomor, majd a halál. Néhány évvel korábban ugyanez történt Ausztráliában és Kaliforniában is.

- Papa - szólt ekkor Napoleona -, azért mégiscsak pompás volna, ha útközben találnánk egy nagy darab aranyat.

- És mit csinálnál vele, angyalkám?

- Hogy mit csinálna vele? - válaszolt Cornélia. - Hát átadná a mamájának, aki egykettőre beváltaná szép summára!

- Hát akkor keressünk - mondta Szegfűszeg -, és egész biztosan találunk is, hacsak...

- Hacsak nem tévedsz, ezt akarod mondani? - nevetett Jean. - És bizony hiába keresnénk, derék Szegfűszegem, mert a kincstár üres... de még mennyire üres.

- Jó... jó... - vágott közbe Sandre -, majd meglátjuk!

- Várjatok csak, gyerekek! - mondta nyomban César Cascabel legdrámaibb hangján. - Így meggazdagodni, egyszerűen tilos! Angol földön fölszedett aranyból... Pfuj!... Gyerünk, gyerünk gyorsan, menjünk megállás nélkül, senki le ne hajoljon még egy rögért sem, legyen akár olyan nagy, mint Szegfűszeg feje. És ha majd a határra érkezünk, ha nincs is kitéve a

tábla: *Szíveskedjék a lábat jól megtörülni*, mi, kedveseim, bizony megtörüljük a mienket, nehogy columbiai föld maradjon rajta!

César Cascabel csak változatlan! Pedig feleslegesen idegeskedik! Valószínű, hogy egyiküknek sem lesz alkalma lehajolni egyetlen kis rögöcskéért sem!

De hiába volt César Cascabel szigorú tilalma, azért mégiscsak szüntelenül fürkésző pillantással lesték a földet. Napoleona, de még inkább Sandre a legközönségesebb kavicsot is színaranynak nézte. És miért is ne, elvégre nem Észak-Amerikában vannak a leggazdagabb aranylelőhelyek? Ausztrália, Oroszország, Venezuela és Kína csak utána következnek.

Közben megkezdődött az esős időszak. Mindennap zuhogott a zápor, és az út egyre nehezebbé vált. Az indián vezető sürgette a lovakat. Félt, hogy a Fraserbe ömlő patakok és erek, melyeknek medre eddig úgyszólván száraz volt, hirtelen megduzzadnak a sok esőtől. És vajon hogyan kelnek át a megduzzadt vizeken, ha nem találnak gázlót? A *Szép Vándornak* esetleg heteken át kell rostokolnia, míg véget ér az esős évszak. Sietniük kellett tehát, hogy mielőbb kikerüljenek a Fraser völgyéből.

Említettük már, hogy ezen a vidéken nem kellett félni a bennszülöttektől, mióta a csilikottokat visszaszorították kelet felé.

Ez valóban így volt, viszont komoly veszedelmet jelentettek bizonyos vadállatok - például a medve.

Sandre erről komoly tapasztalatokat is szerzett, és kevésen múlt, hogy nem kellett nagyon drágán fizetnie azért, mert nem engedelmeskedett az édesapjának.

Május tizenhetedikén délután történt. A család az egyik folyótól mintegy ötven méternyire tartott pihenőt, a lovak a még száraz medren át húzták a kocsit. Ez a rendkívül magas partok között folyó patak teljesen elzárta volna az utat, ha hirtelen támadó ár sebes vízű hegyi patakká változtatja.

Úgy állapodtak meg, hogy két órán át pihennek; Jean előbbre ment vadászni, miközben Sandre, noha ráparancsoltak, hogy ne távolodjék el a táborhelytől, észrevétlenül visszament a patakmedren át, és mintegy tíz lábnyi hosszú kötelet vitt magával a derekára csavarva.

Sandre nem csak úgy vaktában ment kóborolni: meglátott ugyanis egy sokszínű, csillogó tollú madarat, azt akarta követni, hogy megtalálja a fészket, és a kötél segítségével a fára kapaszkodva, a fészekből elragadja.

Sandre már csak azért is oktalanságot követett el, mikor így eltávolodott a táborhelytől, mert az égbolt fenyegetően beborult. Sötét felhő szállt sebesen a zenit felé. De ugyan mi állíthatná meg azt a fiút, aki üldözőbe vett egy madarat?

Magától értetődik, hogy Sandre hamarosan eltűnt a sűrű erdőben, melynek szélső fái a patak bal partján álltak. A madár ágról ágra röpülve, mintha csak örömét találta volna abban, hogy a fiút maga után csalogatja.

Sandre vadászat közben megfeledkezett arról, hogy a *Szép Vándor* két órán belül ismét elindul, és húsz perccel azután, hogy elhagyta a táborhelyet, már jó fél mérföldnyire benn járt az erdő sűrűjében. Út sehol, legföljebb bozóttal benőtt keskeny ösvények a cédrusok és fenyők tövében.

A madár vidáman rikoitozva röppent egyik fáról a másikra, Sandre pedig futott, ugrált, mint valami vadmacskakölyök. De hiába igyekezett, a madár végül is eltűnt a sűrű lombok között.

- Ó, ezt elvitte az ördög! - kiáltott fel Sandre, mikor balsikerén vérig sértődve megállt.

A lombokon át ekkor megpillantotta a sűrű felhőkkel borított eget. A sötét lombsátoron át már látni lehetett a cikázó fényeket is.

Az első villámok voltak, elnyújtott morajlás követte őket.

- Éppen ideje, hogy hazamenjek, s még ráadásul mit mond majd az apám! - gondolta Sandre.

Ebben a pillanatban vett észre egy különös formájú, körülbelül fenyőtoboz nagyságú, fényes pontokkal pettyezett kavicsot.

Az csak természetes, hogy mindjárt arra gondolt, íme, egy aranyrög, mely itt felejtődött a Caribou e zugában. Örömeiben elrikkantotta magát, fölkapta a követ, a tenyerében méricskélte, majd zsebre vágta, miközben fogadkozott magában, hogy senkinek egy árva szót sem mesél róla.

- Majd meglátjuk, mit szólnak hozzá, mikor beváltottam egy szép summa aranyra! - suttozta boldogan.

Ám alighogy zsebre vágta az értékes követ, hatalmasat dördült az ég, kitört a vihar. A dördülés még hosszan visszhangzott, mikor Sandre hirtelen üvöltést hallott.

Húsz lépésnyire tőle egy óriási grizzli medve bukkant elő a bozótból.

Akármilyen bátor volt is Sandre, most nyakába szedte a lábát, s rohant a patakpart felé. A medve nyomban üldözésére indult.

Ha Sandre eléri a patakmedret, ha átkel rajta, és eléri táborhelyüket - megmenekült. A patak bal partján már meg tudják fékezni a medvét, sőt akár le is löhetik, s akkor ágyeló lesz a bundájából.

Az eső azonban úgy zuhogott, mintha dézsából öntenék, egyre sűrűbben villámlott, az ég szakadatlanul zengett. Félő volt, hogy a bőrig ázott Sandre, aki csak nehezen mozgott átmedvedett ruhájában, esetleg elesik, és a medve prédájává válik. Valahogyan azonban mégis tartani tudta a távolságot; nem is kellett hozzá egy negyedóra, és a patakpartra ért.

Itt viszont leküzdhetetlen akadályba ütközött. A patak, mely azóta valóságos zuhataggá változott, köveket, fatörzseket, kiszaggatott gyökereket sodort. A víz már-már kicsapott magas medréből. Elveszett, ha az örvénylő árba veti magát, még csak reménye sem lehet a menekülésre.

Visszafordulni nem mert, a sarkában érezte a lecsapni készülő medvét. És még csak nem is adhat jeleket a *Szép Vándornak*, mely alig látszik a lombok közül.

Ekkor gondolkodás nélkül, ösztönösen tette azt, ami talán megmentheti.

Öt lépésnyire tőle egy cédrusfa állt, alacsony ágai a patak fölé hajoltak.

A közepes vastagságú fatörzshöz ugrani, átkarolni, a kéreg dudoraiba kapaszkodva az ágak közé húzódkodni, majd onnan a felsőbb ágak közé - mindez egy pillanat műve volt. Egy majom sem csinálhatta volna ügyesebben, könnyedebben. Persze ezen nincs is mit csodálkozni, elvégre Sandre artista volt - és most végre biztonságban érezhette magát.

Ez az érzés azonban, sajnos, nem sokáig tartott. A medve ugyanis, mely a fa tövében állt, úgy döntött, hogy ő is fölkapaszkodik rá, s ha ez sikerül neki, Sandre bajosan csúszik ki a karmai közül, még akkor is, ha a fa ormára kapaszkodik.

Sandre azonban nem veszítette el hidegvérét. Elvégre méltó fia volt a híres-nevezetes Césár Cascabelnak, aki a legkínosabb helyzetekből is mindig épségben tudott szabadulni.

Le kellett volna kerülnie a fáról - de hogyan? -, át kellett volna jutnia a zúgó áron - de mi módon? A zuhogó eső okozta ár miatt a patak kezdett medréből kicsapni, és már el is árasztotta a jobb partot, ahol a *Szép Vándor* állt.

Segítségért kiáltson?... Ugyan minek, a tomboló szél és eső zajában meg sem hallanák kiáltásait. Különben is, ha César Cascabel, Jean vagy Szegfűszeg Sandre keresésére indult, nyilván előre és nem visszafelé ment. Ugyan ki gondolt volna arra, hogy Sandre visszafelé ment, át a patakmedren.

Közben a medve kapaszkodott... lassan, de kapaszkodott, és hamarosan eléri a cédrusfa koronáját, miközben Sandre az orma felé igyekezett.

Ekkor kitűnő ötlete támadt. Látta, hogy a cédrus egyik-másik ága vagy tíz lábnyira nyúlik a patak fölé, gyorsan lecsavarta hát derekáról a kötelet, a végére hurkot kötött, és a hurkot az egyik vízszintesen nyúló ág végére dobta, majd a kötél segítségével magához húzta, és csaknem függőleges helyzetben tartotta.

Mindezt ügyesen, gyorsan, nagy lélekjelenléttel hajtotta végre.

Veszteni való ideje már nem volt, a medve most kapaszkodott az ágak közé, s máris följebb igyekezett.

Ebben a pillanatban a függőleges helyzetbe hozott ág végébe kapaszkodó Sandre ellökte magát a fa törzsétől, az ág, mintha rugóra járt volna, előrecsapódott, és Sandre-t úgy röpítette át a patak felett, mintha katapultából kiröppenő kődarab lett volna. A levegőben ügyesen bukfcet vetett, s lepottyant a patak jobb partján, míg a medve elszomorodva nézte a levegőben tovaröppenő zsákmányát.

- Ó, te csirkefogó!

E kedves szóval fogadta César Cascabel hebehurgya fiát, aki éppen akkor termett előtte, mikor ő Jeannel és Szegfűszeggel együtt a patak rézsűjéhez érkezett, miután táborhelyük körül hiába kerestek.

- Csirkefogó!... - mondta ismét. - Micsoda félelmet álltunk ki miattad!

- Hát, édesapám, húzd meg a fületem! - mondta Sandre. - Rászolgáltam.

César Cascabel azonban ahelyett, hogy megragadta volna a fia két fülét, jobbról is, balról is megcsókolta, mondván:

- Ilyet ne csinálj még egyszer, mert...

- Mert akkor ismét megcsókolsz! - mondta Sandre, és átölelte édesapját.

Aztán elnevette magát:

- Na ugye!... Jól kibabráltam ezzel a medvével!... Ugye, milyen hülye képet vágott ez a vastag pojáca?

Jean szívesen leterítette volna a vadállatot, de az már messze járt, és szó sem lehetett arról, hogy a nyomába szegődjék. Minthogy az ár egyre növekedett, sürgősen odébb kellett állniuk, és ezért mind a négyen visszatértek a *Szép Vándor*hoz.

VIII. A KÓFICOK FALUJÁBAN

Egy héttel később, május 26-án a Fraser forrásához értek. Noha az eső éjjel-nappal zuhogott, a vezető azzal biztatta őket, hogy a rossz idő hamarosan véget ér.

Miután ugyancsak hepehupás úton megkerülték a folyó forrását, a *Szép Vándor* utasai egyenesen nyugat felé vették útjukat.

Még néhány napos út, és Alaszka határához érnek.

Az elmúlt héten sem falut, sem tanyát nem láttak azon az úton, melyen Ro-No vezette őket. Az indián valóban elismerésre méltó szolgálatokat tett nekik, hiszen tökéletesen ismerte a vidéket.

Május 26-án a vezető szólt César Cascabelnak, hogy egy közeli faluban megpihenhetnének, amennyiben úgy kívánják, az egynapos pihenő jót tenne a némileg elcsigázott állatoknak is.

- Milyen faluról van szó? - kérdezte Cascabel, aki mindig gyanakodott, ha a columbiai falvakról volt szó.

- A Kóficok faluja - válaszolt a vezető.

- A Kóficok faluja? - hökkent meg César Cascabel.

- Igen, édesapám - mondta Jean -, a térképen is ez a név szerepel, de nyilván valamelyik indián törzs kissé megváltoztatott neve lehet, talán a koquin indiánok...

- Jó!... jó!... Nem kell annyit magyarázkodni - mondta César Cascabel -, én már csak azt mondom, hozzáillő nevet kapott ez a falu, ha angolok lakják, még ha csak néhány angol is akad a falu lakói között!

A *Szép Vándor* még aznap este megállt e falu szélén. Innen már csak háromnapos útjuk van a határig, mely Alaszkát elválasztja Columbiától.

Akkor majd César Cascabel is hamarosan visszanyeri szokásos jókedvét, mely az angol király öfelsege területein végveszélyben forgott.

A Kóficok faluját indiánok lakták, de ekkoriban néhány angol is tartózkodott ott: hivatásos vadászok vagy sportkedvelők, akik csak a vadászszezonot töltötték itt.

A Victoria helyőrség tisztjei is itt vadásztak, volt köztük egy báró is, név szerint sir Edward Turner - gögös, nyers, pimasz, angol voltára roppant büszke férfiú, egyike azoknak az angol uraknak, akik azt hiszik, nekik mindent szabad azon puszta lénynél fogva, hogy ők angolok. Magától értetődik, hogy utálta a franciákat, legalább annyira, ahogyan Cascabel utálta az angolokat. Ez is, az is emberére akadt a másikban.

Már megérkezésük estéjén úgy esett, hogy míg Jean, Sandre és Szegfűszeg élelemért mentek, a báró kutyái összeakadtak a *Szép Vándor* kutyáival, Wagrammal és Marengóval, a derék ebek pedig nyilvánvalóan osztoztak gazdájuk nemzeti gögijében.

Innen eredt a nézeteltérés egyrészt a spániel és az uszkár, másfelől az angol vadászkutyák között; a nézeteltérést vad csaholás, aztán marakodás, éktelen csetepaté követte, és végül az ebek gazdáinak beavatkozása.

Sir Edward Turner a zenebona hallatára kilépett a falu szélén álló háza kapuján, és korbáccsal fenyegette meg Cascabel két kutyáját.

Cascabel nyomban a báró elé ugrott, és kutyái védelmére kelt.

Sir Edward Turner - aki egyébként kitűnően beszélt franciául - nyomban látta, kivel van dolga, és vele született pimaszságát szabadjára engedve, habozás nélkül, amúgy angolosan nyilatkozott külön a komédiásról, és csak úgy általánosságban valamennyi honfitársáról.

Könnyen elképzelhetjük, mit érzett Cascabel az angol szavai hallatára.

Mégis, minthogy nem akart bajba keveredni - főképpen nem angol földön -, nem akart kellemtelenségeket, melyek késleltethették volna útját, fékezte magát, és kifogástalan modorban válaszolt:

- Uram, az ön kutyái támadták meg az enyéimet!

- A maga kutyáit! - kiáltott a báró. - Egy komédiás kutyáit! Hiszen arra valók, hogy az enyéim megmarják őket, vagy én magam korbácsoljam meg mind a kettőt!

- Engedje felhívnom figyelmét - folytatta Cascabel, aki kezdett méregbe jönni, noha elhatározta, hogy nyugodt marad -, ilyen beszéd nem méltó egy gentlemanhez!

- Pedig a maga fajtája csak ilyen választ érdemel!

- Uram, én ismerem az udvariasság szabályait... ön a becsület szabályait sem...

- Vigyázzon a nyelvére!... Sir Edward Turnerrel mer szembeszállni?

Cascabelt elöntötte a méreg, és sápadtan, szikrázó szemmel, felemelt ököllel ment a báró felé, mikor futva odaérkezett Napoleona:

- Gyere már, papa! Mama kéri, hogy siess.

Cornélia küldte oda a leányát, hogy Cascabelt hazahívja.

- Rögtön megyek! - mondta Cascabel. - Mondd meg anyádnak, várjon, míg elintézem ezt a gentlemant. Menj, Napoleona!

E név hallatára a báró megvetően fölnevetett.

- Napoleona! - visszhangozta. - Napoleonának hívnak egy ilyen kislányt! Arról a szörnyegről nevezték el, aki...

Ez már több volt, mint amit Cascabel elviselhetett volna. Karját összefonva előrelépett, közvetlenül a báró elé.

- Ön sérteget engem! - mondta.

- Sértegetem... önt?

- Igen, engem, és sértegeti azt a nagy férfiút, akinek meg sem kottyant volna az ön szigethazája, ha ott egyszer partra száll!

- No csak!

- Lenyelte volna, mint egy osztrigát!

- Nyomorult ripacs! - tört ki a báró.

Kissé hátrált, mint a védekezésre készülő bokszoló.

- Igen, ön megsértett engem, báró, és elégtételt fog adni a sértésért!

- Elégtételt egy komédiásnak!?

- Akinek egyenrangúságát elismerte azzal, hogy megsértette!... Megverekszünk törrel, pisztollyal, karddal, ahogy óhajtja... akár ököllel.

- Miért nem mindjárt hólyaggal? - vágott vissza a báró. - Ahogy a bohócfélék szoktak a porondon!

- Védje magát...

- Csak nem képzeli, hogy megverekszem egy vásári komédiással?

- De igen, azt képzem! - üvöltötte Cascabel haragja tetőpontján. - Igen, megverekszik... vagy megvereti magát!

Még csak eszébe sem jutott, hogy ellenfele nyilván erősebbnek bizonyulna a bokszolásban, hiszen e sportágban jelesek az angol gentlemanek, s már nekirohant volna, mikor Cornélia kettőjük közé ugrott.

Ebben a pillanatban értek oda sir Edward Turner bajtársai és vadásztársai, körbefogták a bárót, elhatározván, nem engedik, hogy kompromittálja magát egy ilyen „alakkal”, s közben szidalmakkal árasztották el az egész Cascabel családot. E szidalmak egyébként egyáltalán nem voltak alkalmasak arra, hogy megijessék az erőteljes Cornéliát - legalábbis semmi sem látszott rajta. Beírta azzal, hogy olyan pillantással mérte végig sir Edward Turnert, ami cseppet sem nyugtathatta meg a férjét sértegető angolt.

Közben odaérkezett Jean, Szegfűszeg és Sandre is, és a vita alighanem tettelegességig fajult volna, mikor Cascabelné asszony fölkiáltott:

- Gyere, César, és gyertek ti is, gyerekek, egy-kettő!... Gyerünk! Valamennyien gyertek a kocsizhoz, de szaporán!

Olyan parancsoló hangon kiáltott rájuk, hogy senkinek eszébe sem jutott, hogy szembe-szegülhetne vele.

De micsoda estéje volt César Cascabelnak! Dühé csak nem csillapult!... Őt, őt sértették meg becsületében és hőse becsületében!... Egy angol sértette meg! El akart menni, hogy megkeresse, meg akart vele verekedni, vele meg valamennyi társával és a Kóficok falujának valamennyi kóficával!... A gyerekei pedig boldogan vele tartottak volna! Még Szegfűszeg is, aki kijelentette, hogy leharapja az egyik angol orrát, hacsak nem a fülét - ennél alább nem adta!

Cornéliának bizony nem volt könnyű lecsillapítani a haragvókat. Lelke mélyén ő maga is tisztában volt azzal, hogy mindenben sir Edward Turner volt a hibás; azt sem tagadhatta, hogy először a férjét, majd az egész családját sértegette úgy, ahogy a leghitványabb vásárosok sem sértegetik egymást.

Mint ahogy azonban nem akarta hagyni, hogy a helyzet elmérgesedjék, egy tapodtat sem engedett, szembeszállt a viharral, és mikor végül a férje azt mondta, hogy elmegy, és egy olyan pofont ad a bárónak, amitől... mindössze ennyit mondott neki:

- Megtiltom, César!

És César Cascabel kapálózva ugyan, de kénytelen volt engedelmeskedni a felesége parancsának.

Mennyire várta Cornélia a másnapot és azt, hogy már elhagyhassák ezt az átkozott falut! Csak akkor lesz nyugodt, ha már néhány mérfölddel északabbra lesz az egész család. És mert biztos akart lenni afelől, hogy az éjszaka folyamán senki sem mozdul a közeléből, először gondosan bezárta a *Szép Vándor* ajtaját, majd úgy határozott, hogy jómaga kint tölti az éjszakát.

Másnap, május 27-én hajnali három órakor Cornélia felébresztette az egész társaságot. A nagyobb biztonság kedvéért útnak akart indulni, még mielőtt kivilágosodik, még mielőtt az indiánok vagy az angolok felébredtek volna. Ily módon tudja leginkább megakadályozni, hogy a marakodás folytatódjék ott, ahol abbamaradt. És - figyelmet érdemlő körülmény - úgy tűnt, mintha az érdekes asszonyságot nagyon sürgetné valami. Rendkívül izgatott volt, nyugtalanul pillantgatott jobbra-balra, nyelvelt, zsémbeskedett, pörölt a férjével, a fiaival és Szegfűszeggel, akik nem igyekeztek annyira, ahogyan ő türelmetlenségében szeretne volna.

- Hány nap kell ahhoz, hogy átléphessünk a határon? - kérdezte a vezetőt.

- Három - válaszolt Ro-No -, ha útközben semmi sem akadályoz bennünket.

- Indulás! - mondta Cornélia. - Semmiképpen ne vegyék észre, hogy indulunk!

Egy percig se képzeljük, hogy César Cascabel már lenyelte az előző napi sértéseket. Elhagyni ezt a falut anélkül, hogy érdeme szerint megfizetett volna a bárónak - ez bizony rosszul esett a derék normandnak, aki nemcsak francia volt, hanem hazafi is.

- Hát most láthatjátok, mit jelent az, ha az ember John Bull földjére teszi a lábát - mondogatta.

De hiába is lett volna nagy kedve járkálni egyet a faluban, abban reménykedve, hogy összeakad sir Edward Turnerrel, hiába pillantgatott az angol gentleman házának csukott zsalui felé, egy tapodtat sem mert távozni a szigorú Cornélia mellől. A felesége különben egy pillanatra sem engedte el maga mellől.

- Hová mész, César?... Itt maradsz, César!... Megtiltom, hogy elmozdulj, César!

César Cascabel egyebet sem hallott. Ilyen mértékben még sohasem került kitűnő, és erélyes élettársa uralma alá.

Az előkészületek, Cornélia újra meg újra megismételt sürgetéseinek köszönhetően, hamarosan befejeződtek, s a két ló a rudak közé állt. Hajnali négy órakor a két kutya, a majom, a papagáj, a férj, a fiúk és a lány, mind benn ültek a *Szép Vándor* fülkéiben, Cornélia pedig a bakra telepedett. Mihelyt Szegfűszeg és a vezető a lovak elé állt, jelt adott az indulásra.

Negyedórával később a Kóficok faluja eltűnt a körülötte sorakozó nagy fák mögött. Még alighogy pirkadt. Minden csendes volt. Seholy lélek az észak felé húzó roppant síkságon.

És Cornélia, mikor már megállapíthatta, hogy a falu egy lakója sem figyelt fel indulásukra, mikor már biztos lehetett abban, hogy sem az indiánok, sem az angolok nem akarják útjukat állni, megkönnyebbülten felsóhajtott, és ez a sóhaj alighanem bántotta kissé a férjét.

- Hát annyira félsz ettől a népségtől, Cornélia? - kérdezte.

- Nagyon - hangzott a kurta válasz.

A következő három nap zavaró körülmény nélkül múlt el, és mint ahogy a vezető mondotta, három nap múlva valóban Columbia határához érkeztek.

A *Szép Vándor*, miután szerencsésen átlépett a columbiai-alaszakai határon, végül megállhatott.

Most már kifizethették a derék indiánt, s megköszönhették neki hűséges és buzgó szolgálatait. Ro-No elbúcsúzott a családtól, miután még megmagyarázta, milyen irányba induljanak el, hogy a legrövidebb úton Sitkába, az orosz birtokok fővárosába érjenek.

César Cascabel most, hogy maguk mögött hagyták az angol területet, fellélegezhetett volna. De erről szó sem volt. A három nap nem volt elégséges ahhoz, hogy megeméssze a Kóficok falujában történeteket. Nagyon megfeküdte a gyomrát. Nem is tudta megállni, hogy meg ne mondja Cornéliának:

- Hagynod kellett volna, hogy visszamenjek, és ez a mylord megkapja a magáét!

- Megkapta, César! - mondta egyszerűen Cascabelné asszony.

- Bizony megkapta, de még mennyire megkapta!

Éjszaka ugyanis, miközben a Szép Vándor utasai aludtak, Cornélia a báró háza körül ólálkodott, és mikor az lesre ment, Cornélia néhány száz lépésnyi távolságból követte. És mikor a báró az erdőbe ért, „a chicagói versenyek első díjasa” úgy elagyabugyálta, hogy az ott maradt a helyszínen. A kékre-zöldre vert sir Edward Turnert csak másnap találták meg, és alighanem sokáig viselte a szeretetre méltó asszonnyal való találkozás emlékeit.

- Ó, Cornélia... Cornélia!... - kiáltott fel César Cascabel, átölelve a feleségét. - Bosszút álltal megsértett becsületedért... Te aztán méltó vagy a Cascabel névre!

IX. TILOS AZ ÁTJÁRÁS

Alaszka az amerikai kontinensnek az a része, mely északnyugaton az 52. és a 72. szélességi fok között terül el. Így tehát vízszintes irányban átvágja az északi sarkkör vonala, mely a Bering-szoroson át kerekül ki.

Ha figyelmesen nézzük a térképet, azt látjuk, hogy a partvonal emberi arcélt rajzol ki meglehetősen világosan. A Lisbonne-fok és a Barrow-földnyelv között van a homlok, a Kotzebue-öböl formázza a szemüregét, az orrot a Prince of Wales-fok, a Norton-öböl a száj, az Alaszka félsziget a szakáll, a Csendes-óceánba benyúló Aleuta-szigetek meg mintha a szakáll fűrtjei lennének. A fej vonalát a Ranges-hegylánc zárja le, melynek végső vonulata a Jeges-tengerbe lejt.

Ez volt hát az a vidék, melyen át a *Szép Vándornak* rézsútos irányban hatszáz mérföldet kellett megtennie.

Magától értetődő, hogy Jean gondosan tanulmányozta a térképen a vidék hegyeit, vizeit, a partvonal vonulatát, vagyis azt, hogy melyik lenne az alkalmas útvonal. Még egy kis előadást is tartott erről, melyet a család a legnagyobb érdeklődéssel hallgatott végig.

Jeannak köszönhető, hogy valamennyien - még Szegefűszeg is - megtudták, hogy az amerikai kontinensnek ezt a legészaknyugatibb részét először az oroszok járták be, majd a francia Lapérouse és az angol Vancouver, végül az amerikai Mac Clure, mikor expedíciójával sir John Franklin felkeresésére indult. Frédéric Whimper és Bulxley ezredes utazásaik során 1865-ben legalábbis már részben feltérképezték a területet, akkor ugyanis arról volt szó, hogy a Bering-szoroson át tenger alatti kábelt fektetnek le az Ó- és az Újvilág között. Előttük legföljebb kereskedelmi cégek utazói járták be az alaszka tartomány belső vidékeit prém- és bőrárukat keresve.

A nemzetközi politikában ekkor tűnt fel a híres Monroe-elv, mely szerint Amerika az amerikaiaké. Ha Nagy-Britannia gyarmatai - Columbia és Kanada - csak a többé-kevésbé távoli jövőben kerülhetnek ismét amerikai kézre, Oroszország talán átengedi Alaszkát az Egyesült Államoknak, talán lemond erről a negyvenötezer négyzetmérföldnyi területről. A moszkvai kormánnyal komoly tárgyalások kezdődtek ez irányban.

Az Egyesült Államok népe kicsit csúfolódva emlegette Seward külügyminiszter próbálkozását, amikor a miniszter kijelentette, hogy megpróbálja Amerikának megszerezni ezt a *Walrus-Siát*, ezt a fókák földjét, amiből vajmi kevés haszna lehet az Államoknak. Seward azonban igazi jenki makacssággal tovább haladt célja felé, és 1867-ben a tárgyalások már meglehetősen előrehaladtak. Ha a megegyezés még nem is jött létre Amerika és Oroszország között, megvalósulhat bármelyik pillanatban.

Május 31-én a Cascabel család pihenőt tartott a határsávjában egy facsoport árnyékában. A *Szép Vándor* itt már alaszka területen, orosz kézen levő birtokon volt, maga mögött hagyta Brit Columbia földjét. Cascabel tehát megnyugodhatott.

Vissza is tért a jókedve, méghozzá olyan igaziból, hogy az övéire is átragadt. Ezentúl már nem is kell letérniük orosz területről ahhoz, hogy az előre megállapított útvonalon eljussanak az európai Oroszország határára. Alaszka tartomány vagy Szibéria - e roppant kiterjedésű területek mind a cár uralma alá tartoznak.

Vidám hangulatban megvacsoráztak. Jean egy nagy, hízott nyulat ejtett el, melyet Wagram hajtott fel a bozótban. Igazi orosz nyúl, kérem szépen!

- Megiszunk egy palack jó bort! - jelentette ki César Cascabel. - Egek ura, az ember szinte könnyebben lélegzik itt, a határon túl! Amerikai levegő oroszsal keverve, ez ám az igazi! Szívjátok, gyerekek, teli tüdővel!... Ne zavartassátok magatokat... Jut belőle mindenkinek, még Szegfűszegnek is, pedig neki rőfnyi hosszú az orra! Pfü!... Öt héten át valósággal fuldokoltam azon az átkozott columbiai területen.

Mikor a vacsorát befejezték, és az utolsó cseppig elfogyott a jó bor is, valamennyien aludni tértek. Az éjszaka a legnagyobb csendben múlt el. Nem zavarták őket sem vadállatok, sem nomád indiánok. Másnapra a lovak és a kutyák is tökéletesen kipihenték magukat.

Már hajnalban táborot bontottak, és a nyájas Oroszország, „Franciaország e nővéreinek” vendégei - mint ahogy César Cascabel mondogatta - készülődni kezdtek. A készülődés nem tartott sokáig. Reggel hat óra előtt a *Szép Vándor* elindult északnyugati irányba, hogy elérje a Simpson folyót, melyen majd kompon kel át.

Alaszkának ezt a dél felé nyúló részét, ezt a keskeny földnyelvet, melyet Thlinkithen tábornokról neveztek el, nyugat felől szigetek és félszigetek határolják, köztük a Prince of Wales-, a Crozer-, a Kuju-, a Baranow- és a Sitka-sziget. Ez utóbbin épült fel az amerikai kontinensen levő orosz birtokok fővárosa, melynek neve Új-Arhangelszk. César Cascabel úgy tervezte, hogy a *Szép Vándor* Sitkába érkezve, több napos pihenőt tart, először is azért, hogy kicsit kifűjják magukat, no meg azért, hogy felkészüljenek útjuk eme első részének befejezésére, mely a Bering-szorosig viszi őket.

Parti heglánc tövében szeszélyesen kanyargó földsávon kellett haladniuk céljuk felé.

Cascabelék nekivágtak tehát az útnak, de alig tettek egy lépést az alaskai földön, máris akadályba ütköztek, és bizony úgy tűnt, hogy ez az akadály leküzdhetetlen.

A nyájas Oroszország, Franciaország nővére korántsem volt hajlandó vendégszerető fogadtatásban részesíteni a Cascabelék személyében érkező fivéreit.

Oroszország ugyanis három határőr, három izmos, nagy szakállú, nagy fejű, turcsi orrú, kalmük képű, orosz egyenruhát viselő határőr képében jelent meg előttük - mindhármon az a lapos sapka, mely millió meg millió emberben ébreszt üdvös respektust.

Vezetőjük intésére a *Szép Vándor* megállt, és a lovakat irányító Szegfűszeg a gazdáját szólította.

César Cascabel kilépett az első kocsifülke ajtaján, nyomában fiaival és feleségével. Valamennyien leszálltak, és kissé nyugtalanok lettek az uniformisok láttán.

- Az útleveleket kérem! - mondta az egyik rendőr oroszul, amely nyelvet César Cascabel - tekintettel az adott körülményekre - nagyon is jól megértett.

- Útleveleket? - hökkent meg.

- Igen! A cár felségterületeire senki sem léphet útlevél nélkül!

- De, kedves uram, nekünk semmiféle útlevelünk nincs - mondta udvariasan Cascabel.

- Ez esetben nem mehetnek tovább!

Határozott volt a válasz, és jelentős, mintha ajtó csapódott volna be holmi tolakodó előtt.

César Cascabel keserves képet vágott. Nyomban felfogta, milyen szigorúak a moszkvai közigazgatási rendelkezések, és attól tartott, hogy aligha kezdhet sikeres alkudozásba. Hihetetlen balszerencse, hogy a határőrök éppen ott voltak, ahol a *Szép Vándor* orosz területre ért.

Cornélia és Jean szorongva várták a beszélgetés eredményét, melytől utazásuk folytatása és szerencsés befejezése függött.

- Orosz föld derék polgárai - kezdte César Cascabel drámai hangon, és hogy ékesszólásának még nagyobb hangsúlyt adjon, szavait széles taglejtésekkel kísértc -, franciák vagyunk, akik saját mulatságunkra, és még azt is merem mondani, hogy mások, főként a nemes bojárok mulatságára utazgatunk, amennyiben jelenlétükkel sziveskednek bennünket megtisztelni!... Úgy véltük, nincs szükségünk okmányokra ahhoz, hogy őfelsége, minden oroszok cárjának földjére lépünk...

- Külön engedély nélkül lépni az ő felségterületére... erre még nem volt példa... soha! - hangzott a válasz.

- Nem történhetne meg mégis... egyszer, egyetlenegyszer? - folytatta Cascabel a legmegnyerőbb hangján.

- Nem! - válaszolt kimért, száraz hangon a rendőr. - Ezért hát forduljanak vissza, mégpedig nyomban.

- No de végül is, hol lehetne megszerezni ezeket az útleveleket? - kérdezte Cascabel.

- Ez a maga dolga!

- Engedjenek bennünket Sitkáig, és ott majd a francia konzul segítségével...

- Sitkában nincs francia konzulátus! Különben meg honnan jönnek?

- Sacramentóból.

- Akkor, kérem, Sacramentóban kellett volna beszereznie az útleveleket!... Különben is, felesleges...

- Éppen ellenkezőleg, nagyon is fontos - makacskodott Cascabel -, minthogy utunk Európába vezet...

- Európába? Ebben az irányban?

César Cascabel nyomban megértette, hogy válasza rendkívül gyanússá tette, mert legalábbis meglepő, ha valaki ilyen kerülő úton akar visszatérni Európába.

- Igen - folytatta -, bizonyos körülmények kerülőre kényszerítettek bennünket...

- Nem érdekel! - vágott közbe a rendőr. - Orosz területen át nem mehetnek útlevél nélkül!

- Ha csak arról van szó, hogy megfizessük az illetéket - makacskodott Cascabel -, esetleg mégis megegyezhetnénk...

És miközben beszélt, jelentősen hunyorgatott a rendőrrre.

A megegyezés azonban még ilyen alapon sem látszott valószínűnek.

- Kedves uraim - folytatta Cascabel végső kétségbeesésében -, hát lehetséges, hogy önök még sohasem hallottak a Cascabel családról?

Úgy beszélt, mintha a Cascabel család legalábbis a Romanovokkal volna egyenrangú.

Ez sem használt. Vissza kellett fordulniuk, mi több, a rendőrök olyan alaposan végrehajtották a szigorú és megváltoztathatatlan parancsot, hogy a *Szép Vándort* a határvonalon túli területre kísérték, és utasaira szigorúan ráparancsoltak, hogy azon még egyszer át ne lépjenek. Így történt, hogy César Cascabel legnagyobb bánatára ismét Brit Columbia területén találta magát.

Ez bizony kellemetlen és ugyanakkor nagyon nyugtalanító fordulat volt. Minden tervük meghiúsult. Az oly lelkesedve elfogadott útirányról le kell mondaniuk. Útlevel híján nem haladhatnak tovább nyugat felé, Szibéria területén átvágva, nem juthatnak vissza Európába. A Far-Westen át a már ismerős körülmények között, természetesen eljuthatnak New Yorkba, de hajó nélkül hogyan kelhetnének át az Atlanti-óceánon, és pénz nélkül ugyan hogyan szerezhethének maguknak helyet valamelyik hajón?

Hogy útközben keressék meg a hajójegyekre szükséges pénzt... józanul ebben alig bizakodhattak.

És különben is, mennyi idő kellene ahhoz, hogy összegyűjtsenek ekkora összeget!

A Cascabel család nevének fénye - miért is titkolnánk - az Egyesült Államokban némileg már megkopott. Húsz éven át úgyszólván valamennyi városát, faluját bejárták. Most még annyi cent bevételt sem remélhetnek, mint amennyit annak idején dollárban megkerestek. Nem! ha visszafordulva, előről kezdenék az egészet, ez talán éveket és éveket jelentene, végtelenül hosszú időnek kellene eltelnie, mielőtt Európában partra szállhatnának. Valami utat-módot kell találni bármi áron arra, hogy a *Szép Vándor* eljuthasson Sitkába. Így gondolkoztak, így is beszéltek ennek az érdekes családnak a tagjai, mikor a három rendőr nehéz problémáik között magukra hagyta őket.

- No, szép kis kátyúba kerültünk! - mondta Cornélia a fejét csóválva.

- Ez már nem is kátyú, hanem zsákutca, mégpedig a javából! - válaszolt César Cascabel.

Ejnye, öreg harcos, arénák hőse, hát lehetséges volna, hogy éppen most ne tudj szembeszállni a balszerencsével? Hagynád, hogy a balsors kerekedjék felül? Lehetséges volna, hogy te, a minden fogásban, minden fortélyban mester komédiás, éppen most adod fel a harcot? Kiürült volna az a tarisznya, amiben a ravaszságod lapul? Lehetséges, hogy fortélyokban oly termékeny fantáziád most csődöt mond?

- César - szólalt meg Cornélia -, minthogy ezek a nyavalyás rendőrök éppen ott voltak, ahol megtilthatták nekünk a határ átlépését, próbáljunk meg a főnökükhöz fordulni.

- A főnökükhöz! - tört ki César Cascabel. - De hiszen a főnökük Alaszka kormányzója, nyilván valamelyik orosz ezredes, aki éppoly kérlelhetetlen, mint az emberei, s a pokolba küldene bennünket!

- Különben is, biztosan Sitkában lakik - jegyezte meg Jean -, és éppen Sitkába nem engednek bennünket.

- Talán - mondta nagy okosan Szegfűszeg - valamelyikünknek megengedik ezek a rendőrök, hogy elmenjen a kormányzóhoz...

- No lám! Szegfűszegnek igaza van - bólintott César Cascabel. - Kitűnő ötlet!

- Hacsak nem ostoba - tette hozzá Szegfűszeg szokás szerint.

- Ezzel meg kell próbálkoznunk, mielőtt visszafordulnánk mondta Jean -, és ha akarod, apám, én megyek és...

- Nem, jobb lesz, ha én megyek -, válaszolt Cascabel. - A határtól még messze van Sitka?

- Mintegy százmérföldnyire - hangzott Jean válasza.

- Egyszóval körülbelül tíz nap alatt vissza is érhetek. Holnapig várunk, és akkor szerencsét próbálok.

Másnap, ahogy megvirradt, Cascabel a rendőrök keresésére indult. Könnyen és gyorsan megtalálta őket, mert egyre a *Szép Vándor* közelében örködtek.

- Már megint maga az? - kiáltották feléje fenyegető hangon.

- Megint én! - válaszolt Cascabel a legkellemetesebb mosolyával, és az orosz közigazgatást magasztalva, ismertette amaz óhaját, hogy engedjék az alaszakai kormányzó öexcellenciája színe elé. Felkínálta, hogy megfizeti „ama tiszteletre méltó közhivatalnok” utazási költségeit, aki Sitkáig kísérné, sőt készpénzben fizetendő szép jutalom reményét is megcsillantotta a nagylelkű és önfeláldozó... stb. stb.... férfiú számára.

Az ajánlat süket fülekre talált. A szép jutalomra való célzás sem érte el célját. Valószínű, hogy a rendőrök, akik makacsok, mint az adószedők, és csökönyösek, mint a fináncok, kezdték rendkívül gyanúsnak találni, hogy César Cascabel ilyen konokul ragaszkodik ahhoz, hogy átlépesse az alaszakai határt. Az egyikük rá is parancsolt César Cascabelra, hogy nyomban távozzék, és még hozzáfűzte:

- Ha még egyszer meglátjuk orosz területen, hát nem Sitkába kísérjük, hanem a legközelebbi erődbe. Márpedig, ha egyszer oda valaki bekerült, csak az isten a tudója, hogyan és mikor kerülhet ki.

César Cascabelt udvariaskodásnak éppen nem minősíthető szavak kíséretében nyomban visszakísérték a *Szép Vándor*hoz, és levert arcáról övéi rögtön tudták, hogy próbálkozása kudarcot vallott.

Vajon a Cascabelek guruló otthona végleg megállapodik egy helyben? Lehetséges, hogy a mutatványost és jósorsát hordozó bárka megfeneklik az alaszakai határon, ahogyan a hajó megfeneklik a sziklák között az apály óráiban? Bizony ettől joggal féltek.

Szomorú napjuk volt, szomorúak voltak a következő napok is, és a család csak nem tudott elhatározásra jutni.

Élelemben szerencsére nem szenvedtek hiányt, bőségesen volt konzervjük, egyébként is csak Sitkában akartak új készleteket vásárolni. Ezenfelül rengeteg vad volt a környéken, Jean természetesen óvakodott attól, hogy elkalandozzék a columbiai területről. Ha alaszakai területre téved, aligha úszta volna meg azzal, hogy elkobozzák a puskáját, és pénzbüntetéssel sújtják az állami adóbevételek gyarapítására.

A Cascabel családon egyre erősebben úrrá lett a szomorúság. Mintha még az állatok is szomorkodtak volna. Jako a szokásosnál kevesebbet fecsegett. A kutyák behúzott farokkal, hosszan, nyugtalanul szűköltek. John Bull sem fintorgott, bohóckodott már. Csak Vermuth és Gladiátor látszott tökéletesen elégedettnek a helyzettel, hiszen egyéb dolguk sem volt, minthogy legeljék a kövér, friss fűvet a környező mezőkön.

- Valamire mégis el kell szánni magunkat! - mondogatta néha Cascabel, karját összefonva.

Ez igaz, de hát hogyan határozzanak?... Hogyan... Pedig hát a hogyan felől felesleges volt aggályoskodniuk, mert az igazat megvallva, nem volt választásuk, vissza kell fordulniuk, minthogy tilos továbbmenniük. Vége hát a nyugati irányba vezető útnak, melyre oly hősiiesen vállalkoztak! Nincs más hátra, vissza kell térniük Brit Columbia átkozott földjére, majd neki kell vágniuk a Far-West prérijeinek, hogy eljussanak az Atlanti-óceán partjaira. De ha el is érnek New Yorkba, mihez kezdenének? Elképzelhető ugyan, hogy egy könyörületes lélek gyűjtést indítana, hogy elősegítse a család hazatérését. Micsoda megaláztatás ez az olyan derék emberek számára, akik mindig a munkájukból éltek, akik sohasem koldultak, milyen

nehéz volna odáig süllyedni, hogy alamizsnát fogadjanak el! Ó, azok a nyomorult csavargók, akik a Sierra Nevada hágójában elrabolták a vagyonkájukat!

- Ha ezeket nem akasztják fel Amerikában, nem gyötrik halálra Spanyolországban, nem fejezik le Franciaországban, nem húzzák karóba Törökországban, akkor nincs is igazság ezen a földön! - mondogatta César Cascabel.

Végül mégis döntött.

- Holnap elindulunk! - mondta június negyedikén este. Visszamegyünk Sacramentóba, és aztán...

Nem fejezte be a mondatot. Sacramentóban majd meglátják. Egyébként is útra készen álltak. Csak be kell fogniuk a lovakat, aztán déli irányba fordítani a kocsirudat.

Utolsó estéjük az alaszakai határon minden eddiginél szomorúbb volt. Egy-egy zugba behúzódva, valamennyien hallgattak. Áthatolhatatlan sötétség borult a tájra. Kavargó, vastag felhők szánkáztak az égen, akár az erős keleti szél kergette jégtáblák a tengeren. A tekintet nem kapaszkodhatott meg egyetlen árva csillagban sem, és az újhold sarlója is eltűnt a láthatáron magasló hegyek orma mögött.

Körülbelül kilenc óra volt, mikor César Cascabel felszólította háza népét, hogy térjenek pihenőre. Másnap pirkadat előtt indulnak. A *Szép Vándor* azon az úton tér vissza Sacramentóba, amelyen idejött, és még vezető nélkül is könnyen boldogulnak majd. Ha a Fraser forrásvidékeihez értek, már csak a völgyön kell átvágniuk, hogy washingtoni területre jussanak.

Szegfűszeg miután jó éjszakát kívánt a két kutyának, éppen az első kocsifülke ajtaját készült bezárni, mikor meglehetősen közelről dörrenés hallatszott.

- Mintha puskalövés lett volna!... - kiáltott föl César Cascabel.

- Igen... lövés volt... - mondta Jean.

- Alighanem vadászik valaki! - jegyezte meg Cornélia.

- Vadászni... ilyen sötétségben?... - csodálkozott Jean. - Alig hihető.

Ebben a pillanatban újabb lövés dörrent, és jajveszékelés hallatszott.

X. KAYETTE

A kiáltozás hallatára Cascabel, Jean, Sandre és Szegfűszeg kiugrott a kocsiból.

- Erre!... Erre!... - mondta Jean a határ mentén húzódó erdőszegély felé mutatva.

- Hallgatózzunk csak! - állt meg César Cascabel.

De hiába hallgatóztak, nem hangzott föl több kiáltás, a két fegyverdörrenést nem követte harmadik.

- Talán valami baleset történt? - kérdezte Sandre.

- Az biztos, hogy segélykiáltásokat hallottunk - mondta Jean -, és hogy errefelé valaki veszélybe került.

- Segítségére kell mennünk! - mondta Cornélia. - Tudja isten, mi történhetett!

- Igen, kedveseim, induljunk! - válaszolt Cascabel. - De fegyverezzük fel magunkat.

Elvégre lehetséges, hogy nem balesetről van szó. Elképzelhető, hogy az alaszakai határon támadás ért egy utasembert. Éppen ezért jó, ha felkészülnek mind önmaguk, mind a mások védelmére.

Cascabel és Jean puskát, Sandre és Szegfűszeg revolvert vett magához, s szinte azon nyomban elhagyták a *Szép Vándort* azzal, hogy visszatértükig Cornélia és a két kutya vigyáz a táborhelyükre.

Öt-hat percen át az erdőszegély mentén haladtak. Meg-megálltak, hogy füleljenek, az erdő csendjét azonban semmi nesz nem törte meg. Pedig biztosak voltak abban, hogy a kiáltásokat ebből az irányból hallották, és meglehetősen közletről.

- Hacsak nem hallucináltunk - jegyezte meg César Cascabel.

- Nem, apám - válaszolt Jean -, ez képtelenség. Ó!... hallod?

Ezúttal határozottan segélykiáltást hallottak, de most nem férfihangot, mint az előbb, asszony vagy gyermek kiáltott.

Az éjszaka nagyon sötét volt, és a fák alatt néhány méteren túl semmit sem lehetett látni. Szegfűszeg ugyan indulásuk előtt azt javasolta, hogy hozzák el az egyik lámpát a kocsiból, Cascabel azonban óvatosságból leintette, és valóban okosabbnak tűnt, ha útjuk közben nem látja meg őket senki.

A segélykiáltások egyébként most már olyan világosan ismétlődtek meg, hogy egyenesen abba az irányba haladhattak, ahonnan a kiáltások hallatszottak.

Öt perccel később Cascabel, Jean, Sandre és Szegfűszeg egy kis tisztás szélére ért. Két férfi feküdt a tisztás földjén, egyikük mellett egy nő térdelt, karjával a fekvő férfi fejét tartva.

Ennek a nőnek a kiáltásait hallották most utoljára, és mikor a nő észrevette őket, sinuk nyelven, melyet Cascabel némileg értett, odakiáltott nekik:

- Jöjjenek!... Gyorsan!... Megölték őket.

Jean a rémült nő mellé ugrott, akit már elborított annak a sebesültnek a melléből omló vér, akit kétségbeesetten élesztgetett.

- Még lélegzik! - mondta Jean.

- És a másik? - kérdezte Cascabel.

- A másik... nem tudom... - suttogta Sandre.

César Cascabel a fekvő férfi fölé hajolt, hogy meghallgassa, ver-e még a szíve, van-e még némi élet benne.

Aztán felállt: - Meghalt - mondta.

A homlokát átjáró golyó valóban végzett az ismeretlen férfival.

De vajon ki lehet ez a nő, akinek szavai indián származásra mutatnak? Vajon fiatal vagy öreg? Az arcába hajló csuklya és a sötétség teljesen elrejtette. De hiszen később majd mindent megtudnak, majd elmondja, honnan jött, és azt is, hogy milyen körülmények között történt ez a kettős gyilkosság. A legsürgősebb teendőjük az volt, hogy az életben maradottat a táborhelyre szállítsák, mert ha azonnal ápolni kezdik, talán még megmenthetik az életét. A holttestet pedig ott hagyják, és majd másnap visszatérnek, hogy megadják neki a végtisztességet.

César Cascabel Jean segítségével a vállánál fogva emelte fel a sebesültet, Sandre és Szegfűszeg pedig a lábát tartotta.

- Jöjjön utánunk! - mondta César Cascabel az indián nőnek, aki nyomban elindult velük, a sebesült mellett lépkedett, és valami ruhadarabbal törölgette a sebéből még mindig folyó vért.

Nem mehettek nagyon gyorsan, a sebesült nehéz volt, ezenfelül vigyázniuk kellett, nehogy feleslegesen mozgassák. César Cascabel élőt és nem holtat akart eljuttatni a *Szép Vándor*hoz.

Mintegy húsz perc múlva megérkeztek anélkül, hogy útközben bármi kellemetlen kalandjuk akadt volna.

Cornélia és a kis Napoleona halálos aggodalomban várták vissza őket, egyre attól rettegetek, hogy valami támadás áldozatául esnek.

- Gyorsan, Cornélia! - kiáltotta César Cascabel. - Vízet, gyolcsot hozz, mindent, amivel elállíthatjuk a vérzést, különben ez a szerencsétlen kiadja a lelkét!

- Jó, jó - válaszolt Cornélia -, tudod, hogy értek az efféléhez! Főlöské a sok szó, bízd csak rám!

És Cornélia valóban értett az ápoláshoz, hivatása gyakorlása során nem egy sebesültet ápol.

Szegfűszeg derékaljat tett az első kocsifülke padlójára, erre helyezték a sebesültet, fejét párnával támasztották alá. A függőlámpa fényénél most végre megláthatták az arcát, melyet haláltusa fakított, és megláthatták az indián lány arcát is, aki a sebesült mellé térdelt.

Fiatal volt még, tizenöt-tizenhat évesnél nem idősebb.

- Ki ez a lányka? - kérdezte Cornélia.

- Az ő kiáltozását hallottuk - válaszolt Jean -, ott találtuk a sebesült mellett.

A sebesült negyvenöt év körüli férfi volt, szakálla és haja már szürkült, termete izmos, a közepesnél magasabb, arca rokonszenves, és noha halásápadt volt, szeme lehunyva, mégis erélyes ember benyomását keltette. Időnként fel-felsőhajtott, de egyetlen szót sem ejtett ki, így még csak nem is sejtették, milyen nemzetiségű.

Mikor a felsőtestét lemeztelenítették, Cornélia megállapította, hogy tört döftek a mellkasába a harmadik és a negyedik borda között. Vajon halálos-e a seb? Legfeljebb orvos tudná megmondani. Az mindenesetre bizonyos, hogy nagyon súlyos.

Minthogy azonban a körülmények lehetetlenné tették, hogy orvoshoz folyamodjanak, be kellett érniük azzal az ápolással, amit Cornélia nyújthat, és azokkal a gyógyszerekkel, amelyeket a kis úti gyógyszertárban találhatnak.

Mindent elkövettek, hogy megállítsák a vérzést, amely hamarosan a sebesült halálát okozhatná. Később majd meglátják, hogy a teljesen legyöngült beteget el tudják-e szállítani a legközelebbi lakott helyre. César Cascabel ezúttal mit sem törődik majd azzal, hogy angol területen vagy másutt lesz az a lakott hely.

Miután a seb nyílását gondosan megtisztogatta, Cornélia arnikafőzetbe áztatott borogatást helyezett rá. Ily módon elállíthatják a vérzést, hiszen a sebesült már úgyszólván túlságosan sok vért veszített, míg a táborhelyre szállították.

- És most, Cornélia, mitévők leszünk? - kérdezte Cascabel.

- Az ágyunkba fektetjük ezt a szerencsétlen embert - mondta Cornélia -, és én majd virrasztok mellette, hogy mindig friss borogatást kapjon.

- Valamennyien virrasztunk! - jelentette ki Jean. - Hogyan is tudnánk aludni? Különben is örködnünk kell!... Gyilkosok járnak erre felé.

Cascabel, Jean és Szegfűszeg fölemelték a sebesültet, és a legbelső fülkében az ágyra helyezték.

Miközben Cornélia a beteg ágya mellett ült, figyelve, nem szólal-e meg, az indián lány - akinek szavait César Cascabel tolmácsolta - elmesélte a saját történetét.

Bennszülött volt, Alaszka őslakóinak leszármazottja. Az Alaszkát keletről nyugatig kettészelő Yukon folyótól északra és délre több vándor- és megtelepedett törzs él, így például a konyukonok - valamennyi közül talán ez a legnagyobb és legvadabb törzs -, a nevikargutok, a tananak, a kocso-kucsinok és főként a folyótorkolat felé a pastolikok, a haveackok, a primskek, a melomutok és az indgeléták.

Ez utóbbi törzshöz tartozott az indián lány is, akit Kayette-nek hívtak.

Kayette-nek nem volt már sem apja, sem anyja, sem egyetlen rokona. Ezen a vidéken nemcsak a családok tűnnek el így, hanem egész törzsek, melyeknek még csak nyoma sem marad az alaszakai földön.

A család nélkül maradt Kayette déli irányban kezdte meg vándorútját azokon a vidékeken át, melyeket már ismert, hiszen a nomád törzsekkel nemegyszer bejárta valamennyit. Azt tervezte, hogy Sitkába, a fővárosba megy, és valamelyik orosz hivatalnok szolgálatába áll. És alighanem fel is vették volna, olyan becsületes, kedves arcú, udvarias teremtés volt. Nagyon szép, alig kicsit barnás bőrű lány volt, fekete szemét hosszú pillák árnyékolták, dús, barna haját prémsuklya takarta. A vállára borított vastag köpönyeg sem tudta elrejteni a közepesen nem magasabb leányka természetének kecsességét, hajlékonyságát.

Tudjuk, hogy az észak-amerikai indiánok élénk és vidám természetű fiai, leányai gyorsan kifejlődnek. A fiúk már tízéves korukban ügyesen használják a puskát és a fejszét. A lányok tizenöt éves korukban férjhez mennek, és már ilyen fiatalon kitűnő családanyák. Kayette is komolyabb, határozottabb volt a koránál, és már az a hosszú út is, amire vállalkozott, jellemének erejét bizonyította. Egy hónap óta úton volt Alaszka délnyugati része felé, és éppen a szigetekkel szomszédos keskeny földsávra, a főváros közelébe ért, mikor az erdőszegélyen haladva vagy száz lépésnyi távolságból meghallotta a két dörrenést és a kétségbeesett jajveszékelést.

A *Szép Vándor* lakói is erre figyeltek fel.

Kayette nagy bátran azonnal abba az irányba sietett.

Váratlan felbukkanása nyilván megriasztotta a merénylőket, mert éppen csak annyit látott, hogy két férfi menekül be a sűrűbe.

Ezek a nyomorultak aztán alighanem hamarosan észbe kaptak volna, hogy egy gyereklánytól ijedtek meg, és nyilván visszatértek volna a tisztásra, hogy áldozataikat kifosszák, mikor Cascabelék láttán végképp inukba szállt a bátorságuk.

Kayette a halott és a sebesült mellé érve, elkezdett segítségért kiáltozni, és azután már tudjuk, mi történt. Cascabelék tehát először az áldozatok jajveszékelését, később az indián lány segélykiáltásait hallották.

Az éjszaka nyugodtan telt el. A *Szép Vándor* lakóinak nem kellett megküzdeniük a gyilkosok támadásával, azok nyilván sietve menekültek a tett színhelyéről.

Cornélia másnap semmi változást nem látott a beteg állapotában, mely továbbra is a leg-súlyosabb aggodalomra adott okot. Kayette nagyon hasznos segítőtársnak bizonyult, füveket szedett, melyeknek fertőtlenítő és gyógyító hatását jól ismerte. A füveket megfőzte, és a főzetbe áztatott borogatásokat rakták a sebre, melyből most már egy csepp vér sem szivárgott.

Délelőtt észrevették, hogy a sebesült könnyebben lélegzik; de ajkáról legfeljebb egy-egy sóhaj szállt el, és soha egyetlen szó vagy akár csak szótag sem. Így hát még mindig nem tudták, kicsoda, honnan jött, hova megy, mit keresett az alaskai határon, milyen körülmények között támadtak rá és társára a gyilkosok, és kik voltak ezek.

Annyi bizonyos, ha a gyilkosság indítóoka a rablás volt, úgy a nyomorultak, akik az indián lány fölbukkanásakor oly sietve elmenekültek, káprázatos fogást mulasztottak el, melyhez hasonló alig akad ezeken az elhagyatott vidékeken.

Amikor ugyanis César Cascabel lehúzta a sebesült ruháját, a derekára csatolt bőrömben komoly összegű amerikai és orosz aranypénzt talált. Mintegy tizenötezer frankra rúgó summa volt. César Cascabel biztonságba helyezte a pénzt azzal, hogy majd ha eljön az ideje, visszaszolgáltatja a tulajdonosának. Viszont semmi iratot nem találtak a sebesülnél, mindössze egy kis noteszt, amibe nyilván az út során jegyezgetett a tulajdonosa, hol orosz, hol francia nyelven. Semmi olyasmire nem akadtak, amelyből megállapíthatták volna a sebesült személyazonosságát.

Kilenc óra felé Jean így szólt César Cascabelhoz:

- Édesapám, még egy feladat vár ránk, az erdőben temetetlenül maradt a másik szerencsétlen.

- Igazad van, Jean, induljunk. Talán valami írást is találunk nála, ami nyomra vezet bennünket. Te is gyere velünk, Szegfűszeg. Hozz magaddal ásót és lapátot.

A szerszámokon kívül fegyvert is vettek magukhoz, majd elindultak az erdőszegélyen, ugyanazon az úton, mint előző este.

Néhány perc alatt a gyilkosság színhelyére értek.

Az máris bizonyosnak látszott, hogy a két férfi itt letáborozott azzal, hogy ezen a helyen töltik az éjszakát. A tábortűz hamuja még meleg volt. Az egyik vastag fenyő tövében halomban hevert az összegyűjtött fű, a két utas nyilván itt akart ledőlni, de talán aludtak is már, mikor megtámadták őket.

A halott férfi ruhája, arca, kidolgozott keze arra vallott, hogy a harminc évnél nem idősebb ember alighanem a sebesült szolgája lehetett.

Jean átkutatta a zsebeit. Semmi iratot nem talált nála. Pénzt sem. Az övében amerikai gyártmányú, hat golyóra töltött revolver, arra sem volt ideje a szerencsétlennek, hogy védekezzen vele. A támadás nyilván váratlanul, hirtelen érte őket, és a két áldozat egyszerre sebesült meg.

A tisztás környékén most csendes, kihalt volt az erdő. Jean kicsit körülnézett, majd visszatért azzal, hogy sehol semmi. A gyilkosok nyilván nem tértek vissza, mert különben kifosztották volna a halottat, vagy legalábbis elvitték volna az övéből a revolvert.

Szegfűszeg közben megásta a sírgödört, mélyet, nehogy a vadállatok kikaparhassák a halottat. Jean egy csöndes imát mondott, mikor a sírt behantolták.

Cascabel, Jean és Szegfűszeg ezután visszatértek a táborhelyre. Kayette egyedül maradt a sebesült ágánál, mert Cascabelék kicsit tanácskozni akartak.

- Annyi bizonyos - mondta Cascabel -, ha visszafordulunk Kalifornia felé, a betegünk nem érve oda. Száz meg száz mérföldön át nem lehet szállítani ilyen súlyos beteget. Az volna a legjobb, ha eljuthatnánk Sitkába, ez legfeljebb három-négy napot venne igénybe, de hát mit csináljunk, ha egyszer ezek a nyavalyás rendőrök megtiltották, hogy orosz földre tegyük a lábunkat!

- Pedig mégiscsak Sitkába kell mennünk! - jelentette ki elszántan Cornélia. - És el is jutunk oda.

- De hogyan? Egy mérföldnyire sem leszünk innen, és feltartóztatnak bennünket...

- Sebaj, César! El kell indulnunk, még hozzá bátran! Ha beleakadunk a rendőrökbe, majd elmeséljük nekik, mi történt, és hát elképzelhetőnek tartod, hogy ettől a szegény sebesülttől is megtagadják azt, amit tőlünk megtagadtak?

Cascabel kételkedve csóválta a fejét.

- Anyámnak igaza van - mondta Jean. - Mégiscsak próbáljunk eljutni Sitkába, anélkül, hogy ki akarnánk könyörögni az engedélyt valamelyik rendőrtől, hiszen úgyse adná meg. Csak az időnkét vesztegetnénk. Különben is, biztosan azt hiszik, hogy már elindultunk Sacramento felé, s talán már nincsenek is a közelben. Egy álló napja nem láttunk közülük egyet se. Még a tegnapi estői lövöldözésre sem jelentek meg...

- Ez igaz - mondta Cascabel -, és csöppet se lennék meglepve, ha nem találnánk őket itt.

- Hacsak nem... - jegyezte meg Szegfűszeg, aki így vett részt a beszélgetésben.

- Igen, persze, hacsak nem... Helyes! - intette le Cascabel.

Jean okoskodása helytálló volt, és mit is tehettek volna okosabbat, mint hogy elindulnak Sitka felé.

Egy negyedóra múlva Vermuth és Gladiátor már felszerszámozva állt a kocsirúdnál. A hosszúra nyúlt táborozás alatt jól kipihenték magukat, és jókora utat megethetnek ezen a napon. A *Szép Vándor* elindult, és César Cascabel alig titkolt örömmel távozott a columbiai földről.

- Gyerekeim - mondta -, tartsuk jól nyitva a szemünket! Te meg, Jean, maradj csöndben a puskáddal! Ne hívjuk fel senkinek a figyelmét arra, hogy elindultunk...

- Különben sincs semmire szükségünk, minden van a konyhában! - tette hozzá Cascabelné asszony.

A Columbiától észak felé vezető út meglehetősen könnyű volt, noha dimbes-dombos vidékeken át, sőt a félszigeteket a kontinenstől elválasztó csatornák kanyargós partja mentén vezetett. Nagy ritkán egy-egy magános tanyát láttak az utasok, de természetesen óvakodtak attól, hogy valamelyiket is fölkeressék. Jean, miután alaposan tanulmányozta a vidék térképét, elég könnyen boldogult, s bízott abban, hogy vezető nélkül is eljutnak Sitkába.

Mindenekelőtt mégis az volt a fontos, hogy ne találkozzanak rendőrökkel sem a határon, sem a határon túl. Az útnak ezen az első szakaszán a *Szép Vándor* nyugodtan haladhatott célja felé, ami eléggé meglepő volt, és César Cascabel örült is, csodálkozott is, hogy nem ütköznek akadályba.

Cornélia szerint mindez a Gondviselés műve volt, s már-már férje is így gondolta, Jean azonban úgy vélte, hogy a moszkvai közigazgatás most valami okból másként jár el.

Minden a legnyugodtabb körülmények között zajlott június hatodikán és hetedikén. Közeledtek Sitkához. A *Szép Vándor* talán gyorsabban is haladhatott volna, de Cornélia féltette a sebesültet a kocsirázástól. Az ápolásban szüntelenül segédkezett neki Kayette; az egyik úgy gondozta, mintha az anyja, a másik, mintha a leánya volna. Még mindig féltek attól, hogy nem érélve Sitkába. Állapota ugyan nem romlott, de nem is javult. Hogyan is javulhatott volna, hiszen be kellett érni az úti gyógyszertár szerény készletével és a két nő ápolásával, s ez bármilyen gondos volt is, nem pótolhatta az orvost, akire nagy szüksége lett volna a betegnek. Az önfeláldozás - sajnos - nem pótolhatja a tudományt, pedig Cornéliánál és Kayette-nél önfeláldozóbb ápolónőket elképzelni sem lehetett volna. Egyébként valamennyien csodálták az indián leányka buzgalmát és okosságát. Már is olyan volt, mintha a családhoz tartoznék, mintha az ég egy második leánnyal ajándékozta volna meg Cascabelné asszonyságot.

Hetedikén délután a *Szép Vándor* átkelt a Steking-patak gázlóján, a kis folyó a szárazföld és a Baranov-sziget között húzódó keskeny csatornába ömlik, Sitkától mindössze néhány mérföldnyire.

Este a sebesült néhány szót suttogott:

- Apám... ott... viszontlátni!

Oroszul beszélt, César Cascabel tehát pontosan értette, mit mond. Aztán többször kiejtett egy nevet:

- Ivan... Ivan...

Nyilván az ura mellett legyilkolt szerencsétlen szolga nevét mondogatta.

Tehát valószínűleg mindketten oroszok.

De akárhogy is legyen, minthogy a sebesült kezdte visszanyerni beszélő- és emlékező-képességét, a Cascabel család hamarosan megismeri történetét.

A *Szép Vándor* éppen ezen a napon ért annak a keskeny csatornának a partjára, melyen át kellett kelniük, hogy a Baranov-szigetre érjenek. Természetesen a tutajosokhoz kellett fordulniuk, akik a tengersizorokat járnak kompjáikkal. César Cascabel nem bizakodhatott abban, hogy francia voltát titkolni tudja, mikor beszélgetésbe kezd az idevalósi hajósokkal. Félő volt, hogy megint csak fölmerül az útlevel kínos kérdése.

- Ej - mondta -, a mi oroszunk azért mégiscsak eljut Sitkába! Még ha a rendőrök ránk is parancsolnak, hogy forduljunk vissza a határra, őt majd mégiscsak ott tartják, hiszen a honfitársuk, és ha mi már egyszer belekezdünk az élete megmentésébe, igazán pokoli volna, ha nem gyógyítanák meg egészen!

Nem volt helytelen ez az okoskodás, de azért a család csak nyugtalankodott, ha a rájuk váró fogadtatásra gondolt. Milyen szörnyű is volna, ha eljutnának Sitkába, és onnan lennének kénytelenek visszafordulni, hogy New Yorkba menjenek.

Amíg a kocsi a csatornaparton várakozott, Jean a kikötött komphoz ment, hogy érdeklődjék a tutajosoknál.

Kayette éppen ebben a pillanatban szólt César Cascabelnak, hogy a felesége kéri, azonnal menjen oda hozzá.

- A betegünk alighanem teljesen magához tért - mondta Cornélia. - Beszél, César, próbáld megérteni, mit akart mondani!

Az orosz valóban kinyitotta a szemét, és körülnézett, mintegy tekintetével kérdezgetve azokat, akiket most látott életében először. Itt-ott összefüggéstelen szavakat mondott, majd gyenge, alig hallható hangon Ivant, a szolgáját szólította.

- Uram - mondotta Cascabel -, a szolgája nincs itt, de mi rendelkezésére állunk...

A francia szavak hallatára a sebesült franciául szólalt meg:

- Hol vagyok?

- Olyan embereknél, uram, akik önt ápolják...

- De melyik országban?

- Abban, ahol nincs mitől félnie, ha orosz...

- Orosz... igen!... orosz vagyok!

- Nos hát, Alaszka tartományban vagyunk, néhány mérföldnyire a fővárostól...

- Alaszka!... - suttogta a sebesült, és tekintetében mintha rettegés villant volna fel.

- Az orosz birtokok... - mondta.

- Nem!... Amerikai terület.

Jean mondta e szavakat, éppen most lépett be a fülkébe. És a *Szép Vándor* nyitott ablakán át a parti őrház felett lebegő amerikai zászlóra mutatott.

Alaszka e része három nap óta már valóban nem volt orosz fennhatóság alatt. Három nappal korábban ugyanis aláírták azt a szerződést, melynek értelmében Oroszország teljes egészében átengedte az Amerikai Egyesült Államoknak. A Cascabel családnak most már nem kellett félnie az orosz rendőröktől... Amerikai területen voltak!

XI. SITKÁBAN

Sitka, vagyis Új-Arhangelszk a nyugati partvidék szigetcsoportjának közepén, a Baranov-szigeten épült fel, de nem csupán ennek a szigetnek, hanem annak az egész tartománynak a fővárosa, mely ebben az időben került a szövetségi kormány fennhatósága alá. Ezen a vidéken nincs is más nagyváros, csak itt-ott - egymástól meglehetősen nagy távolságra - akad egy-egy mezőváros vagy falu, ezek is inkább csak postaállomások. Könnyen elképzelhetjük, milyen nehéz közöttük a közlekedés, főként a zordon téli hónapok alatt. Néhány évvel korábban Sitka alig látogatott kereskedelmi központ volt mindössze, az orosz-amerikai kereskedelmi társulat bőr- és szőrmeáru-lerakatának a helye. E földrész újabb meg újabb földerítése után azonban - ne felejtjük el, hogy partvidéke a sarki régiókkal szomszédos - Sitka nagy fejlődésnek indult, s minden jel arra mutatott, hogy az új közigazgatás alatt az új szövetségi államhoz méltó gazdag nagyvárossá fejlődik.

Ekkoriban Sitkában már álltak azok az épületek, melyek egy várost várossá tesznek; volt egy evangélikus temploma, egyszerű, építészeti kiképzésében valahogy mégis méltóságos épület; egy görögkatolikus temploma, melynek kupolája meglehetősen furcsán hatott a keleti égbolttól merőben különböző ködös északi ég alatt; ezenkívül volt Sitkában egy klub is, a Gardens Club, egy vidámparkféleség, ahol a törzsvendégek és az átutazók számára is voltak éttermek, kávéházak, bárók, különböző szórakozási és sportlehetőségek, volt egy klubja az agglagények számára; továbbá iskolája, kórháza; végül a környező dombokon festőien sorakoztak a házak, villák és nyaralók. A nagy, sűrű fenyőerdő mint örökzöld keret fogta körbe a várost, az erdő sűrűje mögött meredeztek a magas hegyek ködbe vesző ormaikkal, s a Baranov-szigettől északra tornyosult fölübük a Cruze-sziget nagy hegye, az Edgcumbe, melynek csúcsa a tengerszint felett nyolcezer lábnyival tűnik el a felhők között.

Sitka éghajlata, noha a város az ötvenedik szélességi fok fölött fekszik, nem mondható túlságosan szigorúnak, hiszen a hőmérő csak ritkán mutat mínusz hét-nyolc foknál hidegebbet, viszont alaposan rászolgál az „eső városa” elnevezésre, a Baranov-szigeten ugyanis úgyszólván szüntelenül esik az eső, vagy ha mégsem, hát havazik. Így aztán nem is meglepő, hogy a *Szép Vándor*, miután egy kompon átkelt a csatorna túlsó partjára, zuhogó zápor közepett vonult be Sitka városába. César Cascabelnek azonban eszébe sem jutott zúgolódni amiatt, akármilyen idő volt is, ő a legjobb időben érkezett, akkor, mikor már nem követeltek tőle semmiféle útlevelet.

- Hát sokszor volt már szerencsém az életben, de ekkora talán még sohasem volt! - mondotta. - A kapu előtt álltunk, s nem léphettünk be, és tessék, a kapu magától kinyílik, még-hozzá éppen a legjobbkor!

Tagadhatatlan, hogy az Alaszka átengedéséről szóló szerződést éppen a kellő pillanatban írták alá, mintha csak azért csinálták volna, hogy a *Szép Vándor* átléphesse a határt. S az ily módon amerikaivá lett földön nem kellett tartaniuk kérlelhetetlen rendőröktől, formalitásoktól, melyek eddig útjukat állták.

És most már mindössze arról volt szó, hogy a sebesült oroszzt beszállítsák a sitkai kórházba, ahol megkaphatja a szükséges ápolást, vagy esetleg egy szállodába vigyék, és orvost hívnak hozzá. César Cascabel megkérdezte tőle, melyik megoldást választja.

- Jobban érzem magamat, kedves barátom - válaszolt a beteg -, és ha nem vagyok alkalmatlan...

- Hogy nekünk alkalmatlan volna, uram! - vágott közbe Cornélia. - Hogyan is volna alkalmatlan?

- Közöttünk mindenkor otthon van - tette hozzá César Cascabel -, és ha úgy gondolja...

- Bizony úgy gondolom, jobb, ha nem hagyom el azokat, akik befogadtak... és akik olyan önfeláldozóan...

- Nagyon helyes, uram, nagyon helyes! - mondta sietve César Cascabel. Mindenesetre az is fontos, hogy mielőbb lássa egy orvos is.

- Nem lehetne idehívni?

- Ennél mi sem könnyebb, magam megyek, és idehozom a város legjobb orvosát.

A *Szép Vándor* a város bejáratánál egy fasor végében állt meg, a sétány egészen az erdőig vezetett. Harry doktor, Sitka kitűnő orvosa itt látogatta meg az orosz.

Miután gondosan megvizsgálta a sebet, kijelentette, hogy az egyáltalán nem súlyos, a tör félrecsúszott az egyik bordán. Nemes szervet nem ért, és a hidegvizes borogatásoknak és az indián lányka által gyűjtött gyógyfüvekből készült főzeteknek köszönhetően, máris megindult a hegesedés, és a beteg hamarosan fölkelhet. Valójában a lehető legjobban van, ehetik mindent, amit csak akar. Az azonban bizonyos, hogy ha Kayette nem találja meg időben, és ha Cascabelné asszony nem állítja el a vérzést, a merénylet után néhány órával meghalt volna.

Harry doktor ezenkívül még azt is mondotta, hogy véleménye szerint a merényletet a Karnov-banda tagjai, esetleg maga Karnov követte el, már régebben járja a hír, hogy a banda tagjai Alaszka keleti vidékén garázdálkodnak. Ez a Karnov nevű orosz, pontosabban szibériai származású bandita egész csapat katonaszökevény vezére volt, a cári Oroszország ázsiai és amerikai birtokain nem egy ilyen banda garázdálkodik. A kormány már díjat tűzött ki a fejükre, mindeddig hiába, a rettegett és rettenetes banditák mindeddig kicsúsztak az igazságszolgáltatás kezéből. Egyre-másra követték el büntetlen gázságaikat, gyilkoltak, raboltak, főként a tartomány déli részében. Az utasok, a kereskedők és a prémvadász társulatok alkalmazottainak biztonsága ugyancsak kétes volt ekkoriban, Harry doktor ezért gondolta, hogy az orosz és szolgálja ellen elkövetett merényletet is a banda számlájára kell írni.

Most pillanatnyilag mégis az volt a lényeges, hogy Harry doktor a beteg állapotát illetően teljesen megnyugtatta a Cascabel családot.

César Cascabel már eredetileg is úgy gondolta, hogy Sitkába érve néhány napot pihennek, hiszen a Sierra Nevadától számítva, közel hétszáz mérföldet tettek meg, a pihenésre tehát valamennyien rászolgáltak. Ezenfelül azt is tervezte, hogy két-három előadást tartanak a városban, abban a reményben, hogy a bevétellel gyarapíthatják kevéske készpénzüket.

- Kedveseim, végre nem angol földön vagyunk, hanem Amerikában - mondotta -, amerikaiak szórakoztatására pedig nyugodtan dolgozhatunk!

César Cascabelnak egyébként a legcsekélyebb kétsége sem volt afelől, hogy a család nevének híre máris eljutott Alaszka népéhez, és Sitkában egyre-másra mondogatják az emberek:

- A Cascabelok falaink között vannak!

E tervek azonban két nappal később, miután az orosz és César Cascabel hosszabban elbeszélgettek, némileg megváltoztak, kivéve a pihenés tervét, melyet az úti fáradalmak nagyon is indokoltak. Az orosz - Cornélia szerint egész biztosan legalábbis egy herceg - most már tudta, hogy a derék emberek, akik az életét mentették meg, szegény vásári komédiások, akik Amerikát járták. A család valamennyi tagját bemutatták neki, és természetesen az indián leánykát is, akinek elsősorban köszönhette az életét.

Egy este, mikor mindnyájan együtt voltak, elmesélte történetét, illetőleg elmesélte mindazt, ami őket érdekelhette. Folyékonyan beszélt franciául, mintha legalábbis az anyanyelve volna, legfeljebb az *r*-eket ropogtatta kissé erősebben, de hiszen éppen ettől van az, hogy a francia szó olyan kellemesen hangzik orosz szájból: lágyan és ugyanakkor erőlyesen cseng.

Voltaképpen nagyon egyszerű volt mindaz, amit elmesélt: a történet nem volt sem kalandos, sem regényes. Szergej Vasziljevicsnak hívták a sebesült orosz, s kérésére Cascabelék ezentúl Szergej úrnak szólították. Családjából már csak az édesapja élt, a permi kormányzásban lakott a birtokán, a Perm nevű város közelében. Ő maga mindig szeretett utazgatni, nagyon érdekelték a földrajzi kutatások, felfedezések, és három évvel történetünk előtt elhagyta Oroszországot. Miután bejárta a Hudson-öböl környékét, Alaszka földérésére indult, úgy tervezte, hogy a Yukontól az Északi-Jeges-tengerig megy, s ekkor érte a merénylet.

Június negyedikén este Ivannal, a szolgájával együtt letáborozott a határon, s éppen elaludtak, mikor a merénylet lecsapott rájuk. Felriadtak, fölugrottak, védekezni akartak... hasztalan próbálkozás volt, és a boldogtalan Ivan, golyóval a fejében, csaknem azonnal meghalt.

- Becsületes, derék ember volt - mondta Szergej Vasziljevics -, már tíz éve együtt voltam ezzel a végtelenül hűséges lélekkel, s igaz barátomként gyászolom.

Szergej Vasziljevics nem is titkolta megindultságát, valahányszor Ivanról esett szó, könnyes szeme bizonyította fájalmának őszinteségét.

Elmondotta még, mikor őt a törzsúrás érte, elvesztette az eszméletét, és nem is tudja, mi történt az alatt az idő alatt, míg eszméletre nem tért, de ha hálóját nem is tudta kifejezni gondoskodásukért, megérezte, hogy jólelkű emberekhez került.

Szergej Vasziljevics cseppet sem lepődött meg, mikor Cascabel elmondotta neki, hogy a merényletet Karnov vagy a bandája valamelyik tagjának a számlájára írják; előzőleg már hallotta, hogy a gonosztevők a határvidéken garázdálkodnak.

- Amint látják - mondotta -, történetem eléggé mindennapi, a maguk története, azt hiszem, sokkal érdekesebb lehet. Kutatóutam Alaszkában végződött volna. Úgy terveztem, hogy később visszatérek az édesapámhoz, hogy soha többé el se hagyjam az apai hajlékot. De most inkább beszéljünk magukról, kedves barátaim, mindenekelőtt arról, hogy francia létükre hogyan és miért keveredtek messzi hazájukból Amerika e vidékére.

- Szergej úr, a mutaványosok népe mindenüvé eljut.

- Valóban, de azért csak meglepő, hogy Franciaországtól ily messzire vetődtek!

- Jean - fordult César Cascabel az idősebbik fiához -, meséld el Szergej úrnak, miért vagyunk itt, s milyen úton térünk vissza Európába.

Jean beszámolt arról, hogy milyen viszontagságok érték a *Szép Vándor* utasait, mióta elindultak Sacramentóból, s mert azt akarta, hogy Kayette is értse elbeszélését, angolul beszélt, és szavait Szergej úr egészítette ki sinuk nyelven. Az indián leányka nagy figyelemmel hallgatta a beszámolót, ebből közelebbről megismerhette a Cascabel családot, melyhez máris olyan őszintén ragaszkodott. Megtudta, hogy a család minden megtakarított pénzét elrabolták, mikor az Atlanti-óceán partja felé igyekeztek a Sierra Nevada egyik hágóján át, és hogy pénz híján kénytelenek voltak megváltoztatni tervüket, úgy döntöttek, hogy ha nem mehetnek keletnek, nekivágnak nyugat felé. Guruló otthonuk rúdját tehát nyugatnak fordították, s átvágtak Kalifornia-Oregon-Washington és Columbia földjén, majd elakadtak az alaszki határon. Ott érte őket a cári közigazgatás szigorú tilalma, mely szerint nem mehetnek tovább - de végül is éppen jókor állították meg őket útjukban, így legalább Szergej úr segítségére siethettek. Így történt hát, hogy a francia, mi több, a családfő származásánál fogva normand

mutatványosok Sitkába kerültek, minthogy az annexió jóvoltából megnyíltak előttük az új amerikai terület kapui.

Szergej Vasziljevics nagy érdeklődéssel hallgatta Jean előadását, és mikor megtudta, hogy César Cascabel Szibérián át akar visszatérni Európába, némileg meglepődött, s ez meg is látszott rajta, meglepetését azonban senki sem értette.

- Így hát, barátaim - mondotta, mikor Jean befejezte beszámolóját -, azt tervezik, hogy Sitkából a Bering-szoros felé indulnak?

- Igen, uram - válaszolt Jean -, s mikor vize befagy, átkelünk rajta.

- Hosszú és fáradságos útra vállalkoztak, Cascabel uram!

- Igen, valóban hosszú, és az is valószínű, hogy fáradságos lesz. De hát mit tehetnénk egyebet, miután nincs választásunk? No és mi, mutatványosok, nem nagyon ijedünk meg a fáradságtól, megszoktuk már, hogy mindig a világot járjuk.

- Úgy gondolom, ilyen körülmények között ebben az évben már alig jutnak el Oroszországba.

- Valóban nem érünk oda - mondotta Jean -, hiszen a Bering-szoros jegén legjobb esetben október elején kelhetünk át.

- Tagadhatatlan, hogy nagyon kalandos, nagyon vakmerő ez az útiterv... - állapította meg Szergej Vasziljevics.

- Hát igen - mosolygott César Cascabel -, de ha egyszer nem volt más választásunk... Uram, minket honvagy gyötör! Vissza akarunk térni Franciaországba, és vissza is térünk!... És minthogy éppen a vásárok idején megyünk át Permen, Nyizsnyij Novgorodon... majd azon leszünk, hogy a Cascabel család ott is jól szerepeljen.

- Helyes, de hogyan állnak pénz dolgában?

- Van némi pénzecskénk, útközben ugyanis jutottunk némi bevételhez, s azt remélem, hogy Sitkában két-három előadás jövedelmével gyarapíthatjuk a vagyonkánkat. A város éppen a bekebelezést ünnepli, és abban bizakodom, hogy a lakosságot érdekelni fogja a Cascabel család tudománya.

- Ó, kedves barátaim - mondta Szergej Vasziljevics -, milyen örömmel osztanám meg magukkal a pénzemet, ha el nem lopták volna...

- Szó sincs róla, hogy ellopták volna, Szergej úr! - vágott közbe Cornélia.

- Egy kopejka sem hiányzik belőle! - tette hozzá César Cascabel. És máris hozta a bőröveget, amelyben Szergej Vasziljevics hordta a pénzét.

- Kedves barátaim, ilyenformán fogadják el...

- Erről szó sem lehet, Szergej úr! - válaszolt César Cascabel. - Azért, hogy mi kikászálódjunk a bajból, nem kockáztathatom, hogy ön keveredjék bele...

- Így hát nem hajlandó elfogadni tőlem?

- Egy fillért sem!

- Ó, ezek a franciák! - mosolygott Szergej Vasziljevics, és kezét nyújtotta César Cascabelnek.

- Éljen Oroszország! - rikkantott Sandre.

- Éljen Franciaország! - hangzott a válasz.

Ez a kettős éljenzés nyilván ezúttal hangzott el először Amerika e távoli földjén.

- De most már elég a beszélgetésből, Szergej úr! - jelentette ki Cornélia. - Az orvos csendet és nyugalmat parancsolt, a beteg engedelmeskedjék az orvosnak.
- És önnek, Cascabelné asszonyom - válaszolt Szergej Vasziljevics. - Csak még egyetlen kérdést, pontosabban kérést engedjenek meg.
- Parancsoljon velünk, uram.
- Kérni szeretnék önöktől valamit...
- Kérni?
- Minthogy maguk a Bering-szoroshoz mennek, nem volna-e ellenükre, ha én is önökkel tartanék odáig?
- Velünk tartana?
- Igen!... Ez az utazás kiegészítené nyugat-alaszkai tanulmányutamat.
- Mi erre csak azt mondhatjuk, ezer örömmel, Szergej úr! - lelkesedett César Cascabel.
- De csak egy feltétellel! - tette hozzá Cornélia.
- És az a feltétel?
- Hogy ön vita nélkül mindent megtesz gyógyulása érdekében!
- Megteszek mindent, de én is szabok egy feltételt, azt ugyanis, hogy miután önökkel tartok, hozzájárulhatok az utazás költségeihez.
- Ahogy kívánja, Szergej úr - bólintott César Cascabel.

A dolgokat így rendezték el az érdekelt felek kölcsönös megalégedésére. A családfő azonban úgy gondolta, hogy mégsem kell lemondani a tervéről, hogy tudniillik néhány előadást tartanak Sitka főterén - dicsőséget és hasznot is jelenthet számukra. A bekebelezés alkalmából ünnepelt az egész tartomány, a *Szép Vándor* nem is érkezhetett volna jobbkor a közönség szórakoztatására.

César Cascabel természetesen jelentette a rendőrségen a Szergej Vasziljevics és szolgálja ellen elkövetett merényletet, és a sitkai rendőrség hajtóvadászatot rendelt el az alaszkai határon a banda tagjai ellen.

Június tizenhetedikén Szergej Vasziljevics elhagyhatta betegágyát. Sokkal jobban érezte magát, sebe, Harry doktor gondos kezelésének köszönhetően, teljesen behegedt.

Ekkor kötött ismeretséget a mutatványos csoport többi tagjával, a szelíden lábához dörzsölődő két kutyával, Jakóval, a papagájjal, a vidám fecsegő „hogyan van, Szergej úr?” kiáltással üdvözölte - Sandre tanította be neki -, és a tiszteletére legjobb képességei szerint bohóckodó John Bull-lal. Gladiátor és Vermuth, a két derék öreg ló vidám nyerítéssel mondott köszönetet a cukorért, mellyel Szergej Vasziljevics kedveskedett nekik. Szergej úr most már éppen úgy a család tagjai közé számított, akár csak Kayette. Az oroszoknak egyébként máris feltűnt az idősebbik fiú komolysága, szorgalma, a benne élő és jelenlegi helyzeténél magasabb rendű törekvések. Sandre és Napoleona élénkségével, kecsességével hódította meg, s nagyszerűen szórakozott a derék Szegfűszeg jóhiszemű, becsületes együgyűségén. César Cascabelban és feleségében pedig a családi erényeket becsülte elsősorban. Határozottan derék emberek közé került, úgy érezte.

Valamennyien buzgón foglalatostkodtak a küszöbönálló út előkészületeivel. Ügyelniük kellett, nehogy bármit is elhanyagoljanak, ami a Sitkától egészen a Bering-szorosig vezető mintegy ötszáz mérföldes út biztonságát szolgálja. Ezen az úgyszólván ismeretlen területen veszély ugyan nemigen fenyegeti őket sem a vadállatok, sem a kóbor vagy megtelepedett indiánok

részéről, ezenfelül kedvükre megpihenhetnek a prémkereskedelemmel foglalkozó társulatok alkalmazottainak különböző telephelyein. Az volt a fontos, hogy beszerezzék a mindennapi szükségletek kielégítésére szánt cikkeket, mert vadászszákmányon kívül máshoz aligha juthatnak útközben.

Magától értetődik, hogy az útra vonatkozó kérdéseket a család Szergej úrral egyetértésben vitatta meg.

- Nem szabad figyelmen kívül hagynunk - mondotta Cascabel -, hogy a hideg időszakban egyáltalában nem kell úton lennünk.

- Nagy szerencse ez - állapította meg Szergej Vasziljevics - mert a sarköv szomszédságában rendkívül szigorúak az alaszakai telek.

- És az is nagyon jó, hogy nem kell vaktában mennünk - állapította meg Jean -, Szergej úr, aki földrajztudós...

- No, ami azt illeti, a legnagyobb földrajztudós is zavarba jöhet olyan vidéken, ahol még sohasem járt - válaszolt Szergej Vasziljevics. - De az én Jean barátom eddig is jól boldogult térképeivel, és azt remélem, hogy kettesben meg éppen kitűnően fogunk tájékozódni. Ezenfelül van valami ötletem, de erről majd később beszélek.

Szergej úr ötlete nyilván kitűnő, hagyták hát, dolgozza ki nyugodtan, mielőtt megvalósítaná.

Mint hogy pénzük már volt, César Cascabel felfrissítette készleteiket, vásárolt lisztet, zsírt, rizst, dohányt és nagy mennyiségű teát, mert ebből rengeteg fogy Alaszkában. Ezenfelül sonkát, sózott marhahúst, kétszersültet és hófajdkonzerveket vásároltak az orosz-amerikai kereskedelmi társulat lerakataitól. Vízben nem szenvednek majd hiányt, a Yukon mellékfolyóiból mindig meríthetnek, de nem árt, ha némi cukrot és konyakot kevernek hozzá, vagy még inkább vodkát, ami az oroszok kedvelt pálinkája. Ezért aztán kellő mennyiségű cukrot és vodkát is vettek. Noha az erdőkből mindig szerezhetnek maguknak tüzelőanyagot, úgy határoztak, mégis visznek magukkal egytonnányi kitűnő vancouveri szenet, azért nem többet, nehogy túlterheljék a lovakat.

Közben a második kocsifülkét úgy rendezték át, hogy kitűnő derékaljjal még egy ágyat helyezhessenek el benne Szergej Vasziljevics számára; ugyanakkor vásároltak takarókat és sok nyúlprémet, mellyel az indiánok is olyan szívesen takaróznak telenként. Ezenkívül Szergej úr csere céljaira vásárolt még olcsó pamutszövetet, késeket, ollókat, a vándorkereskedők és a bennszültek között ugyanis ezek az áruk helyettesítik a pénzt.

Kellő mennyiségű lőport és golyót is szereztek be, hiszen minden biztonnyal vadásznak majd, mert kisvadban és nagyvadban egyaránt gazdag vidékeken mennek át, bőven akad majd puskavégre dämvad és iramszarvas, nyúl és fajdkakas, vadlúd és fogoly. Szergej úr ráadásul még két puskával és egy karabéllyal gazdagította a *Szép Vándor* fegyvertárát. Ő is jól bánt a puskával, és előre örült annak, hogy fiatal barátja, Jean társaságában vadászhat.

Egyébként arról sem volt szabad megfeledkezniük, hogy a Karnov-banda esetleg Sitka környékét járja, fel kellett hát készülniük a banditák támadása ellen, hogy szükség esetén érdemük szerint bánhassanak el velük.

- Véleményem szerint ugyanis - jegyezte meg César Cascabel - e tolakodó népség tapintatlanságára a legjobb válasz egy golyó egyenest a szívükbe...

- Hacsak nem a fejükbe - jegyezte meg nagy bölcsen Szegfűszeg.

Mint látjuk, Szergej Vasziljevics és útítársai - hála annak az élénk kereskedelmi kapcsolatnak, melyet Alaszka fővárosa tart fenn Columbia különböző városaival és a Csendes-óceán

kikötőivel - az elhagyatott vidékeken át vezető hosszú útjukra beszerezhették, ami csak szükséges, még hozzá nem is túl drágán.

Az előkészületeket június utolsó előtti hetében fejezték be, s úgy határoztak, hogy 26-án indulnak. Minthogy a Bering-szoroson úgyis csak akkor kelhetnek át, ha már jó vastagon befagyott, bőségesen van idejük. Persze így is gondolniuk kellett az esetleges késedelmekre, előre nem látható akadályokra, s jobb, ha korán érkeznek, mintha elkésnek. A Bering-szoros partján fekvő Port Clarence-ban pihenhetnek, míg kivárják az időt, mely alkalmas arra, hogy átkeljenek az ázsiai partra.

Kayette közben ügyesen segített Cascabelné asszonyságnak az úti előkészületekben. A derék asszony igazi anyai érzelmeket táplált az indián leányka iránt, éppen úgy szerette, mint Napoleonát és egyre erősebben ragaszkodott új gyermekéhez. De nemcsak ő, valamennyien őszintén megszerették, s a leányka aligha élt ilyen boldogan a nomád törzsek között, az indiánok sátraiban. Mindnyájan szomorúan gondoltak a napra, mikor Kayette majd megvált a családtól. Minthogy azonban nincs senkije sem, Sitkában kell maradnia, hiszen azért indult a fővárosba, hogy mint szolgáló munkába álljon, és, akármilyen nyomorúságos körülmények között is, megkereshesse a kenyerét.

- Pedig lehet ám - mondogatta César Cascabel -, hogy ennek a kedves kis Kayette-nek, akit én legszívesebben fürjceskémnek szólítanék, szóval lehetséges, hogy az én fürjceskémnek kedve van a tánchoz, és nem tudom, nem kellene-e valami ilyesmit javasolni neki?... Bizony, szerintem elbűvölő táncosnő lenne! Vagy kecses lovárnő, ha éppen hajlandó volna cirkuszi lovaglásra. Biztos vagyok abban, hogy úgy ülné meg a lovat, akár egy igazi kentaur!

A derék César Cascabel ugyanis szentül hitte, hogy a kentaurok kitűnő lovasok voltak, és ugyan mire is lett volna jó az igazsággal megbántani?

Szergej úr, mikor látta, hogy Jean csak a fejét csóválja, ha apja így beszél, rájött, hogy a komoly és tartózkodó fiú korántsem osztja az akrobatikára és a cirkuszi művészet más ágaira vonatkozó apai nézeteket.

Sokat aggodalmaskodtak afelől, hogy mi is lesz Kayette-tel, mi sors vár rá Sitkában, és bizony nagyon elszomorodtak volna, ha az indulásukat megelőző estén Szergej Vasziljevics, Kayette-et kézen fogva, nem áll az egész család színe elé.

- Barátaim - mondotta -, eddig nem volt lányom, most már van egy fogadott gyermekem! Kayette hajlandó engem apjaként szeretni, s én helyet kérek számára a *Szép Vándor* fedele alatt.

Elképzelhetjük, milyen örömkialtások válaszoltak Szergej Vasziljevics bejelentésére, és hogy milyen boldogan becézték „a fürjceskét”. César Cascabel megindultságában fölkiáltott:

- Milyen jó ember ön!

- Miért gondolja, kedves barátom? Elfelejtette volna, mit tett értem Kayette? Hát nem természetes az, hogy gyermekemmé fogadom őt, aki megmentette az életemet?

- No, akkor osztozkodjunk! - mosolygott César Cascabel. - Ön lesz az apja, Szergej úr, én pedig a nagybátyja!

XII. SITKÁTÓL A YUKON-ERŐDIG

Június huszonhatodikán hajnalban a Cascabel-bárka - hogy a parancsnoka számára oly kedves kifejezéssel éljünk - felszedte horgonyait. Most már csak az a kérdés, hogy a halhatatlan Prudhomme szavait idézzük, vajon nem fog-e vulkánon hajózni? Ez ugyanis egyáltalán nem lehetetlen, először is átvitt értelemben, minthogy az út rendkívül nehéz lesz, másodszer meg a szó konkrét értelmében, minthogy a Bering-szoros északi partján valóban vannak kialudt vagy még működő vulkánok.

A *Szép Vándor* tehát sok-sok zajos szerencsekívánatot közepett elhagyta Alaszka fővárosát. Azok a barátok búcsúztatták őket ilyen hangosan, akik a Sitka kapuiban töltött napok alatt tapssal és rubellel adóztak a Cascabel család képességeinek.

A „kapu” szó itt nagyon is helytálló. Sitkát ugyanis erős cölöpkerítés fogja körül, csak itt-ott van egy kapuja, melyen engedély nélkül nem volna könnyű átlépni.

Az orosz hatóságok ugyanis kénytelenek voltak valami módon védekezni a kalus indiánok áradata ellen, mert azok előszeretettel telepedtek meg Új-Arhangelszk közelében, a Steking és a Tsilcot folyó között. Ide petézték bele rendkívül kezdetleges kunyhóikat, melyeknek alacsony ajtaja egyetlen, kör alakú helyiségre nyílt - ezt néha két részre osztották -, és mindössze a fal felső részébe vágott nyíláson át kapott világosságot, de ugyanezen a nyíláson szállt ki a tűzhelyből gomolygó füst is. A kunyhók e csoportja jelenti Sitka *extra muros* külvárosát. Napnyugta után az indiánok nem tartózkodhattak a városban; e rendszabály meghozatalára a vörösbőrűek és a fehérarcúak között fennálló, nemegyszer nyugtalanító viszony adott okot.

Sitkából kiérve, a *Szép Vándornak* az e célra mindenkor rendelkezésre álló kompokon, egész sor keskeny csatornán kellett átkelnie, hogy a Lyan-csatorna néven ismert, ide-oda kanyargó öböl elkeskenyedő végébe érjen.

Ettől kezdve szárazföldön folytathatta útját.

Szergej úr és Jean a Gardens Club segítségével beszerzett nagyléptékű térképen gondosan tanulmányozta az útitervet, helyesebben az útvonalat. Kayette véleményét is meghallgatták, hiszen ő jól ismerte ezt a vidéket. Az eleven eszű leányka gyorsan kiigazodott az elébe tett térképen. Indián-orosz keveréknyelven mondta el, hogy s mint gondolja, és észrevételei nagyon hasznosnak bizonyultak. A cél az volt, hogy ha nem is a legrövidebb, de mindenesetre a legkényelmesebb utat válasszák a tengerszoros keleti partján fekvő Port Clarence-ig. Abban állapodtak meg, hogy a *Szép Vándor* egyenesen a Yukon folyó irányába tart úgy, hogy a Yukon-erődnél érjen a folyóhoz. Útjuknak körülbelül a felén itt túl is lesznek, minthogy az erőd Sitkától körülbelül kétszázötven mérföldnyire van. Így azokat a nehézségeket is kikerülik, melyeket a kanyargós és részben hegyes partvidéken való kocsizás jelentene. A Yukon völgye ugyanis kiszélesedik a nyugati bonyolult hegyvonulatok és a Sziklás-hegység között, mely Alaszkát elválasztja a Mackenzie völgyétől és Új-Bretagne földjétől.

Így aztán az indulás után néhány nappal a Cascabel család szeme elől délnyugati irányban eltűnt az a szaggatott partvidék, mely fölő oly magasan tornyosul a Fairweather- és az Éliás-hegy csúcsa.

A pihenés és a kocsizás előre tervezett rendjéhez szigorúan ragaszkodtak. Nem kellett azon lenniük, hogy mielőbb elérjék a Bering-szorost, a lassan járj, tovább érsz elvéhez tarthatták magukat. Kímélniük kellett ugyanis a két lovat, hiszen ha kidőlnének, legfeljebb rénszarva-

sokat foghatnának helyettük a kocsiba - s ezt semmiképpen sem szerették volna. Így minden reggel hat órakor indultak, délben kétórás pihenőt tartottak, majd ismét nekivágtak, s mentek délután hatig, ekkor ismét megálltak, reggelig pihentek. Így naponta öt-hat mérföldet tettek meg.

És ha éppen arra került volna sor, hogy éjszaka kocsizzanak, ez aztán igazán nem ütközött volna nehézségbe, minthogy Alaszka napja - César Cascabel szavaival élve - nemigen heverészik az ágyában.

- Alighogy lepihen, máris fölkel! - mondogatta. - Huszonhárom órán át világít, és még csak fizetni sem kell érte.

Ebben az időszakban ugyanis - vagyis a nyári napéjgyenlőség idején - ezen a szélességi fokon este tizenegy óra tizenhét perckor nyugszik le a nap, és tizenegy óra negyvenkilenc perckor, vagyis harminckét perc múlva ismét fölbukkan. Ráadásul a napnyugta utáni szürkület szinte átmenet nélkül olvad bele a hajnali derengésbe.

Az időjárás meleg, sőt néha tikkasztó volt. Már csak ezért is helytelen lett volna, ha a rekkenő déli órákban nem tartanak pihenőt. Ember és állat egyformán szenvedett a fullasztó melegtől. Ki hinné, hogy a sarköv közelében a hőmérő néha harminckét fok meleget mutat? Pedig ez megtörténik.

Az utazás ugyan biztonságos volt, és minden komolyabb nehézségtől mentes, Cornélia, akit megviselt a nagy hőség, mégis többször panaszkodott.

- Hamarosan visszasírja azt, amit most olyan elviselhetetlennek érez - jegyezte meg egyszer Szergej Vasziljevics.

- Ezt a hőséget? Soha! - kiáltott Cornélia.

- Bizony, anyám - jegyezte meg Jean is -, sokkal nehezebben viseled majd el a hideget a Bering-szoroson túl, amikor Szibéria sztyeppjein megyünk majd át!

- Igaz, igaz, Szergej úr - jegyezte meg Cascabel. - Csakhogy míg az ember a hőség ellen nem tud védekezni, a hideget a tűz segítségével ellensúlyozhatja.

- Úgy van, barátom - mondta Szergej Vasziljevics -, néhány hónapon belül tüzelhet is, amennyit csak bír, mert nagyon kemény lesz a hideg, figyelmeztetem.

Július harmadikán, miután végigkocsiztak a közép magas dombok között szeszélyesen kanyargó s itt „csatornának” elnevezett szűk hágókon, a *Szép Vándor* előtt beláthatatlan messzeségbe nyúlt a síkságokon, gyér erdők között egyenesen vezető út.

Ezen a napon egy kis tó, a Dease-tó mellett kellett elmenniük, melyből az alsó Yukon egyik legnagyobb mellékága, a Lewis-patak ered.

Kayette, mikor viszontlátta ezt a folyót, megjegyezte:

- Igen, ez az a kargut, ami a nagy folyamunkba ömlik!

És megmagyarázta Jeannak, hogy alaszka nyelven a kargut szó folyót jelent.

Az csak természetes, hogy az akadálytalan, könnyű út közben a Cascabel család tagjai nem hanyagolták el az edzést, vigyáztak arra, hogy izmaik erősek, tagjaik hajlékonyak és kezük ügyes maradjon. Hacsak a hőség nem tette lehetetlenné, táborhelyük esténként poronddá változott, és az előadás közönsége Szergej úrból és Kayette-ből állt. Mindketten megcsodálták a nagyszerű család mutatványait - az indián lányka kissé ámuldozva, Szergej Vasziljevics pedig jóindulatúan.

César Cascabel és Cascabelné asszony nyújtott karral sorra emelgették a súlyokat, szinte játszottak velük; Sandre akrobatikai edzéseit végezte, Napoleona két bak között kifeszített kötélén lejtett kecses táncokat, miközben Szegfűszeg a képzeletbeli közönség előtt parádézott.

Jean persze jobban szeretne volna, ha nyugton maradhat a könyvei között, ha Szergej úrral beszélgetve tanulhat, vagy Kayette-et taníthatja, aki, az ő leckéinek köszönhetően, nagyon gyorsan haladt a francia nyelv elsajátításában, apja azonban megkövetelte, hogy tovább fejlessze kiváló egyensúlyozó képességét, így aztán az engedelmes fiú továbbra is röpítette a levegőbe a poharakat, karikákat, golyókat, késeket és pálcákat - de az esze szüntelenül máson járt.

César Cascabel egyébként kénytelen volt lemondani arról az ábrándról, hogy Kayette-ből cirkuszi artistát farag, és ennek Jean titokban nagyon örült. A leánya jövője a legkitűnőbb kezekben volt, mióta Szergej Vasziljevics, az előkelő világhoz tartozó gazdag tudós úr, örökbe fogadta. Nagyon örült ennek a fordulatnak a derék Jean, noha tagadhatatlan fájdalommal gondolt arra, hogy Kayette megválik tőlük, mihelyt a Bering-szoroshoz érkeznek. Az elválás fájdalmaitól megmenekülne, ha a lány mint táncosnő a mutatványos csoporthoz csatlakoznék.

Jean azonban ennél sokkal jobban szeretne Kayette-et, és nagyon örült annak, hogy Szergej Vasziljevics magához fogadta. Hiszen jómagam is csak az után vágyódott, hogy a saját helyzetén változtathasson. A mutatványos életnél többre, szebbre vágyódott. És hányszor szégyellte, mikor a köztereken úgy megtapsolták csodálatos ügyességét.

Egy este, miközben Szergej úrral sétált, minden tartózkodás nélkül beszélt neki vágyairól és bánatáról. Elmondotta, hogy mi szeretne lenni, és azt is, hogy jogosnak érzi ezt a vágyát. Talán, ha még sokáig a világot járja, a mutatványos életet folytatja, az akrobaták, a zsonglőrök, a bohócok és más mutatványosok között, a szülei esetleg kicsit jobb módba kerülnek, és talán ő maga is szerezhet némi vagyonkát. De akkor már késő lesz ahhoz, hogy valami más, tiszteletre méltóbb pályát válasszon.

- Nem szégyellem az apámat és az anyámat, Szergej úr - tette hozzá. - Hálátlan is lennék, hiszen amit tudtak, mindent megtettek értünk, mindig nagyon jók voltak a gyermekeikhez. De úgy érzem, ember lehetne belőlem, és mégis az a sorsom, hogy szegény cirkuszos maradjak.

- Megértelek, kedves barátom - válaszolta Szergej Vasziljevics -, de ne felejtse el, hogy minden mesterség tisztes mesterség, ha tisztességgel gyakorolják. Vagy talán ismersz becsületesebb embereket, mint az apád meg az anyád?

- Nem, Szergej úr, ők a legderekabbak a világon.

- Becsüld őket továbbra is, mint ahogy én is becsülöm őket. Mégis úgy gondolom, nemes lélekre vall, hogy magasabbra akarsz emelkedni. Ki tudja, mit tartogat számodra a jövő? Ne csüggedj, gyermekem, és számíts az én segítségemre is. Soha nem fogom elfelejteni, mit tett értem a családot! És egy napon talán...

Jean észrevette, hogy miközben Szergej Vasziljevics így beszél, homloka elborul, hangja bizonytalanává válik. Mintha nyugtalanul fürkészné a jövőt. A pillanatnyi csendet Jean törte meg:

- Ha Port Clarence-ba érkezünk, Szergej úr, miért nem folytatja velünk tovább az utat? Hiszen azt mondotta, hogy vissza akar térni Oroszországba az édesapjához...

- Nem mehetek veletek, Jean - válaszolt Szergej Vasziljevics. - Még korántsem fejeztem be a nyugat-amerikai területeken végzendő kutatásaimat.

- És Kayette önnel marad? - suttogta Jean.

Hangja olyan szomorú volt, hogy hallatára Szergej Vasziljevics mélységesen meghatódott.

- Hát nem úgy van rendjén, hogy velem tartson, miután kezembe helyezte sorsát?

- Nem is hagyná önt el, Szergej úr, és majd ha az ön hazájában...

- Még nincsenek végleges terveim... ennél többet most nem is tudok neked mondani. Majd ha Port Clarence-ban leszünk, meglátjuk... Akkor esetleg javaslok valamit apádnak, és a választától függően...

Jean ismét érezte azt a habozást a hangjában, amit már máskor is megfigyelhetett. Nem is kérdezősködött tovább, megértette, hogy valami okból csak nagyon tartózkodóan nyilatkozik a jövő felől. E beszélgetés óta azonban még melegebb, kölcsönös rokonszenv alakult ki bennük. Szergej Vasziljevics méltányolta mindazt a szépet, jót, nemeset, amit ebben a nyílt, egyenes lelkű fiúban meglátott. Igyekezett minél több mindenre megtanítani, és érdeklődését a hajlamainak megfelelő tanulmányok felé fordítani. César Cascabel és a felesége pedig örültek, hogy Szergej Vasziljevics olyan melegen érdeklődik a fiuk iránt.

Jean közben vadászmesteri tisztét sem hanyagolta el. Szergej Vasziljevics, aki maga is szenvedélyes vadász volt, legtöbbször vele tartott, és két puskalövés között bizony nagyon sok mindenről lehet beszélgetni! A síkságok rendkívül gazdagok voltak vadban, akár egy karavánt el lehetett volna látni pecsenyével, annyi volt a nyúl! A nyúl vadászat egyébként nemcsak élelemszerzés szempontjából volt hasznos.

- Mert nemcsak tüzdelt gerinc meg pörkölt futkározik errefelé, hanem kabát, prémgallér, karmantyú és sok-sok takaró is! - mondta egyszer César Cascabel.

- Igaza van, kedves barátom - válaszolt Szergej úr -, és miután így vagy úgy szerepeltek már az asztalon, rendkívül kellemesen szerepelnek majd a ruhatárban is. Nem lehet eléggé felkészülni a zordon szibériai éghajlatra.

Ezért aztán bőségesen ellátták magukat nyúlprémmeel, sok nyúlhúst fogyasztottak, hogy a konzervkészletüket megőrizhessék azokra a napokra, amikor a tél hidege elkergeti a vadat a sarkvidék közeléből.

De ha a vadászok véletlenül nem hoztak haza sem nyulat, sem foglyot, Cornélia cseppet sem vonakodott attól, hogy indián szokás szerint egy-egy varjút vagy hollót tegyen a levesbe, ami kitűnő ízt adott neki.

Egyszer-egyszer az is megesett, hogy Szergej úr vagy Jean pompás fajdkakast húzott elő vadásztarisznyájából, s könnyen elképzelhetjük, hogy a nagyszerű pecsenye milyen kellemes látványt nyújtott az asztalon.

Mint látjuk, a *Szép Vándor* utasainak cseppet sem kellett félniük az éhségtől. Igaz ugyan, hogy kalandos útjuknak még csak az első és legkönnyebb részét kezdték meg.

De már most is volt egy állandó bosszúságuk, sőt nyugodtan mondhatjuk, szenvedésük: a szúnyogok kínozták őket. César Cascabel most, hogy már nem angol földön járt, nagyon kellemetlennek tartotta őket. A szúnyogok özöne ijesztő lett volna, ha a fecskék nem fogyasztanak el belőlük szinte elképesztő mennyiségeket. A fecskék azonban hamarosan elindulnak majd dél felé, a sarköv szomszédságában ugyanis csak nagyon rövid ideig maradnak.

A *Szép Vándor* július huszonkilencedikén két egybeömlő folyó torkolatához érkezett. A Lewes folyó, mely, mint Kayette elmondotta, a felső szakaszán még a Pelly nevet viseli, a bal parton széles kanyart leírva ömlik a Yukon folyóba. A Lewes folyó torkolatától kezdve a

Yukon egyenesen északnyugati irányba hömpölyög, majd nyugatabbra medre elhajol, és vize a Bering-szoros tágas torkolatöblébe ömlik.

A Lewes torkolatánál emelkedik a Selkirk-erőd néven ismert postaállomás, mely korántsem olyan jelentős, mint a folyó jobb partján mintegy százmérföldnyivel lejjebb épült Yukon-erőd.

Mióta Sitkából elindultak, az indián lányka rendkívül hasznos szolgálatokat tett az utasoknak, akiket a legnagyobb biztonsággal vezetett. Nomád élete során már bejárta ezeket a síkságokat, melyeket a nagy alaszakai folyó öntöz. Szergej Vasziljevics kérdésére beszámolt arról, milyen volt a gyermekkor, elmesélte nehéz élete folyását, beszélt arról, hogyan élt, mikor a nomád indgelét törzsek a Yukon völgyének egyik végéből a másikba vándoroltak, majd elmondotta, miként szóródott szét a törzs, miként tűnt el a családja. Ekkor határozta el, hogy elmegey szolgálónak valamelyik sitkai tisztviselőhöz vagy kereskedelmi ügynökhöz. Jean többször is elmondatta vele ezt a szomorú történetet, és mélységesen meghatódott, valahányszor végighallgatta.

A Selkirk-erőd környékén találkoztak néhány indiánnal, akik a Yukon partvidékeit járták. Az indiánok törzsi nevét Kayette így fordította le: „a nyírfák népe”. Ezen a magas szélességi fokon a tűfenyők, a Douglas-fenyők és a jávorfák hazájában valóban akadnak nyírfák is.

A Selkirk-erőd, melyet az orosz-amerikai kereskedelmi társulat alkalmazottai laknak, valójában nem egyéb, mint bőr- és szőrmeáru-lerakat, meghatározott időben itt jelentkeznek a partvidéki kereskedők áruért.

A Selkirk-erőd lakói nagyon szívélyesen fogadták a *Szép Vándor* utasait, örültek, hogy életük egyhangúságába változatosságot hoznak. César Cascabel el is határozta, hogy huszonnégy óras pihenőt tartanak.

Magát a kocsit azonban itt küldték át a folyamon, nehogy később esetleg jóval kedvezőtlenebb körülmények között kelljen átjutni a túlsó partra. A Yukon medre ugyanis lejjebb, nyugat felé kiszélesedik, folyása sebesebbé válik.

Szergej Vasziljevics tanácsára határoztak így, miután a térképen alaposan tanulmányozták a Yukon útját, mely kétszáz mérföldnyivel Port Clarence előtt vágja át az ő útvonalukat.

Egy kompon tehát a folyam jobb partjára szállították a *Szép Vándort* az erődben lakó ügynökök és a környékén megtelepült indiánok segítségével, akik a folyami halászatból élnek.

A Cascabel családot mintha a jó sors hozta volna az indiánok közé, akiknek segítségét nagyon értékes viszontszolgálattal hálálták meg.

A törzsfőnök akkoriban éppen súlyos beteg volt - vagy legalábbis azt hitték, hogy súlyos beteg. A bennszülött törzsek abban az időben nem ismertek sem orvost, sem orvosságot, betegség esetén a varázslóhoz és varázslásokhoz folyamodtak. A törzsfőnök már egy ideje a falu főterén feküdt, s mellette éjjel-nappal nagy tűz lobogott. A köréje gyülekezett indiánok fohászokat énekeltek a nagy Manitu tiszteletére, a varázsló pedig minden tudományát latba vetette, hogy kiűzze a beteg testébe költözött gonosz szellemet. És hogy biztosabb legyen a dolgában, azzal is megpróbálkozott, hogy ezt a bizonyos gonosz szellemet a saját testébe csalogassa, a csökönös szellem azonban csak nem akart költözködni.

Szergej Vasziljevics szerencsére értett valamicskét az orvosláshoz, és a törzsfőnököt megfelelő kezelésben részesítette.

Miután megvizsgálta a beteget, nyomban megállapíthatta, mi leli őfelségét, és a kis úti gyógyszerkészleteiből beadott neki jókora adag hánytatót, amit a varázsló semmiféle mesterkedése nem pótolhatott volna.

A helyzet ugyanis azt volt, hogy a törzsfőnök kegyetlen gyomorrontásban szenvedett, és hiába itta literszám a teát, az sem segített rajta.

A törzs nagy öröme a főnök életben maradt - a Cascabel család viszont elesett attól az élvezettől, amit egy fejedelem temetésével járó ceremóniák jelentenek. A temetés szó persze nem egészen pontos, ha indián gyászszertartásról van szó. Az indiánok ugyanis a földtől néhány lábnyi magasságba függesztik a koporsót, és hogy a túlvilágon is hasznára legyen, beleteszik a halott pipáját, iját, tegzét, hótalpát és többé-kevésbé értékes prémjeit, hogy télen magára ölthesse. Mint a gyermek a bölcsőben, úgy fekszik az indián a koporsójában, és a szellő ringatja örök álma közben.

A Cascabel család, miután huszonnégy órát eltöltött a Selkirk-erődben, elbúcsúzott az indiánoktól és a kereskedelmi társulat alkalmazottaitól, s valóban kellemes emléket vitt magával az első folyóparti pihenőről. Ezentúl a Pelly folyó meglehetősen dimbes-dombos partján kellett felfelé kaptatniuk, ez az út a lovakat ki is fárasztotta. Végül július huszonhetedikén, vagyis tizenhét nappal azután, hogy elindult a Selkirk-erődből, a *Szép Vándor* a Yukon-erődhez érkezett.

XIII. CASCABELNÉ ASSZONYSÁG TRÉFÁJA

A *Szép Vándor* a folyam jobb partján tette meg az utat a Selkirk-erőd és a Yukon-erőd között. Közben hol kevésbé, hol erősebben eltávolodott a partvonalától, hogy ne kelljen követnie a folyammeder kanyarulatait, beszögelléseit, ezek ugyanis néha olyan lagúnákat alkotnak, melyeken szinte lehetetlenség átkelni. Legalábbis így van ez a folyam jobb partján, bal partján viszont az északnyugat felé elnyúló közepmagas dombok szegélyezik a völgyet. Menet közben a Yukon egyik-másik mellékfolyójával meggyúlhetett volna a bajuk, ezeken ugyanis nem közlekedett komp, viszont most, a meleg időszakban átgázolhattak rajtuk, mert vizük még térdig sem ért. De César Cascabel és a családja még így is zavarba kerülhetett volna, ha nincs velük Kayette, aki jól ismerte ezt a vidéket, és meg tudta mutatni a könnyen járható átkelőhelyeket.

Valóban szerencsésnek mondhatták magukat, hogy az indián lányka a kalauzuk. Kayette meg olyan boldog volt, hogy szívességet tehet a barátainak, hogy új családja körében élhet, hogy ismét része van az anyai becézésben, melytől úgy hitte, mindörökre megfosztotta a sors. E vidék középső részét még erdőségek borították, és itt-ott dombok is emelkedtek, de lényegében már egészen más táj volt, mint Sitka környéke.

A sarki tél nyolc hónapon át tartó zord idején a növényzet alig-alig élhet meg. Az utasok láttak ugyan egy-két jegenyét, melynek sudara ívben meghajolt, a táj fái azonban javarészt a tűlevelűek és a nyírek családjához tartozik. Igaz, itt-ott akad néhány ösztövérszomorúfű is, de színtelen leveleit hamarosan leszaggatja a Jeges-tenger felől fúvó szél.

A Selkirk-erődtől a Yukon-erődig vezető úton a vadászat olyan eredményes volt, hogy nem kellett az élelmiszer-tartalékhoz nyúlniuk. Annyi nyulat ehetek, amennyit csak akartak, lassan már kezdtek is ráunni. Vadliba- meg vadkacsaülttel igyekeztek változatosabbá tenni az étrendet, no meg tojással, mert Sandre és Napoleona roppant ügyesen fosztották ki a vadmadarak fészkeit. Cornélia olyan sokféleképpen tudta elkészíteni a tojást - büszke is volt erre -, hogy mindig új ételként szerepelt.

- No, ezen a vidéken aztán igazán jól lehet élni! - kiáltott fel egyszer Szegfűszeg, miközben egy jól megtermett vadlúd csontjairól rágta le az utolsó falatokat. - Kár, hogy nem valahol Közép-Európában vagy Amerikában van mindez a bőség!

- Lakott vidékeken valószínűleg kevesebb lenne a vad - jegyezte meg Szergej Vasziljevics.

- Hacsak nem... - dűnnyögött Szegfűszeg, de a főnöke egy pillantására elhallgatott, lenyelte a számárságot, amit alighanem mondani készült.

Nemcsak vadban volt gazdag ez a vidék, a patakokban, folyókban, a Yukon mellékvizeiben hemzsegett a hal, Sandre és Szegfűszeg sokat horgászott, főként sok kitűnő ízű csukát fogtak. Nyugodtan áldozhattak a horgászat izgalmainak, örömeinek anélkül, hogy egyetlen fillérjükbe került volna.

A pénz egyébként aligha okozott volna gondot az ifjú Sandre-nak, a Cascabelok jövője biztosítva van, és ezt neki köszönheti a család. Az ő birtokában van a csodálatos aranyrög! A Caribou völgyében talált értékes követ elrejtette a kocsi egyik zugában, amit rajta kívül senki sem ismert. És Sandre mindaddig olyan erős volt, hogy senkinek sem szólt a kincséről, várta a napot, mikor majd csengő aranyakra válthatja. Milyen öröm lesz elébük tenni a vagyont! Nem! Eszébe sem jutott a derék fiúnak, hogy a maga számára rejtgesse! Az apjának meg az

anyjának szánta: tessék, ezzel bőségesen lehet pótolni a veszteséget, mely akkor érte őket, mikor a Sierra Nevadában elrabolták a pénzüket.

Mikor a *Szép Vándor* a forró napok után a Yukon-erődhöz ért, utasai alaposan fáradtak voltak. Elhatározták hát, hogy a teljes héten át pihennek.

- Nyugodtan pihenhetünk - mondta Szergej úr -, hiszen Port Clarence mindössze kétszáz mérföldnyire van az erődtől. Ma július huszonhetedike van, két, de esetleg három hónap is kell ahhoz, hogy átkelhessenek a tengerszoros jegén.

- Rendben van - mondta César Cascabel -, időnk van, pihenjünk hát!

A döntést valamennyien örömmel fogadták, s valószínű, hogy a két ló is szívesen pihent.

A Yukon-erőd első építménye 1847-ben készült el. A Hudson-öböl Társaság valamennyi postaállomása közül ez épült a legtávolabbi nyugaton, úgyszólván a sarkkör szomszédságában. Minthogy azonban alaszka területen van, a Hudson-öböl Társaság évenként bizonyos összeget tartozik kártalanítás címén fizetni versenytársának, az orosz-amerikai kereskedelmi társaságnak. A jelenlegi, cölöpfallal körülvett építmények alapozását csak 1864-ben kezdték meg, és éppen akkor készültek el, mikor a Cascabel család odaérkezett azzal a szándékkal, hogy néhány napot ott töltsön.

Az erődben lakó kereskedelmi megbízottak szívélyes vendégszeretettel fogadták őket. Bőségesen volt hely számukra az udvarokban és a raktárakban is. César Cascabel rendkívül kedvesen és fellengzősen mondott köszönetet a fogadtatásért, de mindjárt hozzátette, hogy ők már csak szívesebben maradnak a kényelmes *Szép Vándor* fedele alatt.

Az erődben összesen mintegy húsz kereskedelmi megbízott - javarészt amerikai - lakott és néhány indián szolga, a környéken azonban százával tanyáztak az indiánok.

Alaszkának e központi részén folyik ugyanis a legélénkebb prémesszörmekereskedelem. Ezért itt tömörülnek a tartomány különböző törzsei, a kocs-kucsinok, an-kucsinok, tatankok, tananak és főként a vidék lakosságának legjelentősebb részét alkotó s a folyam partján élő kujukonok.

A kereskedelmi forgalom szempontjából kitűnő az erőd fekvése, ott épült fel, ahol a Porcupine a Yukonba ömlik, a folyam itt öt ágra szakad, s a kereskedők könnyen jutnak el a tartomány belső területeire, és a Mackenzie-n át még az eszkimókkal is kereskedhetnek.

A vízhálózaton nagy a hajóforgalom, a bárkák különböző irányban szelik a vizet, s igen sok közöttük a baidarr néven ismert, olajos bőrből készült könnyű csónak, melynek eresztékeit állandóan zsírozzák, hogy vízállóbbá tegyék. Az indiánok nagy távolságokra is elmerészkednek ezekkel az apró vízialkalmatosságokkal, melyeket egyébként könnyedén elvisznek a vállukon, ha vízesés vagy valami torlasz állja az útjukat.

A különböző fajtájú csónakok azonban csak az év három hónapjában használhatók, kilenc hónapon át ugyanis vastag jégpáncél takarja a vizeket. A baidarr ilyenkor nevet változtat: télen szánnak hívják. A szán eleje úgy ível fölfelé, akár valami gálya orra, iramszarvasbőrből hasított szíjjakkal kutyákat vagy rénszarvasokat fognak elébe, s azok könnyedén repítik a havon. A gyalogosok pedig a lábukra erősített hosszú hótalpakon talán még ennél is gyorsabban siklanak.

César Cascabel mindig szerencsés! A lehető legjobbkor érkezett a Yukon-erődbe, ahol éppen javában állt a prémvásár, s így több száz indián gyülekezett össze a lerakatok környékén.

- Nagy szamarak lennénk, ha nem használnánk ki az alkalmat! - jelentette ki César Cascabel. - Hiszen ez igazi vásár, és mi elvégre mégis vásári művészek vagyunk! Mutassuk meg, mit tudunk: most vagy soha. Nincs valami ellenvetése, Szergej úr?

- Nincs, kedves barátom - válaszolt Szergej Vasziljevics -, csak éppen attól tartok, hogy nem számíthat jó bevételre.

- Sebaj! A költségekre futja majd belőle, minthogy semmi költségünk sincs!

- Ez viszont igaz - mosolygott Szergej úr. - De azért mégis kíváncsi volnék, hogyan reméli, hogy ezek a derék bennszülöttek megfizetik a jegy árát, mikor nincs sem amerikai, sem orosz pénzük.

- Fizetnek majd pézsmapatkány bőrével, hódprémmel, ki ahogy tud! Az előadások legfontosabb eredménye mégiscsak az lesz, hogy kicsit kinyújtóztatjuk a tagjainkat, mert már attól félek, hogy berozsdásodnak! Permben és Nyizsnyij Novgorodban hírnevet akarunk szerezni, semmiképpen sem szeretném, ha a társulat megbukna, mikor az ön szülőföldjén lép föl, nem élném túl a kudarcot, Szergej úr, nem, egyszerűen belepusztulnék!

A Yukon-erőd, mely e létesítmények közül a legnagyobb a vidéken, meglehetősen nagy helyet foglal el a folyam jobb partján. Cölöpfala téglalap alakú területet fog be, ennek mindegyik sarkán egy-egy négyszögletes torony emelkedik, melyek leginkább az Észak-Európában látható hengermalmokhoz hasonlítanak.

A falon belül több épület áll: a kereskedelmi társaság alkalmazottainak és azok családtagjainak lakóépületei, nagy zárt hangárok, melyekben jelentős mennyiségű bőr- és prémkészleteket tárolnak, köztük coboly-, hód-, fekete- és ezüstrókaprémek, nem is beszélve a kisebb értékű szőrmékről.

Egyhangú, sőt keserves az itt dolgozók élete! Csaknem mindig iramszarvast esznek pirítva, sütve, főzve, legfeljebb néha kerül az asztalukra rénszarvaspecsenye. Az egyéb élelmiszereket a yorki lerakatból kell hozatniuk, a Hudson-öbölből, vagyis hat-hétszáz mérföldes távolságból, így magától értetődik, hogy ritkán jutnak hozzá.

Délután, mikor már berendezkedtek pihenőhelyükön, Cascabelék indultak, hogy meglátogassák a Yukon és a Porcupin között táborozó bennszülötteket.

Ahány törzs, annyiféle az ideiglenes kunyhó a táborhelyen. A különböző törzsekhez tartozó indiánok fakéregből és bőrből eszkábált, cölöpökkel megtámasztott, lombbal borított kunyhókban vagy indián szőttesből emelt sátor alatt, meg fabarakokban laktak.

Micsoda tarka öltözékek! Volt, aki bőrből készült ruhát hordott, mások gyapotot viseltek, de a fejüket valamennyien lombokkal védték a szúnyogcsípések ellen. Az asszonyok az alján merevített szoknyát viseltek, s arcuk köré kagylókat aggattak, a férfiak hajtűket hordtak, télen egyébként ezzel tűzik össze hosszú, a prémes részével befelé fordított iramszarvasbőr öltözéküket. Ezenfelül férfiak és nők egyaránt teleaggatják magukat hamis gyöngyökkel, melyeket kizárólag a nagyságuk szerint értékelnek. A különböző törzsek emberei közül a legfeltűnőbbek a tanana törzsbéliek, rögtön fel lehet őket ismerni rikítóra mázolt arcukról, a hajukba tűzdelt tollakról, vörösagyagdarabkákból fűzött fejdíszükről, bőrruhájukról, iramszarvasbőr nadrágjukról, hosszú kovás puskájukról és finom vésetű lőporszaruiukról.

Ezek az indiánok - de még a Vancouver-félszigeti bennszülöttek is - dentáliumkagylót használnak pénz helyett, átfűrt orrcimpájukba húzott zsinórra fűzik, s arról szedegetik le, ha fizetni akarnak.

- Ez aztán az olcsó pénztárca! - jegyezte meg Cornélia. - És ráadásul biztosak lehetnek afelől, hogy nem vesztek el!

- Hacsak az orrukat el nem vesztek! - mondta nagy okosan Szegfűszeg.

- Ami viszont megtörténhetik a zord téli napok alatt - tette hozzá César Cascabel.

Az indián gyülekezet bizony meglehetősen tarka látványt nyújtott.

César Cascabel, minthogy valamennyire értette a sinuk nyelvet, szóba ereszkedett néhányukkal, Szergej Vasziljevics pedig oroszul kezdett beszélgetni velük.

A kereskedők és a társulat alkalmazottai néhány napon át lázasan csak az adásvétellel foglalkoztak, és Cascabelék ez idő alatt nyilvános előadáson nem csillogtatták tehetségüket.

Az indiánok azért mégis hamarosan megtudták, hogy a család francia, és hogy tagjai mint erőművészek és szemfényvesztők örvendenek nagy hírnévnek.

Estéenként csoportosan érkeztek, hogy megbámulják a *Szép Vándort*. Még sohasem láttak ilyen gyönyörűre festett kocsit, de nomád népek lévén, még a színeinél is jobban tetszett nekik, hogy olyan könnyen mozog. Ne is csodálkozzék rajta senki, ha egyszer csak azt hallja, hogy az alaskai indiánok kerekre szerelték a kunyhóikat! Ha vannak guruló házak, miért ne lehetnének vándorló faluk?

Magától értetődő, hogy ilyen körülmények között egészen rendkívüli előadást kell tartani! Úgy határoztak hát, hogy „a Yukon-erőd indiánjainak közkívánatára” lép fel a társulat.

César Cascabel megérkezésük után először egy tyhivel, vagyis törzsfőnökkel ismerkedett meg. A jóképű, mintegy ötvenesztendős férfi nagyon értelmesnek, sőt ravasznak látszott. Többször is ellátogatott a *Szép Vándor*hoz, s lakói tudomására adta, hogy a bennszülöttek igazán boldogok lennének, ha végignézhetnék a család mutatványait.

A tyhit rendszerint egy harminc év körüli Fir-Fu nevű indián kísérette, ez a szép mozgású, karcsú férfi volt a törzs varázslója s ezenfelül jól ismert bűvész a Yukon vidékén.

- Egyszóval kolléga - mondta César Cascabel, mikor a törzsfőnök bemutatta a varázslót.

Hármasban iszogatták a bennszülöttek italait, s elszívták a barátságpipát.

Beszélgetés közben a tyhi állhatatosan kérlelte César Cascabelt, hogy tartson egy előadást, és végül megállapodtak az időpontban is: augusztus harmadika lesz a nagy nap. Elhatározták, hogy az előadáson az indiánok is szerepelnek majd, mert nagyon szerették volna bebizonyítani, hogy erő, ügyesség és fürgeség dolgában felvehetik a versenyt az európaiakkal.

Nincs ebben semmi meglepő, a Vadnyugat és az alaskai tartomány indiánjai mind nagyon kedvelik az efféle szórakozásokat, tréfákkal, bohóckodással keverik az akrobatikát és a gimnasztikát, ezekben a testgyakorlatokban valóban jeleskednek.

A kitűzött napon a nagyszámú nézőközönség vagy fél tucat elképesztően csúf álarccal borított bennszülöttben gyönyörködhetett. A javarészt madárcsőrben előreugró maszkon a száj és a szem különböző zsinórok segítségével még mozgatható is volt, ami valahogy megelevenítette ezeket az éktelen orcákat. Aki nem látott ilyet, alig képzelheti el, micsoda torz képeket lehet velük vágni, a maszkok fintoraiból még John Bull is tanulhatott volna egyet-mást.

Azt talán felesleges is mondanunk, hogy a Cascabel házaspár meg Jean, Sandre és Napoleona is művészelmezt öltött.

Az előadás színhelyül fákkal körülvett tágas rétet választottak, melynek végében mint színpadi díszlet állt a *Szép Vándor*. A „nézőtér” előtt ültek a Yukon-erődben lakó, kereskedelmi alkalmazottak a gyerekeikkel és a feleségükkel. Kétoldalt száz meg száz indián alkotott félkört, pipázva várták az előadás kezdetét.

A maszkos indiánok félrehúzódva álltak.

Az előadás kezdete előtt Szegfűszeg megjelent a kocsi tetején, és belefogott szokásos mondókájába:

- Indián uraim, indián hölgyeim! Önök most abban a szerencsében részesülnek, hogy látni fogják, ami szemük elé tárul... stb... stb...

Mint hogy azonban nem beszélt sinuk nyelven, a nézők alig-alig értették és élvezhették kacskaringós szónoklatát.

De feltétlenül megértették azokat a pofonokat, no meg a hagyományos helyre kiutalt rúgásokat, melyeket a kifejezetten e célra alkalmazott bohócok örök megadásával tűrt Szegfűszeg is.

Miután e prológos véget ért, César Cascabel a közönség előtt meghajolva bejelentette:

- Most pedig az állatok következnek!

Először a két kutyát, Wagramot és Marengót vezették ki a *Szép Vándor* előtt kiképzett porondra, s az indiánok elbűvölten figyelték az állatok értelmességét bizonyító mutatványokat. Ezután John Bull jelent meg a porondon, és hol a spániel, hol az uszkár hátára pattant; olyan hajlékonyan és olyan mulatságosan ugrándozott, hogy az általában komoly indiánok is megmosolyogták.

Közben Sandre tele tüdővel trombitált, Cornélia tamburázott, Szegfűszeg meg a nagydobot verte. Ha az alaszkaiak még ezek után sem voltak tisztában azzal, hogy milyen csodálatos egy európai zenekar, ez csak azt bizonyította, hogy hiányzik belőlük mindennemű művészi érzék.

Az álarcos csoport még mindig mozdulatlanul várakozott, tagjai nyilván úgy érezték, nem érkezett még el az alkalmas pillanat, hogy színre lépjenek.

- Napoleona kisasszony, a társulat kötélhányósója következik! - harsogta Szegfűszeg egy szócsövön át.

És a híres atya karján a porondra lebegett a leányka.

Táncolni kezdett, s kecsességével nagy sikert aratott, a közönség tetszése azonban nem tapsban, ujjongásban nyilvánult meg, hanem legalább olyan sokatmondó bólogatásokban. Az indiánok így adtak kifejezést tetszésüknek akkor is, mikor Napoleona a két bak közé feszített kötélen termett, s azon lépdelt, futott, repdesett olyan könnyedén, hogy mindnyájan, de főleg az indián nők elragadtatva figyelték.

- Most én következem! - rikkantott Sandre.

S két kezét tarkójára csapva, a porondra ugrott, előrehajolt meg hátra, hol a homloka, hol a feje búbja érintette a földet, bukfencezett, kézen járt, a lábával kulcsolta át a nyakát, hol mint gyík, hol mint béka mozgott, majd befejezésül két szaltó mortálét csinált.

A siker most sem maradt el. De alighogy fejét a lába ujjáig hajtva, megköszönte az ünneplést, a félrehúzódva várakozó csoportból kivált egy vele egykorú indián, s maszkját leemelve, a porondra ugrott.

És az indián fiú sorra bemutatta azokat a gyakorlatokat, melyeket Sandre bemutatott, s mozgása oly hajlékony, oly biztos volt, hogy az akrobataművészek legszigorúbb bírása sem talált volna rajta semmi kifogásolnivalót. Talán nem volt olyan kecses, mint Cascabelék másodszülöttje, de minden mutatványa éppen olyan káprázatosan sikerült. A bennszülöttek lelkesen bólogattak.

A *Szép Vándor* lakói természetesen úgy viselkedtek, ahogy illett, a nézőkkel együtt ünnepelték az indián akrobatát. César Cascabel azonban semmiképpen sem szeretne volna, ha társulata alul marad, intett hát Jeannak, hogy kezdje meg zsonglőrmutatványait, ezt aztán senki sem tudja utánacsinálni - legalábbis így gondolta a derék családfő.

Jean úgy érezte, hogy neki kell helytállnia a társulat becsületéért. Szergej úr bátorítóan intett neki, Kayette rámosolygott, s ő sorra röpítette a palackokat, tányérokat, golyókat, késeket, korongokat, pálcákat - valósággal önmagát múlta felül.

César Cascabel nem tudta megállni, hogy önelégült, már-már kihívó pillantást ne vessen az indiánokra. Tekintete mintha ezt mondta volna a maszkos csoportnak:

- Na, ezt csináljátok utánunk!

Pillantásának értelmét nyilván fölfogták, mert a tyhi intésére egy újabb indián vált ki a csoportból, s maszkját leemelve, előlépett.

Fir-Fu, a varázsló állt a porondon, ő meg úgy érezte, hogy tőle a bennszülött faj hírének, nevének védelmét várják el.

És máris megragadta a tárgyakat, melyekkel az előbb Jean bűvészkedett, sorra végigcsinálta vetélytársa mutatványait, a kések és a palackok, a korongok és gyűrűk, a golyók és a pálcikák egymást keresztezve röpködtek: éppen olyan ügyesen bűvészkedett, mint Jean, a keze éppen olyan biztos volt, akár a fehér fiúé.

Szegfűszeg, aki megszokta, hogy csak a főnökét meg annak a családját csodálja, most kerekre nyílt szemmel ámult, még a szája is tátva maradt, úgy meghökkent.

César Cascabel ezúttal csak udvariasságból tapsolt, azt is csak úgy tessék-lássék csinálta.

- Az angyalát! - dünnyögte. - Jól megy ám a vörösbőrűeknek!... Nézze meg az ember!... Pedig hát tanulatlan népség! De majd megmutatjuk nekik!

Valójában meglehetősen kínosan érezte magát, hogy vetélytársakra talált ott, ahol csak csodálókra számított, s méghozzá micsoda vetélytársak! Egyszerű alaszakai bennszülöttek, voltaképpen vademberek! Művészhiúsága kegyetlenül szenvedett. Az ördög vigye el, vagy cirkuszos az ember, vagy nem!

- Rajta, gyerekek! - kiáltotta dörgő hangon. - Gyerünk piramist csinálni!

Valamennyien hozzárohantak. César Cascabel szétterpesztette és erősen megvetette a lábát, mellkasát meg kidomborította. Jean fűrgén felkapaszkodott a jobb vállára, majd fölsegítette Szegfűszeget az apja bal vállára. Sandre a feje búbjára kapaszkodott, Napoleona meg mint a piramis koronája, az öccse fején nyújtózott a magasba, s két karját maga elé emelte, hogy csókot hintsen a nézőknek.

Alighogy felállt a francia piramis, vele szemben máris egy másik emelkedett: a bennszülött piramis. Az indiánok a maszkjukat sem tették le, úgy formálták meg a nem is öt, hanem hét egymás fölé magasló alakból álló piramist, mely egy egész lépcsőzettel volt magasabb, mint a Cascabel-féle.

Az indiánok ezúttal örömujjongásban törtek ki, zajosan ünnepelték a bennszülött sikert. A vén Európát legyőzte az ifjú Amerika, s méghozzá melyik Amerika!... A ko-jukonok, a tanának és a tatansokok Amerikája!

César Cascabel zavarba jött, szégyenkezett, valami ügyetlen mozdulatot tett, úgyhogy csaknem földre pottyant az egész családja.

- Hát még ilyet! - mondta, miután megszabadult a piramistól.

- Nyugodjék meg, kedves barátom - csitította Szergej úr. - Nem éri meg, hogy...

- Nem éri meg!... Látszik, hogy ön nem művész!

Ezután a feleségéhez fordult:

- Rajta, Cornélia! Birokra! Majd meglátjuk, akad-e a vadak között, aki ki mer állni a chicagói viadalok győztese ellen!

Cascabelné asszony meg sem mozdult.

- Nos, Cornélia?

- Nem, César!

- Nem akarsz birkózni ezekkel a majmokkal?... Nem akarod megmenteni a család becsületét?

- Megmentem én azt! - mondta nyugodtan Cornélia. - Bízd csak rám!... Van egy ötletem!

Ha egyszer ennek a kitűnő asszonynak valami ötlete támadt, a legokosabb békében hagyni, csinálja csak, valósítsa meg az ötletét. Az indiánok sikere őt éppúgy bántotta, mint a férjét, s a maga módján biztosan megtorolja a hiúságukon esett sérelmet.

Cornélia bement a kocsiba, magára hagyván férjét, aki bármennyire bízott is felesége éleselméjűségében, leleményességében, most mégis nyugtalan volt.

Cascabelné asszony két perccel később ismét megjelent, s az indiánok elé állott, akik egykettőre körbefogták. Ezután a kereskedelmi alkalmazottak vezetőjéhez fordult, arra kérve őt, hogy tolmácsolja mondanivalóját az indiánoknak, s az szép alaszka nyelven a következőket mondotta Cornélia nevében:

- Indián férfiak és nők! Az erő- és az ügyességpróbák során úgy jeleskedtetek, hogy jutalmat érdemeltek, s ezt a jutalmat tőlem kapjátok...

A gyülekezet néma csöndben, áhítatosan figyelt.

- Nézzétek csak a kezemet! - folytatta Cornélia. - Az Óvilág legfenségesebb személyiségei részesültek abban a szerencsében, hogy megszoríthatták! És nézzétek az arcomat! Európa leghatalmasabb uralkodói csókolták meg nemegyszer. Nos, ezúttal rajtatok a sor! Amerika indiánjai, jöjjetek, szorítsátok meg a kezemet, csókoljátok meg az arcomat!

Az indiánok bizony nem kérték magukat. Talán soha többé nem lesz alkalmuk, hogy ilyen nagyszerű nő kezét szoríthassák meg!

A daliás tanana ragadta meg elsőnek a feléje nyújtott kezét...

És felüvöltött, egész teste görcsbe rándult.

- Ó, Cornélia! Cornélia! - ujjongott César Cascabel. - Értelek és bámullak.

Ugyanakkor Szergej Vasziljevics, Jean, Sandre, Napoleona és Szegfűszeg könnyesre nevtették magukat a remek tréfán, amit e rendkívüli teremtés eszelt ki az indiánok rovására.

- A következőt! Kérem a következőt! - mondta kezét a nézők felé nyújtva.

Az indiánok most már tétováztak, valami természetfölötti tüneményre gyanakodtak.

A tyhi aztán mégiscsak elszánta magát, Cornélia felé lépdelt, imponáló személyétől két lépésnyire megállt, s nyugodtnak éppen nem mondható tekintettel nézegette.

- Rajta, öregem! - kiáltotta feléje César Cascabel. - Csak bátorság!... Csókold meg szépen a hölgyet!... Nem olyan nehéz dolog ez, hidd el, sőt kellemes!

A tyhi beérte annyival, hogy előrenyújtott kézzel megragadta a szép európai asszony kezét.

Újabb rázkódtatás, a tyhi fölívöltött, s az egész közönség nagy elképedésére csaknem hanyatt vágódott. Ha valaki így pórul jár pusztán azért, mert érinteni merté Cascabelné asszonyság kezét, ugyan mi történik azzal, aki csókkal illetné a bámulatos teremtés orcáját, melyet „Európa leghatalmasabb uralkodói csókoltak”!

Aztán mégiscsak akadt egy vakmerő, aki próbálkozni akart vele. Fir-Fu, a varázsló lépett elő. Nyilván azt képzelte, hogy őt nem érheti semmiféle rontás. Cornélia elé állt, aztán körbejárta, majd a bennszülöttek biztatásától felbuzdulva, átölelte, és hatalmas csókot cuppantott a képére.

Ezúttal ismét rázkódtatás, majd a bukfencek egész sora... A zsonglőr most akrobataként mutatkozott be, két veszélyes bukfenc után, amire nem éppen önszántából került sor, az ámuldozó nézők közé huppant.

Cornéliának, hogy így elbánjon a varázslóval meg a két elődjével, mindössze csak meg kellett nyomnia a zsebébe rejtett villamos elem gombját. Igen!... Magához vette azt a hordozható elemet, melynek segítségével „delejes asszonyt” szokott játszani.

- Ó, te asszony, te asszony! - nevetett a férje, miközben az elképedt indiánok szeme láttára büntetlenül ölelte a karjába. - Micsoda ravasz teremtés! Olyan ravasz, mint...

- Mint amilyen delejes! - vágott közbe Szergej Vasziljevics.

A bennszülöttek pedig mit is hihettek volna mást, mint hogy ez a természetfeletti asszony tetszése szerint bánik a villámmal és alighanem a mennydörgéssel is. Csak a kezét érintse meg valaki, s máris villám sújtja. Egész biztosan nem más, mint a Nagy Szellem párja, aki földre szállt, hogy César Cascabelt válassza férjéül.

XIV. A YUKON-ERŐDTŐL PORT CLARENCE-IG

Az emlékezetes előadás estéjén egy beszélgetés során, melyen részt vett az egész család, elhatározták, hogy másnap útnak indulnak.

Az persze világos - mint César Cascabel helytállóan megjegyezte -, ha mutatványos társulatához tagokat toborozna, legfeljebb azért lenne zavarban, mert nem tudná, melyiket is válassza az alaszakai indiánok közül. Hiúságát bántotta ugyan, de mégis el kellett ismernie, hogy ezek az indiánok rendkívül tehetségesek az akrobatikában, de ügyességi gyakorlatokkal, bohóckodással, egyensúlyozó vagy zsonglőrmutatványokkal is nagy sikert érnének el bárhol a világon. Képességeiket persze a gyakorlat fejlesztette ki ilyen mértékben, de a természet még többet tett, mikor rendkívül erőteljes, hajlékony és ügyes testalkattal ajándékozta meg őket.

Igazságtalan volna tagadni, hogy egytől egyig méltó ellenfelei ők a Cascabeloknak. Még szerencse, hogy az utolsó szó mégis a családé maradt - hála a „delejes asszonyok királynője” fortélyos eszének.

Még a kereskedelmi társaság alkalmazottait is meglepte az, ami a szemük előtt játszódott le, igaz, javarészt tudatlan, szegény ördögök voltak. Mindenesetre megállapodtak abban, hogy a titkot még nekik sem fedik fel, előttük se homályosuljon el a Cornélia feje fölött tündöklő dicsfény! Úgyhogy másnap, mikor szokásuk szerint látogatóba mentek Cascabelékhez, alig-alig merészkedtek a villámló hölgy közelébe, aki pedig legigézőbb mosolyával fogadta őket. Szemmel láthatóan féltek is, mikor kezet szorítottak vele. Így járt a tyhi és a varázsló is, pedig ők nagyon szerették volna megismerni a titkot - hasznukra lehetett volna, birtokában ugyan-csak megnövekednék presztízszük az indián törzsek között.

Miután a készülődést befejezték, Cascabelék augusztus hatodikán reggel búcsút mondtak vendéglátóiknak, és a kipihent lovak nyugati irányban indultak a folyó jobb partján.

Szergej Vasziljevics és Jean nagy gonddal tanulmányozták a térképet, és jó hasznát vették Kayette felvilágosításainak is. Kayette ismerte csaknem valamennyi falut, amelyen át kellett haladniuk, s ahogy ő mondta, a *Szép Vándor* útjában nem lesznek komoly akadályt jelentő folyók.

Egyébként még nem kellett elhagyniuk a Yukon völgyét. A folyam jobb partján mennek egész a Nelu postaállomásig, átkelnek a Nuclakayette nevű falun, majd innen a Nulato postaállomásig vezet az útjuk, ez azt jelenti, hogy még vagy nyolcvanmértföldes utat tesznek meg, mielőtt eltávolodnának a Yukon völgyétől, hogy egyenesen nyugatnak menjenek.

Az időjárás kedvező maradt, nappal most is meleg volt, bár éjszakánként már érezhetően lehűlt a levegő. César Cascabel tehát nyugodt lehetett afelől, hogy, ha csak valami váratlan akadály nem késlelteti, Port Clarence-ba ér, még mielőtt a tél áthághatatlan akadályokkal torlaszolná el útját.

Nincs abban semmi csodálatos, hogy viszonylag ilyen könnyű volt ez az utazás. Sík vidékeken, nyáron, mikor a nappalok hosszúak és az időjárás is kedvező, az utasembernek nincsenek nagy gondjai, de más lesz a helyzet, mikor a Bering-szoros túlsó partjára érnek, mikor a végtelenbe nyúló, hóborította szibériai sztyeppeken utaznak, ahol szabadon vágatnak a vad szelek. S egy este, mikor a várható veszélyekről beszéltek, az örökösen bizakodó César Cascabel felkiáltott:

- Eh! Majd csak boldogulunk ott is!

- Remélem! - bólintott Szergej Vasziljevics. - De mihelyt a szibériai partra érnek, kérem, nyomban forduljanak délnyugatnak, hogy enyhébb éghajlat alá kerüljenek, ahol a *Szép Vándor* mégis kevesebbet szenved a hidegtől.

- Így gondoltuk magunk is, Szergej úr - jegyezte meg Jean.

- Okosan gondolták, kedves barátaim, már csak azért is, mert a szibériaiaktól egyáltalán nincs okuk félni, hacsak... mint Szegfűszeg mondaná... hacsak nem tévednek az északi parton élő törzsek közé. A helyzet az, hogy legnagyobb ellenségük mindig a hideg lesz.

- Ezt most már tudjuk, és vigyázni fogunk - mondta César Cascabel. - Csak azt sajnáljuk, Szergej úr, hogy nem folytatja velünk az utat!

- Bizony tette hozzá Jean -, ezt nagyon sajnáljuk.

Szergej Vasziljevics érezte, hogy a család mennyire ragaszkodik hozzá, s azzal is tisztában volt, hogy ő maga is nagyon megszerette valamennyiüket. Ahogy múltak az együtt töltött napok, egyre erősebb lett ez a szeretet. Fájdalmas lesz a válás, s vajon a vaksors összehozza-e valaha is őket, hiszen életútjuk annyira különböző! Szergej Vasziljevics, aki magával viszi majd Kayette-et, már megfigyelte, hogy Jean milyen feltűnő barátsággal viseltetik az indián lányka iránt. Vajon César Cascabel észrevette-e, hogy fia szívében máris milyen erős ez az érzelem? Nem tudott volna beszélni vele erről a témáról, s minthogy a derék Cornélia sem ejtett erről soha egy szót sem, úgy gondolta, neki is hallgatnia kell. Mire is lett volna jó, ha beszélnek róla? Más élet vár Szergej Vasziljevics fogadott lányára és más a szegény Jeanra, aki soha meg nem valósuló reményekkel kecsegteti magát.

Útjukat most sem nehezítették komoly akadályok vagy nagyobb fáradtság. Port Clarence-ba érnek, még mielőtt a tél vastag jégpáncélt borítana a Bering-szorosra, ők hát egy ideig nyugodtan pihenhetnek. Semmi szükség nincs arra, hogy kifárasszák akár önmagukat, akár az állatokat.

Váratlan balesetnek persze mindig ki vannak téve: ha valamelyik ló megsebesülne vagy megbetegedne, ha egyik kerék eltörne, a *Szép Vándor* nagy bajba kerülne. Éppen ezért óvatosak voltak, s figyelmük mindig mindenre kiterjedt.

Az első három napon a nyugat felé ömlő folyam partján haladtak, de ott, ahol a Yukon medre dél felé hajolt, már eltávolodtak a folyótól, okosabbnak látták, ha a hatvanötödik szélességi fok vonalán maradnak.

A folyam medre itt nagyon kanyargós, völgye pedig észrevehetően elkeskenyedik a közép-magas dombok között, melyeket a térképek „bástya” névvel jelölnek, mert valóban bástyafalra emlékeztetnek.

Ebből az útvesztőből meglehetősen nehezen kerültek ki, s minden óvatosságra szükség volt, nehogy baj érje a kocsit. A nagyon meredek átjárók előtt kirakodtak belőle, tolták, már csak azért is, mert mint César Cascabel mondta: „Errefelé alig látni bognárt, vigyáznunk kell hát a kocsira!”

Néhány patakon is át kellett kelniük, többek között a Cargut-, a Shetehot-, a Klakencot-patakon. Ebben az évszakban szerencsére nem volt mély a vízük, könnyen találtak gázlót.

A tartomány e részében nagyon kevés az indián, pedig hajdan több törzs is járta, történetünk idején azonban e törzsek közül már csak alig egy-két bennszülött maradt hírmondónak. Nagy ritkán találtak egy-egy indián családdal, mely a partvidék délnyugati része felé igyekezett őszi halászatra.

Útjukban időnként a Yukon torkolatvidékéről az orosz-amerikai kereskedelmi társulat különböző telephelyeire tartó kereskedőkkel is összeakadtak, és a kereskedők meglepetten bámulták a tarkára pingált kocsit meg az utasait. Éppen csak jó utat kívántak, s máris siettek ellenkező irányba, kelet felé.

Augusztus tizenharmadikán a *Szép Vándor* a Yukon-erődtől százhusz mérföldnyire levő Nuclakayette nevű falu elé ért. Igaz, a falu voltaképpen nem több, mint telephely, ahol prém-kereskedelem folyik, az orosz kereskedőkön kívül alig van más lakója. Ázsiai Oroszország és az alaszakai partvidék különböző pontjairól érkezve itt találkoznak, és erős konkurrenciát jelentenek a Hudson-öböl Társaság embereinek.

Nuclakayette ily módon gyűjtőtelep is, ide hordják az indiánok a nyáron gyűjtött prémeket.

A *Szép Vándor*, miután a folyamparttól eltávolodott, hogy ne kelljen követnie a meder kanyargóit, ismét partközébe ért a falunál, mely zöld fákkal borított dombok derűs keretében épült. Az erődöt körülvevő cölöpkerítés mellett néhány kunyhó állt. Csevegő patakok szeltek át a zöldellő síkságot. Két-három bárka várakozott a Yukon-parton kikötve. A tetszetős, békés kép szinte csalogatta az utasembert: gyere, pihenj meg. A környéket elsősorban a tanana törzshöz tartozó indiánok járták, úgy mondják, e törzs szülöttei a legszebb emberek az észak-alaszakai őslakók között.

De akármilyen vonzó volt itt minden, a *Szép Vándor* csak huszonnégy órát időzött, úgy gondolták, ennyi pihenés elég a lovaknak, különben úgyis egész úton nagyon kímélték őket. César Cascabel úgy tervezte, hogy inkább Nulatóban tartanak hosszabb pihenőt, ez nagyobb, s jobban ellátott hely, több olyasmit beszerezhetnek majd, amire szibériai útjuk közben lesz szükségük.

Talán fölösleges is mondanunk, hogy Szergej Vasziljevics és Jean útközben is vadászott, és néha Sandre is velük tartott. Ha nagyvadra indultak, mindig iramszarvast és rénszarvast ejtettek, ezek a lapályon át vágattak, s az erdőkben vagy még inkább az errefelé meglehetősen ritkás csalikokban bújta meg. A mocsaras területeken is szép vadászsákmányra tehettek szert. Bőven akadt vadlúd, réce, szalonka és vadkacsa; ezenfelül sikerült elejteniük néhány kócsagot is, ezt azonban kellemetlen íze miatt általában nem nagyon eszik.

Kayette szerint azonban az indiánok szívesen fogyasztják a kócsag húsát - főként, ha nincs más harapnivalójuk. Augusztus tizenharmadikán ők is kipróbálták, vajon milyen lehet. Cornélia azonban hiába volt a főzés nagy művésznője, ez a hús rágós, száraz maradt. Csak Wagram és Marengo nem vetette meg, az utolsó csontig elfogyasztották.

A bennszülöttek persze az éhezés napjaiban beérik akár a bagoly, a sólyom, sőt a coboly húsával is, de ami igaz, az igaz, ők is csak kényszerűségből ilyen szerények.

Augusztus tizennegyedikén a *Szép Vándornak* a folyam partján rendkívül meredek dombok között kanyargó szűk hágón kellett átkelnie. A völgytorok olyan hepehupás volt, mint valami hegyi patak medre, és bár nagyon ügyeltek, a baj mégis megesett. Még szerencse, hogy nem kerék tört el, hanem csak a kocsi egyik rúdja. Így a javítással nem kellett sokat bíbelődniük, néhány kötélranggal rendbe tették az eltört rudat.

Miután maguk mögött hagyták Suquongilla falut és a Newicargut nevű folyócska partján épült hasonló nevű falut, útjukat simán folytathatták. Sík vidék terült el előttük, ameddig csak ellátott a szem, sehol egyetlen domb. A síkságot három-négy folyócska medre szelte át, de valamennyi száraz volt. Az őszi viharok és a havazás idején nem haladhattak volna ezen az útvonalon.

Mikor az egyik ilyen folyócskán, a Milocarguton keltek át, látták, hogy a medret - melyben vagy egylábnyi víz folyt - töltés zárja el.

- Ejnye - jegyezte meg César Cascabel -, ha már egyszer töltést építettek, építhettek volna hidat is! A híd mégiscsak többet érne az áradások idején...

- Igazad van, apám - mondta Jean. - Csak azok a mérnökök, akik ezt a töltést építették, nem tudtak volna hidat építeni!

- Ugyan, miért nem?

- Mert itt négylábú mérnökök, vagyis hódok dolgoztak!

Jean nem tévedett, valóban bámulatos volt e szorgos állatok munkája, akik, miközben gátjukat építették, számoltak a víz sodrával, sőt még arra is gondoltak, hogy a folyócska átlagos vízállásának legfelső szintje fölé emelkedjék. Az egész gát, ideszámítva a részűjét is, úgy épült meg, hogy tervezői a víz maximális nyomását vették számításba.

- Pedig hát ezek a hódok igazán nem jártak iskolába, hogy megtanulják! - ámuldozott Sandre.

- Nincs szükségük arra, hogy iskolába járjanak - közölte Szergej Vasziljevics. - A tudomány tévedhet, az ösztön talán soha. Ezt a gátat, édes fiam, úgy építették a hódok, ahogy a hangyák építik a bolyt, ahogy a pókok szövik a hálót, ahogy a méhek kiképzik a kaptárak sejtjeit, ahogy a fák növelik gyümölcsüket és virágaikat. Egyik sem, másik sem számolgat, igaz, nem is tökéletesítik módszereiket. Persze az effajta munkáknál nincs is erre szükség. A mai hód éppen olyan tökéletes munkát végez, mint az első hód, mely megjelent a földgolyón. A tökéletesítés nem az állatok, hanem az emberek sajátja, csak az ember képes a haladás egyre magasabb fokára emelkedni mind a művészetben, mind az iparban, mind a tudományban. Csodáljuk hát minden fenntartás nélkül az állatok bámulatos ösztönét, mely ilyen dolgok teremtésére teszi képessé őket. Eredményeiket azonban csak mint a természet műveit szemlélhetjük.

- Úgy van, Szergej úr - mondta Jean -, világosan értem, mit akart mondani. Ez a különbség ösztön és ész között. Végső fokon az ész felsőbbrendű, mint az ösztön, noha természetéből kifolyólag tévedhet...

- Ez tagadhatatlan - folytatta Szergej úr -, és ezek az egymás után felismert és jóvátett tévedések voltaképpen mérföldkövek a haladás útján.

- Akárhogy is legyen - vágott közbe Sandre -, mégiscsak úgy van, ahogy mondtam! Az állatoknak nincs szükségük arra, hogy iskolába járjanak.

- Jó, jó, de az embernek mégiscsak tanulnia kell, ha ember akar lenni! - válaszolt Szergej úr.

- Jó, jó - mondta a mindig gyakorlatias Cornélia is. - De legalább ehetők ezek a hódok?

- Természetesen! - válaszolt Kayette.

- Én még azt is olvastam - tette hozzá Jean -, hogy a farkuk különösen jóízű.

Ennek az állításnak az igazáról nem győződhetek meg, mert a folyócskában nem volt hód, vagy ha volt is, nem mutatkozott.

A *Szép Vándor*, miután maga mögött hagyta a Milocargut medrét, átvágott a ko-jukon indiánok földjén épült Sachertelutain falucskán. Kayette tanácsára nagyon óvatosak voltak, mikor közelebb kerültek ezekhez az indiánokhoz, akikről úgy hírlett, hogy némileg enyveskezűek, és amikor közelről körülfogták a kocsit, mindnyájan ügyeltek arra, nehogy valamelyikük besurranhasson. Különbö meg a csinos csecsebecsék, melyekkel bőségesen megajándé-

kozták a törzsfőnököket, nagyon kellemesen befolyásolták a hangulatot, és az indiánokkal való találkozásból nem származott semmi kellemetlenségük.

Az útvonalat azonban több akadály is nehezítette, amikor a bástyának nevezett dombok tövében vezető keskeny csapáson haladtak, viszont ha erről letérnek, még hegyes-völgyesebb vidékre kerültek volna.

A keskeny csapáson természetesen csak lassan haladhattak, pedig most már igyekezniük kellett, hogy ne nagyon késlekedjenek. Az idő hidegebbre fordult, ha nappal még nem is, éjszaka már határozottan hűvös volt, ami ebben az évszakban természetes itt, hiszen csak néhány fokkal fekszik a sarkkör alatt.

A *Szép Vándor* közben olyan útszakaszhoz ért, ahol a folyam medre észak felé fordulva éles szöveget ír le. Fel kellett tehát menniük a Ko-Yukon torkolatáig, ahol két kanyargós ágban ömlik a víz a főfolyamba. Csaknem egy egész nap telt el azzal, hogy átkelőt kerestek, Kayette is csak ügyel-bajjal tudta őket útbaigazítani, mert a vízszint már erősen emelkedett.

Miután a torkolatot maga mögött hagyta, a *Szép Vándor* ismét déli irányba fordult, és meglehetősen hegyes-völgyes vidéken át ért a Nulato-erődhöz.

Ez a kereskedelmi szempontból fontos postaállomás az orosz-amerikai kereskedelmi társulat tulajdona. Nyugat-Amerikában ez a legészakibb telephely. Frédéric Whimper mérései szerint a szélességi fok $64^{\circ}42'$ -én és a hosszúsági fok $155^{\circ}36'$ -én fekszik.

Aki az alaszka tartomány e vidékét járja, nehezen hinné el, hogy ilyen közel jár az Északi-sarkhoz. A talaj ugyanis itt sokkal termékenyebb, mint a Yukon-erőd környékén. Mindenütt szép, sudár fák, mindenütt zöld füvel borított rétek, lapályok, melyeket haszonnal lehetne megművelni, mert vastag termőtalaj takarja az agyagos altalajt. A vidék vízellátása is jó, a délnyugati irányba hömpölygő Nulato folyó ugyanis többfelé elágazik, északkelet felé pedig folyócskák és patakok egész hálózata öntözi a földeket. A növényvilág mégis mindössze néhány bokorféleségre korlátozódik, vad bogyók teremnek rajtuk, errefelé mindenütt csak a természet szeszélyes keze nyoma látszik.

És most vessünk egy-két pillantást a Nulato-erődre: cölöpfal fogja körbe az épületeket, a körfalat két torony védi, az erőd területére az indiánoknak éjszaka tilos belépniük, de seregestül még nappal sem mehetnek be; a körfalon belül deszkából épült kunyhók, csűrök és raktárak, az ablaküveget fókahólyag helyettesíti. Bizony aligha tudunk kezdetlegesebb valamit elképzelni, mint ezek a távoli észak-amerikai postaállomások.

A Nulato-erődben nagyon szívélyesen fogadták César Cascabelt és családját. Az Újvilág eme isten háta mögötti zugaiban, melyek oly távol vannak minden közlekedési vonaltól, bizony mindig nagy változatosságot, örömet jelent a vendég, mindig szíves fogadtatásra talál a messzi távolból hozott hírekkel együtt.

A Nulato-erődöt történetünk idején mintegy húsz, részben orosz, részben amerikai származású kereskedelmi alkalmazott lakta, akik készségesen rendelkezésére bocsátották a Cascabel családnak mindazt, amire szüksége lehetett. Minthogy a kereskedelmi társulat rendszeresen látta el őket az élethez szükséges minden holmival, nyaranként meg maguk is kiegészítették a tartalékaikat: iramszarvasra vagy jávorszarvasra vadásztak, a Yukon pedig hallal látta el őket. Bizonyos halfajták nagyon bőven tenyésznek a Yukon vizében, főként a „nalima” nevű hal, mellyel ugyan inkább csak kutyákat etetnek, a máját azonban nagy becsben tartják azok, akik rendszeresen fogyasztják.

Talán mondanunk sem kell, hogy Nulato lakói kicsit meglepődtek, mikor meglátták a *Szép Vándort*, és meglepetésük csak fokozódott, mikor César Cascabel közölte velük, hogy

Szibérián át akar visszatérni Európába. Franciának kell lenni ahhoz, hogy valaki ilyen vakmerőségre vállalkozzék. Ami az út első részét illeti, melynek Port Clarence a végállomása, ők is azt mondták, hogy minden akadály nélkül megtehetik, s Port Clarence-ba érkehetnek, mielőtt az alaskai síkságokon beállnának az első komoly hidegek.

Szergej Vasziljevics tanácsára elhatározták, hogy beszerzik a sztyeppeken való átkelés közben nélkülözhetetlen holmik egy részét. Először is be kellett szerezniük több szemüveget, mely nélkülözhetetlen annak, aki hóborította vidékeken utazik. Az indiánok vagy egy tucatot adtak nekik cserébe néhány csecsebecsért. Nem igazi szemüvegek voltak ezek, hanem csak üveg nélküli fakeszemüvegek, pontosabban szemellenzők, amelyek közepén aprócska lyuk van, ezen át nézhet csak az ember. Elég is ahhoz, hogy némileg tájékozódni tudjon, ez a lyuk-szemüveg ugyanakkor védi a szemet a gyulladás ellen, melyet a hóról visszaverődő fény okoz. Valamennyien fölpróbáltak egy-egy szemüveget, és megállapíthatták, hogy nem is olyan nehéz megszokni.

Miután a szemük védelméről gondoskodtak, törődniük kellett a lábbelikkal is, mert fűzős cipőkben meg kivágott cipőkben nem vághatnak neki a szibériai sztyeppeknek.

A nulatói erőd raktárából vásároltak néhány pár fokabőr csizmát, ez a legalkalmasabb viselet annak, aki jeges területeken át vezető hosszú útra indul; és a csizmákat még be is zsírozták, hogy vízhatlanok legyenek. César Cascabel mindezek után a következő bölcs megjegyzést tette:

- A legokosabb, ha az utasember úgy öltözködik, mint azok az állatok, melyek az útjába eső vidékeken élnek. Minthogy Szibéria a fókák hazája, öltözzünk fókának.
- Szemüveges fókának! - vágta rá Sandre, akinek a szellemessége apai dicséretben részesült.

A család két napot töltött a Nulato-erődben, ez a két nap elég volt ahhoz, hogy a derék lovak kipihenjék magukat. Már mindnyájan szerettek volna Port Clarence-ban lenni. A *Szép Vándor* augusztus huszonegyedikén hajnalban indult útnak, és most már végleg eltávolodott a nagy folyam jobb partjától.

A Yukon ugyanis itt már egyenesen délnyugati irányba fordul, majd beleömlik a Norton-öbölbe. Ha továbbra is a folyam partvonalát követték volna, az utat fölöslegesen nyújtották volna, minthogy torkolata a Bering-szoros alatt van. Innen ismét felfelé kellett volna menniük Port Clarence irányában, fjordokkal s különböző formájú öblökkel szaggatott partvidék mentén, s ez a nehéz út ugyancsak fölöslegesen fárasztotta volna ki a két lovat.

A hideg most már erősebben volt érezhető. A nap ferde sugarai ugyan még bőségesen ontották a fényt, de már nem melegítettek. Félő volt, hogy a szürkésen gomolygó vastag felhők havat zúdítanak a földre. Apróvadatok egyre ritkábban láttak, és a vándormadarak már megkezdtek útjukat dél felé, költözködtek téli szállásukra.

A Cascabel családot szerencsére mindeddig nem tették nehéz próbára az út fáradalmai. Egészségesek voltak valamennyien, mint a makk, egészségüket nyilván kóbor életüknek köszönhették, meg annak, hogy megszokták a legkülönbözőbb éghajlatokat, a testgyakorlás ellenállóvá tette szervezetüket - ezért bírták ilyen jól az út viszontagságait. Így aztán jogosan bizakodhattak abban is, hogy valamennyien épségben, egészségben érkeznek meg Port Clarence-ba.

És miután Sitkától kezdve ötszáz mérföldet tettek meg - Sacramentótól kezdve csaknem ezerszázat, vagyis összesen ezerhatszáz mérföldet kocsiztak be Nyugat-Amerikában -, úgy, ahogy remélték, szeptember ötödikén épségben megérkeztek Port Clarence-ba.

XV. PORT CLARENCE

A Bering-szoros partján épült Port Clarence Észak-Amerika északnyugati területeinek legtávolabbi kikötője. A Prince of Wales-foktól délre a tengerpartnak azon a részén van, mely az alaszka part által rajzolt profilon az orrot jelzi. Ezt a kikötőt könnyű megközelíthetősége miatt nagyon szeretik a tengerészek, főként azok a bálnavadászok, akik hajóikkal a sarki tengereken próbálnak szerencsét.

A *Szép Vándor* a kikötőpart belső részűje mellett ütött tábort egy folyócska torkolatánál, mely fölé satnya nyárfák koszorúzza sziklafalak magaslottak. Útjuk során ez lesz a leghosszabb pihenője a kis csapatnak, már csak kényszerűségből is, minthogy a Bering-szoros vizét még nem borítja jégpáncél.

Azt talán fölösleges is mondanunk, hogy a *Szép Vándor* hajón nem kelhetett át a szoroson, mert Port Clarence és a túlsó part között csak kis befogadóképességű halászbárkák közlekedtek. Ki kellett tartaniuk eredeti tervük mellett, vagyis hogy csak akkor mennek át az ázsiai partra, mikor a tengerszoros egyetlen roppant jégmezővé változik.

A hosszú pihenő miatt csöppet sem búsultak, hiszen tudták, hogy az utazás második felében kezdődnek az igazi viszontagságok, fáradalmak, a harc a hideg és a hóviharok ellen - mindezzel ugyanis számolniuk kell, míg a *Szép Vándor* el nem jut Szibéria déli területeire. Addig azonban még nagyon kemény heteik lesznek, ha ugyan nem hónapjaik, és csak örülhetnek, hogy bőségesen van idejük fölkészülni az oly nehéznek ígérkező útra. Igaz, hogy bizonyos nélkülözhetetlen holmikat már beszereztek a nulatobeli indiánoknál, de még több mindenre volt szükségük, és César Cascabel azt tervezte, hogy ezeket a dolgokat vagy a kereskedőktől, vagy a Port Clarence-i bennszülöttektől vásárolja meg.

A *Szép Vándor* minden utasa föllélegzett, mikor elhangzottak a családfő jól ismert szavai:

- Állj!... Pihenj!

És e parancsot - melyet oly szívesen hallanak a menetelő meg a gyakorlatozó katonák - mindjárt követte a másik, az ifjú Sandre is vidáman adta ki a parancsot:

- Oszolj!

Mondanunk sem kell, hogy ezt a parancsot sem vette rossz néven a társaság egyetlen tagja sem.

A *Szép Vándor* bevonulása Port Clarence-ba természetesen némi feltűnést keltett. Hasonló jármű még nem kalandozott el ilyen messzeségbe, ide Észak-Amerika legvégébe. Az álmélkodó bennszülöttek most láttak először francia vándorkomédiásokat.

Port Clarence-ban ekkoriban az ott élő eszkimókon és kereskedőkön kívül néhány orosz államhivatalnok is tartózkodott, azok, akiknek miután Alaszkát az Egyesült Államokhoz csatolták, a rendelkezések értelmében a Bering-szoroson át kellett visszatérniük az ázsiai partra, vagy a Csukcs-félszigetre és Petropavlovszkba, Kamcsatka fővárosába. Ezek a hivatalnokok az egész lakossággal együtt a lehető legszívélyesebben fogadták a Cascabel családot, különösen az eszkimók voltak rendkívül kedvesek.

Tizenkét évvel később Nordenskjöld, a híres hajós alighanem ugyanezekkel az eszkimókkal találkozott, mikor vakmerő felderítő útjára indult, melynek során felfedezte az Északkeleti átjárót. Akkoriban néhány bennszülött már revolverrel és ismétlőpuskával - az amerikai civilizáció első adományával - fölfegyverkezve járt.

Mint hogy a nyári időszak csak most ért véget, Port Clarence őslakói még nem vonultak téli szállásukra. Tarka csíkos vastag vászonnal fedett, fűfonadékkal erősített csinos kis sátrakban laktak, és sok kókuszdióhéjból készült szerszámuk volt.

Szefűszeg, mikor először látta ezeket a szerszámokat, elcsodálkozott.

- Hát Eszkimóország erdeiben is nő kókuszpálma?

- Hacsak nem... a csendes-óceáni szigetekről került ide, hacsak nem... a Port Clarence-ban kikötő bálnavadászoktól kapták cserébe! - mosolygott Szergej Vasziljevics.

És jól mondta, mert az amerikaiak és a bennszülöttek akkoriban már szinte állandó kereskedelmi kapcsolatban voltak, sőt néha olyasmiről is érkezett hír, hogy amerikaiak és eszkimók házasodnak össze.

A későbbiekben majd látni fogjuk, hogy az amerikai eszkimók és Szibéria bennszülöttjei sem külsejükben, sem szokásaikban nem tekinthetők azonos népfajnak. Az alaszakai törzsek még csak nem is értik a Bering-szorostól nyugatra beszélt nyelvet, mint hogy azonban beszédjükbe sok angol és orosz szót kevernek, meglehetősen könnyű megérteni őket.

A Cascabel család, mihelyt táborhelyén berendezkedett, azon volt, hogy megismerkedhessék a Port Clarence körül élő bennszülöttekkel. Mint hogy a derék emberek nagyon szívélyesen fogadták őket sátraikban, Cascabelék is örömmel nyitották meg előttük a *Szép Vándor* ajtait, és ezt sem egyik, sem másik félnek nem kellett megbánnia.

Az eszkimók egyébként is sokkal civilizáltabbak, mint hinné az ember. Történetünk idején némelyek még úgy beszéltek róluk, mintha holmi értelmesebb fókák, emberképű kétéltűek lennének, s mindezt azért, mert főleg a téli időszakban viselt öltözködésük után ítélték meg őket.

Pedig nem ez a helyzet, a Port Clarence-i eszkimók korántsem csúf emberek, és egyáltalán nem kellemetlenek. Akadnak köztük olyanok is, akik a divat tiszteletében odáig mennek, hogy csaknem európaiasan öltözködnek. Amennyire lehet, csinosítják iramszarvas- meg fókabőr-ből, mormotaprém-ből készült ruháikat, arcukon pedig, azaz inkább csak az állukon, néha tetoválás halvány nyomai is látszanak. A férfiak ritkás kurta szakállt viselnek, a szájuk szögletébe ügyesen három kis lyukat fúrnak, ebbe apró, faragott csontkarikákat akasztanak, efféle ékességet viselnek az orrukba függesztve is.

Egyszóval azok az eszkimók, akik a Cascabel család látogatását udvariasan visszaadták, korántsem voltak csúf emberek; csinosak voltak az eszkimó lányok is, fülükben gyöngyöket viseltek, karjukon meg finoman megmunkált vas- és rézpereceket.

Becsületesek és jóhiszeműek voltak valamennyien, bár mikor a csereberénél alkudozásra került sor, egyszerűen nem lehetett szóval győzni őket, no de miért lennének túlságosan szigorúak, elvégre a sarkvidék lakói sem lehetnek hibátlanok!

Az eszkimók között teljes az egyenlőség. Még csak a törzsfőnök intézményét sem ismerik. Pogányok, vörösre festett faragott bálványait tisztelik, melyek szétterjesztett szárnyú, különböző madarakat ábrázolnak. E tiszta erkölcsű emberekben rendkívül erősen fejlett a családi érzés, a szülők megbecsülése, a gyerekszeretet, tisztelik halottjaikat is, és ünnepi öltözködésben fegyvereikkel, kajakjaikkal együtt helyezik őket örök nyugalomra.

Cascabelék nagyon élvezték a Port Clarence környékén tett mindennapos sétáikat. Gyakran elmentek abba a régi olajüzembe is, melyet az amerikaiak alapítottak, és történetünk idején még működött.

A vidéken itt-ott akadnak fák, és valami kevés növényzet is, úgyhogy a táj egészen más jellegű, mint a szoros túlsó oldalán a Csukcs-félsziget tája. Az Újvilág tengerpartjának közelében ugyanis a csendes-óceáni partokról érkező meleg áramlat enyhíti a hideget, míg a szibériai partok mentén a sarki tengerekből induló hideg áramlat vonul végig.

César Cascabelnak még csak eszébe sem jutott, hogy előadást tartson a Port Clarence-i bennszülöttek szórakoztatására. Félt, és nem ok nélkül! Elképzelni is rossz, mi történne, ha köztük is akadnának olyan jeles akrobaták, zsonglőrök meg bohócok, mint amilyeneket a Yukon-erőd indiánjai között láttak!

Okosabb volt, ha nem teszik még egyszer kockára a család hírnevét.

A napok közben csendesesen múltak, és a kis csapat, az igazat megvallva, a szükségesnél többet pihent. Ha csak egy hetet tartózkodtak volna Port Clarence-ban, akkor is kipihenheték volna magukat úgy, hogy nyugodtan vállalhatják a szibériai utazás fáradalmait.

A *Szép Vándor* azonban még nem kelhetett át a Bering-szoroson. E szélességi fokon szeptember végén az átlag hőmérséklet már ugyan fagypont alatt van, az Ázsiát Amerikától elválasztó tengerszoros azonban még nem fagyott be. A Csendes-óceán felől fúvó szél a Bering-szoros partja mentén képződött jégtáblákat sodort, várni kellett azonban, hogy a jégtáblák vastagodjanak, majd összeálljanak, hogy az egész szoros tükrét egyetlen vastag és mozdulatlan jégpáncél borítsa, mely járható utat biztosít a két kontinens között.

Attól semmiképpen nem kellett tartaniuk, hogy a *Szép Vándort* és utasait veszély fenyegeti majd a jégen való kocsizás közben, hiszen a jégpáncél általában olyan szilárd, hogy akár egy tűzérségi osztag is áthaladhatna rajta. Egyébként is mindössze csak vagy húsz mérföldnyi utat kellett megtenniük a tengerszoros legkeskenyebb részén, mely a Port Clarence alatt fekvő Prince of Wales-fok és az ázsiai parton fekvő kis Numana kikötő között húzódik.

- Az ördög vinné el - fakadt ki egy napon César Cascabel -, mégiscsak bosszantó, hogy az amerikaiak nem építettek ide egy hidat!

- Húsz mérföld hosszúságú hidat! - nevetett Sandre.

- Miért ne? - szólt közbe Jean. - A közbülső pillér éppen a szoros közepére, a Diomida-szigetre kerülne.

- Egyáltalán nem képtelen ötlet - jegyezte meg Szergej Vasziljevics -, és nyugodtan bizakodhatunk abban, hogy egy napon ez is megvalósul, mint minden olyasmi, ami emberésszel megoldható.

- Hiszen már azt is tervezik, hogy hidat építenek a pas-de-calais-i tengerszoros fölé - mondta Jean.

- Igazad van, fiam - válaszolt Szergej Vasziljevics. - De valljuk be, hogy a Bering-szoros fölött ívelő hídnak nem lenne akkora gyakorlati jelentősége, mint egy Calais és Dover között épített hídnak. Az előbbi alig érné meg a ráfordított pénzt és fáradalmakat!

- Ha általában kevésbé volna hasznos, a mi számunkra nagyon is hasznos lehetne - állapította meg Cornélia.

- Azt meghiszem! - jegyezte meg Cascabel. - De ne felejtjük el, hogy az év kétharmadában rendelkezésünkre áll a híd, jéghíd, az igaz, de azért van olyan megbízható, mint akárhány kő- vagy acélhíd! A nagylelkű természet minden évben újjáépíti a minden évben összeomló hidat, és még csak hídvámot sem fizettet!

César Cascabel, aki a dolgokat mindig a derűsebb oldalukról nézte, most is okosan beszélt. Ugyan minek ide milliókba kerülő híd, hiszen csak ki kell várni az alkalmas pillanatot, és a gyalogosok, a kocsik biztonságosan közlekedhetnek a tengerszoros két partja között.

Az átkelésre már nekik sem kell sokáig várniuk, hamarosan útnak indulhatnak.

Október hetedikén már megállapíthatták, hogy a téli időszak állandósult e szélességi fokon. Gyakran havazott, a növényzet minden nyoma eltűnt, a partvidéken itt-ott álló magányos fákról leszakadt az utolsó levél is, ágaik roskadoztak a zúzmarától. Hó borította mindenütt azt a satnya növényzetet, mely a sarkvidék növényvilágát képviseli errefelé, s melyhez a Skandináv-félsziget növényvilága hasonlítható leginkább.

A szoros vizén még mindig gyorsan úsztak a jégtáblák, de már egyre nagyobbak, egyre vastagabbak voltak. Mint ahogy a fémek forrasztásához elég a magas hőfok, úgy itt csak még nagyobb hidegre van szükség ahhoz, hogy az úszó jégtáblák egyetlen hatalmas jégmezővé fagyjanak össze. Ez most már bármelyik nap bekövetkezhetett.

A Cascabel család ugyan türelmetlenül várta, hogy a szoros végre járható legyen, s noha mindnyájan örömmel gondoltak arra, hogy elhagyhatják Port Clarence-t, és az átkelés után az Óvilág földjére tehetik lábukat, ez az öröm némi keserűséggel vegyült. Hiszen az elválás ideje is közeleg. Igen, elhagyhatják Alaszkát, de itt marad Szergej Vasziljevics, aki nem folytatja velük útjukat Nyugat felé. A tél elmúltával ő majd folytatja felderítő útjait Amerika e részében, fölkeresi a Yukontól északra és a hegyek mögött fekvő területeket.

Fájdalmas lesz a válás mindkét fél számára, hiszen már nemcsak a rokonszenv, hanem szoros barátság kötelékei fűzték őket össze.

A válásra gondolva mégis Jean volt a legszomorúbb. Egy pillanatra sem tudott megfedkezni arról, hogy Szergej Vasziljevics magával viszi Kayette-et. Tudta ő jól, hogy az indián leányka érdekei azt kívánják, hogy jövő életét örökbefogadója irányítsa. És ugyan kerülhetett-e volna jobb kézbe a sorsa? Kayette most már az ő leánya, magával viszi Európába, taníttatja, olyan jövőt biztosít számára, mely nem juthatna osztályrészéül, ha a szegény vándorkomédiások között marad. Ennyi szép lehetőség láttán vajon szabad-e habozni? Bizony nem, ezt Jean is nagyon jól tudta. De hiába tudta, mégiscsak bánkódott miatta, és bánatát elárulta fokozódó szomorúsága. Hogyan is tudott volna uralkodni magán? Állandóan gyötörte a gondolat, hogy el kell válnia Kayette-től, hogy többé nem lesznek együtt, sőt viszont sem láthatja, hiszen a távolságon kívül társadalmi helyzetük is elválasztja őket egymástól, mikor a leányka már Szergej Vasziljevics családjához tartozik; nagyon fájdalmas volt tudnia azt, hogy le kell mondania kedves beszélgetéseikről meg arról, hogy együtt dolgozzanak, hogy mindig egymás közelében legyenek.

Jean tehát boldogtalan volt, de az édesapja, az édesanyja, a fivére és a nővére sem tudott megbarátkozni a gondolattal, hogy el kell válniuk Kayette-től, akit mindnyájan megszerettek, és hogy ugyanakkor búcsút kell mondaniuk Szergej Vasziljevicsnek is. „Sokat adtak volna” - mint César Cascabel mondogatta - azért, ha Szergej Vasziljevics velük tart utazásuk végcéljáig. Legalább még néhány hónapot együtt tölthetnének, aztán majd... aztán majd elválna...

Port Clarence lakói, mint tudjuk, nagyon megszerették a Cascabel családot. Szomorúan gondoltak arra, hogy közeleg a pillanat, amikor ezek a derék emberek nekivágnak a szibériai sztyeppeknek, ahol annyi meg annyi veszély fenyegetheti őket. Őszinte rokonszenvvel figyelték az oly messziről jött s oly messzire induló franciákat mindnyájan, mégis akadt Port Clarence lakói között két nemrégiben érkezett orosz, ők egészen más okból kísérték figyelemmel a családot, de főként Szergej Vasziljevics minden lépését.

Az olvasó már tudja, hogy Port Clarence-ban ekkoriban még néhány orosz államhivatalnok is tartózkodott, miután Alaszka amerikai kézre került, nekik vissza kellett térniük a cári területekre.

Akadtt közöttük két titkosrendőr is, akik különleges megbízatással tartózkodtak az orosz közigazgatás alá rendelt amerikai területeken. Megbízatásuk abból állt, hogy figyeljék a politikai menekülteket, akik Új-Angliában kaptak menedékjogot, és esetleg megpróbálnak, az alaszakai határt átlépve, cári területre jutni. A két titkosrendőr már az első pillanatban gyanús-nak látta azt az oroszot, aki egy mutatványos családhoz csatlakozott, és éppen a cár birodalmának a határán szakította meg útját. Egy percre sem tévesztették el szem elől, de nagyon vigyáztak, nehogy bárki is megsejtse, hogy Szergej Vasziljevics után szaglászniak.

Szergej Vasziljevics nem is sejtette, hogy gyanúba fogták. Ő is csak a közeli válás miatt búslakodott. Vajon tépelődött-e azon, hogy mitévő legyen: folytassa-e felderítő útjait a nyugat-amerikai területeken, vagy menjen-e új barátaival együtt Európába? Ezt senki sem tudta. César Cascabel azonban, minthogy gondterheltnek látta, úgy határozott, hogy beszélgetni kezd vele minderről.

Október tizenegyedikén vacsora után César Cascabel, mintha csak valami új témáról volna szó, e kérdéssel fordult Szergej Vasziljevicshez:

- Tudja-e, Szergej úr, hogy hamarosan elindulunk az ön hazája felé?
- Természetesen, tudom, kedves barátom... hiszen megbeszéltük...
- Hát igen! Oroszországba megyünk... És Permen is átutazunk... ha nem csalódom, ott él az édesapja...
- Bizony, kicsit szomorú meg irigy is vagyok, ha arra gondolok, hogy elindulnak!
- Mondja, Szergej úr - szólalt meg Cornélia -, sokáig szándékszik még Amerikában maradni?
- Hogy sokáig maradok-e?... Bizony magam sem tudom...
- És ha visszatér Európába, melyik utat választja?
- A Far-Westen át megyek... Felderítő utam feltétlenül New York felé vezet, majd ott hajóra szálllok... Kayette-tel együtt...
- Kayette-tel! - suttogta Jean, és az indián leánykára nézett, aki lehajtotta a fejét.

Néhány pillanatig csend volt, majd César Cascabel kissé tétovázva folytatta:

- Ejnye, Szergej úr... ne vegye rossz néven, ha mondok valamit... Tudom én azt jól, hogy nem gyerekjáték átvágni azon a pokoli nagy Szibérián! De ha az emberbe szorult egy kis kurázi meg kitartás...
- Kedves barátom, higgye el, hogy nem ijedek meg sem a veszélyektől, se a fáradalmaktól, és azt is, hogy szívesen tartanék magukkal, ha...
- Miért is ne fejezhetnénk be együtt az utat? - kérdezte Cornélia.
- Pedig milyen nagyszerű volna! - lelkesedett Sandre.
- És én milyen nagy puszit adnék, ha Szergej úr igent mondana! - kiáltott Napoleona.

Jean és Kayette egy szót sem szólt, de mindkettőjük szíve hevesen dobogott.

- Kedves Cascabelem - szólalt meg Szergej Vasziljevics néhány percnyi gondolkodás után -, szeretnék kicsit beszélgetni magával és a feleségével.

- Parancsoljon velünk... akár nyomban...

- Nem, majd holnap - válaszolt Szergej Vasziljevics.

Ezután mindnyájan aludni mentek, nyugtalanul és kíváncsian várták a másnapot.

Vajon miről akar velük beszélgetni Szergej Vasziljevics? Talán úgy döntött, hogy megváltoztatja terveit, esetleg csak némi pénzt akar adni a családnak, hogy megkönnyítse a nehéz utazást?

Annyi bizonyos, hogy sem Jean, sem Kayette nem aludt nyugodtan még egy órácskát sem.

Másnap reggel került sor erre a bizonyos beszélgetésre. Nem mintha bizalmatlan lett volna a gyerekekkel szemben, inkább attól tartott, hogy a jövő-menő bennszülöttek vagy valaki más kihallgathatja őket, és ezért Szergej Vasziljevics arra kérte a Cascabel házaspárt, hogy sétáljanak el vele kissé távolabb a táborhelyüktől. Mondanivalója tehát nyilván nagyon fontos volt, és titokban kellett maradnia. Hármasban sétálgattak a part mentén az olajüzem felé, mikor a beszélgetés megkezdődött.

- Kedves barátaim - mondta Szergej Vasziljevics -, hallgassanak meg, és gondolkozzanak, mielőtt válaszolnak javaslatomra. Tudom, hogy bízhatom jószágukban, bizonyosságát adták annak, hogy önfeláldozásuk szinte határtalan. De most, hogy nagyon fontos dologban kell határozniuk, tudniuk kell, hogy ki vagyok...

- Mi más lenne, mint tisztességes ember, az angyalát! - lelkesedett César Cascabel.

- Tisztességes ember... igen - válaszolt Szergej Vasziljevics -, tisztességes ember, aki nem akarja, hogy jelenléte növelje a veszélyeket szibériai útjuk során.

- Hogy az ön jelenléte veszély volna, Szergej úr? - csodálkozott Cornélia asszony.

- Igen, az én nevem ugyanis Szergej Narkin... politikai menekült vagyok.

És Szergej úr rövidre fogva beszámolt történetéről.

Szergej Narkin gróf egy Perm kormányzóságbeli gazdag család fia volt. Mint mondotta, szenvedélyes érdeklődést ébresztett benne a földrajztudomány és annak különböző felfedezései. Ifjúkori éveiben beutazta az egész világot.

Szergej Narkin gróf azonban nem érte be az utazásokkal, melyeknek végén pedig igazán nagy hírnévre tehetett volna szert. A politika beleszólt az életébe, és 1857-ben ismerősei révén bekerült egy titkos társaságba. A titkos társaság tagjait letartóztatták, és a cári rendőrség hírhedt erélyével üldözte a társaság minden egyes tagját, és az elfogottak nagyobb részét életfogytiglan tartó szibériai száműzetésbe küldte.

A száműzöttek között volt Szergej Narkin gróf is. Száműzetése helyéül Jakutzkot jelölték ki, oda kellett mennie, miután elvált édesapjától, Vaszilij Narkin hercegtől, aki Perm közelében levő birtokán, Valszkában lakik, most nyolcvanéves, és Szergej Narkin gróf utolsó élő hozzátartozója.

Szergej Narkin öt évet töltött Jakutzkban, ekkor sikerült megszöknie, és eljutott a tengerpartig Ohotszkba. Itt valahogy feljutott egy indulóban levő hajóra, és az egyik kaliforniai kikötőbe került. Így történt, hogy hét év óta hol az Egyesült Államokban, hol Új-Angliában élt, s örökösen azzal próbálkozott, hogy valamiképpen Alaszka közelében lehessen, s mihelyt a tartomány amerikai kézre kerül, ott le is telepedhessen. Titkos reménysége ugyanis az volt, hogy később majd Szibérián át visszatér Európába - vagyis pontosan azt tervezte, amit Cascabelék akartak csinálni, és amit voltaképpen már csináltak is. Elképzelték, mit érzett,

mikor megtudta, hogy a család, melynek életét köszönhette, a Bering-szoroson akar átkelni, hogy Ázsián át menjen tovább.

Leghőbb vágya természetesen az volt, bárcsak velük tarthatna, de vajon jogában áll-e kitenni Cascabelékat a cári rendőrség bosszújának? Ha a rendőrség rájön, hogy a család elősegítette egy politikai elítélt visszatérését orosz felségterületre, nagyon ráfizethetnek! Szergej Narkin gróf azonban nagyon szerette volna viszontlátni öreg édesapját...

- Jöjjön velünk, Szergej úr, igazán jöjjön velünk! - kérlelte Cornélia.

- De hiszen a szabadságukról van szó, barátaim, esetleg az életükről is, ha megtudják...

- Számít is az, Szergej úr! - erősködött César Cascabel. - Úgy mondják, odafönt az égi magasságban fölírják a jót is, a rosszat is, amit cselekszünk, az ember hát iparkodik, hogy minél több jó cselekedetet jegyezzenek föl róla! Ez majd ellensúlyozza a rosszakat!

- Kedves Cascabelom, gondolja csak meg...

- Egyébként sem ismerik fel önt! Ravaszok vagyunk ám mi, és a szibériai farkas harapjon a sarkamba, ha nem tudjuk az orránál fogva vezetni az egész cári rendőrséget!

- Csakhogy...

- És figyeljen csak rám... ha kell... legfeljebb mutatványosjelmezbe bújnik... hacsak nem szégyelli...

- Ugyan, kedves barátom!

- És kinek jutna eszébe valaha is, hogy Narkin grófot a César Cascabel-féle mutatványostársulat tagjai között keresse!

- Rendben van, barátaim, elfogadom az ajánlatukat! Igen!... Elfogadom!... S köszönöm önöknek...

- Ugyan, ugyan - vágott közbe César Cascabel. - Még hogy köszöni! Nekünk legalább annyi köszönnivalónk van, higgye el! Így hát, gróf úr...

- Kérem, ne szólítson engem így!... Ezentúl is maradjak Szergej Vasziljevics mindenki számára... még a gyerekek is maradjanak ebben a tudatban.

- Igaza van - ...fölszemes nekik elmondani! Akkor hát velünk jön, Szergej úr. És én, César Cascabel, fogadom, hogy elkísérem önt Permig, vagy ne legyek többé César Cascabel, ami, ugyebár, ezt elismeri, nagy csapás lenne a művészet számára!

Könnyen elképzelhetjük, milyen boldogan fogadta a hírt Jean, Kayette, Sandre, Napoleona és Szegfűszeg; a *Szép Vándor* minden lakóját felvidította a döntés, hogy Szergej Vasziljevics velük együtt visszatér Európába.

XVI. BÚCSÚ AZ ÚJVILÁGTÓL

Miután elhatározták, hogy együtt maradnak, most már csak az alkalmas pillanatra kellett várniuk, hogy tervüknek megfelelően elindulhassanak Európa felé.

E terv - mindent megfontolva - sikerrel kecsegtetett. Minthogy a Cascabel család kalandos sorsa úgy hozta, hogy Oroszországon kell átvágniuk, és ott is éppen a permi kormányzóságon át vezet az útjuk, Szergej Narkin gróf számára valóban az volt a legokosabb megoldás, hogy velük tart. Ugyan ki is gyanítaná, hogy a Jakutskból megszökött politikai fogoly egy vándorkomédiás csapat tagjai között bujkál? Hacsak valaki el nem szólja magát, a gróf baj nélkül eljuthat Permbe, viszontláthatja édesapját, Vaszilij Narkin herceget, s a továbbiakban saját dolgait is rendbe hozhatja. Ha Ázsiába kerül úgy, hogy a rendőrségben legkisebb gyanút sem kelti maga ellen, édesapja házában majd dönthet további sorsa felől, ahogy a körülmények engedik.

Ha Szibériában mégis felismernék, ez iszonyatos következményekkel járna mind reá, mind a Cascabel családra nézve. De sem César Cascabel, sem a felesége nem volt hajlandó fontolóra venni ezt a lehetőséget, és ha a gyermekeik véleményét kérdezték volna, azok minden bizonnyal helyeselték volna szüleik magatartását. Narkin gróf titkának azonban titoknak kell maradnia: útitársuk továbbra is Szergej Vasziljevics marad.

Narkin gróf később majd meghálálhatja a derék franciák önfeláldozását, noha César Cascabel nem kíván más jutalmat azon az örömen kívül, hogy szívességet tehet neki, és ugyanakkor orránál fogva vezetheti a cári rendőrséget.

Sem César Cascabel, sem Szergej Narkin nem sejtette, hogy tervük sikerét már az első pillanattól kezdve nagyon súlyos veszélyek fenyegetik: nem sejtették, hogy mikor a szoros túlsó partján partra lépnek, ott milyen megpróbáltatások, sőt esetleg letartóztatás vár rájuk.

Szergej Narkin és Cascabelék beszélgetésének másnapján két ember sétálgatott a kikötő végének egyik zugában, ahol szavaikat senki sem hallgathatta ki.

Az a két titkosrendőr suttogott itt, akikben meglepetést és gyanakvást ébresztett, hogy a *Szép Vándor* utasai között akad egy orosz is.

A két titkosrendőr éveken át élt Sitkában, és mint tudjuk, az volt a feladatuk, hogy figyeljék a columbiai határ környékén bujkáló menekülteket, felhívják rájuk az alaszakai kormányzó figyelmét, és letartóztassák azt, aki a határ átlépésével próbálkozik. Személyesen ugyan nem ismerték Narkin gróft, de kezükben volt a személyleírása, melyet akkor kaptak meg, mikor a fogoly megszökött a jakutszki várbörtönből. Mikor a Cascabel család Port Clarence-ba érkezett, a két titkosrendőr ugyancsak elsodálkozott az orosz láttán, aki egész más volt, mint a vásári komédiások általában. Ugyan mit kereshet a mutatványosok között, mi köze ehhez a társasághoz, mely, miután Sacramentóból elindult, olyan furcsa útvonalon akar visszatérni Európába?

Gyanakvásuk nem ült el, egyre szaglászta, leselkedtek, de úgy, hogy azt senki észre ne vegye, majd gyanakvásuk bizonyossággá vált, mikor látták, hogy a Narkin grófról adott személyleírás olyan pontosan ráillik Szergej Vasziljevicsre.

- Ez bizony Narkin gróf! - mondta az egyik titkosrendőr. - Nyilván az alaszakai határ vidékén kóborolt, várva a bekebelezés idejét, és ekkor találkozott össze ezekkel a komédiásokkal, akik a segítségére voltak, és tessék, most készül, hogy velük együtt utazzék át Szibérián.

Mint tudjuk, a rendőr eltalálta az igazságot, és ha Szergej úr eleinte nem is gondolt arra, hogy Port Clarence-on túl utazzon, a két rendőr csöppet sem lepődött meg, mikor meghallotta, hogy a *Szép Vándor* szándékszik átutazni Szibérián.

- Ez lesz ám a jó fogás! - örvendezett a titkosrendőr. - A gróf akár itt is maradhatott volna amerikai területen, ahol nem volna jogunk letartóztatni...

- Viszont, mielőtt a túlsó partra ért - folytatta a második titkosrendőr -, cári területre lép, akkor már nem szökhet meg előlünk, a hatalmunkban lesz!

- És milyen dicsőséget, milyen hasznot jelent majd számunkra ez a letartóztatás! - folytatta a társa. - Remek zsákmányt viszünk haza! De hát hogyan is kezdjük neki?

- Ez aztán egyszerű! Cascabelék hamarosan indulnak, és miután a legrövidebb úton akarnak menni, egész biztos, hogy Numanába érkeznek meg. Akkorra, vagy még előbb, mi is ott leszünk, és egész egyszerűen lefűleljük Narkin grófot.

- Helyes, én azonban jobban szeretném, ha mi előbb érkeznénk meg Numanába, hogy értesíthessük a parti rendőrséget, mely szükség esetén segítségünkre lehet.

- Rendben van, így lesz, ha semmi nem jön közbe. A mutatványosok kénytelenek várni, míg a jég elég vastag lesz ahhoz, hogy elbírja a kocsijukat is, így mi könnyen megelőzhetjük őket. Egyelőre mi is maradjunk Port Clarence-ban, figyeljük továbbra is a grófot, de úgy, hogy ő ne sejtse semmit. Lehet, hogy gyanakszik az Alaszkából Európába távozó orosz hivatalnokokra, de azt semmiképpen sem sejtí, hogy fölismertük őt. Útnak indul, mi majd Numanában letartóztatjuk, és erős kísérettel Petropavlovszkba vagy Jakutskba szállítjuk...

- És mit csinálunk, ha ezek a komédiások a védelmére kelnek? - aggályoskodott a másik rendőr.

- Sokba kerül majd nekik, hogy elősegítették egy politikai fogoly törvényellenes visszatérését a cár birodalmába!

A roppant egyszerű terv minden bizonnyal sikerre vezet, hiszen Narkin gróf még csak nem is sejtette, hogy a két rendőr felismerte, a Cascabel család pedig mit sem tudott arról, hogy milyen különös érdeklődés középpontjába került. Így hát félő volt, hogy az olyan szerencsésen kezdődő utazás rosszul végződik a *Szép Vándor* minden utasa számára.

Míg a balsors így szövögette hálóját, ők egyre csak arra gondoltak, hogy nem kell elválniuk, hogy együtt utazzanak Oroszország felé. Jean és Kayette már nem is lehetett volna boldogabb!

A két titkosrendőr természetesen mélységesen hallgatott felfedezéséről, melyből mindketten hasznot reméltek. Így Port Clarence-ban senki sem sejtette, hogy a *Szép Vándor* utasai között egy olyan jelentős személyiség is van, mint Szergej Narkin.

Az indulás napját egyelőre nem tudták kijelölni. Türelmetlenül figyelték a valóban szokatlan időjárás változásait, és mint César Cascabel mondogatta, még soha senki sem kívánta ennyire a sziklarepesztő fagyokat.

Pedig nagyon fontos lett volna, hogy a szoros túlsó partján legyenek, mielőtt e vidéket is végleg megbénítja a hideg. Minthogy az igazán vad tél csak november első heteiben szokott beköszönteni, a *Szép Vándornak* még lenne ideje arra, hogy Szibéria délibb fekvésű területeire jusson. Ott aztán valamelyik mezővároskában bevárhatná a tavaszt, vagyis azt az időt, mikor majd az Urál hegység felé indulhat.

Úgy gondolták, hogy a jól kipihent Vermuth és Gladiátor aránylag könnyen bírja majd az utat a sztyeppeken át, és a Cascabel család időben érkezik ahhoz, hogy eljuthasson a permi vásárra a következő év júliusában.

A jégtablák a csendes-óceáni meleg áramlat sodrában azonban még egyre úsztak észak felé. A szoros két partja között még mindig ide-oda siklottak a jéghegyek, a mozdulatlan vastag jégmező csak nem akart kialakulni.

Október tizenharmadikán azonban már azt látták, hogy a jégtablák mozgása meglassul. Észak felé nyilván valami torlasz keletkezett. A látóhatáron fehérlő ormok szakadatlan sora tűnt fel, ami azt mutatta, hogy a sarki tenger teljesen jég alá került. Jégmezők sápadt fénye verődött vissza mindenünnen, és alighanem hamarosan összefüggő jég borítja a Bering-szoros vizét is.

Szergej úr és Jean közben többször is kérdezősködött a Port Clarence-i halásztóktól. Már többször is azt hitték mindketten, hogy megpróbálkozhatnak az átkeléssel, a tengerészek azonban, akik „jól ismerik az ő szorosukat”, azt tanácsolták, hogy várjanak még.

- Ne siessenek annyira! - mondogatták. - Hadd dolgozzék a hideg!... Ennyi még nem elég ahhoz, hogy jégmező legyen a két part között. Meg aztán, ha a tenger be is fagyna a szorosnak ezen az oldalán, még semmi sem bizonyítja, hogy a másik parton is befagyott, főként nem a Diomida-sziget körül.

Ez mindenesetre bölcs tanács volt.

- Az idén nem nagyon siet a tél! - mondta egy nap Szergej úr az egyik öreg halásznak.

- Bizony késik - válaszolt az öreg. - Ne is kockáztassanak semmit, mielőtt nem biztosak abban, hogy veszély nélkül átkelhetnek. És ez a maguk kocsija nehezebb ám, mint valami gyalogos, vastagabb jeget kíván! Várjanak csak. Majd mikor vastag hótakaró lesz a jégen, olyan sima lesz az útjuk, mintha országúton kocsiznának! A várakozással elvesztett időt is visszanyerik, és nem kell attól félniük, hogy bajba kerülnek a szoros közepén.

Hallgatniuk kellett a tapasztalt halászok tanácsaira. Szergej úr csitítani igyekezett César Cascabelt, ő volt a legtürelmetlenebb az egész társaságban. Az út és az utasok biztonságát azonban nem szabad könnyelműen veszélyeztetni.

- Ejnye már - mondotta -, legyen kicsit türelmesebb! Nem hajó a *Szép Vándor*, és ha jégtablák közé kerül, mindenestül elsüllyed. A Cascabel-társulatnak nincs szüksége arra, hogy hírnevét egy tragédia öregbítse, mikor elsüllyed a Bering-szoros vizében.

- Nem is vagyok biztos abban, hogy öregbedne! - mosolygott diadalmasan César Cascabel.

Cornélia is közbeszólt, kijelentvén, hallani sem akar arról, hogy bármilyen meggondolatlan-ságot kövessenek el.

- De hiszen önért akarunk sietni, Szergej úr! - fakadt ki César Cascabel.

- Értem, csakhogy én meg éppen önök miatt nem akarok sietni! - jelentette ki Narkin gróf.

Mindnyájan türelmetlenek voltak, csak Jean és Kayette nem érezte hosszúnak a várakozással töltött napokat. Jean továbbra is tanította Kayette-et, aki máris jól értette, sőt beszélte a francia nyelvet. Ők ketten már minden nehézség nélkül megértették egymást, és Kayette olyan boldog volt e családi körben, Jean mellett, aki annyi gyöngédséggel vette körül. César Cascabelnak és feleségének igazán vaknak kellett volna lennie, ha nem veszi észre, hogy Kayette milyen érzelmeket ébresztett a fiukban. Észrevették, és nyugtalankodni kezdtek. Ők pontosan tudták, hogy kicsoda Szergej úr, és kinek a fogadott leánya Kayette. Már nem az a szegény indián

lányka, aki Sitkába igyekszik, hogy ott valami szolgálatot keressen - Kayette Narkin gróf fogadott leánya. Milyen mérhetetlen szomorúság vár Jeanra.

- Elvégre Szergej úrnak is van szeme, láthatja, miről van szó - mondta César Cascabel. - No, ha ő nem szól semmit, nekünk sem kell beszélünk.

Egyik este Jean megkérdezte a leányt:

- Mondd, kis Kayette, örülsz, hogy Európába mehetsz?

- Nagyon - válaszolt Kayette. - De még jobban örülnék, ha Franciaországba mehetnék.

- Nem is tudod, mennyire igazad van! Olyan szép a mi hazánk, és olyan jó ott! Te is nagyon jól éreznéd magadat ott, ha egyszer hazádnak mondhatnád!

- Én mindenütt jól érzem magam, ahol a te családot van, Jean, és bárcsak soha ne kellene benneteket elhagyni!

- Édes kis Kayette!

- Nagyon messze van Franciaország?

- Tudod, Kayette, minden messze van, ahova az ember már nagyon vágyódik! De azért majd csak odaérünk... Talán túlságosan korán...

- Hogyhogy korán, Jean?

- Mert hogy te Oroszországban maradsz Szergej úrral!... Ha itt nem is kell elválnunk, Oroszországban már búcsút kell mondanunk egymásnak!... Szergej úrral maradsz, édes kis Kayette, ő majd szép nagy lányt nevel belőled... és mi soha többé nem látunk!

- Miért mondasz ilyeneket, Jean? Szergej úr olyan jó, és olyan hálás!... Nem én mentettem meg őt, hanem ti, bizony ti!... Ha ti nem lettetek volna ott, én magam ugyan mit tehettem volna érte?... Az életét az édesanyádnak köszönheti, és nektek mindnyájatoknak!... Csak nem gondolod, hogy Szergej úr megfélekedezik arról? Csak nem akarod, Jean, hogy ha elválnak, hát mindörökre váljunk el?

- Édes kis Kayette... dehogyan akarom! - válaszolt Jean, aki nem tudott erőt venni megindultságán. - Csakhogy... félek!... Hogy én ne láthassalak többé... Ó, ha tudnád, milyen boldogtalan vagyok még a gondolattól is!... És, tudod, én nemcsak látni akartalak!... Miért is nem elég neked az én családom, ha egyszer már nincs más rokonod!... Apám és anyám annyira szeretnek téged...

- Nem jobban, mint ahogy én szeretem őket, Jean!

- És az öcsém is meg a húgom is!... Azt reméltem, hogy testvéreiddé lesznek!

- A testvéreim mindörökre... és te, Jean?

- Én... én is... édes Kayette. Igen!... A bátyád vagyok... Testvérnél önfeláldozóbb... szeretőbb bátyád!

Jean nem mondott ennél többet, megfogta Kayette kezét, és megszorította, aztán elment, mert nem akart tovább beszélni. A meghatódott Kayette érezte, hogy szíve erősebben dobog, és szeméből könny csordult ki.

Október tizenötödikén a Port Clarence-i tengerészek szóltak Szergej úrnak, hogy készülődhetik az indulásra. Néhány nap óta erősebben fagyott. Az átlag hőmérséklet most már mindig mínusz tíz fok alatt volt. A jégmező teljesen mozdulatlanul látszott. Már az a

jelentős recsegés sem hallatszott, ami jelzi, hogy a jégtáblák még nem álltak össze egyetlen szilárd jégmezővé.

Valószínűleg hamarosan Port Clarence-ba érkezik néhány ázsiai bennszülött is, akik telenként Numana és Port Clarence között bonyolítják le a kereskedelmet. Vannak évek, mikor meglehetősen sokan jönnek-mennek a két part között ezen az úton. Még az sem ritkaság, hogy kutya- vagy iramszarvasszánok kelnek útra az egyik kontinensről a másikra, és két-három nap alatt meg is teszik azt a húsz mérföldet, amely a két partot a szoros legkeskenyebb részén elválasztja egymástól. E természetes átkelőhely csak a tél beálltával járható az utasember számára, s ahogy véget ér a tél, véget ér ez az átkelési lehetőség is, vagyis mindössze hat hónapon át tart. Mindenképpen az a fontos, hogy az utas ne induljon se túl korán, se túl későn, csak így kerülheti el azokat a szörnyű katasztrófákat, melyeket a jégmező megmozdulása okozhat.

Szergej úr, hogy minél jobban felkészüljenek a szibériai területeken való átkelésre, különböző nélkülözhetetlen holmikát vásárolt Port Clarence-ban, egyebek között hótalpakat - a bennszülöttek mint korcsolyát csatolják a lábukra ezeket az ügyes alkalmatosságokat -, melyekkel rendkívül gyorsan lehet közlekedni a jéggel borított messzeségekben. A komédiás fiainak nem volt szüksége hosszú gyakorlásra, néhány napon belül Jean és Sandre is ügyesen használták a hótalpakat a part menti kis öblök jegén.

Szergej úr kiegészítette a Yukon-erődben vásárolt prémkészleteket is. Nemcsak az öltözködéshez volt szükségük ezekre a meleg prémekre, a *Szép Vándor* fülkéinek falát is ezzel kellett kibélelniük, ezzel borították le a fekhelyeket is, a padlót, nehogy kihűljön a kocsi, melyet a konyhai tűzhely fűtött. Egyébként, mint azt már többször is mondtuk, César Cascabel azt tervezte, hogy miután átkeltek a szoroson, a szigorú téli napokat Szibéria déli területeinek valamelyik mezővároskájában töltik.

Végül megállapodtak abban, hogy október huszonegyedikén indulnak el. Már huszonnégy órája szakadt a hó a szürke fellegekből. Fehér hótakaró borult a jégmezőre. A Port Clarence-i halászok szerint a jégmező már összefüggő egészet alkotott az egyik parttól a másikig.

Erről egyébként hamarosan meg is győződhetnek. Numana kikötőből megérkezett néhány kereskedő, és elmondották, hogy útjuk könnyű és veszélytelen volt.

Október tizenkilencedikén Szergej úr meghallotta, hogy a Port Clarence-ban tartózkodó orosz ügynökök közül kettő már elindult a szibériai partra, tovább már nem voltak hajlandók várni. Éppen reggel indultak el azzal, hogy a Diomida-szigeten majd pihenőt tartanak, és harmadnap teszik meg az út második részét.

A hír a következő megjegyzésre indította César Cascabelt:

- No, szóval ennek a két fickónak még sietősebb volt, mint nekünk! Igazán várhattak volna, a patvarba is! Elvégre szívesen fogadtuk volna őket útitársnak!

Később azt gondolta, a két hivatalnok nyilván attól félt, hogy elkésik, ha a *Szép Vándor* utasainak a társaságában megy, hiszen a kocsi nem tud olyan gyorsan haladni a havon.

Vermuth és Gladiátor ugyan élesre volt patkolva, a nehéz kocsinak mégis nyilván napokra lesz szüksége ahhoz, hogy a túlsó partra érjen, miután közben még meg is pihennek a Diomida-szigeten.

Azt természetesen nem tudhatták: a két rendőr azért sietett, mert meg akarta előzni Narkin gróft, hogy minden szükséges intézkedést megtegyen a politikai menekült letartóztatására.

Abban állapotok meg, hogy napkeltével indulnak, mert ki kellett használniuk a néhány órás napvilágot. Hat hét múlva, vagyis a decemberi napéjegyenlőség idején szakadatlan éjszaka borul majd a sarkkör e tájaira.

Az indulás előtti napon César Cascabel és neje e célra berendezett, jól zárható csűrben vendégül látták „Port Clarence előkelőségeit”, a hivatalnokokat és a halászokat meg több eszkimó család fejét, tehát mindazokat, akik érdeklődtek az utasok sorsa iránt. Nagyon vidám összejövétel volt, és Szegfűszeg tudásának legjavával szórakoztatta a vendégeket. Cornélia asszony lángoló puncsot készített, amelyből kispórolta ugyan a cukrot, de bőségesen tett bele pálinkát. Ezt az itókát a vendégek már csak azért is szívesen kortyolgatták, mert tudták, hogy igazi farkasordító hidegben kell majd hazatérniük.

Az amerikaiak Franciaország tiszteletére emelték poharaikat, a franciák pedig Amerikáéra. Azután mindnyájan kezet szorítottak a Cascabel család tagjaival, és hazatértek.

Másnap reggel nyolc órakor befogták a két lovat. John Bull a függő ponyvában bújt meg a prémek között, Wagram és Marengo pedig a *Szép Vándor* körül ugrándozott. A kocsi belsejében Cornélia, Napoleona és Kayette szinte légmentesen becsukódva foglalatoskodott, takarítottak, fűtöttek, főztek. Szergej úr, César Cascabel, Jean, Sandre és Szegfűszeg mint felderítők, gyalogoltak, ügyeltek a kocsi biztonságára, vezették a lovakat, nehogy veszélyes útszakaszokra kerüljenek.

Végül elhangzott a jel az indulásra, és Port Clarence népe viharos hurrázással búcsúztatta a *Szép Vándort* és utasait.

Egy pillanattal később a kocsi kerekei már a jégmező havában csikorogtak.

Szergej úr és a Cascabel család végleg elhagyta Amerika földjét.

MÁSODIK RÉSZ

I. A BERING-SZOROS

A Bering-tengerszoros voltaképpen elég keskeny csatorna, mely a Bering-tengert köti össze az Északi-Jeges-tengerrel. Háromszor olyan széles, mint a Calais-i szoros a La Manche csatorna és az Északi-tenger között, de fekvése és iránya ugyanaz. A francia területen fekvő Gris-Nez fok és az angol parton levő South Foreland között mindössze hét mérföld a távolság, míg Numanát mintegy húsz mérföld választja el Port Clarence-tól.

A *Szép Vándor*, miután elhagyta utolsó amerikai állomáshelyét, az ázsiai part legközelebbi pontja, vagyis Numana kikötő felé indult.

Ha rézsútos irányban vágtak volna át a Bering-szoroson, úgy a *Szép Vándor* kevésbé magas szélességi fokon, a sarkkörtől jóval délebbre mehetett volna tovább. Ez esetben délnyugat felé, egyenesen a Szent Lőrinc-sziget felé kellett volna indulniuk - a meglehetősen jelentékeny szigetet több eszkimó törzs lakja, s éppen olyan vendégszeretőek, mint a Port Clarence-iak -, majd az Anadir-öböl felett a Navarin-foknál értek volna partot, hogy nekivágjanak Szibéria délebben fekvő részeinek. Csakhogy ilyen módon hosszabbra nyúlt volna a tengeren, pontosabban a jégmezőn vezető útjuk, vagyis hosszabb útszakaszon kellett volna számolniuk mindazokkal a veszélyekkel, melyeket a jégmezőn való kocsikázás jelenthet. Érthető, hogy a Cascabel család igyekezett minél előbb szárazföldet érni. Rendjén volt tehát, hogy nem változtattak az eredeti terven, és Numana irányába indultak azzal, hogy majd megállnak a Diomida-szigeten, mely a szoros közepén olyan szilárdan nyugszik sziklaalapzatán, mint a kontinens bármelyik része. Ha Szergej úrnak hajója van, mely alkalmas a kis karaván és az egész felszerelés befogadására, úgy más útvonalat választott volna. Port Clarence-ból elindulva a Bering-sziget felé tartott volna, mely a fókák és más tengeri emlősök kedvelt téli tartózkodási helye, majd onnan Kamcsatka valamelyik kikötőjébe, esetleg egyenesen Petropavlovskba, a kormányzóság fővárosába ment volna. Minthogy azonban nem volt hajója, a legrövidebb utat kellett választania, hogy mielőbb ázsiai földre érjenek.

A Bering-szoros medre nem nagyon mély. A megfigyelt geológiai talajemelkedések - melyeknek tanulmányozása a jégkorszakig vezetheti vissza a tudóst - arra engednek következtetni, hogy a nagyon távoli jövőben az ázsiai és az amerikai kontinens e ponton össze fog kapcsolódni. Ez esetben valósággá válna a híd, melyről Césár Cascabel álmodozott, vagyis valósággá válna egy olyan szárazföldi út, melyen nyugodtan indulhatna el az utasember. De amilyen hasznos volna a két kontinens összekapcsolódása az utasember számára, olyan kárt jelentene a hajósoknak, főként a bálnavadászoknak, minthogy bezárulna előttük a sarki tengerekhez vezető átjáró. Akkor aztán valóban szükség volna egy új Lessepsre, aki két kontinenst ismét szétválasztva, helyreállítaná a dolgok eredeti rendjét. De ezek a gondok legföljebb az ükunokáink örököseinek okoznak majd fejfájást.

A szoros különböző részeit tanulmányozva, a hidrográfusok megállapították, hogy a csatorna az ázsiai partján, a Csukcs-félsziget közelében a legmélyebb. Az északról kiinduló hideg áramlat itt vonul végig, míg a meleg áramlat a kevésbé mély részen, az amerikai parttal szomszédos vízen halad át.

Tizenkét évvel később a félszigettől északra, a Koljucsin-öbölben fekvő, ugyancsak Koljucsin nevű sziget mellett rekedt meg Nordenskjöld hajója, a *Vega*, mely miután fölfedezte az Északkeleti átjárót, 1878. szeptember 26-án jégtáblák közé szorult, és ott vesztegelt 1879. július 15-éig, vagyis kilenc hónapon át.

A Cascabel család meglehetősen kedvező körülmények között, október 22-én indult útnak. Csípős, száraz hideg volt, a hóvihár csöndesedett, a szél lanyhult, az égbolt egyenletesen szürke, fénytelen maradt. A ködfátyol mögül alig derengett a nap, rézsútos sugarai alig tudtak áthatolni a szürke párán. Még délben, delelőpontján sem emelkedett három-négy foknál magasabban a látóhatár fölé.

Még Port Clarence-ból való indulásuk előtt megegyeztek abban - s ezt nagyon okosan tették -, hogy sötétségben sohasem utaznak. A jégmezőn hol itt, hol ott vannak mély repedések, s ha nem látják, nem is kerülhetik ki, és a legsúlyosabb katasztrófa érheti őket. Úgy állapodtak meg, hogy a *Szép Vándor* azonnal megáll, mihelyt az utasok száz lépésnél nagyobb távolságra nem látnak. Inkább tartson két hétig a szoroson átvezető húszmérföldes út, de nem botorkálnak, nem kockáztatnak semmit a sötétségben.

A huszonnégy órán át szüntelenül tartó hóesés meglehetősen vastag takarót képzett a jégen, s a hidegben a hótakaró megjegecesedett. Ez mindenesetre megkönnyítette a lovak dolgát. Ha nem havazik tovább, az átkelés nem lesz nehéz. Ám féltő volt, hogy a hideg és meleg áramlat találkozási helyén - melytől kezdve mindkét áramlat másik vonalra kényszerül - a sodródásuk közben összeütközött jégtáblák egymásra halmozódtak, s ha ily módon többszörös torlaszokat alkottak, a *Szép Vándor* nagy kerülőkre kényszerül.

Azt már tudjuk, hogy Cornélia, Kayette és Napoleona a kocsiban tartózkodott. A férfiak gyalog mentek, mert amennyire csak lehetett, könnyíteni kellett a lovak terhén.

Ahogy előre megbeszélték, Jean feladata az volt, hogy elől haladva, figyelje, milyen állapotban van a jégmező; a komoly fiúban mindig meg lehetett bízni, volt iránytűje, és noha nehezen tudott volna szabatos iránypontokat választani, nagyjából elég egyenesen haladtak nyugat felé.

A lovak előtt Szegfűszeg ballagott, hogy támogassa, vagy ha kell, fölsegítse Vermuthot és Gladiátort, ha elbotlanának, bár az állatok, patkójukon az éles vasalással, elég biztonságosan haladtak. A sima jégmezőn egyébként sem akadt olyan rög, amiben megbotolhattak volna.

A kocsi mellett Szergej úr és César Cascabel haladt beszélgetve, mindegyikük hőszemüveget viselt, és akár a többiek, ők is jól beburkolóztak csuklyás köpenyegükbe.

A fiatal Sandre-nak vajmi bajosan lehetett volna állandó helyet kijelölni, de még nehezebb lett volna rávenni, hogy maradjon is ott. Jött-ment, futkosott, ugrándozott, sőt csúszkálással szórakozott. Csak egy bánata volt: az édesapja nem engedte meg neki, hogy fölcsatolja az eszkimó hótálpakat.

- Ezekkel a korcsolyákkal néhány óra alatt átmehetnének a szoroson! - panaszkodott.

- De mire volna jó, mikor a lovaink nem tudnak korcsolyázni! - torkolta le az édesapja.

- Meg kellene tanítanom őket! - válaszolt a fiú, s bukfencet vetett a havon.

Eközben Cornélia, Kayette és Napoleona a konyhában foglalatoskodott, s a kis bádoggéményen át valami jót jelző könnyű füst emelkedett a magasba. Ha ők a szinte légmentesen zárt fülkékben nem is szenvedtek a hidegtől, gondolniuk kellett azokra, akik kívül maradtak. És ők nem is feledkeztek meg róluk, mindig készen tartottak számukra néhány csésze forró teát, melyet orosz pálinkával, vodkával ízesítettek, úgy mondják, az még a halottat is föltámasztaná.

A lovak abrakoltatására annyi szénát vásároltak a Port Clarence-i eszkimóktól, hogy elég legyen az átkelés egész idejére. Wagramnak és Marengónak bőségesen jutott iramszarvashús, amit láthatóan szívesen ettek.

No és a jégmezőn több vad akadt, mintsem gondolnánk. A két kutya futkosás közben ezerszám verte föl a ptarmigánt, a lumát és más, a sarkvidék közelében otthonos szárnyast, melyekből - ha az ügyes szakács kezében elvesztik olajos ízüket - elfogadhatóeledelt lehet készíteni. Minthogy azonban teljesen fölösleges lett volna elejteni akár egyet is, hiszen Cornélia élestára bőségesen el volt látva, elhatározták, hogy Szergej úr és Jean puskája nyugton marad a Port Clarence-től Numanáig vezető úton. A kétéltűekből, tehát a főkéből és egyéb tengeri emlősökből viszont egy szál sem került a szemük elé, noha tudták, hogy tömegesen élnek e vidékeken.

Akármilyen vidám volt is az indulás, a *Szép Vándor* utasait hamarosan elfogta az a meghatározhatatlan mélabú, melyet a beláthatatlan síkságok, a végtelenbe húzódó fehér térségek árasztanak. Tizenegy óra tájt már eltűntek szemük elől Port Clarence magas sziklái, még a Prince of Wales-fok orma is elmosódott a köd távoli fátylai mögött. Félmérföldnyi távolságból már semmit sem láttak, így hát sok időnek kell még elmúlnia, míg megpillanthatják a Csukcs-félsziget keleti fokának magas csúcsait. Pedig ezek a csúcsok nagyszerű tájékozódási pontként szolgálhatnának az utasok számára.

A kis Diomida-szigetről, mely úgyszólván a szoros kellős közepén fekszik, nem nyúlik a magasba sziklaorom. Minthogy a sziget felszíne alig valamivel emelkedik a tengerszint fölé, csak akkor fogják megtudni, hogy odaértek, mikor a kerekek majd a hóréteg alatt húzódó sziklás talajon csikorognak. Jean az iránytűje segítségével meglehetősen könnyen kalauzolta a *Szép Vándort*, mely ha nem is haladt gyorsan, mindenesetre biztonságos úton járt.

Szergej úr és César Cascabel útközben szívesen ejtett szót jelenlegi helyzetükről és a várható fejleményekről. Az átkelés a szoroson, melyet indulásuk előtt olyan egyszerűnek láttak, és amely megérkezésük után nem kevésbé egyszerűnek fog látszani, most, hogy nekivágtak, ugyanacsak izgalmasnak ígérkezett.

- Azért mégiscsak veszélyes dologba kezdtünk ám! - jegyezte meg César Cascabel.

- Alighanem - válaszolt Szergej úr. - Átkelni a Bering-szoroson egy ilyen nehéz járművel... no, ilyen ötlet sem fogamzik meg akárki fejében!

- Azt meghiszem, Szergej úr! De hát mit tehetnék? Ha egyszer valaki a fejébe vette, hogy hazatér, nem állíthatja azt meg senki, semmi! Hiszen ha csak arról volna szó, hogy száz meg száz mérföldet kell megtenni a Far-Westen vagy Szibérián át, nem sokat törődnek az egésszel!... Mégiscsak más az... szilárd talajon haladni, ahol nem kell attól félni, hogy egyszerűen csak megnyílik a föld az ember lába alatt!... De hát húsz mérföldet megtenni a befagyott tengeren, húsz mérföldet kocsival, rakománnyal meg minden egyébbel!... A keservit! Nem bánám, ha már túl lennénk rajta!... Az út neheze vagy legalábbis a legveszélyesebb szakasza már ezzel mögöttünk volna!

- Úgy van, kedves Cascabelem, főként ha a *Szép Vándor* gyorsan eljut Szibéria déli területeire. Végzetes könnyelműség volna, ha a nagy hidegben a partvidék mentén akarnánk továbbmenni. Így hát, mihelyt elindulunk Numanából, egyenesen délnyugatnak tartunk, hogy valamelyik útba eső mezővárosban jó téli szállást keressünk.

- Így gondolom én is! De Ön, Szergej úr, nyilván ismeri a vidéket.

- Csak a Jakutsk és Ohotszk közötti területet ismerem, minthogy a szökésem után ezen vágtam át. Az európai határtól Jakutskig vezető útról csak azoknak a rettenetes fáradalmaknak az emlékét őriztem meg, melyekkel éjjel-nappal gyötörték a rabokat. Micsoda szenvedések!... Még a halálos ellenségemnek se kívánnám!

- Szergej úr, ön talán már cseppet sem reménykedik abban, hogy valaha visszatérhet a hazájába, már úgy gondolom, hogy teljesen szabadon visszatérhet. Nem bízik abban, hogy a kormány engedélyezi önnek a hazatérést?

- Ehhez az kellene, hogy a cár amnesztiát hirdessen, mely Narkin grófra éppúgy kiterjed, mint a vele együtt elítélt többi hazafira. Vajon bekövetkeznek-e azok a politikai körülmények, melyek lehetővé tesznek egy ilyen döntést?... Kedves Cascabelem, ugyan ki tudna feleletet adni erre a kérdésre?

- Száműzetésben élni mégiscsak nagyon szomorú... Mintha csak a saját otthonából üznék ki az embert...

- Igen!... Messze mindenkitől, akit szeretünk!... És az apám, aki már olyan öreg... s akit annyira szeretnék viszontlátni!

- Viszontlátja, Szergej úr! Higgyen a vén vásári komédiásnak, aki jövőmondás közben már annyiszor a jövőbe látott! Velünk együtt ér Permbe!... Elvégre a Cascabel-társulathoz tartozik!... Sőt meg is akarom tanítani néhány bűvészműtávjára - alkalomadtán ez is hasznunkra lehet -, bár hiszen az is nagyszerű szemfényvesztés lesz, amit a cári rendőrség rovására művelünk majd, mikor elsétál az orruk előtt!

És César Cascabelből kitört a nevetés. Még ilyet! Narkin gróf, az orosz főúr, amint éppen súlyzókat emelget, palackokkal dobálódzik, bohócokkal perlekedik - és ezzel pénzt keres!

Délután három óra tájt a *Szép Vándor* kénytelen volt megállni. Noha még nem esteledett be, alig láttak a sűrű ködben. Jean visszatért a kocsihoz, és azt javasolta, hogy álljanak meg, kockázatos volna továbbmenni a sötétségben.

Egyébként meg, mint Szergej úr előre figyelmeztette őket, a tengerszoros e részén, ahol a keleti áramlat vonul át, hepehupás volt a jégmező, a táblák összefagyásánál keletkezett egyenetlenségeket a hótakaró sem töltötte fel. A kocsi nagyon erősen rázkódott. A lovak majd minden lépésnél megbotlottak. Ha csak még fél napig így kellene menniük, teljesen kimerülnének.

A kis karaván eddig legföljebb két mérföldet tett meg.

Mihelyt a kocsi megállt, Cornélia és Napoleona leszállt, mindketten tetőtől talpig prémekbe burkolóztak, hogy védekezzenek a nagy hőmérséklet-különbség ellen, hiszen a fülkében plusz tíz fok, kívül pedig mínusz tíz fok volt a hőmérséklet. Kayette is kiszállt, ő azonban nem borította magára meleg prémjeit, megszokta már az alaszakai tél zordságát.

- Jobban fel kell öltöznöd, Kayette! - figyelmeztette Jean. - Vigyázz, mert még megfázol!

- Nem félek én a hidegtől, megszoktam már a Yukon völgyében!

- Akkor is öltözz melegebben!

- Jeannak igaza van - szólt közbe César Cascabel. - Teríts magadra egy jó meleg prémet, édes fürjecsském! Különbösen is figyelmeztetlek, ha megnáthásodsz, én gyógyítalak, s az rettenetes lesz!... Akár a fejedet is levágom, csak ne prüszkölj!

E szörnyű fenyegetésre az indián lányka mit tehetett volna egyebet - engedelmeskedett.

Aztán valamennyien nekifogtak a táborhely elrendezésének. Végül is roppant egyszerű dolguk volt: nem kellett az erdőbe menniük, hogy fát vágjanak, hiszen nem volt erdő, nem kellett tüzet rakniuk, még csak füvet sem tudtak volna szedni az állatoknak. De most is rendelkezésükre állt a *Szép Vándor* kényelmes fülkéivel, melegével, vetett ágyaival, rakott asztalával, megszokott otthonosságával.

Csupán Vermuthot és Gladiátort kellett megabakoltatniuk a szénával, amit Port Clarence-ból hoztak magukkal. Etetés után vastag takarókat borítottak a két állatra, és azok most már pihenhetnek másnapig. Lefekvés előtt azonban nem feledkezhetek meg a kalitkájában gubbasztó papagájról, a függőponyvában megbúvó majomról meg a két kutyáról sem, Wagram és Marengo jóízűen lakmározott a szárított húsból.

Szergej úr és a barátai, miután az állatokat ellátták, maguk is jó étvággal megvacsoráztak.

- Nézzük csak! - jegyezte meg César Cascabel. - Azt hiszem, először fordul elő a világtörténelemben, hogy ilyen nagyszerűen rakott asztalnál franciák vacsoráznak a Bering-szoros közepén!

- Alighanem igaza van - mondta Szergej úr. - De azért remélem, hogy három-négy nap múlva már szárazföldön üljük körbe az asztalt.

- Numanában? - kérdezte Cornélia.

- Nem, hanem a Diomida-szigeten, ott töltünk egy-két napot. A lovak nagyon lassan mennek, legalább egy hét kell ahhoz, hogy az ázsiai partra érjünk.

Vacsora után, noha csak délután öt óra volt, mindnyájan örömmel tértek pihenőre. A jégmezőn megtett nehéz út után nem megvetendő dolog egy hosszú éjszakát eltölteni a jó puha ágyban, a takarók alatt elnyúlva. César Cascabel úgy gondolta, hogy nem kell őrszemet sem állítaniuk, hiszen ebben a pusztaságban nem történhetik semmi baj. A kutyák egyébként is öröködnék majd, és ugatással jelzik, ha csavargók közelednének a *Szép Vándor* felé - bár ugyan kinek jutna eszébe csavarogni a Bering-szoros jegén?

Szergej úr kétszer-háromszor mégis felkelt, hogy megnézzze, milyen állapotban van a jégmező, melyet a hirtelen hőmérsékletváltozás veszélyessé tehetett volna: minden gondja közül ez volt a legnagyobb. Az időjárás azonban, legalábbis látszatra, nem változott, a szoros fölött északkeleti szél lengedezett.

Az utazás a következő napon hasonló körülmények között folytatódott. Komoly nehézségeik nem voltak, legföljebb kicsit kifáradtak. Vacsoraidőig három mérföldet tettek meg, s éjszakai pihenőre ekkor éppúgy rendezkedtek be, mint előző este.

A következő napon, október 23-án csak reggel kilenc óra körül indulhattak el, de még ekkor is alig-alig volt világos.

Szergej úr megállapította, hogy a hideg némileg enyhült. A látóhatáron, délkeleti irányban gomolygó felhők gyülemlettek. A hőmérő higanyoszlopa némileg emelkedőben volt, és az egész tájon érződött a kezdődő alacsony légnyomás.

- Ezt sehogyan sem szeretem, Jean! - jegyezte meg Szergej úr. - Amíg a jégtáblán vagyunk, azt kell kívánnunk, hogy minél hidegebb legyen. Sajnos, úgy látom, hogy a tenger felől forduló széllel a barométer is alábbszáll. A legnagyobb ellenségünk most a hőmérséklet emelkedése.

Természetesen, ha novemberben indulnak, április közepéig nem kellett volna semmi olyan változástól rettegniük, melyeknek bekövetkeztétől Szergej úr félt. Novemberben már véglegesen beköszöntött volna a tél. Minthogy azonban ebben az évben késlekedett, a tél-előt a hideg és az olvadás váltakozása jellemezte, ez viszont a jégmező részleges fölbomlását eredményezhette. Igaza volt Szergej úrnak, jobb volna, ha átkelésük közben mínusz 25-30 fokot kellene elszenvedniök.

Félhomályban indultak útnak, a nap ferdén hulló gyenge sugarai alig tudtak áttörni a vastag ködfelhőkön. Az egész égboltozatot alacsonyan lógó szürkés felhők csikozták, a szél sebesen kergette őket észak felé.

Jean, a menet elején haladva, gondosan figyelte az előző nap óta némileg meglágyult hóréteget, mely a lovak minden lépésére besüppedt. Mégis meg tudtak tenni mintegy két mérföldet; majd az éjszaka is minden különösebb esemény nélkül múlt el.

Másnap, tehát október 24-én tíz órakor indultak útnak. Szergej úr rendkívül nyugtalan lett, mikor megállapította, hogy a hőmérséklet ismét emelkedett - ez már valóban meglepő, ilyen magas szélességi fokon, az évnek ebben a szakában.

Minthogy már nem volt olyan csípős hideg, Cornélia, Napoleona és Kayette úgy határoztak, hogy a kocsi mellett gyalognak. Eszkimó csizmáikban eléggé könnyű volt a járás. A szemüket mindannyian hószemüveggel védték, már megszokták, hogy csak a szemüveg közepébe fűrt csöppnyi lyukon át látnak. A Sandre gyerekeknek ez rendkívül tetszett, neki most sem volt elég az ugráندozásból, fáradhatatlanul futkosott a kocsi körül.

Az igaz, hogy a *Szép Vándor* nem haladt valami gyorsan. Kerekei mélyen besüppedtek a vastag hórétegbe, s a lovak kínlódva, verejtékezve húzták a kocsit. Mikor a keréktaip az egyenetlenül összefagyott jégtáblák élébe és göröngyeibe ütközött, a kocsi mindig hatalmasat zökkent. Helyenként egymásra halmozódott roppant jégtömbök álltak az útjukba, és ilyenkor nagy kerülőt kellett tenniök. No de ez csak azt jelentette, hogy az út kissé hosszabbra nyúlik, és még örülhettek, hogy jégtorlaszok és nem repedések kerülnek az útjukba. Legalább a jégmező szilárdságában bizakodhattak.

Közben a hőmérő higanyoszlopa egyre emelkedett, a barométer pedig szabályos lassúsággal csökkenő légnyomást mutatott. Szergej úr egyre nyugtalanabb volt. Valamivel déli 12 óra előtt a nők kénytelenek voltak visszamenni a kocsiba. Ismét bőségesen havazott, apró, áttetsző pelyhek repkedtek a levegőben, mintha máris olvadtak volna, mintha ezer meg ezer madár szórta volna teli a levegőget könnyű fehér pihével.

César Cascabel fölkinálta Szergej úrnak, hogy húzódjék ő is a *Szép Vándor* fedele alá, Szergej úr azonban határozottan nemet mondott: amit a társai elviselnek, miért ne viselné el ő is? Az olvadó hó hullása végképp nyugtalanná tette, ha ez sokáig így tart, végül is megkezdődhet a jégmező olvadása. Mielőbb biztos menedéket kell találniuk a Diomida-sziget szilárd földjén.

Mégis óvatosnak kellett maradniuk, és csak lassan haladhattak tovább. Szergej úr Jeanhoz csatlakozott, aki vagy száz lépésnyivel a kocsi előtt járt, César Cascabel és Szegfűszeg pedig a lovak mellett maradt, az állatok lába egyre gyakrabban csuklott meg. Ha bármi baj történék a kocsival, kénytelenek lennének otthagyni a jégmezőn, s ez jóvátehetetlen veszteséget okozna a családnak.

Jean mellett baktatva, Szergej úr messzelátó segítségével fürkészte a gomolygó felhők mögött rejtőző nyugati látóhatárt. Messzire természetesen nem láthatott. Most már inkább csak taláalomra mentek, és Szergej úr elhatározta, hogy rögtön megállást parancsol, ha úgy látja, hogy a jégmező szilárdsága nagyobb mértékben csökkent.

- Lesz, ami lesz - mondotta -, még ma a Diomida-szigetre kell jutnunk, legfőljebb ott maradunk, míg a fagy újra kezdődik.

- Mit gondol, Szergej úr, milyen távolságra lehetünk még a szigettől? - kérdezte Jean.

- Mintegy másfél mérföldnyire. Még két órán át lesz világos, vagyis még két óráig tart ez a félhomályféle, ami mellett még tájékozódni tudunk, iparkodjunk hát, hogy odaérjünk, még mielőtt teljesen besötétedne.

- Szergej úr, engedje meg, hogy előremenjek megnézni, jó irányban megyünk-e a sziget felé!

- Nem, Jean, szó sem lehet róla! Még eltévedhetnél ebben a ködben, s ez aztán mindennél nagyobb baj lenne! Próbáljunk az iránytűhöz igazodva tájékozódni, mert ha akár kelet, akár nyugat felé elkerülnénk a szigetet, igazán nem tudom, mit csinálnánk...

- Figyeljen csak, Szergej úr! - kiáltott Jean a jég fölé hajolva.

Szergej úr is lehajolt, és összetörő üveg csörömpölésére emlékeztető tompa recsegést hallott a jégrétegből. Lehet, hogy ez a recsegés, ha nem is a zajlást, de a részleges olvadást jelzi? A jég felszínén azonban, ameddig csak a szem ellátott, nyoma sem volt repedésnek.

Az utasok helyzete rendkívül veszélyessé vált. Ha itt töltik az éjszakát, iszonyú katasztrófa áldozataivá lehetnek. Csak a Diomida-sziget nyújthat számukra menedéket, mindenképpen oda kell jutniuk. Mennyire sajnálta most Szergej úr is, hogy nem bírták még néhány napi türelemmel Port Clarence-ban!

Jeannel együtt visszatért a kocsizhoz, és Cascabelt tájékoztatta a helyzetről, a nőknek azonban egy szóval sem beszéltek aggodalmaikról. Miért is ijesztgették volna őket? Elhatározták hát, hogy a nőket a kocsiban hagyják, ők pedig segítenek az elcsigázott, már-már lesántult lovaknak, melyeknek szőrét elborította a verejték.

Két óra tájt a havazás észrevehetően csökkent, hamarosan már csak egy-két árva pelyhet pörgetett a szél a levegőben. Így már könnyebben tájékozódtak. Valamennyien nekifeszülve tolták a kocsit. Szergej úr elhatározta, semmiképpen sem állnak meg, míg a *Szép Vándor* kerekei nem érintik a Diomida-sziget szikláit.

Számításai szerint a sziget legfölbbebb mintegy félmérföldnyire lehet nyugat felé, és ha valamennyien jól nekirugaszkodnak, egy óra alatt a partra érhetnek.

A máris halvány világosság szerencsétlenségükre hamarosan még jobban gyengült, és végül csak valami bizonytalan derengéssé vált. Vajon jó úton vannak?... Vajon ebben az irányban kell-e menniük? Semmiképpen nem állapíthatták meg.

A két kutya ekkor hevesen ugatni kezdett. Vajon veszélyt jeleznek? Vajon megszimatozták, hogy eszkimók vagy csukcsok mennek át a szoros jegén? Ha igen, Szergej úr tétovázás nélkül segítségül hívja a bennszülötteket, vagy legalábbis tudakozódik tőlük a sziget pontos fekvéséről.

A kocsi egyik kis ablaka nyomban kinyílt, Cornélia kérdezősködött, hogy Wagram és Marengo miért ugat ilyen vesztettül.

Megmondták neki, hogy még ők maguk sem tudják, de semmi ok a nyugtalanságra.

- Szálljunk le? - kérdezte Cornélia.

- Nem, dehogy! - válaszolt Cascabel. - A kislányokkal együtt maradj csak szépen bent!... Maradjatok nyugodtan!

- És ha a kutyák valami állatot szimatoltak meg... esetleg egy medvét?...

- Hát akkor majd szólunk! Nem árt, ha a puskát készenlétben tartjátok! De főként ne próbáljatok meg kiszállni a kocsiból!

- Csukja be az ablakot, Cascabelné asszonyság! - kiáltott feléje Szergej úr. - Minden perc drága!... Máris indulunk.

A kocsi, mely a kutyaugatásra megállt, most keservesen ismét nekilódult.

A *Szép Vándor* ezután vagy fél órán át kicsit gyorsabban haladhatott, mert a jégmező felszíne simább volt. Az elcsigázott lovak leszegett fejjel, rogyadozó térdel, a legnagyobb erőfeszítéssel húzták a kocsit. Látni lehetett rajtuk, hogy erejük végén tartanak, és hamarosan kidőlnek, ha még tovább hajszojják őket.

Az egyre homályosuló világosság mintha nem az égboltról, hanem inkább a jégmezőről áradt volna a térbe.

A két kutya pedig szüntelenül ugatott, előrerohantak föltartott fejjel és farokkal, aztán ismét visszavágtattak a kocsinhoz.

- Egész biztos, hogy valami rendkívülit éreznek! - jegyezte meg César Cascabel.

- Azt bizony! A Diomida-szigetet érzik! - kiáltotta Jean.

És nyugat felé mutatott: néhány száz lépésnyivel odébb elmosódó körvonalú sziklatömegek magaslottak. A sziklákat sötét foltok pettyezték, melyek élesen kiváltak a fehér hótakaróból.

- Ez bizony a sziget! - állapította meg Szergej úr.

- Én meg mintha mozogni látnám azokat a fekete pontokat! - csodálkozott César Cascabel.

- Mozogni?

- Azt bizony!

- Alighanem fókák, amint látom, ezerszám kerestek menedéket a szigeten.

- Ezer meg ezer fóka? - álmélkodott César Cascabel.

- Ó, főnök úr - áradozott Szegfűszeg -, micsoda szerencse volna, ha néhányat összefogdoshatnánk, hogy mutogassuk őket a vásárokon!

- Hát ha még megtanulnák kimondani azt, hogy „papa” - nevetett Sandre, akiből a született cirkuszos beszélt.

II. KÉT ÁRAMLAT KÖZÖTT

A *Szép Vándor* végre szilárd földre került, utasainak nem kellett rettegni attól, hogy beszakad alattuk a jégmező. Könnyen elképzelhetjük, milyen őszintén örült a Cascabel család minden tagja, hogy végre szilárd talajt érez a lába alatt.

Ekkorra már teljesen besötétedett. Öt-hatszáz lépésnyivel beljebb, a szigeten táborot ütöttek, éppen úgy, mint az előző napokon. Ezután ellátták az állatokat, majd César Cascabel szavaival élve „az észlények” következtek.

Voltaképpen nem is volt hideg: a hőmérő mínusz négy fokot mutatott. De ezzel most nem sokat törődtek, míg a szigeten pihennek, nem kell félniük a hőmérséklet emelkedésétől. Legfőleg megvárják, míg egy újabb hideghullám végleg megszilárdítja a jégmezőt, hiszen a tél előbb-utóbb teljes zordságával beköszönt.

Mint hogy a szigetre sűrű sötétség borult, Szergej úr másnapra halasztotta a terepszemlét, most elsősorban azon iparkodtak, hogy minél több gondot fordíthassanak az állatokra, minél jobb pihenőhelyet, takarmányt adjanak nekik, hiszen mindkettő nagyon kimerült. És miután a vacsora is elkészült, és mindenki kivette belőle a részét, a kemény nap után siettek elnyúlni a takarók alatt.

A *Szép Vándor* utasai hamarosan mély álomba merültek, s ezen az éjszakán Cornélia nem álmodott sem jégzajlásról, sem a szeme előtt megnyíló örvényről, mely elnyeli kerekeken járó otthonát.

Másnap, október 25-én, mihelyt elég világos volt, Szergej úr, César Cascabel és két fia a sziget felderítésére indult.

Elsősorban a fókák roppant tömege lepte meg őket. Az ötvenedik szélességi körtől északra elterülő Bering-tenger e vidékén szaporodtak el ugyanis legjobban e sörényes vagy szörme-fóka néven ismert tengeri emlősök.

A térképet figyelmesen vizsgálva, az embernek feltétlenül szemébe ötlük a két part - tehát az ázsiai és az amerikai - érdekes formája és főként meglepő hasonlatossága. Akár az egyiket, akár a másikat nézzük, ugyanaz a partvonal rajzolódik ki előttünk meglehetősen világosan: a Prince of Wales párja a Csukcs-félsziget, a Norton-öböl az Anadir-öböl; az alaszakai félsziget úgy hajlik el, mint a kamcsatkai, az Aleuták füzére rekeszti be az egészet. Mindebből mégsem következtethetünk arra, hogy a történelem előtti korban Amerikát és Ázsiát valami geológiai megrázkódtatás szakította el egymástól úgy, hogy megnyitotta a Bering-tengerszorost, mert hiszen az egyik tengerpart kiszögellései sehol sem illenek bele a másik part beugróiba.

A partok közelében sok a sziget: az amerikai parton többek között a már előbb említett Szent Lőrinc-sziget és a Nunivak sziget; az ázsiai parton a Karagnizkij, majd a kamcsatkai partok közelében a Bering-, továbbá e mellett a kis Réz-sziget, aztán az alaszakai partok közelében a Pribilov-szigetek. A partvidékek hasonlóságát tehát még a szigetek azonos fekvése is hangsúlyozza.

A sarki tengerek fókáinak a főhadiszállása éppen a Pribilov-szigeteken és a Bering-szigeten van, itt milliószámra gyűlnek össze a fókák családjába tartozó emlősök. Érthető, hogy e vidék lett a hivatásos fókavadászok találkozóhelye, ide igyekeznek azok is, akik tengeri vidrára vadásznak, a tengeri vidra ugyanis valamikor seregestül tanyázott errefelé, minthogy azonban könyörtelenül vadásztak rájuk, manapság már kiveszőben van.

Ami a különböző fókaféléket, az oroszlánfókákat, a rozmárokat és a medvefókákat illeti, ez a fajta itt manapság is megszámlálhatatlan tömegekben él, és nem valószínű, hogy valaha is kipusztul. Pedig a meleg évszakban ugyancsak irgalmatlanul vadásznak rájuk! A hajósok könyörtelenül üldözik őket, még az úgynevezett *rookerie*-ken, a búvóhelyükön sincs menekvés számukra. Főként a kifejlett példányokra vadásznak, és ha nem volnának olyan szaporák, kipusztulna még az írmagjuk is.

1867-től 1880-ig háromszáznyolcvannyolcezer-kilencszáznyolcvankét fókát ejtettek el csupán a Bering-szigeti vadászhelyeken. A Pribilov-szigeteken egy évszázad alatt hárommillió-ötszázezer került az alaszka-i vadászok zsákmánylistájára, és még történetünk idején is nem kevesebb, mint évi százezerre rúg az elejtett állatok száma.

És még mennyi maradt belőlük a Bering-tenger más szigetein! Szergej úr és társai könnyen el tudták képzelni azok után, amit a Diomida-szigeten láttak: a parton nyüzsögtek a fókák, sűrű tömegüktől nem is látszott a sziklatalajt borító hó.

A *Szép Vándor* utasai őket nézték, ők meg a szigetre érkezett látogatókat. Mozdulatlanul, nyugtalanul s némileg haragosan figyelték a birodalmuk partjára lépő embereket, eszükbe sem jutott menekülni, időnként elnyújtott, ellenségesnek tűnő kiáltást hallattak. Majd fölegyenesedtek, hevesen ide-oda mozgatták mancsukat, pontosabban legyező formájú uszonyukat.

No, ha ennek a fókaseregnek osztályrészül jutott volna a beszélni tudás, mint ahogy az ifjú Sandre áhította, a száz meg száz bajuszos pofából micsoda mennydörgésként hangzott volna az a szó, hogy „papa”!

Természetesen sem Szergej úr, sem Jean nem akart rájuk vadászni, pedig a fókasereg valószínűs „járkáló prémraktár” volt, mint César Cascabel mondogatta. A vadászat azonban most csak felesleges, sőt talán veszélyes mészárlás lett volna. A roppant tömegüknél fogva félelmetes állatok veszélyessé teheték volna a *Szép Vándor* utasainak helyzetét. Éppen ezért Szergej úr a legnagyobb óvatosságra intette valamennyiüket.

És vajon a fókák összesereglése a szigeten nem intő jel-e a számukra? Az állatok vajon miért menekültek erre a sziklahalomra, ahol semmiféle eleséget sem találhattak?

Szergej úr, César Cascabel és Jean nagyon komolyan beszéltek erről az intő jelről. Beszélgetés közben a sziget közepéig sétáltak, míg a parton maradt nők a konyhában foglalatostkodtak, Szegfűszeg és Sandre pedig az állatokat látta el.

Szergej úr kezdte a beszélgetést:

- Barátaim, nem tudom, nem volna-e okosabb, ha eltávoznánk a Diomida-szigetről, mihelyt a lovak kipihenték magukat. Talán nem jó, ha továbbra is itt maradunk...

- Szergej úr - válaszolt César Cascabel -, azt hiszem, főlösképpen itt maradunk csak azért, hogy holmi Robinsont játsszunk... bevallom önnek, már nagyon szeretném, ha szibériai földet éreznék a talpam alatt.

- Megértelek, apám - szólt közbe Jean -, de az sem volna helyes, ha most ismét úgy csinálnánk, mint mikor Port Clarence-ból elindultunk, nem volna helyes, ha ismét veszélynek tennénk ki magunkat azzal, hogy nekiindulunk a szoros jegén. Mert mi lett volna velünk a sziget nélkül? És ne felejtse el, hogy Numanáig még vagy tíz mérföldet kellene megtennünk.

- No, fiam, te meg ne felejtse el azt, hogy ha néhányszor nekirugaszkodnánk, két-három nap alatt megtehetnénk ezt a tíz mérföldet...

- Ez még akkor is nehéz lenne - válaszolt Jean -, ha a jégmező olyan volna, hogy nyugodtan elindulhatnánk rajta!

- Azt hiszem, Jeannak igaza van - jegyezte meg Szergej úr. - Természetesen igyekszünk mielőbb átkelni a szoroson, minthogy azonban a hőmérséklet ilyen váratlanul enyhült, azt hiszem, oktalanság volna, ha itthagynánk a szárazföldet. Túl korán indultunk Port Clarence-ből, vigyáznunk kell, nehogy túl korán induljunk el a Diomida-szigetről! Hiszen máris bizonyos, hogy a szoros vize nem fagyott be mindenütt elég vastagon.

- Ezért hallottam még tegnap is azt a recsegést - folytatta Jean. - Nyilván nem fagytak össze eléggé a jégtáblák.

- Igen, a recsegés ezt bizonyítja - mondta Szergej úr -, de ezenkívül még egy bizonyíték van...

- És az? - figyelte föl Jean.

- Ezt a második bizonyítékot is döntőnek tartom: az állati ösztön a fókák ezreit kergette a Diomida-szigetre. Miután odahagyták a sarki tenger magasabban fekvő régióit, ezek az állatok nyilván a Bering-sziget vagy esetleg az Aleuták felé tartottak, mikor útközben ösztönük valami közelgő katasztrófára figyelmeztette őket. Megérezték, hogy nem szabad tovább a jégmezőn maradniuk. Vajon a hőmérséklet emelkedése miatt zajlás közeleg, vagy esetleg valami, a tengerfenéken végbemenő jelenség miatt hamarosan megtörik a jég... ezt persze nem tudhatom. Mi természetesen igyekszünk mielőbb eljutni a szibériai partra, de ne felejtjük el, hogy ezek az állatok meg igyekeznek mielőbb eljutni a Bering-szigeti vagy a Pribilov-szigeteken levő tanyáikra, s ha egyszer megálltak a Diomida-szigeten, erre feltétlenül komoly okuk volt.

- Ön szerint hát mit kell tennünk? - kérdezte César Cascabel.

- Szerintem itt kell maradnunk mindaddig, míg a fókák útra nem kelnek, s ezzel nem jelzik, hogy az út veszélytelennek ígérkezik.

- A keservit!... Ez aztán kellemetlen!

- Nem olyan nagyon kellemetlen, apám - válaszolt Jean -, és őszintén kívánom, hogy nagyobb baj ne érjen bennünket.

- Az egész kellemetlenség különben sem tarthat sokáig - tette hozzá Szergej úr. - Akárhogy is késlekedik az idén a tél, lassanként mégiscsak október végén vagyunk, és noha a hőmérő mindössze nulla fokot mutat, máról holnapra beköszönhet a mínusz húszfokos hideg. Ha, mondjuk, északi szél támad, a jégmező megfagy úgy, hogy szilárd lesz, akár a kontinens földje. Az én véleményem tehát az, hogy várakozzunk itt a szigeten, hacsak valami nem kényszerít bennünket arra, hogy útnak induljunk.

A döntés mindenesetre bölcsnek látszott. Elhatározták tehát, hogy a *Szép Vándor* utasai a Diomida-szigeten maradnak mindaddig, míg a kemény hidegben a szoros jege járhatóvá nem válik.

Szergej úr és Jean még ezen a napon felderítő útra indul a biztonságos szigeten, melynek kerülete három kilométer volt. A sziklasziget nyilván még nyáron is teljesen kopár: szikla szikla hátán, egyéb semmi. Arra mindenesetre jó volna, hogy a Cascabelné asszony által kívánt Bering-híd középső pillérének alapjául szolgáljon, ha valamikor az orosz és az amerikai mérnökök elhatározzák, hogy összekapcsolják a két kontinenst, vagyis elszánják magukat annak az ellenkezőjére, amit Lesseps Ferdinánd csinált olyan nagy örömmel.

Felderítő útjuk közben ügyeltek, nehogy fölöslegesen ijesztgessék a fókákat. Az állatokat szemmel láthatóan mégis mérhetetlenül fölizgatta az emberek felbukkanása. A jól megtermett hímek rekedt rikácsolással terelték össze családjukat, mely kicsinek éppen nem volt mondható, minthogy egy-egy apának több párja és legalább negyven-ötven kölyke volt.

A fókák barátságosnak éppen nem mondható hangulata elgondolkoztatta Szergej urat, főként mikor észrevette, hogy a fókák egyre a táborhely felé igyekeznek. A fókák nem veszélyes állatok, de nehéz, sőt lehetetlen volna ekkora tömeggel szembeszállni, ha a kedvük éppen úgy hozná, hogy megtámadják azokat, akik befurakodtak kizárólagos birtokukra, a Diomida-szigetre. Jean is aggódva figyelte a fókákat, és Szergej úrral együtt ő is nyugtalanul tért vissza a kocsihoz.

A nap minden különösebb esemény nélkül múlt el, semmi új nem történt, legföljebb az, hogy az enyhe délkeleti szél hirtelen viharos lett. Nyilván nagy vihar készülődik, talán éppen a napokon át tartó sarkvidéki viharok egyikét fogják átélni, legalábbis erre mutatott az, hogy a barométer jelzőoszlopa is hirtelen esett, már csak hétszázhusz millimétert mutatott.

Az éjszaka tehát nehéznek ígérkezett. Ráadásul, mikor már mindnyájan elhelyezkedtek a *Szép Vándor* fülkéiben, a szélvihar üvöltését valami másfajta üvöltés harsogta túl - s nem sokat kellett gondolkozniuk, hogy megértsék, mit hallanak. A fókák egyre közelebb nyomultak a kocsihoz. A lovak rettegve nyerítettek, Wagram és Marengo dühödten, de hasztalanul ugatott. Az utasoknak fel kellett kelniük, Wermuthot és Gladiátort közelebb vezették a kocsihoz, hogy vigyázhassanak rájuk. A revolvereket és a puskákat megtöltötték. Szergej úr azonban szólt, hogy csak végszükség esetén használjanak fegyvert.

Az éjszaka vaksötét volt. Hogy valamit mégis lássanak, meggyújtották a kocsilámpákat. Ezeknek fényénél láthatták, hogy ezer meg ezer fóka vette körül a *Szép Vándort*, nyilván csak arra várnak, hogy kivilágosodjék, és megtámadják a kocsit.

- Képtelenek leszünk a védekezésre, ha megtámadnak bennünket - mondta Szergej úr -, ha harcba bocsátkozunk, féltő, hogy alul maradunk.

- Mitévők legyünk hát? - nyugtalankodott Jean.

- El kell mennünk!

- Mikor? - döbbent meg César Cascabel.

- Máris - válaszolt Szergej úr.

Vajon igaza volt-e, mikor kijelentette, hogy el kell hagyniuk a szigetet? Igen, nem tehettek egyebet. A fókák nyilván csak azt akarják, hogy a birodalmuk határára lépő lények nyomban távozzanak, nem valószínű, hogy a jégmezőn át is üldöznék őket. Oktalanság volna, ha megpróbálnák erőszakkal szétszórni a támadásra tömörült sereget. Mit kezdenének néhány puskával és revolverrel ezer meg ezer állat ellen?

Befogták hát a lovakat, a nők elhelyezkedtek a fülkében, a férfiak pedig védekezésre készen vették körbe a kocsit, mely elindult nyugat felé.

Olyan sűrű sötétség volt, hogy a kocsilámpák is csak legföljebb húsz lépésre világítottak. Ugyanakkor a vihar is vadul tombolni kezdett. Már nem havazott, a levegőben repkedő hópelyheket a jégmezőről kapta fel a szél.

És még ha a tengerszoros teljesen befagyott volna! De nem - a jégtáblák recsegtek, úgy érezték, hogy szétválnak. Itt-ott meghasadtak, és a nyíláson át fölcsapott a tengervíz.

Egy órán át mentek így, állandóan reszketve attól, hogy lábuk alatt beszakad a jég. Amellett lehetetlenség volt határozott irányba haladniuk, bár Jean mindent megtett, hogy tájékozódják az iránytű segítségével. Még jó, hogy nyugat felé menetelve, nem kellett pontos irányhoz tartani magukat, nem kellett annyira vigyázniuk, mint mikor a Diomida-szigetre indultak, és attól féltek, hogy észak vagy dél felől elkerülik anélkül, hogy észrevennék. A tíz mérföldön át húzódó szibériai part betöltötte a látóhatár háromnegyed részét, már csak ezért sem tévedhettek el.

De hát oda kellett volna érniük, ennek első feltétele pedig az, hogy a *Szép Vándor* ne nyelje el a Bering-szoros mélyen örvénylő vize.

Ez volt a legnagyobb veszély, mely fenyegette őket, de nem ez volt az egyetlen. Ezenfelül állandóan attól tartottak, hogy a roppant erős délkeleti szél feldönti a kocsit. Elővigyázatból úgy határoztak, hogy Cornélia, Napoleona és Kayette hagyják el a kocsit. Szergej úr, César Cascabel, Jean, Sandre és Szegfűszeg a kerekbe kapaszkodva igyekeztek megtartani a szél ellenében. Elképzelhetjük, hogy a lovak ilyen körülmények között milyen lassan tudták vontatni, különben is ijedeztek, mert úgy érezték, hogy a talaj kiszalad a lábuk alól.

Reggel fél hat tájt - október 26-án - olyan sötétségben, amilyen a csillagközi térségekre borul, végül is kénytelenek voltak megállni. A lovak nem tudtak továbbmenni. A jégmező hepehupáit megemelte a hullámverés, melyet a szélvihar korbácsolt a Bering-tenger alsó részeiről.

- Mit tehetnénk, hogy megmeneküljünk? - nyugtalankodott Jean.

- Vissza kell mennünk a szigetre! - kiáltott Cornélia, aki sehogyan sem tudta megnyugtatni a rettegő Napoleonát.

- Most már nem mehetünk vissza! - állapította meg Szergej úr.

- De hát miért nem? - vitatkozott César Cascabel. - Inkább megverekszem a főkákkal, mintsem...

- Higgye el, most már nem térhetünk vissza a szigetre! - jelentette ki megfellebbezhetetlenül Szergej úr. - A szél ellenében kellene haladnunk, és a kocsi ezt nem bírná! Összeroppantaná az ellenirányú szél!

- Vagy kénytelenek lennénk megválni tőle! - jegyezte meg Jean.

- Megválni a kocsitól!? - tört ki César Cascabel. - Mi lenne belőlünk a *Szép Vándor* nélkül?

- Mindent megteszünk, hogy ne legyünk kénytelenek odahagyni - nyugtatta Szergej úr. - Igen, hiszen én is tudom, hogy csak a kocsival boldogulhatunk, megpróbáljuk hát mindenáron megmenteni...

- Ön szerint tehát már nem fordulhatunk vissza? - kérdezte César Cascabel.

- Nem, sőt folytatnunk kell az utat előre! - válaszolt Szergej úr. - Nyugalom, hidegvér, majd csak elérünk Numanába!

A megnyugtató szavak erőt öntöttek a társaság valamennyi tagjába. Világos, hogy az erős szél miatt nem fordulhatnak vissza a Diomida-sziget felé, sem ember, sem állat nem tudott volna megbirkózni a délkelet felől fújó szél erejével, a *Szép Vándor* még meg sem állhatott, hiszen előbb-utóbb felborította volna a szél.

Tíz óra tájt világosodni kezdett, szürke, ködös fény szüremlett a felhők mögül, az alacsonyan szálló rongyos felhők mintha ködfátylakat húztak volna végig a szoroson, miközben dühödt iramban száguldottak fölötte. Az örvénylő hóban mint kartácsrepeszek röpködtek a jégtorlaszokról leszagatott szilánkok. Egy és fél óra leforgása alatt mindössze félmérföldnyit

haladtak, állandóan kerülgetniük kellett a tócsákat és az itt-ott összetorlódott jeget. Ugyanakkor alulról szüntelen hullámverés ingatta a jégmezőt, mely szakadatlanul recsegett-ropogott. Háromnegyed egy körül hirtelen erős rázkódtatást éreztek. A kocsi körül csillagformában szétfutó repedések keletkeztek... Harminc lábnyi átmérőjű repedés nyílt meg a lovak lába előtt.

Szergej úr fölkiáltott, s társai a nyílástól néhány lépésnyire megtorpantak.

- A lovak!... A lovak!... - kiáltott Jean. - Édesapám, mentsük meg a lovakat!

Már késő volt. A jégtábla megbillent, a két szerencsétlen állat eltűnt. Ha a rúd nem törik, ha az istráng nem szakad el, a lovak a *Szép Vándort* is magukkal rántották volna az örvénylő mélységbe.

- Ó, jaj, szegény állataink! - jajgatott César Cascabel kétségbeesetten.

Mindhiába, a mutatványos vén barátai, a hűséges társak, akik annyi meg annyi éven át osztoztak kóbor életének viszontagságaiban, eltűntek a hullámok között. Nehéz könnycseppek gördültek Cascabel szeméből, és sírt a felesége, sírtak a gyerekei is...

- Hátra!... Hátra! - kiáltott Szergej úr.

A kocsit, kerekeibe kapaszkodva, nagy keservesen távolabb vontatták a repedéstől, mely, ahogy a jégtábla ingadozott, egyre szélesebb lett. Mintegy húsz lábnyival hátrább kerültek a repedésekkel hálózott körtől.

A helyzetük így is rendkívül nehéz volt. Mitévők legyenek? Hagyják itt a *Szép Vándort* a szorosban azzal, hogy majd Numanából hoznak iramszarvasokat, és azokkal elvontatják? Már-már úgy látszott, nincs más hátra.

Jean azonban váratlanul felkiáltott:

- Szergej úr! Szergej úr!... Nézze csak!... Sodródunk!

- Sodródunk?

Jean nem tévedett.

Most már semmi kétségük sem lehetett: általános zajlás indult meg, s a két part között sodródni kezdtek a jégtáblák. A vihar és az emelkedő hőmérséklet együttes ereje megtörte a még nem eléggé összefagyott jégtáblák mezejét, s a zajló táblák között széles csatornák nyíltak meg észak felé. A szélviharban az úszó sziget, rajta a kocsival és utasaival, tovább sodródott. Néhány helyben maradt jéghegy helyzetéből ítélve, Szergej úr meg is állapíthatta a sodródás irányát.

A lovak elvesztése óta már amúgy is nagyon nehéz helyzetük nyugtalanító mértékben romlott. Most már hiába szánják el magukat arra, hogy odahagyják a kocsit, Numanába nem juthatnak el. Hiszen most már nemcsak repedések állják útjukat, repedések, amiket kerülgethetnek, hanem csatornák, melyeken semmiképpen sem juthatnak át, és irányuk is változik a hullámverés szeszélye szerint. És még az is kérdéses, hogy ez a jégtábla, mely ellenállhatatlan erővel ragadja magával a *Szép Vándort*, meddig képes ellenállni a szélein megtörő hullámoknak.

Nincs mit tenniük! Emberfeletti erő kellett volna ahhoz, hogy akár csak megpróbálkozzanak eljutni a szibériai partra. Az úszó sziget sodródni fog mindaddig, míg valami útját nem állja, s vajon, ki tudja, nem a sarki tenger legészakibb részének jege fogja-e megállítani?

Délután két óra tájt a felhők alatt úszó köddel még áthatolhatatlanabbá váló sötétségben már alig láttak valamit. A kocsi védelmébe húzódva, Szergej úr és társai némán tekintettek észak felé. Mit is mondhattak, mihez is kezdhettek volna? Cornélia, Kayette és Napoleona takarókba burkolózva, egymáshoz simultak. Sandre, akiben nagyobb volt a csodálkozás, mint a félelem,

halkan füttyörészett. Szegfűszeg a fülkében próbált rendet csinálni, ugyanis, mikor a kocsi megcsúszott, minden szanaszét szóródott. Szergej úr és Jean megőrizte nyugalmát, de nem így César Cascabel, aki önmagát vádolta azért, hogy ilyen veszélyes kalandba sodródtak.

Mindenekelőtt számot kellett vetni helyzetükkel. Természetesen nem feledkeztek meg arról, hogy a Bering-szorosban két egymással ellentétes irányú áramlat van: az egyik dél, a másik észak felé halad. Az előbbi a kamcsatkai, a második a Bering-szoros áramlata. Ha azt a jég-táblát, melyen most kocsijukkal és minden vagyonukkal együtt úsznak, a kamcsatkai áramlat sodorja, úgy reményük lehet arra, hogy előbb-utóbb a szibériai parthoz jutnak. Ha viszont a jégtábla a másik áramlat sodrában úszik, a Jeges-tenger felé kerülnek, ahol sem kontinens, sem szigetpart nem állíthatja meg.

Szerencsétlenségükre, ahogy a szélvihar erősödött, egyre inkább délnek fordult. A tenger-szoros alkotta tölcserből elképzelhetetlen erővel süvöltött, és lassanként irányt változtatott. Szergej úr és Jean ezt hamarosan meg is állapíthatta, s ugyanakkor megtudták azt is, ilyen módon nem reménykedhetnek abban, hogy a kamcsatkai áramlat sodrába kerültek. Az iránytű is azt mutatta, hogy a jégtábla észak felé úszik. Hát mégis bizakodhatnak abban, hogy az alaszka partig, egészen a Port Clarence-szal szemben fekvő Princ of Wales-félszigetig sodródhatnak? Ez valóban csodálatos megoldás volna! De könnyelműség volna végképp e reménységre hagyatkozniuk, hiszen a szoros a Keleti-fok és a Prince of Wales-fok között teljesen nyílt szögben fordul el!

A jégtáblán közben szinte elviselhetetlenné vált a helyzetük, a szél úgy dühöngött, hogy még csak felállni sem tudtak. Jeant, aki a tengert akarta szemügyre venni, egyszerűen feldöntötte a szél, ha Szergej úr nem kapja el, a hullámok közé zuhan.

Micsoda éjszakájuk volt a boldogtalanoknak - bízvást mondhatjuk, ezeknek a boldogtalan hajótörötteknek, hiszen úgy gubbasztottak a jégtáblán, mint egy hajótörés menekültjei a hajóroncsra! S pillanatonként új meg új rémület szakadt rájuk! Jéghegyek ütköztek az úszó szigetnek, mely recsegett-ropogott, s úgy megrázkódott, hogy azt hitték, menten darabokra törik. Majd nehéz hullámok csaptak át rajta, úgy elöntötték, mintha máris víz alá került volna. Valamennyien megdermedtek a hideg tustól, a szélben szétporló víz állandóan permetezett rájuk. A kocsi talán megvédte volna őket ettől, de állandóan ide-oda billent a vad szélben, és sem Szergej úr, sem César Cascabel nem merte tanácsolni, hogy vonuljanak a kocsi védelmébe.

Mérhetetlenül hosszúnak tűnő órák múltak el így. Közben a jégtáblák közötti csatornák állandóan szélesedtek, a sodródó tábla útja egyre simább volt. Vajon a jégtábla leszakadt a tenger-szoros legkeskenyebb részén képződött mezőről, onnan, ahol a szoros néhány mérföld után kiszélesül a Jeges-tenger felé? Vajon a sarkkör fölötti részekben úszik már? Vajon a Bering-áramlat végképp kisodorta a kamcsatkai áramlat vonulatából? Ha igen, úgy amennyiben az amerikai partokon nem akad fönn, vajon egészen az örök jég honáig sodródik?

És a nap csak nem akar fölkelni! - pedig világánál legalább megállapíthatnák, voltaképpen hol is vannak. A nők sírtak, és már csak égi segítségben bizakodtak.

A nap, október 27-ének napja, végre fölkel. A légköri viharok azonban most sem csitultak, sőt a napkeltevel a szél is mintha kettőzött erővel tombolt volna.

Szergej úr és Jean, kezükben az iránytűvel, a horizontot kémlelték, néztek kelet felé, néztek nyugat felé, valahol talán szárazföldet pillantanak meg, de hasztalan.

A jégtábla - ez most már bizonyos volt - a Bering-áramlattal sodródott észak felé.

Elképzelhetjük, hogy Port Clarence lakói milyen aggodalommal gondoltak a Cascabel család sorsára, mikor a vihar kitört. De még csak nem is gondolhattak arra, hogy segítségükre siesse- nek, hiszen a zajlás lehetetlenné tett mindenféle összeköttetést a szoros két partja között.

Nyugtalankodtak Numanában is, ahol a két titkosrendőr már negyvennyolc órája leste a *Szép Vándor* érkezését. Mondanunk is felesleges, hogy aggodalmaik és türelmetlenségük forrása nem a rokonszenv volt. Tudjuk, azért vártak Narkin grófra a szibériai parton, hogy ott letar- tóztassák... és most kénytelenek voltak arra gondolni, hogy Narkin gróf a Cascabel család minden tagjával együtt odaveszett a viharban.

Három nappal később már biztosak is voltak ebben, mert a hullámok két lótetemet vetettek ki az egyik kis öbölbe. A titkosrendőrök tudták, hogy a mutatóványosnak nem volt több lova.

- Szavamra mondom - bölcselkedett az egyik titkosrendőr -, okosak voltunk, hogy előbb keltünk át a szoroson.

- Hát igen - válaszolt a társa -, okosak voltunk, de bizony oda a jó fogás!

III. SODRÓDÓ JÉGTÁBLÁN

Október huszonhetedike bizony a kétségbeesés napja volt a hajótöröttek számára. Vajon élhetett-e bennük a reménység leghalványabb szikrája is?... A Bering-szoroson át sodródva az az egyetlen mentsvárunk lehetett volna még, hogy a déli áramlásba kerülve, visszasodródni az ázsiai partra... De hát az északi áramlat sodorta őket a nyílt tenger felé!

Miután kikerültek a Jeges-tengerbe, vajon hova sodródhat a jégtábla, ha ugyan nem akad fönn, nem zúzódik szét a jéghegyeken? Lehet, hogy valahol a sarkvidéken köt ki? Vagy a száz meg száz mérföldön át uralkodó keleti szélről hajtva, a Spitzbergák, esetleg Novaja Zemlja szirtjeire vetődik? Ez utóbbi esetben, ha iszonyatos fáradalmak árán is, a hajótöröttek talán mégiscsak eljutnak a kontinensre.

Szergej úr e feltevés lehető következményeit latolgatta. A ködbe vesző látóhatárt kémlelve, beszélt is minderről César Cascabellal és Jeannel.

- Barátaim - mondotta -, bizony nagy veszély környékez bennünket, hiszen a jégtábla bármelyik pillanatban széttöredezhet, de hiába vagyunk ezzel tisztában, mégsem hagyhatjuk el.

- Ugye, ez a legnagyobb veszély? - kérdezte César Cascabel.

- Pillanatnyilag igen! - válaszolt Szergej úr. - Ha azonban a hideg fokozódik, ez a veszély csökken, sőt teljesen megszűnik. Ilyen magas szélességi fokon ebben az évszakban legföljebb napokig tarthat a melegebb idő.

- Igaza van, Szergej úr - mondta Jean. - De, feltéve, hogy a jégtábla nem morzsolódik szét... ugyan hova sodródhat?

- Úgy gondolom, nem nagyon messze, sőt valószínű, hogy hamarosan hozzáfagy egy jéghegyhez. Ezután majd, mihelyt a tenger felszíne végleg befagy, megpróbálunk eljutni a kontinensre, hogy aztán onnan folytathassuk utunkat.

- De hogyan pótolhatjuk a tengerbe fulladt lovakat? - töprengett César Cascabel. - Ó, ezek a szegény, szegény állatok! Úgy érzem, Szergej úr, hogy ezek a derék állatok a családhoz tartoztak, és az én hibámból...

César Cascabel vigasztalhatatlan volt. Bánatán sehogy sem tudott erőt venni. Önmagát okolta az egész katasztrófáért. Lovakkal átkelni a vízen... ki hallott már ilyet. Többet gondolt az elpusztult lovakra, mint az elvesztésükkel járó kellemetlen következményekre.

- A jégzajlás valóban jóvátehetetlen veszteségeket okozott mondta Szergej úr. - Ha mi férfiak el is tudjuk viselni a veszteségekből eredő fáradalmakat, lemondásokat, mi lesz a nőekkel? Mi lesz Cascabelné asszonnyal, és mi lesz Kayette-tel meg Napoleonával, hiszen úgyszólván gyermekek még, hogyan bírják az utat, ha majd odahagyjuk a *Szép Vándort*?...

- Elhagyni a *Szép Vándort*? - döbrent meg César Cascabel.

- Kénytelenek leszünk, apám!

- Mondhatom, istenkísértés volt erre az útra vállalkozni! - jajongott César Cascabel, és ökölbe szorított kézzel fenyegette önmagát. - Hogyan is juthatott eszembe, hogy ekkora kerülővel térjünk vissza Európába!

- Ne legyen kishitű, kedves barátom! - csitította Szergej úr. - Bátran nézzünk szembe a veszéllyel, ez a legbiztosabb módja annak, hogy legyőzzük!

- Igen, édesapám - folytatta Jean -, ami történt, megtörtént, és különben is mindnyájan részesek vagyunk benne. Ne vádold magadat meggondolatlansággal, légy erős, mint mindig voltál!

De hiába biztatták, César Cascabel nem tudott erőt venni csüggettségén, önbizalma erősen megingott, vele született filozofikus nyugalma kemény csapást kapott.

Szergej úr közben minden lehető módon - az iránytű és meghatározott tájékozódási pontok segítségével - próbálta megállapítani a sodródás irányát. A néhány órán át tartó világosságot ezekkel a megfigyelésekkel töltötte.

Nem volt könnyű dolga, mert az iránypontok állandóan módosultak. Ezenkívül a szoroson túl a tenger roppant kiterjedésű síkon szabadnak látszott. A rendkívüli időjárás miatt tehát a sarki jégmező még nem alakulhatott ki teljesen, bár a látszat néhány napon át az volt, hogy a tenger máris teljes egészében befagyott, mert a két áramlat sodrában északról délre, délről pedig északra úszó jégtáblák összefagytak a két kontinens közé szorult tengerrészen.

Szergej úr úgy gondolta, hogy e megállapítások eredményeként kimondhatja: határozottan északnyugati irányban sodródnak. Ez nyilván abból eredt, hogy a szibériai part felé hajló beringi áramlat, miután visszaszorította a kamsatkai áramlatot, a szorosból kikerülve, hatalmas félkört ír le, mely közvetlen a sarkkörig ível.

Szergej úr ugyanakkor azt is megállapíthatta, hogy a még mindig viharos szél most délkelet felől fúj. Egy időn át csak azért fújt dél felől, mert a partok vonulata megváltoztatta irányát, de a nyílt tengeren ismét eredeti irányába fordulhatott.

Amint ezeket magában összefoglalta, Szergej úr César Cascabelhoz lépett, s közölte vele, hogy az adott körülmények között szerencsésebb fordulatra nem is számíthattak volna. A jó hír némileg visszaadta a családfő nyugalját.

- Igen - mondotta -, az már mégiscsak valami, ha az ember arra mehet, amerre menni szándékozott!... De micsoda kerülőt teszünk, irgalmas isten, micsoda kerülőt!

A hajótöröttek most már azon iparkodtak, hogy a lehető legjobban helyezkedjenek el, mintha arra számítanának, hogy hosszú időt kell eltölteniük a kis úszó szigeten. Mindenekelőtt elhatározták, hogy a *Szép Vándor* fedele alatt húzzák meg magukat, melyet most már kevésbé fenyegetett a veszély, hogy felborul.

Cornélia, Kayette és Napoleona ismét berendezkedhetett a kocsiban, s végre törődhetek a konyhával, mely huszonnégy órán át eszükbe sem jutott. Hamarosan asztalhoz ülhettek, s ha a szokásos vidám beszélgetés ezúttal nem is fűszerezte a vacsorájukat, legalább némi erőre kapott tőle a Diomida-szigetről való elindulása óta olyan nehéz megpróbáltatásokat szenvedett csapat.

A nap lassan véget ért. A szélvihar még mindig iszonyatos erővel dühöngött. A tenger felett nagy madarak repkedtek, melyek valóban joggal kapták a viharmadár nevet.

Sem a másnap, sem a következő napok, tehát október 28-a, 29-e, 30-a, 31-e sem hozott semmi változást, a szél ugyanúgy fújt, a légköri viszonyok sem módosultak.

Szergej úr gondosan fölmérte a jégtábla nagyságát és formáját. Háromszázötven-négyszáz lábnyi hosszú s vagy százlábnyi széles szabálytalan trapéz volt. Szélein vagy félrőfnyire emelkedett ki a vízből, közepe táján némileg domború volt. A felszínén nyoma sem látszott repedésnek, noha időnként tompa recsegések futottak át rajta. Mindenesetre úgy tűnt, hogy szilárdságát - legalábbis eddig - nem tették nehéz próbára sem a hullámok, sem a szélrohamok.

Keserves fáradtsággal ugyan, de sikerült a jégtábla közepére tolniuk a *Szép Vándort*. Ott aztán az előadásokhoz használt sátorkötelekkel, cölöpökkel jól megtámasztották, s így már nem kellett attól tartaniuk, hogy felborul.

A legnagyobb félelmük most az volt, hogy összeütköznek a jéghegyekkel, melyek az áramlatok sebességét követve, változó gyorsasággal sodródtak, vagy örvénybe kerülve forogtak. Tizenöt-húsz lábnyi is akadt köztük, s néha úgy rémlett, mintha egyenesen feléjük rohannának. Már messziről meglátták őket, figyelhették, amint közelednek, s ilyenkor rettegve töprengtek, miként kerülhetné ki az iszonyatos összeütközést. Egyik-másik recsegve dőlt el, ha egyensúlyát veszítette; a legveszélyesebb mégis az volt, ha roppant erővel összeütköztek. Egy-egy ilyen összeütközés akkora rázkódtatással járt, hogy ha nem ügyelnek, a kocsiban minden pozdorjává tört volna. Állandóan rettegniük kellett, hogy a jégtábla egyik pillanatról a másikra széttöredezik. Így, mihelyt nagyobb jégtömb közeledtét vették észre, a férfiak egymásba kapaszkodva, körbefogták a kocsit. Jean mindig Kayette közelében igyekezett maradni. A legszörnyűbb katasztrófa az lenne, ha elszakadnának egymástól, s a jégtábla széttöredezett darabjain külön-külön sodródának tovább. Már csak azért is helyes volt, hogy a közepén tömörültek, mert a jégtábla itt jóval vastagabb volt.

Éjszakánként Szergej úr, Cascabel, Jean és Szegfűszeg föl váltva őrködött. Igyekeztek valahogy tájékozódni a sűrű sötétségben, melyben kísértetiesen mozgó roppant fehérségek siklottak - a jéghegyek. Noha szélben gomolygó köd borította az egész vidéket, az alacsonyan járó hold sápadt világánál bizonyos távolságból már észrevehették a jéghegyeket. A soros őr figyelmeztetésére valamennyien talpon termettek, úgy várták az összeütközést.

A jéghegy sodródásának iránya gyakran változott, és elsiklott a jégtábla mellett, de volt úgy is, hogy beleütközött, s ilyenkor a rázkódtatás ereje elszaggatta a köteleket, kirángatta a cölöpöket, melyek a *Szép Vándort* rögzítették. Mindig azt hitték, hogy a jégtábla is, a kocsi is összefog zúzódni, s boldogok voltak, látva, hogy nagyobb baj nélkül úszták meg az összeütközést.

A hőmérséklet továbbra is abnormálisan alacsony maradt! És a tenger még november első napjaiban sem fagyott be! És hajózható volt alig valamicskével a sarkkör alatt is! Ez aztán a balszerencse! S ha legalább egy megkésett bálnavadászhajó tűnt volna fel, hogy jelt adhassanak neki, hogy puskalövésekkel fölhívják magukra a figyelmet! Egy megkésett hajó legalább fölszedhette, elvihette volna őket az amerikai partra, Victoriába, San Franciscóba, San Diegóba vagy a szibériai partra, Petropavlovskba, Ohotszkba... De hajó sehol! Mindenütt csak úszó jéghegyek! Mindenütt csak a sivár tenger, melynek áttörhetetlen határa északon a roppant jégvilág.

És még szerencsésnek mondhatták magukat, mert hiszen az élelmiszerkészleteik - hacsak a rendkívüli időjárás miatt valószínűtlenül hosszú ideig nem sodródnak - elegendőek lesznek néhány hétre. Indulás előtt ugyanis arra gondoltak, hogy az ázsiai területeken átvezető útjuk közben nehezen jutnak majd élelemhez, ezért bőségesen tartalékolnak különböző konzerveket, lisztet, rizst, zsírt stb. Az állatok etetésével meg - sajnos - nem volt gondjuk. És bizony kérdéses, hogy ha Vermuth meg Gladiátor életben marad, hogyan tudták volna abrakoltatni őket.

November 2-án, 3-án, 4-én, 5-én és 6-án legföljebb annyi változás következett be, hogy a szél kissé északabbra fordult, s ereje némileg csökkent. Helyzetüket, ha lehetséges, még iszonyatosabbá tette az, hogy a nap alig két órán át világított. Szergej úr ugyan fáradhatatlanul végezte megfigyeléseit, a sodródás irányát azonban most már nagyon nehéz volt figyelemmel kísérni, s minthogy az utat térképen sem tudták követni, végképp nem tudták, hol vannak.

November 7-én azonban iránypontra bukkantak, melynek helyzetét hozzávetőlegesen meg is tudták határozni.

Ezen a napon tizenegy óra tájt, mikor a nap bizonytalan sugarai haloványan világítottak, Szergej úr, Jean és Kayette kíséretében a jégtábla elejére ment. Az előadásoknál használt felszerelések között volt egy meglehetősen jó távcső, melyen át Szegfűszeg az egyenlítőt szokta mutogatni a jó népek, mikor is az egyenlítőt a lencsére feszített hajsza helyettesítette; meg a holdat, melynek lakóiként a csöbe zárt rovarok szerepeltek. A messzelátót gondosan megtisztogatták, Jean magához vette, és ezen át nézett körül, vajon nincs-e a közelben szárazföld.

Már néhány perc óta fürkészte a látóhatárt, mikor Kayette nyugat felé mutatva felkiáltott:

- Szergej úr! Ott mintha látnék valamit. Mintha hegy volna!

- Hegy? - csodálkozott Jean. - Nem! Valószínűleg jéghegyet láatsz.

És távcsövén át a jelzett irányba nézett.

- Kayette-nek igaza van - mondta nyomban, s átadta Szergej úrnak a távcsövet, bizonyosodjék meg ő is Kayette igazáról.

- Igen! - kiáltotta Szergej úr. - Még hozzá elég magas hegy! Kayette nem tévedett.

Újabb megfigyelés után megállapíthatták, hogy északi irányban vagy öt-hat mérföldnyire szárazföld van.

A hajótöröttek szempontjából rendkívül jelentős volt ez a tény.

- Remélem, hogy a magas hegy lábánál nagy kiterjedésű szárazföld húzódik - jegyezte meg Jean.

- Bizony jó volna - válaszolt Szergej úr -, és majd a kocsiban megpróbáljuk megkeresni a térképen, hogy milyen hegyről lehet szó, mert ha ezt meg tudjuk állapítani, pontosan fogjuk tudni, hol vagyunk.

- Jean!... Nézd csak, mintha füstölne az a hegy! - kiáltott Kayette.

- Vulkán lenne? - csodálkozott Szergej úr.

- Igen!... Igen!... - mondta Jean, aki a messzelátót ismét szeméhez illesztette. - Világosan lehet látni a füstöt.

Lassan azonban már sötétedni kezdett, és akárhogy is állították be a messzelátót, a hegy körvonalai elmosódtak.

Igaz, egy órával később, mikor csaknem teljesen besötétedett, élénk fény villódzott a hegy irányából, melyet úgy jegyeztek meg, hogy vonalat húztak a jégtáblát borító hóba.

- Gyerünk, nézzük meg a térképet! - mondta Szergej úr, és mindhárman a kocsiba mentek.

Jean kikereste atlaszából azt a térképet, mely a Bering-szoroson túl a sarkvidék egészét ábrázolta, és a térkép segítségével a következőket állapították meg:

Mint ahogy Szergej úr már előbb megállapította, az észak felé tartó áramlat a szoros után mintegy ötven mérföldnyivel északnyugat felé fordul; s megállapította azt is, hogy néhány nap óta a jégtábla is ebben az irányban sodródik - azt kell tehát megtudniuk, lehet-e szárazföld északnyugati irányban. A térkép szerint a kontinenstől mintegy húsz mérföldnyire éppen a szóban forgó irányban kell lennie egy nagy szigetnek, melyet a földrajz Wrangel-sziget néven ismer, s melynek körvonalai észak felől még alig ismertek. Egyébként valószínű, hogy amennyiben az áramlat továbbra is a szigetet a szibériai parttól elválasztó széles tengerágban sodorja a jégtáblát, az nem ütközik a sziget partjának.

Szergej úrnak semmi kétsége sem volt afelől, hogy a Wrangel-sziget közelében sodródnak. A sziget déli partjairól kinyúló két fok, a Hawan- és a Thomas-fok között ugyanis működő vulkán emelkedik, melyet az újabb térképek föl is tüntetnek. Kayette nyilván ezt a vulkánt látta meg, s besötétedés után ennek fényei villóztak a messzeségben.

Ezek után könnyű volt megállapítani, hogy a jégtábla milyen irányba sodródott a Bering-szoros nyílásától. A part megkerülése után elhaladt a Szerdgye-Kameny-fok, a Koljuccsin-öböl, a Vankarem-hegyfok, az Északi-fok mellett, majd a Wrangel-szigetet a Csukcsföldtől elválasztó Long-csatornában folytatta útját.

Vajon milyen égtájak felé kerül a jégtábla, ha majd az áramlat kiviszi a Long-csatornából? Erre a kérdésre bizony nehéz lett volna felelni. Szergej úr legfőbb gondja az volt, hogy a térkép észak felől semmi szárazföldet nem tüntetett fel. Ezek szerint itt már az örök jég birodalma kezdődik, melynek központját maga az Északi-sark alkotja.

Most már csak abban reménykedhettek, hogy a tenger felszíne teljes egészében befagy, mihelyt beköszönt az erősebb hideg, s ez már nem késlekedhetik sokáig, sőt hetekkel ezelőtt meg kellett volna történnie. Ha a tenger befagy, a sodródó jégtábla megáll a jégmező szélén, majd dél felé ereszkedik, a hajótöröttek tehát megpróbálkozhatnak azzal, hogy a jégmezőn át elérjenek a szibériai szárazföldre. De hogyan tehetnének meg ekkora utat gyalog, és mi történnék a *Szép Vándorral*?

A szél közben még egyre keleti irányban fújt, s noha már nem tombolt, még mindig elég viharos volt. A rettenetes sodródás közben tarajos hullámok verték nagy zenebona kíséretében az úszó jégtábla oldalait, majd magasra fröcskölve záporként hullott rá a tengervíz, mint valami viharban haladó hajó fedélzetére, s a hullámok, miközben oldalról ostromolták, megmegrázták az úszó szigetet úgy, hogy az belerendült egész a közepéig, s a hajótörötteknek örökösen rettegniük kellett, hogy egyszer kettétörök. Állandóan féltek attól is, hogy a viharos erejű hullámok lesodorják a jégtábláról azt, aki kint tartózkodik.

Éppen ezért Szergej úr tanácsára néhány óvintézkedéshez folyamodtak. Minthogy november első hetében nagyon sok hó esett, a jégtábla végében aránylag kis fáradtsággal gátat emeltek belőle, hogy védekezzenek az általában hátulról fölcsapódó hullámok ellen. Valamennyien dolgoztak, és a kellőképpen ledöngölt, öt-hat lábnyi magas és széles falban összefagyott hó biztos védelmet nyújtott a vad hullámok ellen, legföljebb tarójuk csapott át a hófalon, mely leginkább megfeneklett hajó farában épült mellvédhez hasonlított.

Miközben a hófalat rakták, Sandre és Napoleona egyszer-kétszer hógolyózni kezdett, és a keményre gyúrt labdák még a derék Szegfűszeg hátát sem kímélték. Az idő és a hely bizony nem volt alkalmas a játékra, César Cascabel mégsem dorgálta meg túl szigorúan a gyermekeit, csak akkor haragudott, mikor az egyik hólabda célt tévesztett, és Szergej úr fején csattant.

- Ki volt ez az ügyetlen számár? - kiáltott César Cascabel.

- Én voltam, apám - felelt a megszeppent Napoleona.

- Akkor te vagy az ügyetlen számár! Szergej úr, bocsásson meg ennek a csacsinak...

- Nem tesz semmit, barátom! Jöjjön ide ez a kis csacsi, csókoljon meg szépen, aztán felejtse el az egészet!

Ez meg is történt.

A jégtábla végében tehát elkészült a sánc, ezenfelül a *Szép Vándor*t hamarosan egész jégbástya vette körül, s ez megbízható védelmül szolgált. A kerekei egészen a küllőig jégbe ágyazódtak, úgyhogy a kocsi most már meg sem moccan. A jégből formálódott bástya egészen a

tetejéig ért, a jég és a kocsi között azonban keskeny átjárót vágak, hogy a kocsit mindig megközelíthessék. Olyan volt most a *Szép Vándor*, mint jégmezőn teledő hajó, melyet hó és jégpáncél véd a hideg és a viharok ellen. Ha a hajótöröttek nem féltek volna attól, hogy a jégtábla elreped, minthogy a hullámveréstől már nem kellett rettegniük, nyugodtabban várhattak volna arra, hogy a sarki tél végképp úrrá legyen e magas szélességi fokon fekvő vidékeken.

Ha majd ez bekövetkezik, nekik el kell indulniuk a kontinens felé! El kell hagyniuk gördülő otthonukat, mely végigsétáltatta őket az egész Újvilágban! El kell hagyniuk a család e megbízható és szilárd fészket, itt kell hagyniuk a sarki tenger jégmezőin a *Szép Vándort*, mely a jégzajlás idején majd hullámsírba kerül.

A filozófus természetű César Cascabel, aki a dolgokat mindig a jó oldalukról látta, ha erre gondolt, két kezét az égnek emelve átkozta a balsorsot, önmagát vádolva a családot ért bajokért, és közben teljesen megfeledkezett arról, hogy minden szerencsétlenségük okozója az a két briganti, aki a Sierra Nevada szorosában elrabolta a vagyonkájukat.

Cornélia hiába próbálta férje figyelmét elterelni e szomorú gondolatokról, hiába próbálkozott akár jó szóval, akár szidással. Hiába mondogatták a gyerekei, de még Szegfűszeg is, hogy mindnyájuknak része volt a végzetes elhatározásban. Hiába mondogatták, hogy az egész család egyetértett az útitervvel! Hiába próbálta Szergej úr és a Fürjecske megvigasztalni a vigasztalhatatlan César Cascabelt!... Nem hallgatott a jó szóra.

- Hát férfi vagy te! - ripakodott rá Cornélia, és alaposan megrázta.

- Nem annyira, mint te, az már biztos! - válaszolt César Cascabel, miközben igyekezett visszanyerni a hitvesi intelem során megingott egyensúlyát.

Az igazság az volt, hogy Cascabelné asszony is csupa aggodalom volt a jövő miatt, de úgy érezte, harcolnia kell a sorscsapásokkal szemben hajdan oly erős férje csüggettsége ellen.

Szergej urat közben az élelmezés kérdése is kezdte nyugtalanítani. Tisztában volt azzal, hogy elegendő tartalékuknak kell lenni mindaddig, míg el nem jutnak a szibériai partra. Vadász-szákmányra alig számíhattak, hiszen a tengeri madarak is csak nagy ritkán röptek át a ködös égen. Józan megfontolás után arra az elhatározásra jutott, az élelmiszer-tartalékokkal ezután úgy kell gazdálkodniuk, hogy közben mindig gondolnak arra is: esetleg hosszú lesz az útjuk a jégmezőn át.

Az úszó sziget közben az ázsiai parttól északra fekvő Anjou-szigetek vonalába ért.

IV. NOVEMBER 16-TÓL DECEMBER 2-IG

Szergej úr eddig végzett megfigyelései és számításai alapján jött rá, hogy az Anjou-szigetek vonalába értek. Napi megfigyelései során, amennyire csak lehetett, számításba vette a sodródást, melynek napi átlagsebességét tizenöt mérföldre becsülte.

A szigetcsoport, melyet nem láthatott, a térkép szerint a 150. hosszúsági és 75. szélességi fokon, vagyis a kontinentstől mintegy száz mérföldnyire van.

Szergej úr nem tévedett. November 16-án a jégtábla az Anjou-szigetektől délre úszott, de hogy a parttól milyen távolságra, azt még akkor sem tudták volna akár csak hozzávetőlegesen is megmondani, ha rendelkezésükre álltak volna azok a mérőeszközök, melyeket a hajósok használnak, hiszen a napkorong csak néhány percen át vöröslött ki a ködfátylak mögül - beállt a sarkvidékek hosszú éjszakája.

A hideg mintha fokozódott volna, az idő mégis nagyon csúf maradt. A hőmérő higanyoszlopa némivel nulla fok alatt ingadozott, a szertesztét úszkáló jégtáblák ilyen hőmérséklet mellett nem fagyhatnak össze jégmezővé, ami azt jelentette, hogy az úszó szigetet egyelőre semmi sem állíthatja meg.

Beszögellései között mégis megkezdődött már némi újabb jégképződés, parti jégnek nevezik az ilyen vékonyka réteget, mely a tél beálltával az apró öblökben jelzi a fagy kezdetét. Szergej úr és Jean szüntelenül figyelte a jégképződést, melynek hamarosan ki kell terjednie a tenger egész felszínére. A jeges időszak ekkor már igazi mivoltában beköszönt, és a hajótöröttek helyzete némileg jobbra fordul - ők legalábbis azt remélték.

November első felében szakadatlanul és rendkívül erősen havazott.

A szél a *Szép Vándor* körül emelkedő jégbástyához hordta a havat, és a hóból emelkedő fal hamarosan jóval magasabb lett, mint a jégfal.

A hótörlesz semmiféle veszélyt nem jelentett, sőt, mivel a kocsit még fokozottabban védte a hideg ellen, a hajótöröttek örültek is neki. Így legalább takarékoskodhattak a petróleummal, melyet már csak főzéshez használtak. És ez valóban nagy nyereség volt, hiszen mitévők lesznek, ha egyszer fogytán lesz a petróleum?

A fülkékben egyébként tűrhető volt a hőmérséklet: plusz 3-4 fok körül maradt, sőt, mikor a hótörlesz körbefogta a *Szép Vándort*, a fülkék még jobban felmelegedtek.

Lakóinak tehát nem annyira a hideg okozott gondot, inkább a friss levegő hiányzott, hiszen minden ajtó-ablaknyílást eltorlaszolt a hó.

El is határozták, hogy eltakarítják a havat, és úgy döntöttek, hogy a fárasztó munkából mindnyájan kivesszük a részüket.

Szergej úr azzal kezdte, hogy eltakarította a havat abból a keskeny járatból, mely a jégbástya és a kocsi között volt, majd átjárót vágott a jégen, hogy szabadon ki-be járkálhassanak. Természetesen ügyeltek arra, hogy ez az átjáró nyugat felé nyíljon, mert a keleti szél ismét telehordta volna hóval.

Hamarosan látni fogjuk azonban, hogy minden veszélyt mégsem tudtak kiküszöbölni.

Magától értetődik, hogy a hajótöröttek sem éjjel, sem nappal nem hagyhatták el a *Szép Vándort*, melynek fedele alatt biztos menedékre találtak a viharok és a hideg elől, mely, mint a hőmérő higanyoszlopának lassú, de állandó süllyedése is bizonyította, egyre fokozódott.

Szergej úr és Jean azonban nem hanyagolták el napi megfigyeléseiket, akkor mentek ki a jégtáblára, mikor halovány fény színezte a látóhatárt, melyen a nap december 21-éig egyre alacsonyabban és alacsonyabban jelenik meg. És mindig hiúnak bizonyult a remény, hogy majd csak felbukkan egy bálnavadászhajó, mely errefelé telet, vagy a Bering-szoros valamelyik kikötőjébe igyekszik. Egyre hiába reménykedtek abban is, hogy a jégtábla tartósan hozzáfagy valamelyik nagyobb jégmezőhöz, amely egészen a szibériai partig nyúlik.

Mikor visszatértek a kocsiba, a sodródás irányát megpróbálták a térképen bejelölni.

A *Szép Vándor* utasai, mióta eltávoztak Port Clarence-ból, nem juthattak friss vadászszákmányhoz. De mit is kezdett volna Cornélia a tengeri madarakkal, melyeknek olajos ízét semmiféle fűszerezéssel sem lehet elvenni? Akármilyen tehetséges szakácsnő volt Cornélia, a főztjén elkényeztetett család nem nagyon örült volna a viharmadár-pecsenyének. Éppen ezért Jean lemondott arról, hogy lőszert pazaroljon a sarkvidéki madarak elejtésére. Mégis, mikor őrszolgálatra kiment a jégtáblára, mindig magához vette puskáját, és november 26-án délután arra is alkalma nyílt, hogy használja. A kocsiban maradtak puskadörrenésre figyeltek fel, és csaknem nyomban meghallották Jean hangját is, a fiú segítséget kért.

Szergej úr, César Cascabel, Sandre és Szegfűszeg, nyomukban a két kutyával csodálkozva és meglehetősen nyugtalanul ugrottak ki a kocsiból.

- Gyorsan!... Gyorsan! - kiáltott Jean, s közben ide-oda ugrott, mint aki a visszavonulási utat akarja elvágni valami állat elől.

- Mi történt? - kérdezte César Cascabel.

- Az történt, hogy eltaláltam egy fókát, és megszökik előlünk, ha hagyjuk.

A mellén sebesítette meg a jól fejlett példányt, vére vörösre festette a havat. És ha Jean nem kap időben segítséget, alighanem visszaszökik a tengerbe. Szegfűszeg nagy bátran a fókára vetette magát, miután az állat előbb fellökte Sandre-t. Nagy nehezen lefogták a sebesültet, és Jean még egy puskalövessel végzett vele.

A fóka húsa persze nem részesült volna meleg fogadtatásban Cornélia konyháján, de legalább Wagram és Marengo jó ideig elélt belőle. Ha a két kutya szólni tudott volna, alighanem köszönetet mond Jeannak a remek lakomáért.

- Valóban, miért is nem beszélnek az állatok? - kérdezte César Cascabel, mikor asztal köré ültek.

- Azon egyszerű oknál fogva, hogy nem elég értelmesek a beszédhez - válaszolt Szergej úr.

- Úgy gondolja, hogy a beszéd képességének hiánya az értelem hiányának tudható be? - érdeklődött Jean.

- Igen, kedves fiam, legalábbis ez a helyzet a felsőbbrendű állatokat illetően, hiszen a kutya gégeje ugyanolyan, mint az emberé. Beszélhetne hát, de nem beszél, mert nem elég értelmes ahhoz, hogy benyomásait szavakba öntse.

Szergej úr eme tétele legalábbis vitatható, noha a modern fiziológia néhány tudósa ugyancsak ezt vallja.

César Cascabel kedélyállapotában közben némi változás következett be. Bár a szerencsétlen helyzetért még mindig önmagát okolta, lelkinyugalma mégis felülkerekedett. Megszokta már, hogy a legnehezebb helyzetből is szerencsésen kikerül, nem tudta hát elképzelni, hogy szerencsecsillaga végképp letűnt volna... Nem! Legföljebb kicsit elhomályosult. Egyébként a Cascabel családot fizikai szenvedések mindeddig nem tették nagyon kemény próbára. Viszont,

sajnos, joggal félhettek attól, hogy súlyosbodnak a rájuk leselkedő veszélyek, és kérdéses, vajon azt hogyan bírják majd lelkierővel.

Szergej úr, a jövőtől félve, nem győzte bátorítani a *Szép Vándor* sokat próbált lakóit. Mikor nem volt semmi dolguk, hosszú órákon át ültek az asztal körül a lámpa világa mellett, és ő beszélt hozzájuk, tanította őket, európai és amerikai útjainak érdekesebb eseményeiről mesélt, s ilyenkor Jean és Kayette egymás mellett ülve örömmel figyelték, kérdezték, és kérdéseikre mindig tanulságos választ kaptak. Tapasztalataira hivatkozva, Szergej úr befejezésül mindig ezt szokta mondani:

- Ebből is láthatják, kedves barátaim, nincs miért kétségbe esni. Jó erős jégtábla szállít bennünket, és most már attól sem kell félnünk, hogy összetörik, hiszen végképp beálltak a nagy hidegek. No, és azt se felejtjük el, hogy jégtáblánk éppen arrafelé tart, amerre amúgy is menni akartunk, így hát nem fáradunk el útközben, olyan, mintha csak hajón utaznánk. Még egy kis türelem, s majd csak kikötőbe érünk!

- És ki esik itt kétségbe, ha szabad érdeklődnöm? - kérdezte egyszer César Cascabel. - Ki merészel kétségbe esni? Aki engedélyem nélkül kétségbe esik, azt száraz kenyérre ítélem!

- Nincs is kenyérünk! - rikkantott Sandre.

- Akkor száraz kétszersültre, no meg arra, hogy nem mozdulhat a kocsiból!

- Merthogy amúgy sem mozdulhatunk! - jegyezte meg Szegfűszeg.

- Csönd!... Amit mondtam, megmondtam.

November utolsó hetében elképzelhetetlen mennyiségű hó esett le. A jégtáblán olyan magasan állt a hó, hogy egyszerűen nem tudtak kilépni a kocsiból, és ez szaporította súlyos gondjaikat.

November 30-án délelőtt Szegfűszeg arra ébredt, hogy nagyon nehezen lélegzik, mintha a tüdeje föl akarná mondani a szolgálatot.

A többiek még aludtak, álmuk nehéz és kínos volt, úgy lélegzettek, mintha valamennyien fuldokolnának.

Szegfűszeg ki akarta nyitni a kocsik elejében az ajtót, hogy kicsit kiszellőztessen, de sehogyan sem boldogult.

- Főnök úr! - kiáltott fel olyan hangosan, hogy a *Szép Vándor* valamennyi alvója felébredt.

Szergej úr, Cascabel és a két fia nyomban talpon termett, és elsőnek Jean szólalt meg:

- De hiszen itt megfullad az ember!... Ki kell nyitni az ajtót!

- Nem bírom kinyitni - válaszolt Szegfűszeg.

- Akkor hát az ablakokat!

Az ablakok azonban kifelé nyíltak, s így azokkal sem boldogultak. Néhány pillanat alatt azonban kiemelték az ajtót a sarkaiból, és ekkor megértették, hogy miért nem tudták kinyitni.

A *Szép Vándor* körül futó kis folyosót a szél teljesen telehordta hóval, de nemcsak a folyosót torlaszolta el, hanem azt a kijáratot is, melyet a jégfalba vágtak.

- Megfordult volna a szél iránya? - kérdezte César Cascabel.

- Nem valószínű - válaszolt Szergej úr. - Nem esett volna ennyi hó, ha nyugati szél fújna...

- Akkor nyilván a jégtábla fordult meg - szólt közbe Jean.

- Igen... alighanem ez történt. - De most nézzük a legsürgősebb teendőt... Friss levegőhöz kell jutnunk, ha nem akarunk megfulladni!

Jean és Szegfűszeg máris csákányt és lapátot ragadott, hogy a körbefutó folyosóról eltakarítsák a havat. Kemény munkájuk volt, mert az összefagyott hó nemcsak a folyosót torlaszolta el, elborította az egész kocsit.

Hogy minél gyorsabban haladjanak a munkával, fölváltva dolgoztak. A havat nem szórhatták ki a jégtáblára, kénytelenek voltak berakni a kocsi első fülkéjébe, ahol nyomban fölolvadt és kifolyt.

Már egy órája dolgoztak, és még mindig nem tudták magukat átvágni a folyosót eltorlaszoló havon. Nem tudtak kikerülni a kocsiból, nem tudtak friss levegőt beengedni, az oxigén egyre fogyott, a szén-sav egyre szaporodott, s lélegzésük egyre nehezebbé vált.

Zihálva kapkodtak levegő után valamennyien. Kayette és Napoleona úgy érezték, megfulladnak, de Cascabelné asszony forgott a legnagyobb veszélyben. Kayette, rosszulletét legyőzve igyekezett segíteni rajta, de csak az lett volna igazi segítség, ha valamelyik ablakot ki tudják nyitni, hogy a beteg friss levegőhöz jusson. Az ablakokat azonban, akár csak az ajtót, eltorlaszolta a hó.

- Még egy kis kitartás!... No, még egy kicsit! - mondogatta Szergej úr. - Már hatlábnyit haladtunk... Most már nem lehet olyan vastag ez a torlasz!

Nem, már nyilván nem lehetett nagyon vastag, ha ugyan közben nem esett újra... De az is lehetséges, hogy még mindig havazik!

Jeannak támadt ekkor az a jó ötlete, hogy a kocsi körül futó folyosón mennyezetet formáló, valószínűleg kevésbé vastag és kevésbé kemény rétegbe vágjanak nyílást.

Az ötlet jónak bizonyult, fél óra múlva átvágták a „hófödémet”, s nyomban friss levegő áramlott be.

A *Szép Vándor* lakói föllélegeztek.

- Jaj, de jó! - sóhajtott a kis Napoleona, mélyeket lélegezve.

- Ez bizony finom! - helyeselt Sandre, és csettintett a nyelvével. - A legfinomabb lekvárnál is finomabb.

Cornélia csak néhány perc múlva jött rendbe, hiszen már úgy fuldokolt, hogy csaknem eszméletét veszítette.

A hórétegbe képzett nyílást kiszélesítették, és a férfiak átbújtak rajta a jégfal tetejére. Már nem havazott, de fehér volt minden, ameddig csak ellátott a szem. A hóborította *Szép Vándor* mint fehér domb púposodott az úszó szigeten.

Szergej úr az iránytű segítségével megállapíthatta, hogy még mindig keleti szél fúj, viszont a jégtábla félfordulatot tett, s így most háttal úszott előre, ezért halmozódott fel rajta a tömegtelen hó.

A hőmérő szabadban mindössze mínusz négy fokot mutatott; a tenger, amennyire a sötétségben látni lehetett, szabad volt. A jégtábla - s ezt fontos volt tudniuk -, noha félfordulatot tett, most is nyugati irányban sodródott.

A behavazás veszélye továbbra is fenyegetett, ezért Szergej úr újabb óvintézkedéseket javasolt, nehogy újabb baj érje őket. Tanácsára egy második átjárót is vágtak a bástyába, szemben az elsővel, úgyhogy ezentúl bármilyen irányba forduljon a jégtábla, mindig ki tudjanak kerülni a kocsiból, s ne történhessék meg még egyszer, hogy hótörlesz zárja el őket a friss levegőtől.

- Persze, azért csak egy nyavalyás vidék ez - jegyezte meg César Cascabel. - De nyavalyás ám! Még a főkáknak sem tetszik nagyon, az éghajlata meg nem is hasonlítható Normandia éghajlatához!

- Azt meghiszem - mosolygott Szergej úr. - De mit tehetünk, olyannak kell elfogadnunk, amilyen.

- Elfogadom én... elfogadom, de utálok!

Bizony, derék César Cascabel, az éghajlat errefelé nem olyan, mint Normandiában, vagy akár csak a téli Svédországban, Norvégiában vagy Finnországban! Itt megismerheted a sarkvidék éghajlatát, a négy hónapra át tartó éjszakát, az üvöltő szélviharokat, a szakadatlan havazást és a horizontot örökké elfátyolozó ködöt.

És milyen szorongással néztek a jövőbe! Mi lesz, mikor a tenger egyetlen hatalmas jégmezővé változik, és megáll a jégtábla - mitévők is lehetnek akkor? Odahagyni a *Szép Vándort*? A kocsi nélkül megtenni száz meg száz kilométert a szibériai partig - nem, ez még gondolatnak is iszonyatos! Éppen ezért Szergej úr azon töprengett, nem volna-e okosabb ott tölteni a telet, ahol éppen megreked a jégtábla, nem volna-e jobb a *Szép Vándor* védelmében maradni, míg beköszönt a jó idő, nem volna-e okosabb csak ezután elhagyni a mozgó otthont, mely többé aligha fog mozogni! Igen, végül is nem elképzelhetetlen, hogy a nagy hidegeket a kocsiban vészeli át. De még mielőtt erősebben emelkedne a hőmérséklet, még mielőtt megindulna a zajlás a sarki tengeren, el kellene hagyniuk téli tanyájukat, hogy átvágjanak a jégmezőn.

Egyelőre azonban bőven van idejük mindezt megfontolni, a tél még sokáig tart. Közben azt is meg kell tudniuk, milyen távolságra vannak az ázsiai kontinentstől - ha ugyan valamiképpen megtudhatják. Szergej úr abban bizakodott, hogy nincsenek túlságosan messze a parttól, hiszen a jégtábla, miután maga mögött hagyta a Kekurnyi-, a Selag- meg a Baranov-fokot, és túljutott a Long-szoroson és a Kolima-öblön, folyvást nyugati irányban úszott.

Miért is nem állt meg a Kolima-öböl bejáratánál! Onnan még könnyen eljuthattak volna a jugakirok földjére, s ott Kalacsikova, Nyizsnyij-Kolimszk vagy valamelyik másik mezővárosban meghúzódhattak volna a nagy hidegek idejére! Az öbölből iramszarvasokkal a *Szép Vándort* a kontinensre vontathatták volna. A sodródás azonban nagyon gyors volt, és Szergej úr tisztában lehetett azzal, hogy az öblöt már maguk mögött hagyták csak úgy, mint a Csukocsi és az Alezaja torkolatát. A térkép szerint legföljebb az Anjou-szigetek, a Ljahov- és Long-szigetek alkotta gát állíthatja meg a sodródó jégtáblát. És a javarészt lakatlan szigeteken vajon hogyan juthatnának mindahhoz, amire szükségük volna, hogy a kocsival és a felszereléssel együtt folytathassák útjukat? De még ezek a lakatlan szigetek is csábítóbbak, mint a sarki régiók távoli területei!

A november véget ért. A Cascabel család harminckilenc nappal előbb indult el Port Clarence-ból, hogy nekivágjon a Bering-szorosnak. Ha a jégmező meg nem törik, már öt hete partot értek volna Numanában. Azóta már Szibéria déli területein lennének, és a sarki tél hidege elöl meghúzhatnák magukat valamelyik mezővároskában.

A sodródás azonban már nem tarthat sokáig. A hideg fokozatosan erősödött, a hőmérő higanyoszlopa állandóan lejjebb szállt. Az úszó sziget megsemmisülése után Szergej úr megállapította, hogy az minden nap nagyobb, hozzáfagynak azok a jéghegyekről levált darabok, melyek

között utat tör magának. Jégtáblájuk felszíne egyharmadával nagyobbodott, sőt a november harmincadikáról december elsejére virradó éjszaka, hátulról egy hatalmas jégtömb is hozzáfagyott.

A tömb talpa meglehetősen mélyen bent volt a vízben, ezért, minthogy az áramlat gyorsabban sodorta, félfordulatra kényszerítette a jégtáblát, mely most úgy vonult a hatalmas tömb mögött, mintha ez vontatná.

Ahogy az erősebb és szárazabb hideg beállt, az égbolt teljesen kitisztult. A szél most szerencséjükre északkeletről fújt, s a szibériai part felé hajtotta őket. A sarki égbolt szikrázó csillagai világítottak a hosszú éjszakákban, és az északi fény legyező alakban szétnyíló sugárkévái gyakran világoltak a levegőégben. A tekintetnek semmi sem állta útját, a horizonton az örök jég világának előőrsei magaslottak. A kevésbé sötét háttérből világosan kirajzolódtak az örök jég birodalmának hegyláncai taréjaikkal, domború oldalaikkal, meredek ormaikkal, szirtjeikkel. Elbűvölő látvány tárult a hajótöröttek szeme elé, s ők egy pillanatra ijesztő helyzetükről teljesen megfeledkezve csodálták a sajátosan sarkvidéki, káprázatos természeti tüneményt.

A sodródás irama csökkent, mióta a szél megfordult, s most már csak az áramlat vitte a jégtáblát. Valószínű tehát, hogy nem sodródnak sokkal messzebb nyugatra, hiszen a jéghegyek között már a tenger is kezdett befagyni. Igaz, hogy ez a friss jég - így nevezik a bálnavadászok - a legkisebb lökésre is összetört. A nyílt vízen lebegő tömbök között csak keskeny csatornák voltak, és a jégtábla néha rendkívül nagy tömbökbe ütközve, néhány órán át állt, mielőtt ismét elindult volna. El kellett azonban készülniük arra, hogy bármelyik pillanatban ismét megállhat, hogy csak a tél elmúltával mozduljon meg.

December 3-án déltájt Szergej úr és Jean a jégtábla elejére mentek. Kayette, Napoleona és Sandre is csatlakozott hozzájuk, valamennyien prémekbe burkolóztak, mert nagyon csípős hideg volt. Dél felől éppen csak valami bizonytalan fény jelezte, hogy a nap a délkörön halad át. A levegőget betöltő derengés nyilván valami távoli északi fény visszatükröződése csupán.

Valamennyien a jéghegyek úszkálását figyelték, meg különös formájukat, és azt, hogyan bukfencezik föl egyik-másik hatalmas tömb, mikor megtöredezett talpa már nem biztosítja az egyensúlyát.

A két nappal korábban jégtáblájukhoz fagyott jéghegy hirtelen megingott, eldőlt, estében letörte a jégtábla jó darabját, s ugyanakkor hatalmas hullám csapott fel az úszó szigetre, míg valamennyien rémülten hátráltak, kétségbeesett kiáltást hallottak:

- Segítség!... Segítség!... Jean!

Kayette kiáltozott segítségért. Az indián leányka a jégtáblának éppen a letört darabján állt.

- Kayette!... Kayette! - kiáltott kétségbeesetten Jean.

A letört jégtábla azonban mellékáramlatba került, és az úszó sziget széle mellett elsodródva - ezt ugyanis éppen mozdulatlanságra kárhoztatta egy örvény -, máris távolodott. Még néhány pillanat, és Kayette eltűnt volna az úszó jéghegyek között.

- Kayette!... Kayette!... - kiáltozott Jean.

- Jean!... Jean! - kiáltott még egyszer az indián leányka.

A kiáltozás hallatára César Cascabel és Cornélia is kisietett a kocsiból. Rémülten álltak meg Szergej úr mellett, aki mit sem tudott tenni a boldogtalan lánykéért.

A letört jégdarab e pillanatban öt-hat lábnyira volt az úszó szigettől, Jean nekirugaszkodott, és még mielőtt megakadályozhatták volna, átugrott Kayette-hez.

- Fiam!... Fiam! - jajdult fel Cascabelné asszony.

Nem tehettek semmit. Jean ugrásának lendülete megtaszította a letört jégtáblát, s most mindketten egyre távolodtak az úszó szigettől. Hamarosan eltűntek a jéghegyek között, és hangjuk is elhalt a kifürkészhetetlen messzeségben.

Szergej úr, César Cascabel, Cornélia és valamennyien órákon át álldogáltak az úszó sziget szélén, de mikor teljesen besötétedett, nem tehettek egyebet, visszamentek a jégtábla közepére. Micsoda éjszakájuk volt a szerencsétleneknek! A *Szép Vándor* körül járkáltak egyre reménytelenebbül, miközben a két kutya keservesen nyüszített. Ki tudja, hol lehet most Jean és Kayette... nincs tető a fejük felett, nincs betevő falatjuk... talán már végük is van! Cornélia szüntelenül sírt, Sandre és Napoleona vele együtt zokogott. César Cascabelt ez az új csapás végképp lesújtotta, összefüggéstelen szavakkal állandóan önmagát vádolta a családját ért szerencsétlenségért. És Szergej úr még csak vigasztaló szóval sem fordulhatott hozzájuk, hiszen ő maga is vigasztalhatatlan volt.

A következő napon - december 4-e volt -, reggel nyolc óra tájt a jégtábla kikerült az örvényből, mely az egész éjszaka folyamán mozdulatlanságra kárhoztatta. Az úszó sziget ugyanabban az irányban sodródott, amerre Jean és Kayette eltűnt a szemük elől, de ez tizennyolc órával előbb történt, s nem bizakodhattak abban, hogy beérik őket. Hogyan is remélhetnék, hogy épségben viszontlátják őket, mikor annyi veszély leselkedett rájuk: az egyre metszőbb hideg, az éhezés, az úszkáló jéghegyek - hiszen ha csak a legkisebbikkel is összeütköznenek, végük van!

Leírhatatlan fájdalom gyötörte a boldogtalan hajótörötteket. Noha egyre metszőbb volt a hideg, nem akartak behúzódni a kocsiba, Jeant szólongatva, Kayette-et szólongatva, járkáltak a jégtáblán...

A nap elmúlt, leszállt az éjszaka, és Szergej úr ragaszkodott ahhoz, hogy a Cascabel házaspár a gyerekekkel együtt húzódjon meg a *Szép Vándor* fedele alatt. Engedelmeskedtek, de egyikük sem aludt egy pillanatot sem.

Hajnali három óra tájt a *Szép Vándor* iszonyatosan megremegett, olyan rázkódtatás érte, hogy csaknem felborult. Talán jéghegybe ütköztek?... Talán széthasadt a jégtábla?

Szergej úr kiugrott a kocsiból.

Visszatükröződő északi fény világította meg a tájat, és félmérföldes körben mindent látni lehetett.

Szergej úr természetesen nyomban körülhordozta tekintetét.

Jeant és Kayette-et sehol sem látta.

De a rázkódtatás okát már tudta: a jégtábla egységes jégmező szélébe ütközött. A fokozódó hidegben ugyanis - most már csaknem mínusz húsz fok volt - a tenger felszíne teljesen befagyott. Ahol előző nap még hullámok táncoltak, most a tökéletes mozdulatlanság lett úrrá. A jégtábla nem sodródhatott tovább.

Szergej úr azonnal ismertette Cascabelékkal a legújabb fejleményt.

- Így hát az egész tenger befagyott előttünk? - kérdezte César Cascabel.

- Igen - hangzott a válasz -, előttünk is, mögöttünk is, mindenütt!

- Máris induljunk megkeresni Jeant és Kayette-et!... Minden perc drága...

- Induljunk! - bólított Szergej úr.

Cornélia és Napoleona is velük akart tartani, így hát a *Szép Vándort* Szegfűszeg gondjaira bízta, és valamennyien a jégmezőt szimatoló kutyák nyomába szegődtek.

A gránitkeménységű havon jól kiléptek, egyre nyugati irányban haladtak. Ha Wagram és Marengo a fiatalok nyomára bukkant, a nyomot már könnyű lesz követni. A két kutya azonban még fél óra múlva sem talált nyomot. Ekkor viszont meg kellett pihenniük, mert a rendkívüli hideg miatt gyorsan kifulladtak.

A jégmező a végtelenségbe nyúlt, akár észak, akár dél vagy kelet felé tekintettek, nyugat felől viszont néhány olyan emelkedő határolta, mely korántsem hasonlított jéghegyhez. Talán kontinens vagy sziget partvonalára húzódik ott?

A kutyák ekkor heves ugatásba kezdtek, s egy fehérlelő dombhajlat felé rohantak, melyen feketélő pontok mozogtak.

Valamennyien a kutyák után futottak, és Sandre hamarosan rájött, hogy a mozgó fekete pontok emberek, és ketten közülük integetnek is...

- Jean!... Kayette! - kiáltott Sandre boldogan, és vágatni kezdett Wagram és Marengo után.

Épségben, egészségben viszontlátták a két fiatalat...

Nem voltak egyedül, bennszülöttek fogták őket körül, a Ljahov-szigetek bennszülött lakói.

V. A LJAHOV-SZIGETEK

A Jeges-tenger e vidékén van az Új-Szibéria néven ismert három szigetecsoport, melyhez a Long-szigetek, az Anjou-szigetek és a Ljahov-szigetek tartoznak. Az ázsiai kontinenshez a 73. és 75. északi szélességi fok és a 135. és 140. keleti hosszúsági fok között negyvenkilencezer négyzetméternyi területet elfoglaló Ljahov-szigetecsoport esik a legközelebb. Legjelentéke- nyebb szigetei a Katyelnij-, Blinij- és a Belkovszkij-sziget.

E szigetek földje kopár, nem kedvez sem az erdőknek, sem más növényzetnek, a néhány héten át tartó nyári időszakban is alig üdíti némi kezdetleges növényzet, inkább csak a földtani alakulás óta ott gyülemlő cet- és mammutfélék csontjai meg fakövéletek borítják.

A Ljahov-szigeteket a XVIII. század első éveiben fedezték fel.

A *Szép Vándor* utasai, miután negyven napon át sodródtak az úszó jégtáblán, és megtettek vagy hét-nyolcszáz mérföldes utat, végül is a szigetecsoport legnagyobb, legdélibb fekvésű, a kontinenstől mintegy négyszáz kilométernyire eső szigetére, a Katyelnij-szigetre kerültek. Délnyugati irányban a szibériai parton kerekedik az a hatalmas öböl, melynél Észak-Ázsia egyik legnagyobb folyama, a Léna ömlik a Sarki-tengerbe.

Mint látjuk, a hosszúsági fok alatt a sarki régiók *ultima Thuleja*, azaz világvége, a Ljahov-szigetecsoport. A hajósok ezen túl nem tudnak szárazföldről, a szigeteken túl már az örök jég birodalma következik; tizenöt fokkal feljebb az Északi-sark van.

A hajótöröttek tehát mintha csak a világ végére vetődtek volna, noha a Spitzbergák és Amerika legészakibb területei magasabb szélességi fokon vannak.

A Cascabel család így északabbra került, mint eredetileg tervezte, mégis állandóan közeledett európai Oroszországhoz. A Port Clarence óta megtett száz- meg száz mérföldes út inkább veszélyes volt, mint fárasztó. Miközben a jégtáblán sodródtak, voltaképpen megrövidítették azt az utat, melyet a téli időszakban csaknem járhatatlan vidékeken kellett volna megtenniük. És talán nem is lett volna okuk a panaszra, ha nem kerülnek éppen a Ljahov-szigetek bennszülöttjeinek a kezére. Vajon visszanyerik szabadságukat vagy csak szökés árán tudják vissza- szerezni? Mindezt hamarosan világosan látni fogják, s akkor majd a körülményeknek meg- felelően határoznak.

A Katyelnij-szigetet finn eredetű, mintegy kétszázötven-háromszáz lelket számláló törzs lakja, férfiak, nők, gyerekek vegyesen. A csúf külsejű bennszülöttek kevésbé civilizáltak, mint a partvidék más népei, a csukcsok, a jukagirok vagy a szamojédok. Bálványimádók maradtak, noha a Morva Testvériség néven ismert szervezet hittérítői mindent megtettek, hogy leküzdjék babonáikat, s megszelídítsék lopásra, rablásra hajlamos természetüket.

A Ljahov-szigetek lakói elsősorban halászatból élnek, ezenkívül cethalra vadásznak, a Sarki-tenger e vidékein ugyanis nagyon sok a cetféle, továbbá fókára, minthogy errefelé csaknem annyi a fóka, mint a Bering-szigeten a meleg időszakban.

Új-Szibéria e magas szélességi fokán nagyon kemény a tél. A bennszülöttek a hótömegekbe vájt sötét lyukakban húzzák meg magukat, ezeket a barlanglakásokat néha több kisebb kamrára osztják, melyekben tűrhető hőmérsékletet tudnak tartani. Fosszíliákkal tüzelnek, mely a barnaszénhez hasonlít, s melyből gazdag lelőhelyek akadnak a szigeteken, de tüzelő- anyagként szolgál az óriáshalak csontváza is. A hóbarlangokba vájt nyílásokon át áramlik a szabadba a kezdetleges tűzhelyek füstje, a szemlélő először azt hihetné, hogy a talaj füstölög, mint a szolfatára barlangok.

A bennszülöttek főtápláléka a rénszarvashús, minthogy a szigeteken és szigetekcskéken seregstül él ez a kérődző fajta. Esznek ezenkívül szárított halat is, melyből jelentős készleteket gyűjtenek a tél beállta előtt. Új-Szibéria lakóinak tehát nem kell félniük az éhínségtől.

Történetünk idején egy Csu-Csuk nevű főnök uralkodott a Ljahov-szigeteken, s alattvalói feltétlen engedelmességgel tartoztak neki. Az abszolút monarchiában élő e bennszülöttek lényeges vonásokban különböznek az Oroszország amerikai területén lakó eszkimóktól, akiknek az életét inkább bizonyos fajtájú köztársasági egyenlőség szabályozza. Ezenkívül korántsem élnek olyan jólétben, mint az amerikai eszkimók, a Ljahov-szigetek lakói vadak, és korántsem vendégszeretők, úgyhogy az arra tévedő bálnavadászok okkal panaszkodnak rájuk. A *Szép Vándor* utasai alighanem vágyakozva fogják emlegetni a Port Clarence-i derék bennszülötteket.

Annyi bizonyos, hogy a Cascabel család kellemetlenebb helyre nem is kerülhetett volna. Hogy a katasztrófa után, mely a Bering-szorosban érte őket, egyenesen a Ljahov-szigeteken élő, barátságosnak éppen nem mondható törzs kezére kerüljenek - ez már kicsit sok a jóból!

César Cascabel nem is próbálta titkolni, milyen csalódás számára, hogy egyszerre üvöltő, hadonászó vadak veszik körül, akik még fenyegetik is a hatalmukba került hajótörötteket.

- Na! Kire haragszanak ezek a majmok? - háborodott fel, miután visszalökdöste azokat, akik túl közel furakodtak hozzája.

- Miránk, apám! - válaszolt Jean.

- Szép kis fogadtatás, mondhatom!... Talán meg akarnak enni bennünket?

- Azt nem, de alighanem azt tervezik, hogy fogságban tartanak bennünket a szigeten!

- Fogságban?

- Úgy bizony, ez lett a sorsa a két matrónának is, aki előttünk került ide.

Jeannak most nem volt ideje minderről bővebben beszélni. Vagy egy tucat bennszülött vonszolta Szergej urat és barátait Turkev falu felé, mely a szigetsoport székhelye volt - s nekik, akár tetszett, akár nem, engedelmeskedniük kellett.

Közben mintegy húsz bennszülött a *Szép Vándor* felé igyekezett, melynek kéményén vékonyka füst szállt a levegőbe, és még a félhomályban is látni lehetett, ha kelet felé pillantottak.

A foglyok egy negyedóra múlva Turkevbe értek, ott belökték őket egy nagy, hóba vájt üregbe.

- Íme, a helyi börtön - jegyezte meg César Cascabel, mikor magukra hagyták őket a sötét odúban a közepén égő tűz körül.

Mindenekelőtt Jean és Kayette beszámolójára voltak kíváncsiak. A jégtábla, melyen sodródtak, miután eltűnt az úszó jéghegyek mögött, nyugat felé tartott... Jean a karjában tartotta az indián leánykát, nehogy valamelyik összeütközés lelökje a jégtábláról... Nem volt ennivalójuk, nem volt fődél a fejük felett, de legalább együtt lehettek... Egymás mellé bújva talán nem is kínozta őket a hideg és az éhség... Leszállt az éjszaka... Látni már nem láttak semmit, de hallhatták egymás hangját. Örökös rettegésben múltak az órák, hogy elnyeli őket a tengerfenék... Aztán sápadt napsugarak tűntek fel a látóhatáron, s éppen ekkor ütköztek a Katyelnij-sziget partjához tapadt jégmezőbe. Jean és Kayette ekkor elindultak a jégmezőn, nagyon sokáig gyalogoltak, míg végül a Katyelnij-sziget bennszülöttjeinek a fogságába estek.

- Az előbb említetted, Jean, hogy más hajótöröttek is vetődtek már ide - érdeklődött Szergej úr.

- Úgy van.

- Láttad őket?

- Nem, Szergej úr - szólt közbe Kayette -, de megértettem a bennszülöttek szavaiból, mert oroszul beszélnek, és említést tettek két matrózáról, akiket ugyancsak itt a faluban tartanak fogva.

Az észak-szibériai törzsek valóban oroszul beszélnek, Szergej úr legalább majd szót érthet a Katyelnij-sziget lakóival. De mit várhatnak ezektől a rablóktól, akik a sűrűbben lakott torkolatvidék népei közül kivaszoltva, Szibéria e messzi szigetein élnek, ahol nincs mit tartaniuk az orosz hatóságoktól?

César Cascabel közben állandóan mérgelődött, hogy nem jöhet-mehet szabadon. Egyre azon töprengett - és nem ok nélkül -, hogy mi lesz, ha ezek a gazfickók felfedezik a *Szép Vándort*, és kirabolják, esetleg szétszedik. Mennyi veszély környékezte őket azóta, hogy épségben megúszták a Bering-szorosban kezdődött jégzajlást, és most tessék - holmi sarki csöcselék hatalmába kerültek.

- Ejnye, César, nyugodj már meg! - csitította Cornélia a férjét. - Mire jó az, így mérgelődni... Elvégre nagyobb bajunk is eshetett volna!

- Nagyobb bajunk?

- Úgy bizony, César! Mit csinálnál, ha nem találtuk volna meg Jeant és Kayette-et? Megtaláltuk őket, és mindnyájan együtt vagyunk épségben, egészségben!... Gondolj csak arra, hogy milyen veszélyek környékeztek bennünket, micsoda veszedelmekből szabadultunk meg... kész csoda! Ahelyett hogy dühöngsz, inkább adj hálát a Gondviselésnek...

- Hálát adok én, Cornélia, szívem mélyéből hálát adok! De azért csak a pokolba kívánom a balszerencsét, mely ezeknek a rablóknak a karmai közé vezetett bennünket! Hiszen ezeknek itt nincs is emberi külsejük.

César Cascabelnek talán igaza volt, de azért Cornélia sem tévedett. Senki sem hiányzott közülük. Turkevben is együtt voltak éppúgy, mint mikor elindultak Port Clarence-ból.

- Persze... együtt vagyunk... egy vakondlyukban, görénylyukban! - dünnyögött César Cascabel.

- Egy olyan barlangban, amit még egy jóra való medve sem fogadna el szállásul!

- Az ám!... És hol van Szegfűszeg? - kiáltott fel Sandre.

Vajon mi történt a derék legénnyel? Mint tudjuk, ott maradt vigyázni a *Szép Vándorra*. Vajon nem kellett-e életét kockáztatni, hogy megvédje gazdája jószágát?

És ahogy Szegfűszeg eszükbe jutott, Cornélia folytatta a hiányzók felsorolását.

- És mi lehet Jakóval?

- És John Bull-lal - szólt közbe Napoleona.

- És a kutyáink? - aggódott Jean.

Legfőbb gondjuk természetesen Szegfűszeg volt; a majom, a papagáj, Wagram és Marengo csak a derék legény után következett.

E pillanatban kiabálás, kutyaugatás hangzott fel a barlang előtt. A barlang bejárója hirtelen kinyílt, nyomban berontott Wagram és Marengo, nyomukban pedig fölbukkant Szegfűszeg.

- Itt vagyok, főnök úr! - jelentkezett Szegfűszeg. - Hacsak nem másvalaki van itt, mert én már azt sem tudom, hol áll a fejem!

- A nyakadon, Szegfűszeg, a nyakadon! - nyugtatta meg César Cascabel. - És itt vagy köztünk!
- rázta meg a hűséges szolga kezét.

- És mi van a *Szép Vándorral*? - nyugtalankodott Cornélia.

- A *Szép Vándorral*? - visszhangozta Szegfűszeg. - Hát ezek az uraságok megtalálták a hó alatt is, aztán elibe fogták magukat, és a faluba vontatták.

- És Jako? - kérdezősködött tovább Cornélia.

- Jako is a faluban van.

- És John Bull?

- Az is.

Ha már egyszer a családnak Turkevben kell maradnia, jobb is, ha itt van mozgó otthonuk meg a holmijuk - már amit nem rabolnak el tőlük.

Közben megéheztek, a bennszülötteknek azonban mintha eszükbe sem jutott volna, hogy foglyaikat táplálni is kell. Még jó, hogy az előrelátó Szegfűszeg alaposan megtömte a zsebeit, és most előhalászhatott néhány doboz konzervet, amivel valahogyan csillapíthatták éhségüket.

Aztán beburkolóztak prémjeikbe, és elaludtak a barlang közepén égő tűz füstjétől sűrű levegőben.

Másnap, december 5-én, Szergej urat és társait kirángatták az odúból, és ők gyönyörűséggel szívták be a friss és rendkívül hideg levegőt.

A főnökhöz vezették őket.

Ez a ravasz, csöppet sem megnyerő képű személyiség az alattvalói odúnál némileg tágasabb, kényelmesebb barlangban lakott, melyet hóborította sziklás domb tövébe vágtak, a domb csúcsa elég világosan medvefejre emlékeztetett.

Csu-Csuk ötven év körüli ember lehetett, sárgás képéből parázsként izzottak apró, éles tekintetű szemei, arckifejezését szinte állatiassá tették kiugró, hegyes fogai. Egymásra rakott prémeken trónolt, rénszarvasbőr ruhát, fókabőr cipőt viselt, és lassan ingatta prémcsuklyás fejét.

- Ravasz vén rókának nézem! - dünnyögte César Cascabel.

A főnök körül a törzs főemberei álltak, a barlang előtt pedig vagy ötven bennszülött ácsorgott, éppen olyan öltözékben, amilyent a főnökük viselt, de hogy férfiak-e vagy nők, azt nem lehetett tudni, mert Új-Szibériában mindenki egyformán van öltözködve.

Csu-Csuk egyenesen Szergej úrhoz intézte szavait - nyilván kitalálta, milyen nemzetiségű -, és világosan érthető orosz nyelven így szólt hozzá:

- Ki vagy te?

- A cár egy alattvalója! - válaszolt Szergej úr, úgy gondolva, hogy e fellengzős szavak némi hatást tesznek a szigeti fejedelemre.

- És azok ott? - folytatta Csu-Csuk a kérdezősködést, ujjával a Cascabel család tagjaira mutatva.

- Azok franciák!

- Franciák? - visszhangozta a főnök, s úgy tűnt, mintha még sohasem hallott volna ilyen nevű népről vagy törzsről.

- Persze hogy franciák!... Franciák!... Franciák!... Te nyavalyás! - ordított Césár Cascabel, mindezt természetesen anyanyelvén, s csöppet sem fékezve magát, hiszen biztosan tudta, hogy a bennszülöttek egyetlen szavát sem értik.

- És az ott? - kérdezte Csu-Csuk Kayette-re mutatva, mert észrevette, hogy a fiatal leány más népfajhoz tartozik.

- Indián! - válaszolt Szergej úr.

És ezután meglehetősen élénk beszélgetés kezdődött Csu-Csuk és Szergej úr között; a beszélgetés fontosabb részeit Szergej úr franciára fordította Cascabeléknek.

A társalgás eredményeként kiderült, hogy a hajótörötteket Csu-Csuk a foglyainak tekinti, s nem is engedi őket szabadon, míg nem fizetnek háromezer rubel váltságdíjat, méghozzá jó orosz pénzben.

- Aztán nem mondaná meg ez a holdkóros, hogy honnan vegyük a pénzt? - dühöngött Césár Cascabel. - Ezek az átkozottak biztosan elrabolták azt is, ami az ön pénzéből maradt, Szergej úr!

Csu-Csuk intett, és a foglyokat kivezették a főnök barlangjából. Szabadon jöhettek-mehettek a faluban azzal a feltétellel, hogy nem mennek el messze, és már az első napon észrevették, hogy szoros őrizet alatt állnak. Egyébként meg a tél kellős közepén úgysem szökhettek volna meg, nem is próbálkozhattak volna azzal, hogy eljussanak a kontinensre.

Szergej úr és a barátai azonnal a *Szép Vándor*hoz indultak. A kocsi körül egész sereg bennszülött leste eksztázisban John Bullt, a majom a legmulatságosabb torzképeket vágva gyönyörködtette az ámuldozó bennszülötteket. Minthogy még sohasem láttak majmot, talán azt képzelték, hogy ez a négykezű is az emberi fajhoz tartozik.

- Ami engem illet - elmélkedett Césár Cascabel -, én ezt a majmot többre becsülöm, mint egyik-másik embertársamat.

John Bull bukfencet vetett, mintha így akarná megköszönni gazdája barátságos szavait, de mikor az egyik bennszülött hozzá akart nyúlni, megharapta a kezét.

- Bravó, John Bull!... Harapd csak őket, harapd, ahogy csak bírod! - biztatta Sandre.

A majomnak azonban alighanem drágán kellett volna megfizetnie vakmerőségéért, ha a bennszülöttek figyelmét nem kelti fel éppen ekkor Jako, a madár kalitkájáról ugyanis lecsúszott a takaró, s láthatták, amint nagy peckesen sétálgat a kalicka rúdjaiban.

Új-Szibériában a papagáj természetesen éppen úgy ismeretlen állat, akár a majom. Még egyik bennszülött sem látott ilyen tarka tollú, kerek szemű, horgas csőrű madarat.

De még csak az volt az igazi meglepetés, mikor Jako megszólalt, és a bennszülöttek legnagyobb döbbenetére előadta egész tudományát. A babonás népség rémülten a földre vetette magát, mintha a madár torkából fölhangzó szavakat bálványaik szájából hallották volna. És Césár Cascabel egyre biztatta a papagájt:

- Beszélj, Jako! Rajta, ne zavartasd magad, mondogass jól oda ezeknek a nyavalyásoknak!

És Jako egyre mondogatta, hogy „nyavalyások, nyavalyások”!, hiszen ez volt egyik kedvenc szava, és úgy rikácsolt, hogy a bennszülöttek végül odébbálltak, látszott rajtuk, hogy nagyon megrémültek. A családnak ugyan minden oka megvolt a nyugtalanságra, mégis, mint azt az illusztris családfeje megfogalmazta, „csuda jókat nevettek”.

- No hiszen - jegyezte meg kicsit már jobbkedvűen -, ha ez továbbra is így megy, azt hiszem, lóvá tesszük ezt a nyavalyás bandát.

A foglyok magukra maradtak, és minthogy Csu-Csuk meghagyta nekik a *Szép Vándort*, ők gyorsan bele is költözködtek. Új-Szibéria lakói a *Szép Vándort* nyilván nem tartották olyan előkelőnek, mint a saját, hóba vájt barlangjaikat.

A kocsiból csak néhány, nem is túlságosan értékes holmit loptak el, viszont eltűnt Szergej úr minden pénze, amit César Cascabel még váltságdíjként sem lett volna hajlandó fölhasználni. Persze még így is szerencsések voltak, hiszen kényelmesen lakhattak, sokkal különbül, mint Turkev valamelyik rossz szagú odújában. Nem hiányzott semmijük, megvolt a jó fekhelyük, megvoltak az edényeik, a szerszámaik, a konzervjeik - ezek nem nyerték meg a bennszülöttek tetszését. Ha éppen itt kell telelniük, lesve az alkalmat, amikor megszökhetnek a Katyelnij-szigetről, nos hát, itt telelnek.

Közben, minthogy szabadon jöhettek-mehettek a faluban, Szergej úr és a társai elhatározták, hogy megkeresik a két tengerészt, akik nyilván hajótörés menekülteiként kerültek a Katyelnij-szigetre. Esetleg velük egyetértésben kijátszhatják Csu-Csuk éberségét, és ha rá kerül a sor, megszökhetnek.

A nap hátralevő részét egyébként arra fordították, hogy rendet teremtsenek a *Szép Vándorban*. Nagy munka volt ez, és Cornélia, a rendszerető háziasszony bizony sokat bosszankodott közben. Bőven kijutott a munkából Kayette-nek, Napoleonának és Szegfűszegnek is.

César Cascabel pedig, miután elhatározta, hogy Csu-Csuk öfelségét alaposan megtréfálja, menten visszanyerte jókedvét, melyet az utóbbi sorscsapások erősen próbára tettek.

A következő napon Szergej úrral együtt a két matróz keresésére indult. Úgy gondolták, hogy az a két fogoly is éppen olyan szabadon jár-kelhet, mint ők maguk. Valóban így volt, és a bennszülöttek nem is próbálták megakadályozni, hogy Cascabelék szóba ereszkedjenek a foglyokkal, akikkel a falu végén levő barlangjuk bejáratánál találkoztak.

Mindketten oroszok voltak, az egyik harmincöt, a másik negyvenéves. Ronggyá nyúzott prémes öltözékében, rendetlen, sűrű szakállal borított, éhségtől és hidegtől meggyötört képével szájalomra méltó volt mind a kettő. Pedig erős, izmos férfiakkal látszottak, akik alkalomadtán komoly segítséget nyújthatnak. De mintha nem nagyon kívántak volna szóba ereszkedni a Katyelnij-szigetre érkezett idegenekkel, akikről már korábban hallhattak. Ez eléggé érthetetlen volt, hiszen a sorsuk hasonló, és tudhatták, hogy egymást segítve, könnyebben szabadulhatnak a bennszülöttek rabságából.

Szergej úr oroszul szólította meg a két embert. Az idősebbik közölte, hogy az ő neve Ortik, fiatalabb társát pedig Kircsevnek hívják. Némi habozás után elbeszélte, hogyan kerültek a szigetre.

- A rigai kikötőhöz tartozó tengerészek vagyunk - mondta. - Egy évvel ezelőtt szálltunk tengerre a *Vremja* nevű bálnavadászhajóval, mely a Sarki-tengerre indult. A vadászút végeztével hajónk, sajnos, nem ért időben a Bering-szorosba, jégtablák közé szorult, és a Ljahov-szigetektől északra el is pusztult. Odaveszett az egész legénység, csak mi ketten maradtunk életben. Egy ladikba ugrottunk, és a vihar az Új-szibériai-szigetekre hajtott bennünket, itt aztán a bennszülöttek hatalmába kerültünk.

- Mikor történt ez? - kérdezte Szergej úr.

- Két hónappal ezelőtt.

- És hogyan fogadták magukat?

- Úgy, ahogy valószínűleg önöket is fogadták - válaszolt Ortik. - Csu-Csuk foglyai vagyunk, azt mondta, hogy csak váltságdíj ellenében enged bennünket szabadon.

- És ugyan honnan vennénk a pénzt? - szólalt meg Kircsev.

Ortik még meglehetősen nyersen hozzátette:

- Hacsak önöknek nincs pénzük... annyi, hogy nekünk is jusson belőle... mert, úgy nézem, honfitársak vagyunk.

- Eltalálta - mondta Szergej úr -, csakhogy minden pénzünket ellopták a bennszülöttek, és akárcsak maguknak, nekünk sincs egy fillérünk sem.

- Sebaj! - vont vállat Ortik.

Ezután arról beszéltek, hogy s mint élnek itt a szigeten. Ez a szűk és sötét barlang a hajlékuk, szabadon jöhetnek-mehetnek ugyan, de a bennszülöttek azért mindig rajtuk tartják a szemüket. Ruhájuk már csupa rongy, enni pedig csak azt ehetik, amit a bennszülöttektől kapnak, de az sohasem elég. Egyébként úgy gondolják, hogy a foglyok felügyelete sokkal szigorúbb lesz, mihelyt beköszönt a meleg évszak, amikor a szökés lehetséges volna.

- A bennszülöttek is tudják, hogy a meleg évszakban akár egy lopott halászbárkán is átkelhetünk a kontinensre, ezért aztán majd jobban vigyáznak ránk, esetleg be is zárnak bennünket!

- De hiszen a meleg évszak legfőljebb négy-öt hónap múlva kezdődik - vetette közbe Szergej úr -, és hogy addig raboskodjunk...

- Úgy gondolja, van valami mód a szökésre? - kérdezte izgatottan Ortik.

- Nem, pillanatnyilag nem tudok semmit. Természetesen azon leszünk majd, hogy segítsünk egymásnak. Úgy látom, sokat szenvedtek, barátaim, és ha valamiben szolgálatukra lehetünk...

A két matróz meglehetősen lagymatagon mondott köszönetet Szergej úrnak. Bizony nem bánák, ha néha-néha jobb falathoz juttatná őket. Egyebet nem is kérnek, legfeljebb még egy-két takarót. De összeköltözködni... nem, ez talán felesleges! Ők már csak inkább maradnak az odújukban, és majd időnként meglátogatják a *Szép Vándor* lakóit.

Szergej úr és César Cascabel - egy-két szót ő is megértett a beszélgetésből - ezután elbúcsúzott a két matróztól. A két férfi ugyan nem túlságosan rokonszenves, ez azonban még nem ok arra, hogy ne segítsenek rajtuk. Amit tudnak, megtesznek értük, és mihelyt alkalom lesz a szökésre, Szergej úr azon lesz, hogy a két matróz is velük szökhessen. Elvégre honfitársai... És emberek, mint ő.

Két hét telt el, és lassanként hozzászoktak az új helyzethez. Minden reggel meg kellett jelenniük a bennszülött főnök előtt, hogy végigszenvedjék dühös követeléseit, sürgetéseit a váltságdíj ügyében. Csu-Csuk magából kikelten fenyegetődzött, a bálványait hívta tanúságul. Nem ő, az istenek követelik a váltságdíjat.

- Vén gazember! - dühöngött César Cascabel. - Előbb add vissza az ellopott pénzt, aztán majd meglátjuk!

Bizony, nyugtalanzkodva gondoltak a jövőre. Végül is állandóan tarthattak attól, hogy valóra váltja fenyegetőzéseit ez a Csu-Csuk vagy Cucu - ahogy César Cascabel nevezte, noha ez a becenév úgy illett a főnökre, mint tehénre a cylinder.

És közben egyre törte a fejét, hogyan tehetné bolonddá, úgy istenigazából. Hogyan?... Csak nem tudott semmit kitalálni. Már kezdte azt hinni, hogy kiveszett belőle minden fortélyosság. Ami igaz, az igaz, az az ember, akinek az agyában megszületett a merész és oly sajnálatos, de

mégiscsak szép ötlet, hogy Ázsián át megy Amerikából Európába, most némi joggal gondolhatta magáról, hogy végképp elbutult.

- Dehogysis, César, dehogysis! - mondogatta Cornélia. - Majd csak eszedbe jut valami igazán nagyszerű dolog!... Éppen akkor találsz majd ki valamit, mikor legkevésbé gondolsz rá!

- Azt hiszed?

- Biztos vagyok benne!

Valóban megható volt látni Cornélia rendíthetetlen bizalmát férje lángelméjében, noha ő is tudta, hogy e lángelme szülötte volt a szerencsétlen útiterv is, mely idejuttatta őket.

Szergej úr szüntelenül biztatta, bátorította őket, pedig napról napra kudarcba fulladt minden próbálkozása, hogy Csu-Csukot jobb belátásra bírja. A türelmetlenségnek azonban sem célja, sem értelme nem lett volna, hiszen ha a bennszülött főnök esetleg vissza is adná szabadságukat, a foglyok úgy sem hagyhatnák el a szigetet tél közepén mínusz harminc-negyven fokos hidegben.

Már karácsonyhoz közeledtek, és Cornélia szerette volna, ha némiképpen mégiscsak megünnepelhetik, ha szebben tálalt, bőségesebb vacsorához ültetheti le a családját. A vacsorát természetesen konzervekből kellett összeállítania, de minthogy a *Szép Vándor* éléstárában volt még liszt és cukor is, a kitűnő háziasszony hatalmas kalácsot sütött, nyugodt lehetett afelől, hogy mindenki örül majd neki.

Az ünnepi vacsorára meghívták a két orosz matrózt, és azok elfogadták a meghívást. Ezúttal látogattak el először a *Szép Vándor*hoz.

Mikor az egyikük - Kircsev - megszólalt, Kayette fölfigyelt a hangjára. Mintha ismerős volna! De ugyan hol hallotta volna valaha is ezt a hangot?

Egyébként sem Cornélia, sem Napoleona, de még Szegefűszeg sem találta rokonszenvesnek a két embert, azok meg szemmel láthatóan nem találták helyüket sorstársaik között.

A vacsora vége felé Ortik kérésére Szergej úr elbeszélte, hogy a Cascabel család mi mindent élt át az alaszakai tartományban. Elmondotta azt is, hogy Cascabelék félholtan vették őt magukhoz, miután a Karnov-banda tagjai meg akarták ölni.

Ha a kocsiban erősebb a világítás, a *Szép Vándor* lakói észrevehettek volna, hogy a két vendég sokatmondóan összenéz, mikor a Karnov-banda bűneiről esett szó. A két matróz különös arckifejezését azonban senki sem láthatta, s ők, miután jócskán kivették részüket a kalácsból, majd bőségesen megöntözték vodkával, elbúcsúztak vendéglátóiktól. Alighogy kívül voltak, megszólalt az egyik:

- Ez aztán a furcsa véletlen!... Hiszen ez a Szergej Vasziljevics azonos azzal az oroszral, akit a határon megtámadtunk, és itt van ez az átkozott indián lány is, aki nem hagyta, hogy végezzünk vele...

- És kiraboljuk! - fejezte be a társa.

- Úgy van!... És a sok ezer rubel most ennek a Csu-Csuknak a kezére került!

A két állítólagos matróz tehát két gonosztevő volt a Karnov-bandából, mely rémületben tartotta egész Nyugat-Amerikát. Miután megtámadták Szergej urat - a sötétben természetesen nem látták az arcát -, majd menekülni kényszerültek, valahogyan eljutottak Port Clarence-ba. Néhány nappal később egy lopott halászbárkán nekivágtak a Bering-szorosnak, de az áramlat elsodorta őket, majd ezer meg ezer veszélyből menekülve, vetődtek a Katyelnij-szigetre, ahol a bennszülöttek foglyul ejtették őket.

VI. TÉL A KATYELNIJ-SZIGETEN

1868. január 1-ének napját tehát a Katyelnij-szigeten élték meg a *Szép Vándor* utasai. Elég baj volt már önmagában az, hogy a bennszülöttek fogságában voltak - helyzetüket még az is nehezítette, hogy éppen erre a szigetre került Ortik és Kircsev. Vajon a két gonosztevő nem próbálja majd a maga hasznára fordítani e váratlan találkozást? Szerencsére nem tudják, hogy az utasember, akit az alaszakai határon megtámadtak, nem más, mint Narkin gróf, a Jakutszkerődből szökött politikai fogoly, nem tudják, hogy Szergej úr szökevény, aki a vásári komédiások között bujkálva próbál visszatérni Oroszországba! Ha mindezt tudják, nyilván habozás nélkül hasznot húznának értesüléseikből vagy úgy, hogy megszarolják a gróft, vagy úgy, hogy a cári hatóságok kezére játsszák, hogy ők kegyelmet, esetleg még jutalmat is kapjanak. De vajon a véletlen nem fedt-e fel előttük a titkot, melyet egyelőre csak a Cascabel házaspár ismer?

Ortik és Kircsev ezentúl is az odújukban visszavonultan éltek, de elhatározták, hogy adott esetben kezére járnak Szergej úrnak, hogy együttes erővel szerezzék vissza szabadságukat.

Azt természetesen jól tudták valamennyien, hogy semmivel sem próbálkozhatnak, míg tart a zordon sarki tél. Olyan kegyetlen hideg volt, hogy a kilehelt pára nyomban megfagyott. A hőmérő mínusz negyven fokot mutatott, ilyen hideget még akkor sem lehet elviselni, ha nincsenek viharok. Cornélia és Napoleona már ki sem mert mozdulni a *Szép Vándor* fedele alól, igaz, nem is engedték volna ki őket. És milyen végtelenül hosszúak voltak ezek a napfény nélküli nappalok, azaz ezek a majd huszonnégy órán át tartó éjszakák!

Az észak-amerikai telekhez edzett Kayette természetesen nem félt kimenni a hidegbe. Nem féltek a bennszülött asszonyok sem, rénszarvasbőrből készült dupla öltözékükben, prémekbe csavarva, főkabór mokasszinjukban, kutyabőr sapkával a fejükön, nyugodtan jöttek-mentek, végezték napi teendőiket. Úgy be voltak bugyolálva, hogy még az orruk hegye sem látszott ki, de ezzel semmit sem veszített az, aki rájuk nézett.

Szergej úr, César Cascabel, a két fia és Szegfűszeg prémjeikbe burkolózva, mindennap elindultak kötelező látogatásukra Csú-Csukhoz, megjelent a főnöknél a két matróz is, akiket már elláttak meleg takarókkal.

Új-Szibéria lakói egyébként nyugodtan járkálnak a szabadban, akármilyen idő legyen is. Vadászni mennek a végtelenbe nyúló, keményre fagyott síkságokon, szomjukat hóval oltják, éhségüket az útközben elejtett állatok húásával csillapítják. Bálnaállkapocsból, -bordából és -inakból fabrikált könnyű szánjaikra hó- vagy jégtalpat szerelnek, indulás előtt vízzel locsolják a talpat, hogy vékony jégréteg képződjék rajta. A szánok elé rénszarvast fognak, s a derék állatok kitűnően beválnak mint igavonók. A bennszülöttek kutyái leginkább farkashoz hasonlítanak, természetük is olyan vad, hosszú lábúak, vastag bundájuk fekete-fehér vagy sárgabarna foltos.

Az új-szibériai bennszülött, ha gyalog indul útnak, hosszú hótalpat, vagyis sít köt, mellyel rendkívül gyorsan siklik a végtelen lapályokon, a szigetcsoport egyes szigeteit elválasztó szorosok partján, a tundrákon, vagyis általában a partszegélyeken képződött keskeny föld-sávokon.

A Ljahov-szigetek bennszülöttjei a fegyverkészítésben sem érik utol az észak-amerikai eszkimókat. Íj és nyílvesző - ez minden támadó és védekező fegyverük. Halászatnál szigonyt használnak, ezzel támadják meg a bálnát, ha meg fókát akarnak ejteni, hálót feszítenek ki a jég

alatt. Lándzsát és kést is használnak, mikor a rozmárok ellen harcolnak, ami meglehetősen veszélyes dolog, mert a rozmár valóban félelmetes állat.

A bennszülöttek mégis a fehér medvével való találkozást tartják a legnagyobb veszélynek. A medvét a kegyetlen hideg, a koplalás néha a falvak széléig kergeti. Tagadhatatlan, hogy a bennszülöttek rendkívül bátran veszik fel a harcot a medvével is, nem menekülnek a roppant állat elől, mely az éhezés miatt még vérszomjasabb, késsel a kezükben elszántan nekitámadnak, és a küzdelem rendszerint a bennszülött vadász javára dől el.

A Cascabel család többször is szemtanúja volt, hogy a jegesmedve, miután több embert súlyosan megsebesített, végül mégis vereséget szenvedett a rettenthetetlen vadászokkal szemben. Ilyenkor aztán összesereglett az egész törzs, ünnepelt a falu. Mert micsoda nagyszerű pecsenye a medvehús! - legalábbis a szibériai gyomornak. A legfinomabb falatok, mint az illik, természetesen Csu-Csuk asztalára, azaz kondérijába kerültek. Alázatos alattvalóinak mindössze az jutott, amit kegyesen meghagyott nekik. Ilyenkor egyszersmind alkalom nyílt a nagy ivászatra is, a falu lerészegedett attól az erjesztett italtól, melyet a rövid ideig tartó nyáron bőségesen gyűjtött salix- és rhodiolahajtásokból, vörös áfonya levéből s a mocsaras területeken termő sárga bogycsóból készítettek.

A medve azonban meglehetősen ritka állat e szigeteken, ritkán kerül terítékre, és vadászata mindenkor veszélyes. Így hát a bennszülöttek fő eledele a rénszarvaspecsenye, véréből a bennszülött asszonyok levest is készítenek, amitől a Cascabel család minden egyes tagja iszonyodott.

Hogy a rénszarvas miként élhet meg télen e kopár vidéken? Úgy, hogy a vastag hótakaró alól is kikotorja sovány növényi táplálékát, azonfelül még a nagy hidegek beállta előtt roppant mennyiségű takarmányt gyűjtenek a számukra, hogy legyen mit ennie az ezer meg ezer kérődzőnek.

- Ezer meg ezer! És ha meggondolom, hogy nekünk hús is elég lenne, és segíthetnénk magunkon! - sóhajtozott Césár Cascabel, aki gyakran törte a fejét, hogyan pótolhatná elpusztult lovait.

Mint már tudjuk, a Ljahov-szigetek lakói bálványimádók, ráadásul roppant babonások, az isteneiknek tulajdonítanak mindent, ami körülöttük történik, és vakon engedelmeskednek a maguk fabrikálta bálványoknak. Vak hitük minden képzeletet felülmúl, és Csu-Csuk, a főnök jár elől a fanatizmusban, melyben alattvalói készségesen követik.

Csu-Csuk naponta fölkereste a falu kezdetleges templomát, a Vorspüköt - vagyis imabarlangot, melynek sziklafalánál szép sorakoztak a cifrára pingált cölöpök: az istenek, s ő sorra hódolt mindegyiknek. Az idegenekkel bár roppant szigorúak voltak, imabarlangjuktól mégsem tiltották el őket, sőt gyakran hívogatták oda. Így történt, hogy Szergej úr és barátai merő kíváncsiságból elmentek megnézni az új-szibériai bálványokat.

A cölöpök végén undok madárfejek: kerek vörös szem, nagyra tátott csőr, szarv módján görbülő kemény taréj. A hívők leborultak előttük, fülüket a cölöpök lábához tapasztották, imádkoztak; s noha a bálvány süket maradt, ők mindig azzal a meggyőződéssel távoztak, hogy hallották az istenség válaszát - amely válasz nyilván az imádkozó titkos óhajainak felelt meg. Így természetesen, ha arról volt szó, hogy Csu-Csuk új adót szándékozott kivetni népére, a vén huncut mindig égi hozzájárulással tette azt, s alattvalóinak eszébe sem jutott szembeszegülni az olyan magas helyről kapott paranccsal.

Hetenként egyszer ünnepélyesebb vallási szertartásra került sor; a bennszülöttek ilyenkor nagy ceremóniával vonultak az imabarlangba. Lehetett akármilyen kegyetlen hideg, dühönghetett a

szélvihar, hordhatta a havat, Turkev minden lakója habozás nélkül követte Csu-Csukot az imabarlangba. No, és a *Szép Vándor* érkezése óta hogy kicicomázták magukat a szertartásokhoz! Bőröltözékük fölé magukra szedték a Cascabeléktől lopott ringy-rongyokat, César Cascabel színehagyott trikóit, Cornélia divatjamúlt szoknyáit, a gyerekek ócska zubbonyait és Szegfűszeg tollforgós csákóját! S ráadásul az egyik fújta a kornétát, hogy majd beleszakadt, a másik a trombitából csalt ki elképesztő hangokat, s verték a tamburát, a nagydobot, a cirkuszi zenekar minden hangszerét megszólaltatták, hogy az ünnepség fényét a fülsiketítő zenebona is fokozza.

César Cascabel rettenetesen kikelt a gazfickók ellen, akik odáig merészkedtek, hogy ellopják a jelmezeket, s a végén még tönkreteszik a tamburát, a kornétát, beszakítják a nagydobot!

- Csürne!... Csürhe! - dühöngött szüntelenül, s még Szergej úr sem tudta lecsillapítani.

A napok és hetek nagyon lassan múltak, és a *Szép Vándor* lakói egyre elviselhetlenebbnek érezték a helyzetüket. S mi lesz a vége ennek a kalandnak, ha ugyan valaha vége szakad? Az idő nem volt alkalmas arra, hogy tréninget tartsanak - César Cascabel sokszor gondolt arra, hogy társulatának tudománya teljesen berozsdásodik, mire Permbe érnek -, megpróbálták hát másként hasznosítani. Nehogy a csüggettség erőt vegyen rajtuk, Szergej úr elbeszéléseivel szórakoztatta, oktatta őket szüntelenül.

César Cascabel viszonzásul néhány szemfényvesztő meg bűvészfogásra akarta megtanítani, mint mondotta, csak éppen a szórakozás kedvéért. Az igazság az volt, hogy e tudomány esetleg még hasznára is lehet Szergej úrnak, mikor majd valóban mutatványosnak akarja álcázni magát, hogy kijátszhasssa a cári rendőrséget. Jean az indián lánykát taníttatta írni, olvasni, s Kayette rendkívül értelmesnek, az ifjú tanár pedig rendkívül buzgónak mutatkozott. Elképzelhető, hogy ez a tudni vágyó, tehetséges és derék fiú sohasem lehet több, sohasem lehet más, mint vásári komédiás? De ki tudja, mit rejt számára a jövő, s ki tudja, mit rejt mindannyiuk számára, akik itt a világ végén egy vad törzs hatalmába kerültek...

És Csu-Csuk csak nem hagyott alább a követelőzéseivel. Kitartott amellett, hogy foglyait nem engedi szabadon váltságdíj nélkül, és legalábbis valószínűtlennek tűnt, hogy bárhonnán bármiféle segítséget kapjanak. Önerejükéből meg ugyan hogyan szerezhetnék meg a Ljahov-szigetek harácsoló uralkodója által követelt pénzt?

Cascabelék persze nagy kincs tulajdonosai voltak - csak éppen nem tudtak róla. Övék volt az aranyrög, a mesés kincs - legalábbis Sandre csöppet sem kételkedett abban, hogy mesés értéke van. Néha, mikor senki sem látta, elővette a követ, bámulta, dörzsölte, fényesítette, és természetesen habozás nélkül föláldozta volna, hogy Csu-Csuk rabságából kiválthassa a családját. Csakhogy ez a nyavalyás Cucu az aranyrögöt, akármilyen értékes is, aligha fogadná el készpénz gyanánt. Sandre hát kitartott eredeti elgondolása mellett: majd ha Európába érnek, csengő aranyra váltja kincsét, így pótolja a nagy veszteséget, mely Amerikában érte őket.

Kitűnő elgondolás - ha ugyan valaha is Európába kerülnek. Az igazat megvallva, nem sok reményük lehetett arra, hogy ez a közeljövőben megtörténik. Ezen kesergett egyébként a két gonosztevő is, akiket a balsors összehozott Cascabelékkal.

Egy napon - január 30-án - Ortik megjelent a *Szép Vándornál*, hogy Szergej úrral, Jeannel és César Cascabellal a hazatérésre vonatkozó elképzeléseikről beszéljen. Valójában csak azt akarta megtudni, mit terveznek arra az esetre, ha Csu-Csuk meggondolná magát, és foglyait elengedné a Katyelnij-szigetről.

- Mondja, Szergej úr - kezdte a tapogatódzást -, mikor Port Clarence-ból elindultak, úgy tervezték, hogy Szibériában töltik a telet?

- Igen - hangzott a válasz -, úgy beszéltük meg, hogy valamelyik városkában várjuk meg a meleg időszak beálltát. De miért kérdezi ezt, Ortik?

- Mert szeretném tudni, vajon kitartanak-e eredeti útitervük mellett, ha ezek az átkozott bennszülöttek szabadon engednék önöket...

- Nem, szó sincs róla - mondta Szergej úr -, hiszen így csak feleslegesen nyújtanánk az amúgy is hosszúra nyúlt utat. Véleményem szerint okosabb, ha az orosz határnak tartunk, hogy innen aztán eljussunk az Urál egyik hágójáig...

- Szóval a hegylánc északi része felé indulnának?

- Igen, hiszen így jutnánk a legrövidebb úton a sztyeppékhez.

- És mi történnék a kocsival, Szergej úr? - kérdezősködött tovább Ortik. - A kocsit itt hagynák?

César Cascabel nyilván megértette a kérdést, mert máris kitört:

- Itt hagyni a *Szép Vándort*?... Dehogy hagyjuk itt, ha teherhúzókat tudok szerezni, és rövid időn belül... legalábbis azt remélem...

- Van valami elképzelése? - csodálkozott Szergej úr.

- Nincs nekem még egy halovány ötletem sem, viszont Cornélia egyre mondogatja, hogy majd csak kitalálok valamit, és ő csak tudhatja, hiszen ő még sohasem tévedett! Csodálatos egy teremtés ő, meg aztán alaposan ismer is engem!

A csodálatos César Cascabel csak nem változott, most is rendületlenül bízott szerencse-csillagában, és el sem tudta képzelni, hogy négy francia és három orosz egyesült erővel ne tudjon megbirkózni egy ilyen Csu-Csukkal.

Szergej úr tolmácsolta Ortiknak, hogy mit mondott César Cascabel a *Szép Vándorra* vonatkozóan.

- Hát pedig, ha el akarják vinni a kocsit - mondta az orosz matróz, aki szemmel láthatóan fontosnak tartotta ezt a részletkérdést -, rénszarvasokra volna szükségük.

- Úgy van.

- És azt hiszi, hogy Csu-Csuk adna önöknek rénszarvasokat?

- Azt hiszem, hogy Cascabel úr valahogyan ráveszi, hogy adjon.

- És akkor a jégmezőn átvágva, megpróbálnak eljutni a szibériai partra?

- Természetesen!

- Ez esetben, Szergej úr, még jégzajlás előtt kellene indulniuk, vagyis három hónapon belül.

- Világos!

- Mégis, hogy gondolja?

- A bennszülöttek esetleg mégis úgy döntenek, hogy szabadon engednek bennünket!

- Nem hinném, ha egyszer nem tudunk nekik váltságdíjat fizetni.

Cascabel, mihelyt Szergej úr lefordította nekik Ortik szavait, nyomban rávágta:

- Hacsak rá nem kényszerülnek ezek a nyomorultak!

- Kényszerülnek... Ugyan ki, mi kényszeríthetné őket? - csodálkozott Jean.

- Mondjuk, a körülmények!

- Hogyhogy a körülmények, apám?

- Igen, bizony a körülmények! Mindennek ez a nyitja... A körülmények, édes fiam, de azok ám!

És olyan erővel vakarta a fejét, hogy majd kitepte a haját, de csak nem támadt semmi jó ötlete.

- Az a fontos, kedves barátaim - mondta Szergej úr -, hogy tudjuk, mitévők legyünk, ha a bennszülöttek nem hajlandók bennünket szabadon engedni. Megpróbáljuk a szökést?

- Megpróbáljuk, Szergej úr - mondta Jean. - Csakhogy akkor itt kell hagynunk a *Szép Vándort*!

- Ne beszélj így, Jean! - kiáltott rá César Cascabel. - Megszakad a szívem, ha ilyet kell hallanom!

- De hát gondolkozz, édesapám!

- Nem!... A *Szép Vándor* a mi guruló otthonunk!... A fedele alatt születted, édes fiam!... Még hogy itt hagyjuk ezeknek a fókáknak, ezeknek a...

- De kedves barátom - szólt közbe Szergej úr -, higgye el, minden tőlünk telhetőt megteszünk, csak rávehezzük a bennszülötteket, hogy engedjenek bennünket szabadon. Sajnos azonban alighanem hiába kérjük őket, s akkor nem marad más számunkra, mint a szökés. Ha ki tudjuk játszani Csu-Csuk éberségét, ha szökni tudunk, akkor itt kell hagynunk...

- A Cascabelek házát! - mennydörögte elkeseredetten a családfő.

- Nyugodj meg, apám - csitította Jean -, talán valami más lehetőség is akad, ami mindent megold...

- Ugyan milyen lehetőség?

- Például megszökhetne valamelyikünk, s a kontinensre jutva, értesítené az orosz hatóságokat! Szergej úr, kérem, én igazán szívesen mennék...

- Azt már nem! - ripakodott rá César Cascabel.

- Nem!... Valóban ne tegye! - tiltakozott Ortik is, mikor Szergej úr tolmácsolta neki Jean szavait.

César Cascabel és a matróz tehát egyetértettek ebben a kérdésben, de míg Cascabel csak Narkin gróftól féltette az orosz hatóságoktól, a másik nem szívesen került volna szemtől szembe a hatóságok képviselőivel.

Szergej úr más szempontból nézte Jean javaslatát.

- Erről a gondolatról rád ismerek, édes fiam - mondta -, mindnyájunkért akarsz áldozatot hozni, és ezt mindnyájan köszönjük neked! Önfeláldozásod azonban eredménytelen maradna. Örültség volna nekivágni a sarki tél kellős közepén a jégmezőnek, örültség volna vállalkozni száz- meg százmérföldes útra, hiszen a Katyelnij-szigetet legalább akkora távolság választja el a kontinensről! Elpusztulnál útközben, kedves fiam! Nem, barátaim, ne váljunk el, és ha valaha így vagy úgy szabadulhatunk a szigetről, hát szabaduljunk együtt!

- Ez az okos beszéd! - bólintott César Cascabel -, és kérlek, Jean, ígérd meg nekem, hogy engedélyem nélkül nem kezdesz semmi ilyesmibe!

- Megígérem, apám.

- És mikor azt mondom, hogy együtt távozzunk a szigetről - folytatta Szergej úr Ortikhoz fordulva -, természetesen úgy gondolom, hogy Kircsev és maga is velünk lesz. Nem akarjuk magukat a bennszülöttek hatalmában hagyni.

- Köszönöm, uram, és úgy gondolom, hogy Kircsev és jómagam szolgálatukra lehetünk a Szibérián át vezető úton. Egyelőre semmivel sem próbálkozhatunk, de nagyon fontos, hogy indulásra készen álljunk, még mielőtt megkezdődne a jégzajlás, tehát mielőtt kicsit enged az idő! - mondta Ortik, és távozott.

- Bizony, készen kell állnunk - folytatta Szergej úr a beszélgetést.

- Készen is leszünk! - jelentette ki César Cascabel. - De hogyan fogjunk neki? Kapjon be a farkas, ha csak sejtelmem is van róla!

Hogyan is válhatnának meg Csu-Csuktól, akár a főnök hozzájárulásával, akár enélkül - ez volt most legfőbb gondjuk. Nagyon nehéz volna kijátszani a bennszülöttek éberségét. Arra sem számíthatnak, hogy idővel majd jobb belátásra bírhatják Csu-Csukot. Egyetlen megoldás marad tehát: lóvá kell tenni, mint azt César Cascabel napjában hússzor is elmondta.

Igen, ő mindenesetre erre törekedett! Csakhogy hiába törte a kobakját, mint ahogy ő maga mondogatta, a január elmúlt, és ötlet nem született a kobakjában.

VII. CÉSAR CASCABEL POMPÁS TRÉFÁJA

Február elején nagyon nehéz napjaik voltak - ez az a hónap, mikor az ilyen magas szélességi fokon még az is megesik, hogy befagy a hőmérő higanyoszlopa! Természetesen ez még mindig messze van a planéták közti hidegtől, ahol a mínusz 273 fokos fagy a molekulákat megdermesztve előidézi az abszolút szilárdság állapotát. A *Szép Vándor* lakóinak azonban még a Katyelnij-szigeten is az volt az érzésük, hogy mozdulatlanok a levegő molekulái, s hogy a levegő valósággal megszilárdult, s mikor belélegzik, éget, mint a tűz. A hideg annyira fokozódott, hogy a *Szép Vándor* lakói kénytelenségből elhatározták, ki sem mozdulnak a kocsiból.

Az égbolt rendkívül tiszta volt, a csillagok olyan fényesen ragyogtak, hogy az ember azt hihette volna, a világűr legmélyéig hatol el a tekintete. Ugyanakkor a nappali világosság még déltájban sem volt egyéb, mint a hajnali és alkonyi derengés sápadt keveréke.

A bennszülöttek, minthogy már megszokták ezt az éghajlatot, most is nyugodtan túrték, de mennyire vigyáztak, nehogy hirtelen hidegre kerülve, megfagyjon a kezük, lábuk vagy az orruk! Tetőtől talpig úgy beburkolóztak rénszarvasprémjeikbe, hogy ki sem látszottak azokból; valóságos mozgó prémraktárak voltak. Hogy mégis miért mozdultak ki barlangjukból? Természetesen Csu-Csuk parancsára. A főnöknék elvégre tudnia kellett, vajon nem szöktek-e meg foglyai, akik a kegyetlen hidegben nem tudtak eleget tenni napi látogatási kötelezettségüknek. Csu-Csuk aggálya egyébként oktan volt, a dermesztő fagyban senki sem szánta volna rá magát a szökésre.

- Szép jó estét, kétlábú fókák! - kiabált feléjük César Cascabel, ha meglátta őket a *Szép Vándor* ablakain át, melyekről leolvastották a jeget. - Halvér folyik ezeknek az ereiben, az már biztos!... Nyugodtan sétafikálnak, mikor olyan hideg van, hogy a becsületes emberfia öt perc alatt megfagyna!

A *Szép Vándor* úgyszólván légmentesen zárt fülkéiben elviselhető volt a hőmérséklet. A konyhai tűzhely - turfával tüzeltek, így legalább takarékoskodhattak a petróleummal - átmelegítette a többi fülkét, pedig néha még szellőztettek is. De szinte abban a pillanatban, ahogy kinyitották a kocsi ajtaját, bent megfagyott minden folyadék. Vagy negyven fok különbség volt a kocsi és a szabad levegő hőmérséklete között, amit Szergej úr pontosan meg is állapíthatott volna, ha a bennszülöttek el nem lopják a hőmérőjüket.

Február második hetében a hideg mintha kicsit enyhült volna. A szél délnek fordult, s fantasztikus erővel hordta a havat Új-Szibéria e sivár partvidékein. A *Szép Vándor* fölborult volna a vad szélben, de magas jéghegyek vették körül, és egész a tengelyéig hóba süppedt, így aránylag könnyen állta a szelet.

Egyszer-kétszer még hirtelen visszatért a kegyetlen hideg, február közepe felé azonban már csak mínusz húsz fok körül volt az átlag hőmérséklet.

Szergej úr, César Cascabel, Jean és Szegfűszeg el is szánta magát arra, hogy kicsit kimozduljon, de előzőleg aprólékos óvintézkedéseket tettek, nehogy a szabad levegőre kerülve, hirtelen lehűljenek, hiszen tudták, hogy az egészségükre ez volna a legveszélyesebb.

A *Szép Vándor* környéke teljesen eltűnt a hótakaró alatt, mely a talaj egyenetlenségeit is feltöltötte. Nem volt sötét, hiszen két órán át sápadt fény derengett a déli látóhatáron, nem melegítettek, de mégiscsak világítottak a nap sugarai, melyek, ahogy közeleg a tavaszi napéjegyenlőség ideje, egyre nagyobb fénnel ragyognak majd.

Nyugodtan vállalkozhattak egy kis sétára, s minthogy Csu-Csuk szigorúan rájuk parancsolt, mindnyájan a főnökhöz indultak.

A csökönyös fejedelem nem tért jobb belátásra, sőt foglyai tudomására hozta, hogy amennyiben záros határidőn belül nem adják át neki a háromezer rubeles váltságdíjat, tudni fogja, mihez tartsa magát.

- Gyalázatos rabló! - állapította meg César Cascabel ékes franciasággal, amit őfelsége semmiképpen sem érthetett meg. - Igen!... Majom!... Hülye!... Hülyék királya!

Persze a Ljahov-sziget fejedelmére szórt szidalmak mit sem segítettek helyzetükön, melyet most már az is súlyosbított, hogy Csu-Csuk szigorú rendszabályokkal fenyegetőzött.

Egyszer viszont a tömény düh föllángolása közepett zseniális ötlete támadt, s ez nem is meglepő az olyan furfangos férfiútól, mint amilyen hősünk, César Cascabel volt.

- Ejnye, foka teremtette! - kiáltott fel egy szép napon. - Sokat adnék azért, ha ez a tréfa, ez a kitűnő tréfa sikerülne!... És hát miért ne sikerülne? Miért ne tudnám lóvá tenni ezeket a tökfűeket?

De csak ennyi szaladt ki a száján, ötletét nem árulta el, titkolózott még Cornélia előtt, még Szergej úr előtt is.

Csakhogy terve sikerének egyik elengedhetetlen feltétele az volt, hogy legalábbis jól érthetően beszélje az orosz, az észak-szibériai népek nyelvét. Így hát míg Kayette a franciában tökéletesítette magát Jean segítségével, ő elhatározta, hogy Szergej úr irányításával oroszul tanul. S vajon kívánhatna-e kiválóbb nyelvmestert?

Február tizenhatodikán, miközben Szergej úrral sétált a *Szép Vándor* körül, közölte vele óhaját, hogy szeretné alaposabban megtanulni az orosz nyelvet.

- Mert, ugye, Oroszországba megyünk, úgy volna hát rendjén, hogy folyékonyan beszéljem az ország nyelvét, nehogy kellemetlen helyzetbe kerüljek Permben meg Nyiznyij Novgorodban.

- Helyes, barátom - válaszolta Szergej úr. - De hiszen annyit máris tud, amennyivel boldogulhat.

- Nem, Szergej úr, nem! Igaz, csaknem mindent megértek, de nem tudom megértetni magam, ezért szeretnék tanulni.

- Hát ha ennyire akarja...

- Különben is jó időtöltés lesz!

César Cascabel kérésében voltaképpen nem volt semmi meglepő, a családfő tudásvágyán nem is csodálkozott senki.

Így aztán Szergej úrral napi két-három órán át szorgalmasan tanulta az orosz nyelvet, de nem annyira a nyelvtani szabályok, inkább a kiejtés volt az, ami érdekelte, sőt úgy tűnt, mintha elsősorban ezt akarná megtanulni.

Az oroszok, mint tudjuk, nagyon könnyen sajátítják el a francia nyelvet, és szépen, akcentus nélkül beszélnek, annál nehezebben tanulnak meg a franciák oroszul. Hihetetlen, hogy César Cascabel milyen buzgón tanult, mennyire igyekezett szabatosan ejteni a szavakat - tanulása közben csak úgy visszhangzott a *Szép Vándor*, mindent megtett, hogy kiejtése lehetőleg hibátlan legyen.

Nyelvtehetsége és szorgalma csodákat művelt, a család nem győzte bámulni, milyen gyorsan halad.

Mikor a nyelvóra véget ért, kiment a partra, s ott, ahol biztos lehetett afelől, hogy senki sem hallja, döngő hangon gyakorolt bizonyos mondatokat, hol így, hol úgy hangsúlyozva a szavakat, mindig arra törekedve, hogy úgy ejtse az „r”-eket, mint a született oroszok. És a mestersége gyakorlása során - hiszen időnként ő volt a kikiáltó - már amúgy is jól beletanult abba, hogy hangját kellőképpen rezegtesse.

Néha összetalálkozott Ortikkal és Kircsevvel, s minthogy a két matróz nem tudott franciául, oroszul beszélgetett velük, s így meggyőződhetett arról, hogy már meg tudja magát értetni.

A két ember egyébként gyakran látogatott el a *Szép Vándor*hoz. Kayette, akinek figyelmét újra meg újra fölkellette Kircsev hangja, egyre töprengett, próbált visszaemlékezni, mikor is hallhatta először...

Ortik és Szergej úr egyre csak arról tanácskozott, miként tudnának elmenekülni a szigetről. Beszélgetéseikbe most már César Cascabel is bekapcsolódott, de nem tudtak kiigazítani semmi gyakorlati megoldást.

- Mégis van egy lehetőségünk a hazatérésre, bár éppen erre a lehetőségre sohasem gondoltunk - mondta egyszer Ortik.

- Miféle lehetőség? - kérdezte Szergej úr.

- Mikor a Sarki-tenger megszabadul a jégpáncéltól, éppen nem megy ritkaságszámba, hogy bálnavadászhajók tűnnek fel a Ljahov-szigetek környékén. Miért ne hívhatnánk föl az egyik ilyen hajó figyelmét? Miért ne kérhetnénk, hogy jöjjön értünk?

- Ezt nem tehetjük - szögezte le Szergej úr. - Hiszen csak azt érnénk el vele, hogy a hajó legénysége is Csú-Csuk fogságába kerülne, osztogna sorsunkban anélkül, hogy ebből bármi hasznunk lenne. Egy bálnavadászhajónak nincs olyan nagyszámú legénysége, hogy fölvehetné a harcot a bennszülöttekkel.

- Különben is a tenger legföljebb három hónap múlva lesz hajózható, én pedig addig nem bírnám türelemmel! - mondta César Cascabel.

Majd némi gondolkodás után hozzátette:

- Meg aztán, ha sikerülne feljutnunk egy bálnavadászhajóra, még ha ez a derék öreg Cucu engedne is bennünket, baj volna, mert itt kellene hagynunk a *Szép Vándort*...

- Ebbe pedig alighanem bele kell törődnünk! - vetette közbe Szergej úr.

- Beletörődni! Ugyan kérem - kiáltott César Cascabel.

- Talán van valami elgondolása, hogy miként lehetne segíteni ezen?

- Km, khm.

César Cascabel nem is mondott ennél többet, de milyen ravasz mosoly játszadozott az ajkán, és hogy megvillant a szeme.

Cornélia rögtön meg is jegyezte:

- Césarnak egész biztosan valami jó ötlete támadt!... Hogy mi?... Azt én sem tudom! De hát az ilyen embertől nyugodtan elvárhatjuk!

- Papa ravaszabb, mint Csú-Csuk bácsi! - erősgette a kis Napoleona.

- Észrevettétek, hogy újabban derék öregnek nevezi? - kérdezősködött Sandre. - Ilyen barátságosan beszél róla.

- Hacsak nem éppen ellenkezőleg! - vágta rá Szegfűszeg.

Február második hetében a hőmérséklet érezhetően tovább emelkedett, a déli szél enyhébb légáramlatokat sodort a szigetek felé.

Nem volt hát vesztegetni való idejük.

Miután a Bering-szorosban a késlekedő tél miatt a jégzajlás olyan nehéz helyzetbe sodorta őket, igazán túlzás lenne, ha a balsors most úgy hozná, hogy a korai tavasz miatt kerüljenek ismét kritikus helyzetbe.

Ha César Cascabel terve sikerülne, ha rá tudná venni Csu-Csukot, hogy a *Szép Vándort* utasaival és rakományával együtt engedje békességben távozni, úgy nekik el kellene indulniuk még addig, amíg a jégmező szilárd utat alkot a Ljahov-szigetek és a szibériai part között.

Az útnak ezt a részét egyébként viszonylag kényelmesen megtehetnék rénszarvasfogattal anélkül, hogy a jégmező megtörésétől kellene tartaniuk.

- Mondja, kedves Cascabelem - kérdezte egy napon Szergej úr -, ön valóban reménykedik abban, hogy ez a vén zsvány Csu-Csuk rénszarvasokat is ad önnek, hogy a kocsival együtt jussunk el a kontinensre?

- Szergej úr - hangzott a komoly válasz -, Cucu korántsem vén zsvány. Ellenkezőleg: tiszteletre méltó, kiváló férfiú. Ha megengedi, hogy szabadon távozzunk, úgy azt is megengedi, hogy a *Szép Vándorral* menjünk, és ha ezt is megengedi, akkor már szinte magától értetődő, hogy rendelkezésünkre bocsát, mondjuk, húsz vagy akár ötven, száz, de ha úgy akarom, akár ezer rénszarvast!

- Hát úgy gondolja, hogy rá tudja venni?...

- Hogy rá tudom-e venni az én Cucu barátomat? Akár az orránál fogva vezethetem! Mert a kezemben van őfelsége, s amit én egyszer megfogtam, azt nem engedem el egykönnyen.

César Cascabel változatlan önbizalommal beszélt, és továbbra is elégülten mosolygott. Sőt most még csücsörített is, és két ujjával csókot hintett bennszülött őfelsége felé. Szergej úr mégsem kérdezősködött, látta, hogy César Cascabel semmiképpen nem akar beszélni a terveiről, nem zaklatta hát kérdésekkel.

Ahogy a hideg enyhült, Csu-Csuk alattvalói lassanként visszatértek szokott foglalatoskodásaihoz, madarakra meg a jégmező felszínén föl-fölbukkanó fókákra vadásztak, és ismét eljártak a bálványok barlangjába, egy ideig ugyanis a kegyetlen hideg miatt oda sem mehettek.

Péntekenként az egész törzs nagy pompával vonult az imabarlangba, Új-Szibériában nyilván pénteken ülik a vasárnapot. Február 29-én - 1868 ugyanis szökőév volt - a bennszülöttek alighanem processzióban vonulnak bálványaikhoz.

Csütörtökön este César Cascabel, mielőtt lefeküdt volna, csak ennyit mondott:

- Úgy készülünk, hogy holnap a mi kedves Cucu barátunkkal együtt ott leszünk a Vorspükben, a ceremónián.

- Hogyan, César, azt akarod, hogy... - kezdett kérdezősködni Cornélia.

- Bizony, azt akarom! - közölte a családfő.

Vajon mit jelentett ez az ellentmondást nem tűrő fölszólítás? César Cascabel talán abban bizakodott, hogy meg tudja szelídíteni a Ljahov-szigetek fejedelmét, ha részt vesz a bálványimádásban? Csu-Csuk nyilván szívesen látná, ha foglyai hódolattal adóznának birodalma bálványai előtt. No de imádni ezeket a bálványokat, osztozni a bennszülöttek babonáiban, ez

mégiscsak túlzás volna, s alig valószínű, hogy Césár Cascabelből bálványimádó lesz, csak azért, hogy beférközzék a szibériai felség kegyeibe!... Micsoda képtelen ötlet!

Pénteken már napkeltével készülődött az egész törzs. Gyönyörű idő volt, és csak mínusz tízfokos hideg; napi négy-öt órán át tartó világosság és szinte már érezni lehetett a nap sugarait, melynek korongja már kikandikált a látóhatár mögül.

A bennszülöttek elindultak barlangjaikból, a férfiak, nők, gyerekek és aggastyánok, mind a legszebb ünneplőjükbe öltöztek, prêmes oldalával kifelé fordított fókabőr zubbonyt, iramszarvas nadrágot viseltek. Előkerültek az értékes fekete és fehér prémek, a gyöngyös sapkák, tarka plasztronok, homlokszíjak, fülbevalók, karkötők, a rozmárcsontból faragott, orrcimpába akasztott ékszerek.

Akadtt azonban a bennszülöttek között olyan is, aki úgy látta, mindez nem elég az ünnepség fényéhez, s a törzs egyik-másik előkelősége, hogy méltóbbá tegye megjelenését, magára szedte a *Szép Vándorból* ellopt holmikat.

Nemcsak a komédiásjelmezeket öltötték fel, fejükbe nyomták a bohócsipkákat, a tollas csákókat, egyikük meg vállszalagot viselt, rajta a zsonglórmutatványoknál használt karikákkal, a másik pedig övére akasztotta a súlyzókat, Csu-Csuk, a főnök meg nagy büszkén úgy járt-kelt a nyakába akasztott fém barométerrel, mintha Új-Szibéria legfőbb fejedelme által most alapított érdemrend díszelgne a mellén.

És fűjták, verték a hangszereket, ahányat csak találtak, a kornéta a trombitával, a tambura a nagydobbal versenyezve harsogott iszonyatos zenebonával.

Cornélia a gyerekekkel együtt mérgelődött az éktelen lárma miatt, s valamennyien szívesen kifütyülték volna a zenészeket, akiknél - mint Szegefűszeg megjegyezte - alighanem még a fókák is különbül muzsikálnak.

És ki hinné? - Césár Cascabel kedvesen mosolygott a vad muzsikusokra, dicsérte, éljenezte, tapsolta őket, s nagy komolyan mondta:

- Igazán meglepnek ezek a derék emberek!... Rendkívül tehetséges muzsikusok, s ha elszegődnének hozzám, azt hiszem, nemcsak Permben, de még Saint-Cloud-ban is nagy sikert aratnának.

A menet nagy zenebona kíséretében vonult át a falun az imabarlang felé, ahol híveik hódolatát várták a bálványok. Csu-Csuk vonult a menet élén, mögötte Szergej úr és Césár Cascabel, majd a család és a két orosz matróz, utánuk pedig Turkev lakói.

A menet megállt a sziklaüreg előtt, melyben az ez alkalomra frissen pingált istenek értékes prémekbe burkolva várakoztak.

Csu-Csuk belépett a Vorspükbe, két kezét magasra emelte, fejét háromszor meghajtotta, majd a földre terített iramszarvasbőrre kuporodott, itt ez a testtartás jelentette azt, amit Európában a térdelés.

Szergej úr és a barátai meg a jelenlevők mind nyomban követték a főnök példáját.

Miután áhítatos csend lett, Csu-Csuk félig kántálva, félig suttogva, akár egy anglikán lelkész, a három, szertartásos díszben pompázó halványhoz fohászzkodott...

Fohászára váratlan hang válaszolt... Érces hang harsant, melyet a barlang végében is világosan lehetett érteni.

Ó, csoda! A hang a jobb felől álló isten csőréből harsant, oroszul beszélt a bálvány, és imigyen szólott:

- A nyugatról jött idegenek szentek és sérthetetlenek! Hogy merészeled őket fogságban tartani?

A barlangban döbrent csend uralkodott.

Először történt meg, hogy Új-Szibéria istenei kegyeskedtek szóba ereszkedni alázatos híveikkel.

És ekkor ismét felharsant a hang, most még erősebben, még parancsolóbban, most a bal felől álló isten csőréből szállt a szózat:

- Megparancsolom neked, hogy azonnal engedd őket szabadon! Megparancsolom népednek, hogy a legnagyobb tisztelettel viseltessék irántuk, adja vissza elrabolt javaikat! Megparancsolom, légy segítségükre, hogy eljussanak a szibériai partra!

Most már nem is döbrent, hanem rémület némította meg a jelenlevőket. Csu-Csuk reszketve föltérdelt, tekintete, föltartott keze, tátva maradt szája... mind elárulta iszonyatos félelmét. A bennszülöttek félig fölemelkedtek, nem tudták, mitévők legyenek, arccal a földre boruljanak-e vagy elmeneküljenek...

Aztán megszólalt a harmadik, a középső bálvány is. És hogy mennydörgött ez a haragos, fenyegető hang! És milyen drámai erővel hangsúlyozta a szavakat, hogy rezgette a szótagokat!

- És ha mindez meg nem történik, azon a napon, amikor a szent és sérthetetlen emberek akarják, törzsedre és reád lesújt az ég haragja!

A főnök és az alattvalói ijedtükben kórusban hörögtek, meg sem mertek moccanni, viszont César Cascabel két karját nyújtotta az istenek felé, hogy így is kifejezze háláját az égi beavatkozásért.

Fogolytársai közben lélegzeni is alig mertek, nehogy kitörjön belőlük a nevetés.

Egy hasbeszélő trükköt agyalt ki a zseniális César Cascabel, a páratlan művész, hogy jobb belátásra bírja az ő „derék öreg Cucuját”.

A babonás bennszülötteknek ez éppen elég volt! „A nyugatról jött idegenek” - ezt is milyen remekül kieszelte -, a nyugatról jött idegenek tehát szentek és sérthetetlenek!... Hogyan merészeli őket Csu-Csuk fogva tartani?

Dehogyan merészeli! Esze ágában sincs! Szabadon távozhatnak, mihelyt akarnak, és a bennszülöttek természetesen az ég kegyeltjeinek kijáró tisztelettel bánnak velük!

És miközben Ortik és Kircsev mit sem tudva César Cascabel hasbeszélő tudományáról, nem is titkolta mélységes megdöbbenését, Szegfűszeg lelkesen mondogatta:

- Hogy micsoda lángész az én gazdám!... Micsoda koponya!... Micsoda férfiú!... Hacsak...

- Hacsak nem isten! - fejezte be Cornélia, és a férjére mosolygott.

A tréfa sikerült, hála az új-szibériai bennszülöttek minden képzeletet felülmúló hiszékenységének. César Cascabel megfigyelte ezt a hiszékenységet, ez adta neki az ötletet, hogy mindnyájuk hasznára fordítsa hasbeszélő tehetségét.

Az már csak természetes, hogy a törzs a szent és sérthetetlen személyiségeknek kijáró tisztelettel kísérte őket vissza a *Szép Vándor*hoz. Csu-Csuk ki nem fogyott az alázatos hódoló szavakból, amiben persze nagy része volt az ijedtség keltette respektusnak. Nagy buzgalmában már-már egyazon imádatlással szólott a Cascabel család tagjairól és Katyelnij-sziget bálványairól. Turkev tudatlan lakói ugyan hogy is tételezhették volna fel, hogy szemfényvesztő ügyeskedéseinek estek áldozatul? Ők bizony a Vorspük isteneinek félelmetes hangját

hallották. Mindeddig néma csőrükből szálltak a parancsok hibátlan orosz nyelven. Különben is láttak már ehhez hasonló csodát! Hiszen Jako, a papagáj is beszélt! S akkor is hogy megdöbbentek! Hogyne lennének képesek a madárfejű istenek arra, amire egy madár képes!

E naptól kezdve Szergej úr, César Cascabel és a család meg a két tengerész - akiktől kijelentették, hogy honfitársaik - szabadnak tekinthették magukat. A téli időszak már végére járt, a hideg sem volt elviselhetetlen. Ezért a hajótöröttek elhatározták, hogy nem sokáig késlekednek a Ljahov-szigeteken. Nem mintha attól tartottak volna, hogy a bennszülöttek magatartása megváltozik. Nem, a bennszülöttekre alaposan ráijesztettek! César Cascabel a legjobb barátságban volt az ő derék Cucu komájával, aki már a csizmáját is pucolta volna, ha nagy barátja úgy akarja! Természetesen sietett visszaadni nekik mindazt, amit a bennszülöttek elloptak a *Szép Vándor*ból. Ő maga térden állva nyújtotta át César Cascabelnek a rendjel gyanánt viselt barométert, és Cascabel kegyesen a kezét nyújtotta neki, amit Csu-Csuk áhítatosan megsókolt, hiszen ki tudja - ez a kéz képes lehet viharokat, égháborúkat támasztani!

Az úti előkészületek március nyolcadikára befejeződtek. César Cascabel húsz rénszarvast kért a kocsijához. Csu-Csuk nyomban felajánlott százat, de nagy barátja köszönettel elhárította a bőkezűséget, beérte hússzal is, mindössze azt kérte, adjanak vele elegendő takarmányt az állatok számára, hogy etetni tudja őket, míg átkelnek a jégmezőn.

Március nyolcadikán délelőtt Szergej úr, César Cascabel és a két matróz elbúcsúzott a turkevi bennszülöttektől. Az egész törzs összesereglett, hogy lássa a szent és sérthetetlen emberek indulását, és jó utat kívánhasson nekik.

A „derék Cucu” is ott állt az első sorban, és őszintén elérékenyült. César Cascabel elébe lépett, megveregette a főnök pocakját, és franciául mindössze ennyit mondott:

- Ég áldjon, vén szamár!

Alattvalói szemében ez a baráti paskolás is erősítette őfelsége tekintélyét.

Tíz nappal később, tehát március 18-án a *Szép Vándor*, miután különösebb fáradalmak és nehézségek nélkül átkelt a Ljahov-szigeteket a szibériai parttal összekötő jégmezőn, az ázsiai partra, a Léna torkolatához érkezett.

Annyi viszontagság, annyi veszélyes kaland után, amiben Port Clarence-ből való indulásuk óta részük volt, Szergej úr és útitársai végre ázsiai földre léphettek.

VIII. A JAKUTOK FÖLDJÉN

A Bering-szorostól Európáig vezető út eredetileg tervezett irányát természetesen megváltoztatták a közbejött események: a jégtáblán való sodródással tett nagy kerülő és az, hogy végül is az új-szibériai szigetcsoporton kötöttek ki. Most már nem gondolhattak arra, hogy ázsiai Oroszország déli vidékein vágnak át. Különbösen is a meleg időszak hamarosan beköszönt, így hamarosan javulnak az időjárási viszonyok, nem kell tehát valamelyik városkában átvészelnük a telet. Voltaképpen mindaz, ami hőseinkkel a legutóbbi hetekben történt, éppen olyan szerencsés, mint amilyen mesébe illő módon fejeződött be.

Most abban kellett elhatározásra jutniuk, melyik úton induljanak, hogy a lehető leggyorsabban érjenek az Urál hegységhez, vagyis ahhoz a vonalhoz, mely ázsiai Oroszországot elválasztja európai Oroszországtól. Szergej úr úgy tervezte, hogy mielőtt az ázsiai partról továbbindulnának, döntenek az útvonal kérdésében.

Csendes, tiszta idő volt. A teljes napéjegyenlőség idején több mint tizenegy órán át világos volt, a nap hosszát még az alkonyati világosság is növelte, mely itt a hetvenedik szélességi fokon ugyancsak jó ideig tartott.

Kircsev és Ortik csatlakozása óta tíz személyből állt a kis karaván. Noha köztük és útitársaik között éppen nem volt nagy a rokonszenv, a két matróz mégiscsak a *Szép Vándor* vendége lett, a közös asztalnál ettek, sőt a kocsiban kellett aludniuk mindaddig, míg a hőmérséklet nem enyhül annyira, hogy a szabad ég alatt tölthessék az éjszakát.

Az átlaghőmérséklet ugyanis még mindig nulla alatt néhány fok volt, erről könnyen meggyőződhetnek, minthogy az előzékeny Csu-Csuk a hőmérőt is visszaadta jogos tulajdonosának. Hó borított mindent, ameddig a szem ellátott, a fehér takarót majd az áprilisi napsütés tünteti el a vidékről. A keményre fagyott havon a rénszarvasok könnyen vontatták a nehéz kocsit, boldogulnak majd vele a füves sztyeppeken is.

Az állatok etetésére egészen a Léna-öbölíg elegendő lesz az a takarmány, amit a bennszülöttektől kaptak, mielőtt elindultak a Katyelnij-szigetről. A Léna-öblön túl az állatok már tudnak magukról gondoskodni, a hó alól kikaparják a mohát és a lehullott leveleket. A jégmezőn való átkelésnél a rénszarvasok nagyon kezes jószágoknak bizonyultak, Szegfűszeg könnyen boldogult velük.

Az utasok sem éheztek, a *Szép Vándor* éléskamrájában voltak még konzervek, liszt, zsír, rizs, tea, kétszersült és pálinka. Ezenkívül apró nyírfá ládába csomagolt jakut vaját is hoztak magukkal, a derék Cucu ajándékozta meg vele az ő Cascabel barátját. Viszont gondoskodniuk kell petróleumról, mihelyt valamelyik szibériai városkába érnek. Hamarosan eljön a vadászat ideje is, és Szergej úrnak meg Jeannak útközben bőven lesz alkalma arra, hogy a konyha hasznára hódoljon vadászszenvedélyének.

A két orosz matróz segítségére is számíthattak. Azt mondták, hogy jól ismerik Észak-Szibéria egy részét, hasznosak lehetnek tehát mint útikalauzok.

Ezt egyébként egyik pihenő alkalmával meg is beszélték:

- Miután maguk már jártak ezen a vidéken, maguk lesznek a vezetőink - mondta Szergej úr.
- Ez a legkevesebb, amit megtehetünk - válaszolt Ortik. - Hiszen Cascabel úrnak köszönhetjük a szabadulásunkat.

- Nekem?... Szó sincs róla! - vágott közbe Cascabel. - A hasamnak köszönhetik, az én beszélő hasamnak! Annak köszöngessék!

- Mondja csak, Ortik - kérdezte Szergej úr -, maga szerint a Léna-torkolattól milyen útvonalat kellene követnünk?

- Természetesen a legrövidebbet, ha ön is így gondolja, uram. Így ugyan nem érintjük a délebbre fekvő nagyobb városokat, viszont egyenesen az Urál felé tartunk, és ezen az úton is akadnak falvak, ahol vásárolni lehet, sőt pihenni is, ha ez szükségesnek látszik.

- Ugyan minek? - szakította félbe César Cascabel. - Semmi dolgunk a falvakban. Az a fontos, hogy minél rövidebb utat válasszunk, és minél gyorsabban tegyük meg. Remélem, a vidék nem veszélyes az utasember számára?

- Semmiképpen sem - nyugtatta meg Ortik.

- No, és vagyunk elegenden, jaj a gazoknak, akiknek a *Szép Vándorra* fájna a foguk!... Nem úsznák meg olcsón!

- Legyen nyugodt, Cascabel úr, nincs mitől tartani - jelentette ki Kircsev.

Kircsev - ezt mindnyájan észrevették - csak ritkán szólalt meg. Zárkózott természetű ember volt, mogorva és hallgatag, hagyta, hogy a társa beszéljen helyette is. Ortik szemmel láthatóan értelmesebb volt, mint Kircsev, sőt, mint arról Szergej úr többször is meggyőződhetett, határozottan okos ember benyomását keltette.

Az Ortik javasolta útiterv elfogadhatónak látszott. Jobb is, ha kerüljük a nagyvárosokat, ahol bármikor katonai vagy rendőrőrszemekkel találkozhatnak, Narkin grófnak csakúgy, mint a két állítólagos matrónak jobb, ha kerüljük minden effajta találkozás lehetőségét. A határ környékén ugyan bajosan kerülhetik majd ki a népesebb helyeket, s a határhoz közeledve, bizonyos óvintézkedésekhez kell folyamodniuk. A sztyeppén útjukba kerülő falvak e szempontból alig jelentenek veszélyt.

Miután az útitervben megállapodtak, szerették volna közelebről tudni, vajon miféle vidéken kell átvágniuk a Léna-folyótól az Urál vonulatáig.

Jean kikereste Észak-Szibéria térképét, s Szergej úr elmélyülten tanulmányozta e területeket, ahol a folyamok nemhogy könnyítenék, inkább komolyan nehezítik a keletről nyugat felé tartó utasok dolgát.

Végül is a következőkben állapodtak meg:

Délnyugati irányban átvágnak a jakutok földjén, ahol csak itt-ott akad útjukba falu.

Ilyen módon átkelnek a Léna, az Anabar, majd a Katanga, a Jenyiszej és az Ob völgyén, ami mintegy hétszázötven mérföldnyi utat jelent.

Az Ob völgyében egészen az Urál-hegységig mennek, mely százhuszonöt mérföldön át európai Oroszország határa.

Végül az Uráltól mennek Permig, ez mintegy százmérföldes út délnyugati irányban.

Összesen tehát ezermérföldes út áll előttük.

Ha semmi sem késlelteti őket, ha nem kell megállniuk valamelyik faluban, négy hónap alatt megtehetik ezt az utat, hiszen napi hét-nyolc mérföld nem sok a rénszarvasoknak, így Perm után július közepén, vagyis a híres vásár idejére Nyizsnyij Novgorodban lehet a *Szép Vándor*.

- Velünk jönnek egészen Permig? - kérdezte Szergej úr Ortikot.

- Nem hinném. Úgy terveztük, hogy a határtól Pétervár felé vesszük az utat, mert Rigába akarunk menni.

- Rendben van - mondta César Cascabel -, csak már legyünk a határon.

Már előzőleg megbeszélték, hogy mihelyt a kontinensre érnek, huszonnégy órás pihenőt tartanak, a jégmezőn való gyors átkelés után ennyit igazán megérdemelnek. Egy napot hát a pihenésre szántak.

A Léna folyam apró csatornákkal és átkelőkkal az elválasztott torkolatok szeszélyes hálózataival ömlik a Léna-öbölnél a tengerbe. Ez a szép folyam vagy ezeröttszáz mérföldön át fogadja be a mellékfolyókat, hogy azoknak vizével együtt eljusson a Sarki-tengerbe. Medencéjét nem kevesebb, mint százötmillió hektárra becsülik.

Szergej úr a térkép beható vizsgálata után úgy gondolta, az volna a legjobb, ha a Léna-öböl partvonalán indulnának el, úgy hogy megkerülik a torkolat nehezen járható környékét, mert bár a víz még jég alatt van, keserves lenne az útjuk a torkolatok szövevényében. A télen át összegyülemlett jégtáblák itt roppant torlaszokat formálnak, melyek fölé igazi jéghegyek magaslanak, s ez mint látvány nagyon festői, csak éppen fáradságos volna kerülni.

Az öblön túl már a dűnékkel csak itt-ott megszaggatott végtelen sztyepp következik, melyen át aránylag könnyű lesz az útjuk.

Ortik és Kircsev nyilvánvalóan hozzáédződött, hogy az ilyen magas szélességi fokon fekvő vidékeken utazzék. Társaik ezt már megfigyelhették a Ljahov-szigetektől a szibériai partig a jégmezőn át vezető útjuk közben. A két tengerész gyakorlottan szervezte a táborozást, és ha rákerült a sor, jégkunyhót is tudtak építeni, tudták, mit kell kezdeni az átnedvesedett ruhákkal: a parti halászok módján a hóba ásták a nedves holmikat; tétovázás nélkül meg tudták mondani, hogy egy jégtorlasz sós- vagy édesvízből fagyott-e össze; és ismerték a sarkvidéki gyaloglás minden alkalmas módját.

A pihenőnap estéjén vacsora után Észak-Szibéria földrajzáról beszélgettek, és Szergej úr kérdésére Ortik elmondotta, hogy Kircsev és jómagam miként járták be ezt a vidéket.

- Hiszen maguk tengerészek, hogyan kerültek hát erre felé?

- Két évvel ezelőtt - hangzott a válasz - Kircsev és jómagam meg még vagy tíz tengerész, az arhangelszki kikötőben vártuk, hogy munkát találjunk valamelyik induló bálnavadászhajón. Közben a Léna torkolataitól északra a jég közé szorult egy hajó, és mi, akik ott várakoztunk, a hajó segítségére siettünk. Arhangelszkből az öböl észak-szibériai partvonalán mentünk a torkolatvidék felé. El is jutottunk a *Vremjá*hoz, kiszabadítottuk a jég közül, majd ezzel a hajóval indultunk bálnavadászatra. Mint már mondtam, a *Vremja* a legénységével együtt elpusztult, a hajótörésből csak Kircsev meg én menekültünk meg. A szél a Ljahov-szigetekhez hajtotta bárkánkat, ahol aztán önökkel találkoztunk.

- És az alaszakai tartományokban sohasem jártak? - kérdezte Kayette.

- Alaszkában? - csodálkozott Ortik. - Hát Alaszka nem Amerikában van?

- De igen - mondta Szergej úr. - Amerika északnyugati része ez, Kayette szülőföldje... Halászütjaik során oda nem kerültek el?

- Nem ismerjük azt a vidéket - válaszolt Ortik nyugodtan.

- Sohasem voltunk a Bering-szoros túlsó partján - tette hozzá Kircsev.

Ez a hang, mint mindig, most is ismerősnek tűnt Kayette-nek, de képtelen volt visszaemlékezni arra, hogy hol is hallhatta. Pedig ez csak valahol Alaszkában történhetett, hiszen eddig ő nem hagyta el a szülőföldjét!

Ortik és Kircsev határozott válasza után Kayette, aki tartózkodó volt, mint minden indián, nem is próbált több kérdést feltenni, csak valami fenntartással, sőt ösztönös ellenszenvvel viseltetett a két tengerésszel szemben.

A huszonnégy órás táborozás alatt a rénszarvasok alaposan kipihenheték magukat. Noha mellső lábuk béklyóban volt, a táborhely körül kóboroltak, a bozótot rágcsálták, mohát kotortak ki a hó alól.

Március huszadikán reggel nyolc órakor ismét útnak indult a kis karaván. Száraz, derült idő volt, északkeleti szél fújt. A végtelenbe nyúló sztyepp hótakarója még mindig elég kemény volt, s a kocsi könnyen gördült rajta. A rénszarvasok négyesével, egymástól célszerű távolságban voltak befogva. Az öt sorban haladó állatokat egyik oldalról Ortik, a másiktól Szegfűszeg vezette.

Hat napon át kocsiztak így anélkül, hogy bármi említésre méltó történt volna. Szergej úr, César Cascabel, Jean és Sandre rendszerint a kocsi mellett gyalogolt egész estig, s ha a háztartással nem akadt dolguk, néha még Cornélia, Napoleona és Kayette is csatlakozott hozzájuk.

A *Szép Vándor* minden délelőtt körülbelül húsz versznyi, vagyis két és fél mérföldes utat tett meg, délután ugyanennyit, azaz naponta jó húsz kilométert, mindig nyugati irányban.

Március 29-én, miután átmentek a kis Olenyok folyó jegén, a *Szép Vándor* utasai a Léna-öböltől negyvenkét mérföldnyire délkeletre fekvő Makszimova nevű mezővároskába értek.

Szergej úr számára nem jelentett semmi veszélyt, ha huszonnégy órán át ott tartózkodik az északi sztyepp eme eldugott zugában, ahol nem székel katonai kormányzó, s nem állomásozott kozák helyőrség. Narkin grófnak Makszimovában nem volt mitől félnie.

A jakutok földjén jártak tehát, és a városka lakói rendkívül kedvesen fogadták Cascabelékat.

A keleti és déli részén erdős, hegyes vidék északi részén kopár síkságok húzódnak, melyeket csak itt-ott vidít egy-két facsoport, lombjaikat hamarosan kibontja a közelgő meleg időszak. Ezen a síkságon rendkívül bőven terem a széna, mert noha Észak-Szibériában roppant hideg a tél, a nyári hónapokban rekkenő a hőség.

Mintegy százezer jakut lakja a vidéket, a pravoszláv egyház hívei, vallásos, vendégszerető, erkölcsös és béketűrő emberek.

A Léna-öböltől a városkáig vezető út közben szibériai nomádokkal is találkoztak. Ezek középtermetű, erős testalkatú emberek, szakálltalan arcuk lapos, a szemük fekete, a hajuk dús. Ugyanezzel az embertípussal találkoztak Makszimova nyájas, békeszerető, értelmes és szorgalmas lakói között is.

Azok a nomád életet élő jakutok, akik a sztyeppén át terelgetik hatalmas nyájaikat, sohasem válnak meg lovaiktól és fegyvereiktől. A falvakban letelepedettek inkább halászattal foglalkoznak, a Léna rengeteg mellékvíze ugyanis roppant gazdag halban.

Noha a jakutok mind a köz-, mind a magánerkölcs szempontjából kitűnő hírnévre tettek szert, hibájuk is van: túlságosan sokat dohányoznak, és ami még súlyosabb, visszaélnek az égetett szeszek és más szesztartalmú italok élvezetével.

- Bizonyos fokig meg lehet érteni - jegyezte meg Jean. - Elvégre három hónapon át csak vizet ihatnak, csak fenyőkérgel rághatnak.

- Nem kenyérhéjra gondolt, fiatalúr? - kérdezte Szegfűszeg.

- Nem, dehogy! Fenyőkéregre! Nem csoda, ha a sok nélkülözés után kicsit fegyelmetlenek.

A nomád jakutok a jurta néven ismert, kúp alakú fehér sátrakban laknak, a letelepedettek pedig csinos, egyéni ízlés szerint épült faházakban. A roppant tiszta házikók egyben mégis egyformák: valamennyinek nagyon meredek a teteje, hogy az áprilisi nap sugarai minél könnyebben elolvashassák a rajtuk felgyülemlett havat. A csúcsos házikók városkája szinte mosolyogva fogadja az utasembert. Az ott lakó férfiak kellemes külsejűek, tekintetük őszinte, nyílt, arckifejezésük némi büszkeséget árul el. A nők kecsesek és meglehetősen csinosak, bár tetoválják az arcukat. Egyébként nagyon tartózkodók, szigorú erkölcsűek, sohasem mutatkoznak mezítláb vagy födetlen fővel.

A családot nagyon szívélyesen fogadták a jakut főnökök és a sztarsik - vagyis a városka előkelőségei. A derék emberek valósággal versengtek a megtiszteltetésért, hogy vendégül láthassák az utasokat.

Cornélia azonban nem volt hajlandó ajándékot elfogadni, megköszönte a kedvességüket, és pénzért vásárolt mindent, amire szükségük volt, többek között petróleumot, hogy egy ideig ismét legyen mivel fűteniük a tűzhelyet.

A *Szép Vándor* egyébként itt is nagy érdeklődést keltett. Errefelé még sohasem láttak vándorkomédiásokat. A jakutok - férfiak és nők egyaránt - seregestül mentek megbámulni a cifra kocsit, s lakóinak nem kellett tartaniuk e látogatásoktól. Az itteni emberek között ritkán fordul elő lopás - még idegeneket sem lopnak meg, de ha mégis, a tolvajt nyomban és keményen megbüntetik: nyilvánosan megbotozzák. A testi fenyítésen felül még el kell szenvednie az erkölcsi büntetést is: egész életén át viselheti a szégyenfoltot, megfosztják polgári jogaitól, és többé nem illeti meg a „tisztességes ember” név.

Április harmadikán az utasok az Oden nevű kis folyó partjához értek, mely a forrástól mintegy ötven mérföldnyire szakad az Anabar-öbölbe.

Az eddig igazán kedvező időjárás most némileg megváltozott. Nagy esőzések kezdődtek, s a hó hirtelen olvadt. Így ment ez egy héten át, és a kocsi gyakran került kátyúba, sőt veszélyes ingoványba, mikor mocsaras talajon vezetett az út. A magas szélességi fokon fekvő területeken így kezdődik a tavasz, nulla fölött két-három fokos meleggel.

Ez az útszakasz valamennyiüket nagyon kifárasztotta. Még jó, hogy velük volt a két orosz matróz, mindegyik nagyon szívesen, önfeláldozóan segédkezett, ha erre szükség volt.

Április nyolcadikán a *Szép Vándor*, miután Makszimova óta mintegy negyven mérföldes utat hagyott maga mögött, megállt az Anabar-folyó bal partján.

Noha a folyam torkolatának közelében már megkezdődött a jégzajlás, ezen a szakaszán még elég szilárd volt a jégpáncél ahhoz, hogy a *Szép Vándor* átkelhessen rajta. Messziről hallották az öböl felé úszó jégtáblák recsegését, ropogását. Ha egy héttel később érnek ide, átkelőt kellett volna keresniük, s ez nem lett volna könnyű, mert a hóolvadással egyidejűleg a víz szintje is gyorsan növekszik.

A már zöldellő sztyepp zsenge fűvét nagy élvezettel legelték a rénszarvasok. Rügyezték a cserjék is: három hét sem kell hozzá, s levéldíszit öltenek az ágak. Élet költözött a kegyetlen télidőben kopaszon meredező vészna fákba is.

Itt-ott nyírfák és vörösfenyők hajladoztak játékosan a könnyű szélben. A nap egyre melegebb sugarai életre keltették az északi növényvilágot.

Ázsiai Szibéria területei annál kevésbé pusztá jellegűek, minél távolabb kerülünk a partvidéktől. A *Szép Vándor* néha adószedővel is találkozott, aki faluról falura járva hajtotta be a köztartozásokat. Ilyenkor kicsit elbeszélgettek, a vándorhivatalnokot megkínálták egy pohárka vodkával, s az efféle kínálás mindig szíves fogadtatásra talált. Aztán jó utat kívántak egymásnak, s ki-ki ment a maga útján.

Egy ízben menetelő rabok oszlopával találkoztak a *Szép Vándor* utasai. Szibéria keleti határára, a sóbányákba hajtották a szerencsétleneket, és az oszlopot kísérő kozákok elég kíméletlenül bántak velük. A katonai fedezet parancsnoka természetesen nem érdeklődött Szergej úr felől; Kayette azonban, aki mindig bizalmatlan volt a két tengerésszel szemben, észrevette, azok úgy igyekeznek intézni, hogy ne hívják magukra a kozákok figyelmét.

Április 19-én hetvenöt mérföldes útszakasz végén a *Szép Vándor* megállt a Katanga-folyó jobb partján, mely az azonos nevű öbölbe ömlik. A folyón már csak néhány sodródó jégtábla jelezte a zajlás végét, így tehát járható átkelőt kellett keresniök, ami alighanem nagy kése-delmet okozott volna, ha Ortik a folyással ellenkező irányban, vagy félversztányira odébb nem fedez föl gázlót, amelyen nehézség nélkül átkeltek, a kocsi csak tengelyig járt a vízben. A folyó túlsó partjától vagy huszonöt mérföldnyire letáboroztak a Jege-tó partján.

A tó környéke elbűvölő ellentéte volt a monoton sztyeppnek: akár egy oázis a Szahara homokjában. Örökzöld fák, zsenge lombdíszbe öltözött cserjék, vörös áfonya, fekete bogyójú kökény, pirosas piszke és rózsaszínű bimbókkal borított vadrózsabokrok övezték a tó tiszta vizét.

A tótól keletre és nyugatra sűrű bozótos terület el, s ha César Cascabel néhány órára szabadon engedi Marengót és Wagramot, a kutyák hamarosan fölhajtanának néhány prémes vagy tollas vadat.

A tavon seregestül úszkáltak a vadlibák, -kacsák és hattyúk. Fölötte hosszan elnyúlva hangos szárnycsattogtatással szálltak a KözépÁzsiából visszatérő darvak és golyák. A *Szép Vándor* utasai gyönyörködve szemlélték a derűs tájat.

Szergej úr javaslatára elhatározták, hogy kétnapos pihenőt tartanak. Tábort ütöttek a tóparton, a nagy fenyők árnyékában, melyeknek orma messze a víztükör fölé magaslott.

A karaván vadászai fogták a puskájukat, s miután megígérték, hogy nem kalandoznak el messzire, Wagrammal együtt elindultak, hogy kicsit körülnézzenek. Még negyedóra sem telt el, puskalövések dörrentek. Közben César Cascabel, Sandre, Ortik és Kircsev a tóparton próbált szerencsét. Horgászfelszerelésük a Port Clarence-i indiánoktól vásárolt néhány, horoggal ellátott zsinemből állt. De az igazi horgásznak, ha elég ravasz ahhoz, hogy kicselezze a halat, s elég türelmes ahhoz, hogy bevárja, míg harap - nincs is szüksége ennél többre!

Türelemre - az igazat megvallva - itt nem volt szükségük. Alighogy a horog a vízbe merült, az úszó máris táncolt. Annyi volt a hal, hogy kosárszám foghattak volna pár óra alatt, de hát ki fogyasztott volna el annyi halat! Sandre nagyon élvezte a horgászatot, s mikor Napoleona kérte, hogy adja át neki a horgászbótot, a fiú hallani sem akart róla. Lett is ebből akkora civódás, hogy Cornéliának kellett békét teremtenie. Különben is, mikor meglátta, hogy milyen sok halat fogtak, ráparancsolt a gyerekekre és a férjére, hogy hagyják már abba - s ha egyszer Cascabelné asszony parancsolt, az ellen nem volt apelláta.

Két óra múlva visszaért a táborhelyre Szergej úr és Jean is, no meg lógó fülekkel odaballagott Wagram is - a kutya bizony nem szívesen hagyta el a vadban oly gazdag bozótost.

Örvendeztek hát a halászok is, a vadászok is. Néhány napon át változatos és jóízű ételek kerültek az asztalra. A Jege-tó halai és az észak-szibériai vadak ízletes pecsenyéje nagyszerű változatosságot jelentett a sok konzerv után.

A vadászszákmányok között szerepelt egész füzér karallix, mely csoportokba verődve él a cserjésekben, és jó néhány dikuta, mely kisebb ugyan, mint az erdei császármadár, de húsa rendkívül ízletes.

Aznap este pompás vacsorát ettek. A fák alatt terítettek, és senkinek eszébe sem jutott, kicsit még hideg van ahhoz, hogy a szabad levegőn lakomázzanak. Cornélia önmagát múlta felül, olyan kitűnően készítette el a roston sült halat és a vadpecsenyét. Minthogy a legutóbb útjukba került faluban vásároltak lisztet és jakut vaját is, desszertként természetesen asztalra került Cornélia aranypirosra sült ropogós süteménye. Mindnyájuknak jutott néhány pohárka brandy is, hála Makszimova lakóinak, akik néhány palackkal hajlandók voltak eladni; s a nap véget ért anélkül, hogy bármi megzavarta volna a kellemes órákat.

Örömmel gondoltak arra, hogy a megpróbáltatások ideje talán mégiscsak véget ért, s hogy a híres-nevezetes utazást a Cascabel család nagyobb dicsőségére és hasznára előbb-utóbb szerencsésen befejezik.

A következő nap is pihenőnap volt, és a rénszarvasok kiadósan kedvükre legelhettek.

Április 21-én a *Szép Vándor* reggel hat órakor útnak indult, s négy nappal később a jakutok földjének nyugati határára ért.

IX. A SZÉP VÁNDOR ÚTJA AZ OB FOLYÓIG

Ideje már, hogy foglalkozzunk a két orosz tengerésszel, kiket a balsors hozott Cascabelék útjába.

Az ember azt hihetné, hogy Ortik és Kircsev már csak hálából is, hogy olyan szívélyesek voltak velük, jobb belátásra tért. De nem, a két bitang, akinek a rovásán a Karnov-banda tagjaiként elkövetett oly sok gaztett volt máris, egyre azon törte a fejét, hogyan követhetne el újabbakat. Nem kevesebbet akartak, mint megkaparintani a *Szép Vándort*, s vele együtt a Csu-Csuktól visszakapott pénzt, aztán komédiásnak álcázva, visszatérni Oroszországba, hogy folytassák bűnös tevékenységüket. Hogy terveiket megvalósíthassák, először is meg kellene szabadulniuk útítársaiktól, a jóra való emberektől, akiknek a szabadságukat köszönhetik - s ha kedvező alkalom kínálkozik, a két gonosztevő habozás nélkül elteszi útjából a *Szép Vándor* utasait.

Önerejükből azonban nem képesek erre, éppen ezért az Urál hágói felé igyekeztek, arrafelé garázdálkodnak hajdani cinkosaik, ott összetoborozhatnak annyi banditát, amennyi szükséges ahhoz, hogy megtámadhassák a *Szép Vándort*.

S ugyan kinek lehetett volna sejtelve e galád fondorlatról? Mindig azon voltak, hogy hasznossá tegyék magukat, valóban nem lehetett ellenük semmi kifogás. Rokonszenvet ugyan nem ébresztettek, de bizalmatlanságot sem - csak Kayette gyanakodott rájuk még mindig. Már az is megvillant az agyában, hogy talán azon az éjszakán hallotta Kircsev hangját, mikor Szergej urat támadás érte az alaszakai határon. De viszont még elképzelni is nehéz, hogy éppen ez a két tengerész volt a merénylő, akikkel ezerkétszáz mérföldnyi távolságban, a Ljahov-szigeteken találkoztak. Így hát Kayette egyre figyelte őket, de óvakodott attól, hogy képtelen gyanújáról bárkinek is említést tegyen.

Ortik és Kircsev tehát gyanús volt az indián leányka szemében, ők viszont Szergej úr helyzetét találták roppant furcsának. Szergej úr, miután súlyosan megsebesült az alaszakai határon, Sitkába került, és a Cascabel család gondoskodott róla. Mindebben nincs semmi különös. De gyógyulása után vajon miért nem maradt Sitkában? Vajon miért ment a komédiásokkal egészen Port Clarence-ig? Miért kíséri őket végig egész Szibérián? Ez már igazán furcsa, mit is kereshet ez az orosz a vásári mutatványosok között?

Ortik egy napon fel is tette a kérdést:

- Vajon ez a Szergej úr nem titokban akar visszatérni Oroszországba, ügyelve, nehogy bárki is ráismerjen?... Mit lehet tudni, talán még hasznunk is lehet ebből a fura históriából... Jó lesz, ha nyitva tartjuk a szemünket.

És Ortik abban a reményben, hogy kilesheti titkát, egyre kémkedett a mit sem sejtő Narkin gróf után.

Április 23-án a Jakutföldet elhagyva, osztják területen folytatták útjukat. Noha Szibériának ezen a vidékén akad néhány gazdag terület - például a berezovi -, történetünk idején még meglehetősen nagy nyomorúságban élt az elmaradott lakosság.

A *Szép Vándor* utasai világosan látták a különbséget a festőien bájos jakut és a szomorú osztják falvak között, ahol a düledező, elhanyagolt viskók alig-alig látszottak emberi lakóhelynek. Akkoriban még az a mondás járta az osztjákokról, hogy kettős réteggel védekeznek a hideg ellen, alul piszkot, fölül rénszarvasbőrt viselnek. Főtáplálékuk a félig nyersen fogyasztott hal és hús volt.

Mindez azonban inkább csak a nomád osztályokra vonatkozott, s erről a *Szép Vándor* utasai is hamarosan meggyőződhetnek, mikor Sztrokantaskijba értek; ennek a mezővároskának a lakói már jobban öltözött, műveltebb emberek voltak - bár az idegenekkel szemben korántsem olyan nyájasak és vendégszeretők, mint a jakutok.

A nők kékes vonalú tetoválással ékesítették magukat, kék szalaggal szegélyezett vörös fátyolfélét viseltek, rikító színű szoknyákat, világosabb pruszlikot, melynek ügyetlen szabása elcsúfította az alakjukat; a derekukon csengettyűkkel teliaggatott széles övet, mely minden lépésükre úgy csilingelt, mint Spanyolországban az öszvérek hámja.

A férfiak külseje - főként télen - az öltözékük miatt elég iasztó volt, a szőrös oldalával kifelé fordított állatbőröket viseltek. Fejük eltűnt a malta vagy parka néven ismert csuklya alatt, melybe keskeny nyílást vágtak a szem, a száj és a fül számára. Arcvonásaikból mi sem látszott, de ez talán nem is volt kár.

Útközben a *Szép Vándor* néha összetalálkozott az itt *narkénak* nevezett szánokkal. Három rénszarvast fognak ezekbe a szánokba, az egyszerű szíjból készült gyepőlőszárat az állatok szarvára akasztják, és a hasuk alatt vezetik át. Ezek a szánok akár hét-nyolc mérföldet is megtesznek egyvégtében.

A *Szép Vándort* húzó rénszarvasoktól persze nem várhattak ilyen teljesítményt. De azért nem lehetett rájuk panasz, valóban jó szolgálatot tettek útközben.

Egy alkalommal, mikor éppen erről beszélgettek, Szergej úr megjegyezte, talán okos volna, ha a rénszarvasokat lovakkal váltanák fel, mihelyt lovakat tudnak vásárolni.

- Hogy szélnek eresszük a rénszarvasokat? - álmélkodott Cascabel. - És miért, ha szabad érdeklődnöm! Úgy gondolja, nem elég erősek ahhoz, hogy elvigyenek bennünket Oroszországba?

- Ha Észak-Oroszország felé mennénk - mondta Szergej úr -, nem bánám, ha megtartanánk őket, csak hogy Közép-Oroszország felé megyünk, s ez nagy különbség. A rénszarvasok nagyon nehezen viselik a hőséget, kimerülnek tőle, s munkaképtelenek lesznek. Április vége tájt a rénszarvasok seregestül igyekeznek észak felé, főként az Urál örök hóval borított magas fennsíkjai felé.

- Majd meglátjuk, mitévők legyünk, mikor a határra értünk. Nagy áldozat volna megválni ezektől a derék állatoktól! Képzeld csak el, Szergej úr, milyen látványos lenne, ha a Cascabel család kocsija húsz rénszarvassal vonulna be Perm városába!... Micsoda látványosság, micsoda reklám!

- Nyilván pompás lenne - mosolygott Szergej úr.

- Lenyűgöző!... Nyugodtan mondhatjuk, hogy lenyűgöző!... És erről jut eszembe, ugye, abban is megállapodtunk, hogy Narkin gróf a társulat tagja, és szükség esetén akár a közönség szórakoztatására is dolgozik?

- Úgy van.

- Akkor viszont szíveskedjék gyakorolni a bűvészműtátrányokat! A többiek azt hiszik, hogy pusztán kedvtelésből csinálja, nem csodálkoznak majd sem a gyerekek, sem a két matróz. Tudja-e, hogy máris nagyon ügyes?

- Hogyan is ne lennék ilyen kitűnő mester mellett, mint maga, Cascabel barátom!

- Már elnézést kérek, Szergej úr, de higgye el, hogy ön rendkívül tehetséges a művészetek eme ágában!... Még egy kis gyakorlás, és páratlan bűvész lesz önből, aki jól is kereshetne!

Május hatodikán a *Szép Vándor* a Jenyiszej partjára érkezett, a Jege-tótól mintegy száz mérföldnyire.

A szibériai szárazföld egyik legnagyobb folyama a Jenyiszej, az ugyancsak Jenyiszej nevű, a Sarki-tenger partján a hetvenedik szélességi foknál kerekedő öölbe ömlik.

A széles folyamon ekkor már nyoma sem volt a jégnek. Járműveket és személyeket egyaránt szállító hatalmas komp bonyolította le a forgalmat a két part között, és a kis karaván - persze jó pénzért - kocsival és felszereléssel együtt átkelhetett a túlsó partra.

A folyón túl ismét a végtelenbe nyúló sztyepp következett. A karaván tagjai többször is látták, amint csoportba verődött osztyjakok éppen ájtatoskodtak. Többségük ugyan megkeresztelkedett, de a kereszténység vajmi kevés vonzerőt gyakorolt rájuk, térden állva ájtatoskodtak a Shajtanok, a hatalmas farönkökből faragott, emberképű bálványok előtt, melyeknek rézkeresztel ékesített apró mása ott volt minden házban, minden kunyhóban.

Az osztyják papok - a sámánok - alighanem szép jövedelmet húztak a kettős vallás gyakorlatából, ráadásul rendkívül nagy befolyással voltak a hívőkre, akik keresztények és bálványimádók voltak egyszerre, s áhítatuk jeléül elképesztően hányták-vetették magukat a bálványképek előtt.

Mikor először láttak ilyen megszállottakat, Sandre fogta magát, utánozni kezdte őket: kézen járt, hidat csinált és bakugrásokat, akár egy bohóc, majd a bukfencek egész sorával fejezte be mutatványait. Az apja megjegyezte:

- Látod, fiam, a hajlékonyságodból nem vesztettél semmit!... Igazán örvendetes! De erre ügyeljünk is! Gondoljunk a permi vásárra!... A Cascabel család hírét-nevét kell ott megvédenünk!

Útjuk a Léna-torkolattól kezdve voltaképpen nem volt fárasztó. Néha meg kellett kerülniük egy-egy úttalan fenyő- meg nyírfaerdőt, mely kellemes változatosság volt a végtelen síkságok közepette.

A vidék egyébként úgyszólván teljesen kihalt volt. Mérföldeken át nem láttak kunyhót vagy tanyát, a népsűrűség errefelé roppant alacsony volt, és még a leggazdagabb körzetben, Bere-zovban is mindössze tizenötezer lakos jutott a háromezer négyzetkilométeres területre. Ezzel szemben, vagy talán éppen ezért, rengeteg a vad.

Szergej úr és Jean tehát szabadon hódolhatott vadászszenvedélyének, legtöbbször Ortik is velük tartott, és nagyon ügyes vadásznak bizonyult, úgyszólván Cascabelné asszony éléskamrájából sohasem hiányzott a friss hús. A nyúl például ezrével futkosott a sztyeppén, és rengeteg volt a szárnyas vad is, ezenfelül az iramszarvas, dämvas, szarvas, sőt akadt jól megtermett félelmetes vaddisznó is, de a kis karaván vadászai bölcsen óvakodtak attól, hogy vaddisznót hajtsanak fel.

A szárnyasok között legtöbb a kacsza, a búvármadár, a vadlúd, a fenyőrigó, a császarmadár, a fajdtyúk, a gólya és a fehér fogoly. Volt hát pecsenyének való bőségesen, és ha a vadászok nem a legízletesebbet hozták haza, Cornélia odaadta a két kutyának, azok szívesen elfogyasztották.

A friss vadpecsenyének köszönhetően valóban jól, túlságosan is jól táplálkoztak. César Cascabel ajánlatosnak látta, ha mértékletességre inti művészeit:

- Gyermekeim, vigyázzatok, nehogy elhízzatok! - mondogatta. - A háj tönkreteszi a könnyedséget!... A kövérség istencsapása az akrobatának!... Túl sokat esztek!... Sandre, úgy látom, pocakosodsz!... Fúj!... A te korodban!... Szégyellj magad!

- De papa, igazán...

- Semmi igazán!... Legszívesebben megmérnélek minden este, s ha úgy látnám, hogy nőtt a pocakod, megdögönyöznelek! Akárcsak Szegfűszeget!... Szemlátomást hízik!

- Én, főnök úr?

- De te ám! Pedig egy pojacához sehogy sem illik a kövérség! Lassan olyan leszel már, mint egy söröshordó...

- Hacsak... öreg napjaimra nem leszek szőlőkaró! - válaszolt Szegfűszeg, és szorosabbra húzta a nadrágszíját.

A *Szép Vándor* hamarosan átkelt a Taz folyón, mely a Jenyiszej-öbölbe ömlik, csaknem ott, ahol a kis karaván útvonala átvágta a sarkkört, hogy a mérsékelt övezetbe kerüljön. A Ljahov-szigetektől tehát ugyancsak ferde vonalban haladtak délnyugat felé.

Szergej úr, akinek szavaira mindig szívesen figyeltek, jónak látta elmagyarázni szokott hallgatóságának, hogy voltaképpen mi is az a sarkkör, amelyen túl a nap nyáron legfeljebb huszonnégy fokkal emelkedik a horizont fölé.

Jean, akinek volt már némi fogalma a kozmográfiáról, megértette Szergej úr magyarázatát, César Cascabel azonban hiába erőltette az esze kerekét, sehogy sem tudta felfogni, mi is az a sarkkör.

- Kör vagy karika, mindegy az nekem! A karikák közül meg az a legérdekesebb, amin átugrálnak a cirkuszi állatok! Meg a lovasok is! No, de azért mégiscsak ihatunk rá egyet!

És ittak is a sarkkör tiszteletére egy jó palack brandyt, mint ahogy a tengerészek is isznak, mikor hajójuk áthalad az egyenlítőn.

Az átkelés a Tazon nem ment egészen simán. A folyó két partja között nem közlekedett komp, átkelőt kellett tehát keresniük, ami jó néhány órába telt. A két orosz ekkor is nagyon szolgálatkész volt, többször is derékig álltak a vízben, hogy az iszapból kirántsák a koci kerekeit.

Vizont sokkal kevesebbet bajlódtak, mikor május 16-án a *Szép Vándornak* a keskeny és lassú folyású, nem is mély Pur folyón kellett átkelnie.

Június elején már tikkasztó volt a hőség - s ez mindig rendellenesnek tűnik, ha ilyen magas szélességi fokon fekvő területekről van szó. A hónap második felében 25-30 fokot mutatott a hőmérő, és mivel a sztyeppén semmiféle árnyas hely nincs, a *Szép Vándor* utasait nagyon kimerítette a hőség, mely még éjszakánként is alig enyhült, mert ebben az évszakban alig nyugszik le a nap a végtelen síkságok látóhatárán. A fehérén izzó korong alighogy érinti a horizontot - csaknem északon -, máris magasabbra hág, hogy folytassa mindennapi pályáját.

- Ó, ez az átkozott meleg! - mondogatta Cornélia a homlokát törölgetve. - Mintha kemencéből ömlene!... Miért is nem tud télen át így sütni a nap!

- Ha télen sütné így, akkor a tél nyár volna - válaszolt Szergej úr.

- Okos beszéd! - mondta César Cascabel. - Csak az nem okos, hogy nincs egy darabka jegünk, amivel fölfrissíthetnénk magunkat, pedig, ugye, hónapokon át több volt a kelleténél!

- Kedves Cascabelem, ha jegünk volna, hideg volna, s ha hideg volna...

- Nem volna meleg!... Ez is okos beszéd...

- Hacsak nem volna se hideg, se meleg! - bölintott Szegfűszeg.

- No, ez már egyre okosabb! - nevetett César Cascabel. - De azért csak kutya hőség van!

A karaván vadászai azonban nem hagytak fel portyázásaikkal, csakhogy mindig kora reggel indultak; és nem is bánták meg. Egyik útjuk alkalmával dicsőséges zsákmányra tettek szert, s az érdem teljes egészében Jeant illette. Az elejtett állatot nem volt könnyű hazahozni. Kurta, elől vöröses szőrű állat volt, télidőben szürke a bundája. Hátán sárga csík futott végig, mint az őszvérek csíkja, hosszú szarvai finoman íveltek vissza a feje fölé, ez mutatta, hogy bak.

- Jaj de szép szarvas! - kiáltott föl Sandre.

- Ó, miért löttél le szarvast? - szólt Napoleona szemrehányóan a bátyjának.

- Hogy megegyük, húgocskám!

- De én annyira szeretem!

- Hát, ha annyira szereted, legalább jóllakhatsz belőle, jut mindenkinek elég! - jegyezte meg Sandre.

- Ne búsulj, kicsikém! - vigasztalta a kislányt Szergej úr. - Nem szarvas ez!

- Akkor micsoda? - kérdezte Napoleona.

- Muflon! Nézd, éppen olyan, akár egy hatalmas juh!

Szergej úrnak igaza volt, ez az állat, mely a hegyekben telet, nyaranta pedig a síkságokon kóborol, voltaképpen nem más, mint hatalmas juh.

- No, Cornélia, ezek szerint bárány került a konyhára, legalább csinálhatsz nekünk rostos sült bordát! - lelkesedett Cascabel.

A sült el is készült, és minthogy a muflon pecsenyéje rendkívül jóízű, aznap alighanem még César Cascabel pocakja is nagyobbra nőtt annál, mint amekkora alkalmas volna a hivatása gyakorlásához.

A *Szép Vándor* ettől kezdve csaknem teljesen kopár vidékeken át tette meg az Ob folyóig vezető hosszú utat. Egyre ritkábban és ritkábban láttak osztrák falut, és csak néha találtak a keleti kormányzóságok felé igyekvő nomád csapatokkal. Egyébként Szergej úrnak oka volt arra, hogy a lehető legnéptelenebb vidékeken át közelítsék meg az Ob partját. Ajánlatos volt elkerülniük, hogy a némileg feljebb fekvő Berezov nevű nagyobb városban lyukadjanak ki.

Gyönyörű cédruserdő övezi a meredek domboldalban épült várost, két templomtornya büszkén szökell a magasba; a domb tövében a Szoszva vize folyik, rajta halászbárkák, kereskedelmi hajók siklanak. Történetünk idején kétszáz ház állt a városban, mely forgalmas kereskedelmi központ volt, ahol összegyűlt Észak-Szibéria minden terméke.

Ha a *Szép Vándor* bevonult volna Berezovba, nyilván nagy feltűnést kelt, és a rendőrség fürkészni kezdte volna a Cascabel család ügyeit. Okosabb hát, ha elkerülik Berezovot, sőt a körzetét is. A csendőrök mindenütt csak csendőrök, és ha még ráadásul kozákok is, okosabb, ha az ember nem kezd ki velük.

Ortik és Kircsev ezúttal világosan látta, hogy Szergej úrnak kellemetlen volna Berezovot érinteni. Ez még inkább megerősítette őket gyanújukban, hogy az orosz titokban akar visszatérni a hazájába.

Június második hetében az eredeti útiterv némileg megváltozott, hogy Berezov körzetet észak felől elkerülhessék. Mindössze vagy tíz mérföldnyivel hosszabbodott ily módon az útjuk, és a kis karaván, miután egy ideig nagy folyam mellett vitt az útja, június 16-án táborot vert a jobb parton.

Az Ob volt ez a folyam.

A *Szép Vándor* körülbelül száznyolcvan mérföldet tett meg, mióta elindult a Pur medencéjéből. Most már csak vagy száz mérföld választja el az európai határtól. A látóhatáron hamarosan felbukkannak az Urál-hegylánc ormai.

X. AZ OB FOLYAMTÓL AZ URÁL HEGYSÉGIG

Az Ob, ez a hatalmas folyam, melyet egyfelől az Urál hegység vizei táplálnak, másfelől pedig sok mellékfolyóját veszi fel, négyezer-ötszáz kilométeren át hömpölyög, és medencéje nem kisebb, mint háromszázharmincmillió hektár.

Az Ob is alkothatta volna a természetes határt Ázsia és Európa között, ha medrétől kissé keletebbre nem emelkedik az Urál hegység. A hatvanadik szélességi foktól úgyszólván párhuzamosan vonul a folyam és a hegység. És míg az Ob vize az ugyancsak Ob nevű, roppant nagy öbölbe ömlik, az Urál utolsó nyúlványai már a Kara-tenger vizébe merülnek.

A *Szép Vándor* utasai megálltak a jobb parton, s szemügyre vették a folyamot, melyből sok, füzekektől árnyékolt szigetecske emelkedett ki. A part tövében üde virágokkal teli vízinövények ingatták éles szárait. A folyón föl és le siklott a sok hajó a mindig tiszta, hűvös hullámokon, az Ob vizét ugyanis megszűrlik a hegyek, ahol forrásai buzognak.

Itt már rendszeres kompszolgálat működött, és a *Szép Vándor* könnyen átkerült a túlsó partra Muzsi városkába.

Muzsi voltaképpen nem is város, hanem csak falu, és Narkin grófot itt nem fenyegette veszély, mert a faluban nem állomásozott helyőrség. De azért mégis tanácsos volt rendben tartani a papirosait, hiszen hamarosan az Urál tövébe érnek, és a cári hatóságok megkövetelik, hogy az Ázsiából európai Oroszországba lépő utasok okmányai rendben legyenek. César Cascabel éppen ezért elhatározta, hogy láttamoztatja Muzsi polgármesterével a hivatalos papírokat. Ha ez sikerül, Szergej úr mint a társulat tagja könnyen átlépheti a határt, a rendőrség nem fog gyanút.

Miért is hiúsítaná meg ezt az oly egyszerű tervet a vakvéletlen? Miért is került közibük Ortik és Kircsev, akik eltökélték, hogy megghiúsítják? Miért intézik úgy, hogy a *Szép Vándor* az Urál legveszélyesebb átkelői felé vegye az útját, ahol ők hamarosan találkozhatnak útonálló bandákkal, hajdani cinkosokkal?

César Cascabel, aki nem sejtette, hogy a dolgok így is fordulhatnak, és ellenük mit sem tehetett, szüntelenül elégedett volt önmagával, örvendezett, hogy vakmerő vállalkozása szerencsésen fejeződik be. Most, hogy átutazott egész Nyugat-Amerikán, egész Észak-Ázsián, már csak vagy száz mérföld választja el Európától! A felesége, a gyerekei nagyszerű egészségben vannak, föl sem vették a hosszú út fáradalmait. Noha a Bering-szorosban történt katasztrófa után, s míg a Jeges-tengeren sodródtak, úgy érezte, hogy lelkiereje hanyatlik, azért mégiscsak ügyesen elbánt azokkal a Ljahov-szigeti maflákkal, akik még ahhoz is hozzásegítették, hogy a *Szép Vándor* folytathassa útját a szárazföldön.

- Hát bizony, általában minden úgy van jól, ahogy van! - mondogatta a derék César Cascabel.

A kis karaván elhatározta, hogy huszonnégy órát tölt Muzsiban, melynek lakói nagyon kedvesen fogadták őket.

Csakhogyan közben César Cascabelt fölkereste a *gorodicsnij* - azaz Muzsi polgármestere, aki, ha idegenekről volt szó, menten gyanakvó lett, és kötelességének érezte, hogy kicsit kikérdezze a családfőt. César Cascabel nyomban bemutatta neki papirosait, melyeken Szergej úr mint a mutatóványos csapat egyik tagja szerepelt.

A tiszteletre méltó férfiút persze meglepte, hogy francia komédiások között találkozik egy honfitársával, mert természetesen észrevette, hogy Szergej úr orosz. Meglepetésének hangot is adott.

César Cascabel azonban csak annyit mondott, igaz ugyan, hogy van köztük egy orosz, no de van egy amerikai is: Szegfűszeg; meg egy indián: Kayette. Ha a társulatának tagjairól van szó, ő bizony csak azt nézi, tehetségesek-e, s csöppet sem törődik azzal, hogy milyen nemzetiségűek. Hozzátette még, hogy a művészek nagyon boldogok lennének, ha a „polgármester úr” - mert César Cascabel képtelen lett volna kimondani a gorodicsnij szót - szíveskednék megengedni, hogy művészetükkel szórakoztassák.

Az ajánlat rendkívül nagy örömet szerzett a derék embernek, nyomban el is fogadta, és megígérte, hogy előadás után láttatja a társulat papirosait.

Ortikkal és Kircsevvel nem volt semmi nehézség, César Cascabel elmondotta róluk, hogy hajótörésből megmenekült, hazatérő orosz tengerészek.

Még aznap este valamennyien a gorodicsnij hajléka felé igyekeztek.

A meglehetősen tágas ház kellemes sárga színre volt pingálva I. Sándor tiszteletére, akinek a sárga volt a kedvenc színe. A fogadószoba falán a Szűz képe függött, körülötte néhány orosz szent képe pompázott ezüsttel átszőtt kelmével bevont keretben. A házigazda, a felesége és a három lánya meg a vendégek székeken és lócákon foglaltak helyet - a falu néhány vezető emberét ugyanis meghívták, hogy azok is gyönyörködhessenek a látványosságban, míg Muzsi egyszerű adófizető polgárainak be kellett érniük azzal, hogy az ablakokon át leskelődtek.

A Cascabel családot nagyon udvariasan fogadták a gorodicsnij házában. Hamarosan meg is kezdték mutatványukat, és észre sem vették, hogy már hetek óta nem gyakoroltak. A nézők nagyon méltányolták az ifjú Sandre akrobatamutatványait, a kis Napoleona kecses táncát - a kislány kifeszített kötél híján a padlón táncolt. Jean a röpködő üvegekkel, tányérokkal, gyűrűkkel és golyókkal most is elbűvölte a közönséget. Azután César Cascabel erőmutatványai következtek, s a családfő Cornélia méltó férjének bizonyult, a derék asszony ugyanis nagy sikert aratott azzal, hogy az előljáróság két tiszteletre méltó tagját fölkapta, s nyújtott karján a két emberrel körbejárta a szobát.

Szergej úr nagyon ügyesen mutatta be kártyatrükkjeit és bűvészmutatványait, melyekre ügyes mestere, mint látjuk, nemhiába tanította meg. A polgármester e mutatványok után már nem kételkedhetett abban, hogy az orosz valóban a komédiáscsapat tagja.

Az előadás után befőttet, mazsolás kalácsot és kitűnő teát szolgáltak fel a vendégeknek. Mikor aztán a vendégeskedés véget ért, a gorodicsnij habozás nélkül láttatja az okmányokat, melyeket César Cascabel elébe tett. A *Szép Vándor* most már nyugodtan állhat a cári hatóságok képviselői elé.

Búcsúzóul a polgármester - akinek volt mit aprítania a tejbe - tiszteletdíjként húsz rubelt nyújtott át César Cascabelnek, aki először vissza akarta utasítani a pénzt, de aztán eszébe jutott, hogy egy vándorkomédiás részéről ez legalábbis meglepő gesztus volna.

- Húsz rubel, az mégiscsak húsz rubel - mondta magában, s a fellengzős köszönőszavakba belezavarodva, zsebre vágta a pénzt.

A következő napot pihenésnek szentelték. A szükséges bevásárlásokat Cornélia intézte, és elég jutányosan szerezte be a lisztet, rizst, vaját és az italokat. Konzerveket felesleges lett volna vásárolniuk, hiszen az Ob és az európai határ között bőven akad majd puskavégre vad.

Cornélia hamarosan végzett a vásárlással, este aztán vidáman ülték körül a vacsoraasztalt, noha Jean és Kayette szíve bizony összeszorult. Közelgett a válás pillanata...

Vajon mit csinál majd Szergej úr, miután viszontlátta édesapját, Narkin herceget? Minthogy Oroszországban nem maradhat, vajon visszatér Amerikába, vagy Európában marad? César Cascabel érthető módon sokat töprengett ezen. Szerette volna tudni, mihez tartsa magát. Vacsora után megkérdezte Szergej urat, nem volna-e kedve járkalni egyet a városka körül. Szergej úr látta, hogy César Cascabel kettesben akar vele beszélgetni, és rögtön igent mondott.

Nyomban el is indultak, és a *Szép Vándortól* néhány száz lépésnyire a városon kívül letelepedtek egy kis erdő szélén.

- Szergej úr - kezdte César Cascabel -, azért kértem, hogy jöjjön velem sétálni, mert kettesben akartam maradni önnel... Szeretnék beszélni az ön helyzetéről.

- A helyzetemről, barátom?

- Igen, Szergej úr, pontosabban arról, amelyre ez a helyzet kényszeríti önt, mikor már Oroszországban lesz.

- Oroszországban?

- Azt hiszem, nem tévedek, ha azt mondom, hogy tíz napon belül átkelünk az Urálon, és legkésőbb egy hét múlva Permbe érkezünk.

- Igen, azt hiszem, ott leszünk, ha nem jön közbe semmi - válaszolt Szergej úr.

- Mi jöhetne közbe... Semmi sem jöhet közbe!... - jelentette ki Cascabel. - Ön a legkisebb nehézség nélkül fog átkelni a határon. Papirosaink rendben vannak, ön a mutatványostársulat tagja, és senkinek esze ágába sem jut, hogy az egyik művészem Narkin gróffal azonos.

- Ez így van, hiszen csak maga és Cascabelné asszony ismeri a titkot, és ha meg is őrzik...

- Akár a sír, úgy hallgatunk! - jelentette ki César Cascabel méltóságosan. - És remélem, Szergej úr, nem tart tolatkodónak, ha megkérdezem, mit szándékozik csinálni, mikor a *Szép Vándor* megáll Permbe...

- A valszkai kastélyba sietek, hogy viszontlássam az édesapámat! Nagy öröm lesz számára ez a viszontlátás, nagy és váratlan öröm, hiszen már tizenhárom hónapja sem hallottam rólam, tizenhárom hónapja, hogy nem adhattam magamról életjelt, és nyilván nem tudja, mit gondoljon...

- Hosszabb ideig szándékozik a kastélyban maradni?

- Ez még a számomra ismeretlen körülményektől függ. Ha megsejtik, hogy ott vagyok, kénytelen leszek elhagyni apámat. Pedig... az ő korában...

- Igazán nem szeretném önt fölösleges tanácsokkal zaklatni... Végül is ön tudhatja legjobban, mit kell tennie... De ne vegye rossz néven, ha megjegyzem, nagyon komoly veszélyeknek teszi ki magát, ha Oroszországban marad!... Hiszen az élete forog kockán, ha rájönnek, hogy ott van!

- Tudom, kedves barátom, mint ahogyan azt is tudom, milyen veszélyek fenyegetnék magát és a családját, ha a rendőrség rájönne, hogy megkönnyítette a visszatérésemet orosz földre.

- Ó!... Ez igazán nem számít!

- Dehogyan nem számít, kedves barátom, és higgye el, soha nem fogok megfélemezni arról, amit a családja vállalt értem.

- Ugyan!... Ugyan!... Szergej úr! Nem azért jöttünk ide, hogy szép szavakat mondjunk! No, nézzük csak. Tudnunk kell, mit szándékszik csinálni Permbe.

- Erre aztán igazán egyszerű a válasz. Minthogy a társulathoz tartozom, magukkal maradok, nehogy gyanút keltsék.

- No de Narkin herceg?

- A valszkai kastély legföljebb hat versztányira van a várostól, és esténként, előadás után, könnyen oda tudok menni anélkül, hogy valaki észrevenne. A szolgálaink inkább megöletnék magukat, mintsem hogy eláruljanak, vagy veszélybe sodorjanak. Így mindennap apám mellett tölthetek néhány órát, s még napkelte előtt visszajutok Permbe.

- Ez így nagyszerű lesz, Szergej úr, és amíg Permbe leszünk, minden simán megy, legalábbis azt remélem. De mikor majd véget ér a vásár, és a *Szép Vándor* ismét útnak indul először Nyizsnij Novgorodba, aztán Franciaországba...

Természetesen erre a kérdésre lett volna a legnehezebb választ adni. Vajon mitévő lesz Narkin gróf, mikor a Cascabel család elhagyja Permet?... Vajon elrejtőzik a valszkai kastélyban? Vajon Oroszországban marad, kockáztatva azt, hogy esetleg rájönnek ottlétére?... César Cascabel kérdése helyénvaló volt.

- Kedves barátom - mondta Szergej úr -, magam is gyakran eltöprengtem azon, mitévő leszek... Nem tudom - csak ennyit mondhatok! Majd a körülmények döntenek helyettem.

- Tegyük fel, hogy kénytelen lesz elhagyni Valszkát, hogy nem maradhat Oroszországban, ahol a szabadsága, de esetleg még a puszta élete is veszélyben forog... Ha tehát távozni kell a hazájából, esetleg úgy gondolja, hogy visszamegy Amerikába?

- Még semmi tervem sincs - válaszolt Narkin gróf.

- Nos, Szergej úr, bocsásson meg, ha tovább feszegetem ezt az ügyet, hadd kérdezzem meg, miért ne jöhetne velünk Franciaországba? Mint társulatom tagja, minden kockázat nélkül jutna el Oroszország nyugati határára! Nem ez volna a legbiztosabb? Meg aztán így legalább egy ideig még köztünk lenne ön is meg a mi kedves kis Kayette-ünk is... Nem, nem azért, hogy önt megfosszuk tőle!... Ő elvégre az ön fogadott leánya, és ez bizony többet ér, mintha Jean, Sandre és Napoleona testvére, egy vándorkomédiás gyermeke volna!

- Ne beszéljünk a jövőről, kedves barátom. Hiszen talán örömet tartogat mindnyájunk számára!... Törődjünk a jelennel, ez most a fontos... Én most csak annyit mondhatok önnek - de egyelőre ne beszéljen róla senkinek -, ha el kell hagynom Oroszországot, szívesen élnék Franciaországban, míg be nem következik valami olyan politikai esemény, mely megváltoztatja az én helyzetemet is... És minthogy maguk visszamennek hazájukba...

- Bravó!... Együtt megyünk Franciaországba! - örvendezett César Cascabel, majd megragadta Szergej úr kezét, és úgy szorongatta, mintha sohasem akarná elengedni.

Visszatértek a táborhelyre, de a két matróz csak másnap került elő.

A *Szép Vándor* a kora reggeli órákban útnak indult, és csaknem egyenesen nyugatnak tartott.

A következő napokban rendkívül nagy volt a hőség. Az Urál-hegység első emelkedőihez értek már, a rénszarvasoknak szüntelenül fölfelé kellett kaptatniuk, s a nagy hőség elcsigázta őket. Talán okosabb lett volna, ha lovakat fognak be, César Cascabel azonban csökönyösen ragaszkodott ötletéhez, hogy húsz rénszarvasával diadalmenetben vonul be Permbe. Június 28-án, miután a *Szép Vándor* az Ob partjától hetven mérföldet tett meg, elérkezett Vernikijbe. Az előírásoknak megfelelően bemutatták papirosaikat a községi elöljáróságon, s minthogy a

hivatalnokok semmi kifogást nem emeltek, Cascabelék folytatták az utat. A kocsi egyenesen az Urál-hegylánc felé tartott, melynek két magas csúcsa, az ezerkétszáz és az ezerhatszáz méter magas Tyelposz és Nincsur orma már kirajzolódott a látóhatáron. Nem mentek nagyon gyorsan, pedig nem volt veszteni való idejük, ha Permben akarnak lenni a vásár legmozgalmasabb napjaira.

Mínt hogy Permben előadásokat akartak tartani, César Cascabel megkövetelte társulata tagjaitól, hogy gyakorolják mutatványaikat. Nem tűrte volna, hogy csorbát szenvedjen a francia, és különösképpen a Cascabel-társulathoz tartozó francia akrobaták, tornászok és bohócok hírneve. Esténként a társulat minden egyes tagjának gyakorolnia kellett. Még Szergej úr is azon fáradozott, hogy tökéletesítse kártyatrükkjeit és bűvészmutatványait, melyekben valóban tehetségesnek bizonyult.

- Micsoda mutatványos lehetett volna önből! - hajtogatta kiváló mestere.

Július harmadikán a *Szép Vándor* letáborozott egy tisztáson, mely körül nyírfák és különböző fenyők zöldelltek, fölötte pedig az Urál szirtjei magaslottak.

Úgy tervezték, hogy a következő napon indulnak el Ortik és Kircsev vezetésével az Urál egyik hágóján, és felkészültek arra, hogy ha nagy fáradalmak nem is, de nehéz útszakaszok várnak rájuk, míg el nem érik a hágó legmagasabb pontját.

A határvidéknek ez a része nem nagyon biztonságos, mert errefelé bujkálnak a csempészek és a katonaszökevények; célszerűnek látszott tehát felkészülni az esetleges támadások ellen.

Este arról beszélgettek, hogy miféle nehézségekkel járhat az átkelés az Urálon. Ortik kijelentette, hogy az általa megjelölt hágó, a Pecsora, a hegylánc egyik legkönnyebben járható átkelőhelye. Ismerik, hiszen Kircsevvel együtt átmentek már rajta, mikor Arhangelszkből a Sarki-tenger felé mentek, hogy segítsenek a *Vremjának*.

Míg erről folyt a szó, Cornélia, Napoleona és Kayette a vacsorával foglalatzkodott. A tisztás szélén, a fák alatt égő tűzön dámvadpecsenye sült, s a parázsra helyezett sütőlapon pirult már a rizslepény.

- Remélem, nem lesz panasz a mai vacsorára! - jegyezte meg a kitűnő háziasszony.

- Hacsak el nem ég a pecsenye is, a sütemény is - kezdte rá szokásos mondókáját Szegfűszeg.

- Aztán miért égne el, tisztelt Szegfűszeg úr, ha maga szorgalmasan forgatja a nyársat, és meg-megmozgatja a sütőlapot?

Szegfűszeg értett a szóból, és máris nekilátott a megtisztelő munkának. Wagram és Marengo az izzó tűz körül kóricált, John Bull meg máris nyalta a szája szélét, nyilván tudta, hogy neki is jut a kitűnő falatokból.

Este is meleg volt, és mikor eljött a lefekvés ideje, Szergej úr, César Cascabel, a fiai, Szegfűszeg és a két matróz úgy határozott, hogy ők a szabadban alusznak a fák alatt. Egyébként is így jobban tudnak örködni.

Csak Cornélia, Kayette és Napoleona ment be a kocsiba aludni.

A hatvanhatodik szélességi fokon nagyon hosszú az alkony, és már tizenegy óra is elmúlt, mire teljesen besötétedett; a hold nem világított, és a csillagok alig-alig villantak elő az északi tájon lebegő páratakaró mögül.

A fák alatt takarókba burkolózva feküdtek le a férfiak, és szempillájuk már elnehezedett az álomtól, mikor a két kutya nyugtalanodni kezdett.

Föltartott orral szimatoltak, morogtak, látszott rajtuk, hogy rendkívül nyugtalanok.

Nyugalanságukra Jean figyelt föl először, s körülnézett a tisztáson.

A tűz már hunyóban volt, a fák között mindenütt sűrű sötétség. A sötétséget fürkészsze, Jean, mintha parázsként izzó, mozgó pontokat látott volna. Wagram és Marengo most már őriöngve ugatott.

- Riadó! - kiáltotta Jean, és egy ugrással talpon termett. - Ébredj!

Egy pillanat alatt valamennyien talpon voltak.

- Mi történik? - kérdezte César Cascabel.

- Oda nézz... oda... apám! - mondta Jean, és a fénylő pontok felé mutatott, melyek most mozdulatlanul parázslottak a sűrűben.

- Mi az?

- Farkasok!

- Igen!... Farkasok!... - mondta Ortik is.

- Méghozzá egész csorda! - tette hozzá Szergej úr.

- Az angyalát! - hökkent meg César Cascabel.

No, ez a szó alig adott képet a helyzet komolyságáról. Akár százával is lehetnek a farkasok, lehet, hogy összesereglettek itt a tisztás körül, és ezek a vérengzők rendkívül félelmetesek, ha csapatosan támadnak.

E pillanatban Cornélia, Kayette és Napoleona jelent meg a kocsi ajtajában.

- Mi baj van, papa? - kérdezte a lányka.

- Semmi, semmi! - válaszolt César Cascabel. - Csak farkasok sétálgatnak itt, alighanem tetszik nekik a szép éjszaka!... Maradjatok csak a kocsiban, és adjátok ide a puskákat, a farkasoknak esetleg kedvük támad közelebb jönni.

Egy pillanat múlva valamennyiük kezében fegyver volt.

- Hívd ide a kutyákat! - szólt Jeannak az apja.

Wagram és Marengo a gazdája szavára a tisztás széléről a kocsihoz rohant, de úgy megvadult mind a kettő, hogy alig lehetett őket féken tartani.

Valamennyien egyszerre lötték ki fegyvereiket a parázsló pontok felé, és iszonyatos üvöltés jelezte, hogy a legtöbb lövés talált.

A farkasok azonban nagyon sokan lehettek, mert a kör összébb zárult, s vagy ötven állat ugrott a tisztásra.

- A kocsiba!... A kocsiba!... - kiáltotta Szergej úr. - Nekünk támadnak rögtön!... Csak a kocsiból tudunk védekezni.

- Mi lesz a rénszarvasokkal?! - döbönt meg Jean.

- Nem tehetünk értük semmit!

Ezzel valóban elkéstek, a farkasok máris megöltek belőlük néhányat, a többi meg a béklyót elszakítva, az erdő sűrűjébe menekült.

Szergej úr felszólítására valamennyien a kocsiba menekültek, magukkal vitték a kutyákat is, az ajtót pedig gyorsan becsukták.

Éppen ideje volt! A szürkületben még láthatták, hogyan ugrálnak a farkasok a *Szép Vándor* körül, egyik-másik egész az ablakokig dobta fel magát.

- Mi lesz velünk a rénszarvasok nélkül? - tört ki Cornélia szomorúan.
- Először ettől a csordától szabaduljunk meg! - csitította Szergej úr.
- Majd csak elbánunk velük, az angyalát! - biztatta őket César Cascabel.
- Hát igen... hacsak nincsenek túl sokan! - jegyezte meg Ortik.
- És ha közben nem fogy el a lőszerünk! - tette hozzá Kircsev.
- Addig is... Tűz! - vezényelt Szergej úr.

És a félig nyitott ablakokon át a puskák és revolverek megkezdték gyilkos munkájukat. A kocsi körül robbanó lövések fényénél vagy húsz elpusztult vagy erősen megsebesült farkast láttak a földön heverni.

A vadállatok dühét azonban semmi sem fékezte, és korántsem látszott, hogy seregük fogyna. Sötét árnyékuk most már százával nyüzsgött a tisztáson.

Egyik-másik a kocsi alá csúszott, s karmaival feszegette a deszkákat, mások meg a kocsi elején a bakra ugrottak fel, s félő volt, hogy benyomják az ajtót, Cascabelék belülről el is barikádozták. A farkasokból még a kocsitetőre is került, ezek előrehajolva, karmos lábukkal doboltak az ablakokon, és csak akkor hagyták abba, ha egy golyó leterítette őket.

Napoleona rémülten sikoltozott, most igazoltnak látta gyermeki félelmét a farkasoktól. Kayette, aki csöppet sem ijedt meg, hiába csitította a kislányt. Az igazat megvallva, Cascabel-né asszony sem volt nagyon nyugodt a csata kimenetelét illetően.

Ha ez még sokáig így tart, helyzetük valóban válságosra fordul. Hogyan is tarthatná magát a *Szép Vándor* a farkascordák támadásával szemben?... Ha pedig fölborul, a farkasok menthetetlenül szétmárcangolják mindnyájukat, akik benne kerestek védelmet!

Már egy fél órája tartott az elkeseredett küzdelem, mikor Kircsev fölkiáltott:

- Fogyóban a lőszer!
- Mindössze vagy húsz töltényünk maradt a puskákhoz és revolverekhez.
- Csak biztosra lőjünk! - mondta César Cascabel.

Biztosra?... De hiszen mindegyik golyó az ostromlók sűrűjét érte. Csakhogy sokkal több volt a farkas, mint a töltény, és mintha szüntelenül szaporodtak volna, míg a lőszerhiány miatt a fegyverek előbb-utóbb elhallgatnak... Mitévők legyenek? Hogyan várják be a reggelt?... És ha a világosság sem futamítja meg a csordát?

César Cascabel ekkor földhöz csapta használhatatlanná vált revolverét, és fölkiáltott:

- Van egy ötletem!
- Ötlet? - csodálkozott Szergej úr.
- Ötlet ám, és milyen nagyszerű! Mindössze egy-két farkast kell hozzá fogni!
- Szeretném tudni, hogyan? - kérdezte Cornélia.
- Óvatosan kicsit kinyitjuk az ajtót, és nyakon csípjuk az első kettőt, amelyik megpróbál befurakodni...
- Komolyan gondolja, Cascabel?
- Nem kockáztatunk vele semmit, Szergej úr!... Legföljebb néhány harapást... De hát inkább harapjanak meg, mint hogy széttépjenek!

- Rendben van! Csináljuk, de csináljuk gyorsan! - mondta Szergej úr anélkül, hogy értette volna, voltaképpen mit is akar César Cascabel, aki most Ortikkal, Szegfűszeggel és Kircsevvel együtt a kocsiajtóhoz állt, míg Jean és Sandre a legutolsó fülkében, ahova a nők vonultak vissza, próbálta féken tartani a két kutyát.

Félrehúzták az ajtót eltorlaszoló bútorokat, s César Cascabel kinyitotta az ajtót, de csak annyira, hogy szempillantás alatt be tudja csukni.

Ahogy az ajtó nyílt, a bakra és a lépcsőkre kapaszkodott farkasok máris nekiugrottak. Az egyik farkas be is jutott a kocsiba, Kircsev azonnal becsapta az ajtót, César Cascabel meg Ortikkal együtt az állatra vetette magát, a fejére csavart és a nyakán villámgyorsan megkötött egy előre odakészített erős rongydarabot.

Az ajtó újból megnyílt... Egy második farkas nyomakodott be, és ugyanarra a sorsra jutott, mint az első. Szegfűszeg, Ortik és Kircsev ezúttal meglehetősen nehezen boldogult az erős és őrjöngő vadállattal.

- Nehogy megöljétek! - kiáltott rájuk César Cascabel. - Fogjátok jó erősen.

Hogy ne öljék meg? Hát mihez kezdjenek vele? Talán léptessék fel a permi vásáron mint a társulat legújabb tagját?

Valamennyien hamarosan megtudták, mit akart a farkasokkal César Cascabel.

Láng lobbant, és ugyanakkor fájdalmas üvöltés szakadt ki a farkasok torkából. Aztán ismét kinyílt a kocsiajtó, majd becsukódott a kilökött farkasok után.

Hogy „fényes megjelenésük” micsoda hatást tett a csordára!... A tisztás pillanatok alatt megvilágosodott a mozgó fényektől.

César Cascabel ugyanis petróleummal öntötte le a két befogott farkast, majd meggyújtotta a bundájukat, s az ostromlók közé lökte a vergődő állatokat.

Valóban csodálatos ötlet volt, csakúgy, mint a nagyszerű férfiú minden eddigi ötlete. A farkasok rémülten inaltak két lángoló társuk elöl. És hogy üvöltöttek! - Még iszonyatosabban, mint a támadás kezdetén. A két égő, s a fejükre kötött rongytól vak állat hiába próbált segíteni magán, hiába hempergett a földön, hiába rontott a csorda sűrűjébe, egyre tovább égtek.

Végül rémület fogta el az egész csordát, a farkasok elkotródtak a *Szép Vándor* közeléből, elináltak az erdő sűrűjén át.

Hamarosan már csak elhaló üvöltésük hallatszott, majd csönd lett a táborhely körül.

Szergej úr óvatosságból úgy rendelkezett, hogy várják be a virradatot, és csak akkor nézzenek körül a tisztás környékén. Új támadástól azonban nem kellett tartaniuk, az ellenség szétszóródott, menekült inaszakadtából!

- Ó!... César! - kiáltott Cornélia, és férje nyakába borult.

- Ó! Kedves barátom! - mondta Szergej úr.

- Ó! Papa! - kiáltották a gyerekek.

- Ó! Főnök úr! - nyögte Szegfűszeg.

- Ejnye, mi lelt benneteket?... - kérdezte nyugodtan César Cascabel. - Ha az ember nem volna furfangosabb, mint az állat, hát nem volna érdemes embernek lenni!

XI. AZ URÁL HEGYSÉGBEN

Az Urál hegység éppúgy megérdemli a turisták érdeklődését, akár a Pireneusok vagy az Alpok. A tatár „urál” szó „öv”-et jelent, s a hegység kétezer-kilencszáz kilométer hosszúságban valóban övként húzódik a Kaspi-tengertől az Északi-Jeges-tengerig - drágakövekkel díszített, nemesfémekkel, arannyal, ezüsttel, platinával ékesített övként, mely Ázsia és Európa határán illeszkedik az Óvilág derekára. E hatalmas hegrendszer vizei az Urál, a Kara, a Pecsora, a Káma és még sok más folyó, a hóolvadással földuzzasztott mellékfolyók vizeivel együtt hömpölyög a tengerbe. A gránit- és kvarcközetek e pompás torlaszának ormai és csúcsai a tengerszint fölött kétezer-háromszáz méteres átlagmagasságban meredeznek.

- Ez ám aztán az igazi „ orosz hegy”! - jegyezte meg nevetve César Cascabel. - Csak nem lehet vele olyan könnyen boldogulni, mint azzal, amelyik a Maillot-kapunál van, vagy mint azzal a másikkal, a neuillyi búcsún!

Bizony, az Urál-hegységgel alig boldogulnak olyan könnyen, mint holmi vidámparki „hegységgel”!

Átkelés közben először is nehezebben kerülhetnék ki a sok apró falut, melyeket még a bányák kitermelésénél dolgozó hajdani munkások alapítottak. Az bizonyos, hogy a fenséges szorosokon át vezető útjukban nincs mit félniük az igazoltatásoktól, hiszen rendben vannak a társulat papirosai. Sőt, ha a hegység közepe táján kerestek volna átkelőt, tétovázás nélkül választhatták volna a szép jekatyerinburgi utat, a hegylánc egyik legforgalmasabb útját, mely egyenesen a jekatyerinburgi kormányzóságba vezet. Minthogy azonban Ortik északibb útirányt ajánlott, okosabb, ha a Pecsora-hágón kelnek át, és onnan ereszkednek le Permbe.

A következő napon el is indulnak ebben az irányban.

Mikor felkelt a nap, meggyőződhetek arról, hogy milyen hatalmas csorda támadt rájuk. Ha beronthattak volna a kocsiba, a társaság egyetlen tagja sem élte volna túl a vérengzést.

Vagy ötven farkas hevert a földön, csupa jól megtermett, hatalmas állat, abból a fajtából való, mely oly félelmetessé teszi az utasember számára az átkelést a sztyeppén. A többi nyilván elmenekült, elrohant, mintha a tüzes pokol ördögei sarkantyúzták volna, s a hasonlat ezúttal meglehetősen közel járt az igazsághoz.

A két elégett farkas maradványait a tisztástól néhány száz lépésnyire találták meg.

És most kénytelenek voltak megállapítani, hogy itt, a Pecsora-hágó bejáratánál a *Szép Vándor* nagyon messze van minden falutól, s az Urál keleti lejtőin amúgy is kevés a falu.

- Most mitévők leszünk? - kérdezte Jean. - A rénszarvasaink megfutamodtak.

- Ha csak megfutamodtak - mondta az apja -, esetleg meg is találhatnánk őket. De, sajnos, valószínű, hogy valamennyit fölfalták a farkasok!

- Ó, a szegény állatok! - szánakozott Napoleona. - Úgy szerettem őket, akárcsak Vermuthot és Gladiátort...

- Ha nem veszték volna oda, most őket falták volna föl! - jegyezte meg Sandre.

- Bizony így van! - mondta César Cascabel, és keserveset sóhajtott. - De honnan szerzünk igavonót?

- Elmegyek a legközelebbi faluba, és jó pénzért majd szerzek lovakat - mondta Szergej úr. - Ha Ortik elkísérne...

- Máris indulhatunk, Szergej úr! - mondta szolgálatkészen Ortik.

- Hát igen, nincs más hátra - bólintott César Cascabel.

És már aznap elindultak volna, ha legnagyobb csodálkozásukra, reggel nyolc óra tájt a tisztás szélén nem bukkan föl két rénszarvas.

Sandre vette őket észre.

- Apám!... Apám! - kiáltozott. - Itt vannak!... Visszajönnek!

- Élve?

- Hát ezeket mintha nem falták volna föl, mert járnak annak rendje-módja szerint!

- Hacsak nem arról van szó, hogy épségben maradt a lábuk! - bölcselkedett Szegfűszeg.

- Ó, ezek a kedves szarvasok! - örvendezett Napoleona. - Megcsókolom őket!

A rénszarvasok elé futott, és szívből jövő csókot adott mindkettőnek.

Két rénszarvas azonban nem tudja vontatni a *Szép Vándort*. Szerencsére egymás után több is előkerült. Egy órával később megállapíthatták, hogy tizennégy rénszarvas maradt meg abból a húsból, mellyel a Ljahov-szigetéről elindultak.

- Éljenek a rénszarvasok! - rikoltozott Sandre.

Mindössze hat állat hiányzott. Ezek nyilván nem tudták elég gyorsan elszakítani a béklyót, és a farkasok fölfalták őket, maradványaikat később meg is találták a tisztás közelében. A többi tizennégy elmenekült, ahogy a farkasok támadása megkezdődött, és most ösztönük visszavezette őket a táborhelyre.

Könnyen elképzelhetjük, milyen boldogan fogadták a visszatérő állatokat. Az ő segítségével a kocsi megkezdheti útját az Urálon át. Mikor a kaptató túlságosan meredek lesz, majd mindnyájan segítenek tolni a kocsit, és milyen káprázatos lesz Cascabelék bevonulása Permbe!

A családfőt csak az szomorította, hogy a *Szép Vándor* bizony vesztett hajdani fényéből, a farkasfogak, a könyörtelen karmok alapos munkát végeztek a kocsi oldalfalain. Már a farkaskaland előtt is sok viszontagságon ment át, a szélviharok, az eső, a hó megfakította élénk színeit, lekoptatta aranyozását, a viszontagságos út után alig lehetett ráismerni a hajdan oly szép utazókocsira. A Cascabel nevet és címet meg szinte lemosta róla a hófúvás, bizony ráférne egy kis tisztogatás, pingálás, hogy ismét eredeti szépségében pompázzék. Mert hiába takarította olyan erélyesen Cornélia és Szegfűszeg, ennek nem sok látszatja volt.

Tíz órakor befogták a rénszarvasokat, elindultak. Minthogy a hágó már az elején is eléggé meredek volt, a férfiak gyalog mentek.

Tiszta, derűs idő volt, s a hegyekben a hőség is elviselhető. De bizony mégis sokszor segíteniük kellett a vontatásnál, a kerekek néha küllőig besüppedtek; s valamennyi hirtelen kanyarodónál tartaniuk kellett a kocsit, nehogy az eleje vagy a vége beleütődjék a kiugró sziklákba.

Az Urálnak ezeket az átkelőit nem emberkéz formálta. A természet tört sziklák között kanyargó utat a vizek számára. Egy patak, amely a Szoszvába ömlik, folyik végig a hágón nyugati irányban, s medre helyenként úgy kiszélesedik, hogy csak keskeny, kanyargós ösvényt hagy szabadon. Ezeken a részeken a partja szinte nem is lejt, olyan meredek, és a mohán megdúsán növény más vízinvázióján át is látszik a gránitváz. Másutt meg, ahol a part szelíden

lejt, különböző fajta fenyőfák, nyírfák, az Észak-Európában honos növényvilág más szép fái zöldellnek. Messziről pedig, már a felhőkbe veszve, kirajzolódnak a hóborította hegykaréjok, melyek a hegrendszer folyóit, zuhogóit táplálják.

Ezen az első napon nem találkoztak össze senkivel, az átkelő nyilván nem nagyon forgalmas. Ortik és Kircsev szemmel láthatóan jól kiismerte magát. Két-három esetben azonban, mikor a hágón vezető út többfelé elágazott a sziklák között, mintha haboztak volna, hogy merre induljanak. Ilyenkor megálltak, halkán tanácskoztak, ez azonban senkiben sem ébresztett gyanút, semmi ok nem volt arra, hogy kételkedjenek a két matróz jóhiszeműségében.

Kayette azonban szüntelenül figyelte őket, anélkül, hogy észrevehették volna. Gyanakvását erősítették titkos tanácskozásaik, a lopva váltott pillantások. A két matróz természetesen nem is gondolt arra, hogy az indián leánykának bármi oka lehetne arra, hogy őket figyelje.

Szergej úr a patak partján jelölte ki az éjszakai pihenőhelyet. Vacsora után César Cascabel, Kircsev és Szegfűszeg vállalta, hogy elővigyázatosságból egymást váltva őrködnek. Érdemükül tudható be, hogy az előző éjszakai álmatlanság és a fárasztó nap után sem aludt el egyikük sem.

Másnap folytatták az utat az egyre emelkedő és ugyanakkor szűkülő hágón át. A nehéz út most is kemény próbára tette őket, úgyhogy huszonnégy óra alatt mindössze két-három mérföldnyit haladtak. De előre tudták, hogy az Urál hágóin át nem tudnak gyorsabban menni, és útitervükben is számoltak ezzel a késedelemmel.

Szergej úr és Jean bizony sokszor érzett erős kísértést arra, hogy üzöbe vegyen egy-egy szép vadat, melyet a hágóból nyíló, fával borított kisebb szorosokban láttak meg. Iramszarvasok, dämvadak járták a sűrűt, és seregestül élt ott a nyúl is. Cornélia sem bánta volna, ha friss vad kerül a konyhára. Sok volt a vad, az igaz, viszont lőszerkészletük teljesen kimerült a farkasok elleni harcban, és csak a legközelebbi helységben vásárolhatnak ismét kellő mennyiségben. Hallgattak hát a puskák, és Wagram néha kérdően nézett ifjú gazdájára, majdhogy meg nem szólalt:

- No, mi lesz?... Hát már sohasem vadászunk?

Közben mégis olyasmi történt, ami nagyon is indokolta volna a puska használatát.

Délután három óra volt, és a *Szép Vándor* hepehupás lejtőn kaptatott, mikor a folyó túlsó partján fölbukkant egy medve. A kutyák vészjósló ugatása hívta fel figyelmüket a hatalmas termetű állatra. A két hátsó lábán állt, fejét ingatva, barna bundáját meg-megrázva nézte a kis karavánt.

Vajon szerette volna megtámadni őket? Vajon csak kíváncsiságból figyelte az állatokat és az embereket, vagy talán étvágya támadt rájuk?

Jean elhallgattatta Wagramot és Marengót, nem tartotta volna helyesnek, ha fölingerlik a félelmetes állatot, hiszen fegyvertelenek voltak. Jobb lesz, ha vigyáznak, nehogy valószínűleg békés szándékai ellenségesre változzanak, mert igazán könnyűszerrel átjuthat hozzájuk a túlsó partra!

Így hát csak szép nyugodtan nézték egymást, mint afféle utasok, ha összetalálkoznak, és César Cascabel mindössze ennyit jegyzett meg:

- De kár, hogy nem vihetjük magunkkal ezt a pompás uráli Miskát! Nagyszerű volna, ha a társulathoz csatlakozna!

Csakhogy nehéz lett volna szerződést kínálni a derék mackónak. Különbözik meg alighanem jobban szerette az erdei életet, mint a cirkuszt, mert négy lábra ereszkedett, még egyszer megcsóválta busa fejét, és elcammogott.

Míthogy minden köszönés megérdemli a viszonzást, Sandre kalaplengetéssel búcsúzott a medvétől, Jean azonban ezt az üdvözlést szívesen megtoldotta volna egy puskalövéssel.

Este hat órákor éppen úgy vertek tábor, mint az előző este. Másnap reggel öt órákor elindultak, és ismét nagyon keserves útjuk volt. Alaposan ki is fáradtak, egyébként azonban semmi baj nem érte őket.

A nehezen már túl voltak, mert a *Szép Vándor* végre a hágó legmagasabb pontjára ért, ezentúl már csak lefelé kell ereszkedniük az Európa felé lejtő nyugati hegyoldalon.

Aznap este - július hatodikán - az ugyancsak elcsigázott állatok megálltak egy kanyargós szoros bejáratánál, melyet bal felől sűrű erdő határolt.

Fülledt hőség volt egész nap. Kelet felől sűrű, alsó szélükön egyenes vonalban végződő baljós felhők gomolyogtak a sápadt égbolton.

- Vihar készülődik - mondta Jean.

- Ez elég kellemetlen, mert az Urál-hegységben néha iszonyatos erejű viharok tombolnak.

- Oda se neki, majd fedél alá bújunk előle! - biztatta őket Cascabel. - Még százszor inkább vihart, mint farkasokat!

- Kayette, te félsz a mennydörgéstől? - kérdezte Napoleona.

- Nem, kicsikém, nem félek.

- Igazad van, Kayette - szólt közbe Jean -, a mennydörgéstől nem kell félni!

- Az ám! - kiáltott a kis Napoleona sértődötten. - Csakhogy én akkor is félek, ha nem akarom!

- Ó, a gyávája! - csúfolódott Sandre. - Ide hallgass, te csacsi, a mennydörgés nem más, mint hatalmas kugligolyók csattogása.

- Hogyisne!... Tűzgolyók csattognak, és van úgy, hogy az emberek fejére esnek! - vitatkozott a kislány, s gyorsan lehunyta a szemét, mert éppen nagyot villámlott.

Nagy sietve elrendezték a táborhelyet, hogy fedél alá kerülhessenek, még mielőtt kitörne a vihar. Vacsora után aztán elhatározták, hogy akár az előző éjjeleken, most is öröködjék majd.

Szergej úr éppen szólni akart, hogy ő szívesen öröködjék elsőnek, Ortik azonban megelőzte:

- Talán Kircsev meg én állunk elsőnek őrt.

- Ahogy jólesik - adta meg az engedélyt Szergej úr. - Éjfélkor majd Jeannel felváltjuk magukat.

- Rendben van, Szergej úr - válaszolt Ortik.

Kayette valahogy gyanúsna talála ezt az egyébként egészen természetes szolgálatkészséget, és nem tudta volna megmondani, miért, de úgy érezte, hogy valami nem tisztességes dolog rejlik mögötte.

Ekkor teljes erővel kitört a vihar. A fák lombjátán is átvilágítottak a gyorsan cikázó, élénk fényű villámok, a hegyek hosszan visszhangozták a mennydörgés robaját.

Napoleona fejére húzta a takaróját, hogy ne lásson, ne halljon. Valamennyien sietve ágyba bújtak, és kilenc órakor már aludtak is, akárhogy dörgött, villámlott, és akárhogy füttyült a szél.

Csak Kayette nem aludt. Le sem vetkőzött, s noha nagyon fáradt volt, nem jött álom a szemére. Rettenetes nyugtalanság fogta el, mikor arra gondolt, hogy valamennyiük biztonsága a két orosz tengerész kezében van. Egy órán át töprengett, majd félrehúzta a függönyt a fekhelye fölötti kis ablakon, és a villámok fényénél próbálta kifürkészni, mit csinál az a kettő.

Ortik és Kircsev éppen félbeszakította a beszélgetést, s a szűk hegyszoros bejárata felé indultak, ahol ebben a pillanatban bukkant föl egy idegen.

Ortik intett neki, hogy ne jöjjön közelebb, nehogy a kutyák fölneszeljenek. Wagram és Marengo nem vette észre az idegen közeledtét, mert a vihar előtti rekkenő meleg elől a *Szép Vándor* alatt kerestek menedéket.

Ortik és Kircsev néhány szót váltott a váratlanul felbukkant emberrel, és Kayette egy villám fényénél látta, hogy mindhárman a fák közé mennek.

Ki ez az ember? Mi dolga vele a két matróznak? - Kayette mindenáron tudni akarta.

Csendesen, nehogy valaki észrevegye, fölkel, s ahogy Jean ágya mellett elsurrant, hallotta, hogy a fiú őt szólítja...

Meglátta volna?

Nem, Jean álmodott... róla álmodott.

Kayette csendesen, nagyon csendesen nyitotta-csukta az ajtót, és ahogy kilépett a kocsiból, önmagát biztatva suttozta:

- Rajta!

Egy pillanatig sem tévovázott, cseppet sem félt, pedig ha észreveszik, esetleg az élete forog kockán.

Kayette elindult a fák között, az erdőt mintha tűzvész visszfénye világította volna be, valahányszor egy-egy nagy villámlás hasította szét a felhőket. A bozótban kapaszkodott fölfelé, s egy hatalmas vörösfenyő törzséhez jutott. Vagy húsz lépésnyiről suttozást hallott, ekkor megállt.

Heten álltak ott a fák alatt, hét férfi, köztük Ortik és Kircsev.

Oroszul beszéltek, és Kayette kihallgatta őket.

- Ugye, milyen jól tettem - mondta Ortik -, hogy a Pecsora-hágót választottam! Az ember mindig biztos lehet abban, hogy errefelé találkozik régi cimborákkal. Igaz-e, Rosztov?

A Rosztov nevű ember bukkant ki az imént a hegyszorosból.

- Már két napja a nyomában vagyunk ennek a kocsinak, persze óvatosan, nehogy meglássanak bennünket! Láttuk, hogy te is meg Kircsev is az utasok közt vagytok, ebből aztán mindjárt sejtettük, hogy jó fogás készül.

- De talán kettő is! - válaszolt Ortik.

- Voltaképpen honnan jöttök? - kérdezte Rosztov.

- Amerikából, ott Karnovékkal dolgoztunk.

- És kik ezek az emberek, akiket most kísérték?

- Valami Cascabel nevű család, francia mutatványosok, most Európába tartanak. Majd később elmeséljük nektek az útikalandjainkat. Most nézzük a legsürgősebbet!
- Ide hallgass, Ortik - szólalt meg Rosztov egyik társa -, azt szeretném tudni, van-e pénz a kocsiban!
- Van még vagy két-hármezer rubel.
- És ti még nem vettetek búcsút ezektől a derék emberektől? - érdeklődött kicsit gúnyosan Rosztov.
- Nem, mert jóval nagyobb fogásra számítunk, nem holmi vacak kis lopásra, a jó fogáshoz meg segítségre van szükségünk!
- És mi volna ez a jó fogás?
- Ide figyeljete, cimborák! Kircsev és én a Cascabel családnak köszönhetjük, hogy veszély nélkül átvághattunk Szibérián, és eljutottunk a határra. De nemcsak mi bújtunk meg az ő védőszárnyaik alatt, akadt még egy bizonyos, aki ott rejtőzködött, abban bizakodva, hogy komédiások között nem fogják keresni. Egy oroszról beszélek, egy előkelő, gazdag politikai bűnösről, akinek éppúgy nincs joga visszatérni Oroszországba, ahogy nekünk sincs. Titkát csak César Cascabelnak meg a feleségének árulta el, de aztán mi is megtudtuk...
- Hogyan?
- Muzsiban egy este kihallgattuk Cascabel meg az orosz beszélgetését.
- És hogy hívják ezt az oroszot?
- Szergej Vasziljevicsnek nevezi magát. Valójában Narkin gróf, és az élete forog kockán, ha orosz területen ráismernek.
- Várjatok csak kicsit! - szólt közbe Rosztov. - Narkin herceg fiáról van szó, akit Szibériába száműztek, és akinek a szökése olyan nagy port vert föl néhány évvel ezelőtt?
- Pontosan róla - mondta Ortik. - Narkin grófnak milliói vannak, és ezekből a milliókból legalább egyet, gondolom, szívesen átenged nekünk, ha ráijesztünk, hogy följelentjük.
- Ezt jól kieszelted, Ortik! Csak azt nem értem, mi szükséged van reánk? - folytatta Rosztov.
- Mert nagyon fontos, hogy Kircsev és én ne szerepeljünk ebben az ügyben, ha ugyanis valamiképpen mégsem sikerülne, a második terv sikerével kell beérnünk. Cascabelék kocsiját meg a kocsiban a pénzt, csak úgy tudjuk megkaparintani, ha tovább játszuk a hajótöröttek szerepét, akik nekik köszönhetik menekülésüket és hazatérésüket. Mikor aztán megszabadultunk a Cascabel családtól, nyugodtan jöhetünk, mehetünk, a rendőrségnek eszébe sem jut, hogy mi utazgatunk a komédiások kocsijával.
- Mondd, Ortik, ne támadjuk meg még ma este a kocsit? Ne fogjuk el Narkin gróft? Így rögtön tudomására adhatnánk, mi a feltétele annak, hogy visszatérhessen Oroszországba!
- Türelem... türelem! - csitította Ortik. - Narkin gróf úgyis Permbe akar menni, hogy viszontlássa az apját, jobb lesz nekünk is, ha eljut Permbe. Ott majd kap egy üzenetet, hogy sürgős ügyben találkozni akartok vele, mikor is részetek lesz a szerencsében, hogy összeismerkedhettek a gróffal!
- Szóval, most semmivel se próbálkozzunk?
- Semmivel - mondta Ortik -, menjetek csak mindig előttünk, de úgy, hogy senki se lásson meg benneteket, s azon legyetek, hogy előttünk érjete Permbe.

- Rendben van! - biccentett Rosztov.

A banditák ezzel elváltak, és még csak nem is sejtették, hogy Kayette kihallgatta őket.

Kayette után néhány perccel Ortik és Kircsev is visszaért a táborhelyhez, abban a hiszemben, hogy távollétüket észre sem vették.

Kayette most már ismerte a gazemberek tervét. Tőlük tudta meg azt is, hogy Szergej úr nem más, mint Narkin gróf, és hogy életét meg a *Szép Vándor* valamennyi utasának életét milyen veszélyek fenyegetik. A gróf kilétét felfedik ezek a gazemberek, hacsak nem adja nekik vagyona egy részét.

Kayette a hallottaktól úgy megrémült, hogy kis ideig alig tért magához, aztán egyre azon törte a fejét, hogyan tudná meghiúsítani Ortik mesterkedéseit. Rettenetes éjszakája volt, iszonyú aggodalmak gyötörték, s nemegyszer azt gondolta, hogy talán csak rossz álom volt az egész...

Nem! Nem álom volt! S erről meg kellett győződnie, mikor másnap reggel Ortik így szólt Césár Cascabelhoz:

- Talán emlékszik rá, uram, Kircsev és én úgy gondoltuk, hogy az Urál túlsó oldalán elválunk önöktől, mert Rigába megyünk. De aztán úgy határoztunk, mégiscsak jobb lesz, ha elmegyünk Permbe, és a kormányzótól kérünk segítséget a hazatérésünkhöz... Megengedi, uram, hogy önökkel folytassuk az utat?

- Örömmel, kedves barátaim! Minek sietni a válással azoknak, akik olyan régóta és olyan messziről utaznak együtt!

XII. BEFEJEZETT UTAZÁS, AMELYNEK NINCS VÉGE

Így fonódott a galád cselszövés Narkin gróf és a Cascabel család ellen! És éppen akkor, mikor annyi fáradság, annyi viszontagság után szerencsés végéhez közelgett a hosszú utazás. Még két-három nap, és máris túljutottak az Urál-hegységen, és a *Szép Vándornak* ezután már csak vagy százmérföldes úton kell leereszkednie délnyugat felé, s Permbe érne.

César Cascabel - ezt már tudjuk - azt tervezte, egy ideig a városban marad, hogy Szergej úr esténként könnyen eljuthasson a valszkai kastélyba, ne kelljen attól rettegnie, hogy valaki felfedi kilétét. Azután majd a körülményektől függően vagy ottmarad az apai házban, vagy útitársaival együtt megy Nyizsnyij Novgorodba... Sőt esetleg Franciaországba!

Igen, de ha Szergej úr úgy dönt, hogy nem hagyja el Permet, akkor Kayette is ott marad, s nekik el kell válniuk a leánykától!

Jean szüntelenül ezen töprengett, ezen búslakodott, emiatt nem talált nyugalmat a szíve. S ezt az őszinte mély bánatot átéreztek a szülei, a testvérei is. Egyikük sem tudott megbékélni a gondolattal, hogy többé nem láthatják Kayette-et.

Jean a vihart követő reggelen a szokottnál is csüggedtebb volt, mikor meglátta a sápadt, feldúlt Kayette-et, akinek a szeme vörös volt az álmatlanságtól.

- Mi van veled, Kayette? - kérdezte.

- Semmi, Jean! - hangzott a válasz.

- De igen!... Beteg vagy!... Nem aludtál!... És mintha sírtál volna, kis Kayette!

- Csak a tegnapi vihar!... A szememet sem tudtam lehunyni.

- Kifárasztott ez a hosszú út, ugye?

- Nem, Jean!... Erős vagyok, és tudod, megszoktam én már minden nyomorúságot!... Majd elmúlik.

- Mégis, mi van veled, Kayette? Kérlek, mondd meg!

- Hidd el, Jean, nincs semmi bajom!

Jean nem faggatta tovább.

Kayette, mert ilyen szomorúnak látta Jeant, már-már mindent elmondott neki, hiszen annyira bántotta, hogy titkolóznia kell a fiú előtt! Viszont, ha Jean, az elszánt Jean megtudja, miről van szó, Kircsev és Ortik láttán esetleg nem tudna magán uralkodni, elragadtatná magát!... Pedig Narkin grófnak az életével kellene fizetnie egy meggondolatlanságért.

Hosszas megfontolás után úgy határozott, hogy César Cascabelnak mondja el, amit megtudott. Ehhez azonban kettesben kell maradnia vele, amire nehezen kerülhet sor, míg át nem keltek az Urálon. Semmiképpen sem szabad gyanút keltenie a két matrózban.

Az idő nem sűrgeti, hiszen azok a gazemberek úgy határoztak, hogy csak akkor kezdenek valamibe, ha a család már Permbe ért. Nem ébred bennük gyanú, ha mindnyájan úgy viselkednek velük, mint ezelőtt. Sőt a két matróz még azt is látta, hogy Szergej úr mennyire örült, mikor bejelentették, hogy ők is velük tartanak Permbe.

Július 7-én reggel hat órakor a *Szép Vándor* ismét elindult. Egy órával később a Pecsora folyó forrásaihoz értek, melyről a hágót is elnevezték.

A hegyláncon túl a Pecsora már mint Észak-Oroszország egyik legnagyobb folyama hömpölyög, és 1350 kilométerrel odébb az Északi-Jeges-tengerbe szakad.

A Pecsora itt fent, a hegygerincen még csak mint hegyi patak zuhogott meredek, szaggatott medrében, a fenyők és nyírfák tövében. A bal partján haladva vezetett ki az út a hágóból, és az utasok könnyen leereszkedhettek a kocsival, csak éppen óvatosnak kellett lenniük a roppant meredek lejtők miatt.

Kayette aznap nem talált alkalmat arra, hogy kettesben beszéljen César Cascabellal. Egyébként megfigyelte, hogy már a két orosz sem sűgött össze soha, és a pihenőórákban sem távoztak el kettesben. Ugyan miért is folytatnák a gyanús sűgás-bugást, félrehűzódást? A cimboráik nyilván elöttük járnak, s majd Permbe találkozik az egész banda.

Másnap jókora utat megtettek. A hágó kiszélesedett, így könnyebb útja volt a kocsinak. Szűk sziklamedrében zuhogva ömlött lefelé a Pecsora vize. A hágónak ez a része már kevésbé volt vadregényes, és kevésbé volt kihalt. Európából Ázsiába tartó vándorkereskedőkkel találkoztak: a hátukon batyu, kezükben vasalt bot. Egyszer-egyszer a munkahelyükre tartó vagy onnan hazatérő bányászcsapatok köszöntek rá az utasokra. A hágóból itt elágazó szorosok nyílásánál már láttak néhány tanyát, aprócska falut. Dél felől a Gyenezskin és a Koncsakov - a hegylánc e részének két legmagasabb orma meredezett.

Egy éjszakára megpihennek, s a következő napon délben a *Szép Vándor* a Pecsora-hágó kijáratához ér, vagyis a kis karaván végre átjut a hegyláncon, és európai földre kerül.

Még háromszázötven verszt - mintegy száz mérföld -, és „Perm egy otthonnal, egy családdal gazdagabb lesz” - mint César Cascabel mondogatta.

- Igen - tette hozzá. - Csinos kis utat tettünk, ugye, barátaim?... Hát nem volt igazam? Hát nem minden út Rómába vezet? Nem jutottunk be Oroszországba amonnan, bejutottunk hát eminnen, az irány édesmindegy, ha így is, úgy is Franciaországhoz közeledünk!

És ha kicsit unszolják, a derék férfiú hajlandó lett volna azt állítani, hogy idáig érzi a normandiai levegő illatát, fölismeri a tengerpart sós szellőjét is.

Az átkelő kijáratánál egy gyártelepre, vagy ötven házból álló, néhány száz lakost számláló településre értek.

Elhatározták, hogy egy napra ott megpihennek, bevásárolják mindazt, amire szükségük van: lisztet, teát és cukrot.

Ugyanakkor Szergej úr és Jean beszerzik a lőszert, amiből teljesen kifogytak.

Mikor a vásárlásból hazatértek, Szergej úr vidáman felkiáltott:

- És most indulás, barátom! Megyünk vadászni, és nem jövünk haza üres tarisznyával! Rajta!

- Ahogy óhajtja! - mondta kicsit kényszeredetten Jean.

Szegény fiú! A közelgő válás gondolata szinte az életkedvét is elvette.

- Velünk tart, Ortik? - kérdezte Szergej úr.

- Nagyon szívesen! - válaszolt a matróz.

- Aztán jó pecsenyének valót hozzanak nekünk! - parancsolt rájuk Cascabelné asszony. - Mert csak úgy kapnak jó vacsorát!

Minthogy csak délután két óra volt, a vadászok alaposan becserkészhették a környező erdőket, és ha a sűrű rengetegben a vad nem sétál önszántából a puszkacsó elé, ez legföljebb csak azért esik meg, mert éppen akkor nincs kedve puszkavégre kerülni.

Míg Szergej úr, Jean és Ortik vadászúton voltak, Kircsev és Szegfűszeg a rénszarvasokkal foglalatostkodtak, az állatokat a fák alá, egy rétre terelték, ahol kedvükre legelészhettek.

Cornélia közben visszatért a *Szép Vándor*hoz, ahol mindig talált magának munkát, s Napoleonát is hívta:

- Gyerünk, Napoleona!

- Megyek, anyám!

- És te, Kayette?

- Egy kicsit későbben!

Csakhogy itt volt a várva várt alkalom, mikor Kayette kettesben maradhatott a családfővel.

- Cascabel úr! - szólította meg.

- Mit akarsz, fürjecském?

- Beszélni szeretnék önnel!

- Beszélni?

- Titokban.

- Titokban?

„Vajon mit akar mondani ez a leány? Talán szegény fiam miatt akar velem beszélni” - töprengett César Cascabel.

Kettesben indultak el a telepről balra, mialatt Cornélia és Napoleona eltűnt a *Szép Vándor* ajtaja mögött.

- No, kislányom, mit jelentsen ez a titkolódzás? Mit akarsz mondani?

- Már három napja szeretnék önnel beszélni úgy, hogy senki se hallja, de még csak ne is tudjon erről a beszélgetésről!

- Hát ennyire komoly dologról lesz szó?

- Tessék ide figyelni! Tudom, hogy Szergej úr igazi neve Narkin gróf...

- Mit?... Narkin gróf!? - hökkent meg César Cascabel. - Te tudod ezt? És honnan tudta meg?

- Amíg beszélgettek Szergej úrral... a múltkor este Muzsiban... kihallgatták magukat, és azoktól az emberektől tudtam meg...

- Hát lehetséges ez?

- És ők sem sejtik, hogy kihallgattam őket, mikor Narkin grófról és önről meg mindnyájukról beszéltek...

- De hát kik ezek az emberek, akiket kihallgattál?

- Ortik és Kircsev.

- Hogyan, ők tudják?

- Bizony tudják, és azt is tudják, hogy Szergej úr politikai elítélt, aki azért megy haza Oroszországba, hogy viszontláthassa az édesapját, Narkin herceget.

César Cascabel döbbenetében szólni sem tudott, csak állt tehetetlenül.

Mikor kicsit magához tért, első szava ez volt:

- Nagyon bánt, hogy Ortik és Kircsev megtudták mindezt! De ha már véletlenül a tudomásukra jutott, afelől nyugodt vagyok, hogy nem árulják el senkinek.

- Csakhogy nem véletlenül tudták meg, és igenis, el fogják árulni! - jelentette ki Kayette.

- Ugyan!... Ezek a derék tengerészek?

- Cascabel úr! Narkin grófot a legnagyobb veszély fenyegeti!

- Mit beszélés?

- Ortik és Kircsev voltaképpen két gonosztevő a Karnov-bandából. Ők támadták meg Narkin grófot az alaszakai határon. Port Clarence-ban bárkába ültek, hogy átmenjenek Szibériába, de bárkájuk a Ljahov-szigetekre sodródott, ahol aztán találkoztunk velük! Tudják, hogy Narkin gróf az életével játszik, ha Oroszországban felfedik kilétét, és a két gonosztevő fel is jelenti, ha nem adja nekik vagyona egy részét! Akkor pedig Szergej úr elveszett, és talán ön is.

Míg César Cascabel a hallottaktól lesújtva, néma maradt, Kayette elmondotta neki, miért is gyanakodott kezdettől fogva a két matrózra. Nem tévedett, valóban hallotta már Kircsev hangját... Most már világosan emlékszik rá... Az alaszakai határon hallotta először, mikor a két gonosztevő megtámadta Narkin grófot, mit sem tudva arról, hogy Amerikába menekült orosz a kiszemelt áldozatuk. És most, egyik éjszaka, mikor a két matróz örködött a táborhely körül, Kayette meglátta, hogy elmennek egy idegennel, aki értük jött, ő pedig a nyomukba szegődött, kihallgatta beszélgetésüket, hét vagy nyolc régi cinkosukkal tanácskoztak... A *Szép Vándort* azért kalauzolták a Pecsorán át, mert biztosak voltak abban, hogy ott összeakadnak régi cimboráikkal, és lemészárolhatják Szergej urat meg az egész Cascabel családot... De mikor megtudták, hogy Szergej úr nem más, mint Narkin gróf, úgy gondolták, okosabb, ha hatalmas összegre megzsarolják azzal: ha nem fizet, följelentik az orosz rendőrségnél... Most arra várnak, hogy Permbe érjenek. Ortik és Kircsev a zsarolásban nem vesz részt személyesen, mert hátha nem sikerül, és nekik mindenképpen jobb, ha Cascabelék nem tudják meg, hogy ők valójában kicsodák... Majd a társaik írnak Szergej úrnak, találkozóra hívják őt... stb...

César Cascabel alig tudott úrrá lenni felháborodásán, míg Kayette beszámolóját hallgatta. Ezek a gazemberek, akikkel annyi jót tett, akiket kiszabadított a rabságból, akiket etetett, hazasegített!... Na, drágalátos kis alattvalókat szállít ő vissza a cár birodalmába!... Ha legalább angolok lennének... Angliának igazán szívesen adná őket vissza... Ó, a nyomorultak!... Ó, a banditák.

- És most mitévő lesz, Cascabel úr? - nyugtalankodott Kayette.

- Hogy mitévő leszek? Ez aztán igazán egyszerű, kis Kayettem! Az első kozák őrsnek följelentem a két gazembert, és majd szépen felakasztják őket...

- Gondolkozzék, Cascabel úr! - könyörgött az indián lányka. - Ezt semmiképp sem teheti!

- És miért nem?

- Mert Ortik és Kircsev nyomban feljelentenek Narkin grófot és vele együtt azokat, akik elősegítették visszatérését Oroszországba!

- Engem ugyan elvihet az ördög! - dühöngött César Cascabel. - Persze ha csak rólam volna szó!... De hát Szergej úr... Igazad van, Kayette, minden lépést nagyon meg kell gondolnom.

Izgatottan, tanácstalanul topogott, ököllel verte a fejét, így talán támad valami ötlete... Aztán Kayette mellé lépett:

- Szóval, úgy mondtad, hogy Ortik vár, amíg Permbe nem érünk, és majd csak ott állnak elő a cimborái.

- Igen, Cascabel úr, szigorúan meghagyta nekik, hogy addig semmivel se próbálkozzanak! Azért úgy gondolom, várjunk mi is, folytassuk az utat, mintha...

- Nem lesz könnyű! - dühöngött Cascabel. - Csöppet sem lesz könnyű!... Szóba állni ezekkel a gazemberekkel, elvinni őket Permbe, kezet szorítani velük, jó képet vágni az egészhez!... Az angyalát! legszívesebben nyakon fognám, széttépném őket... így... így!

És César Cascabel izmos két kezét úgy csapkodta össze, mintha az egyikben Ortikot, a másikban Kircsevet szorongatná, vagy mintha cintányérokot verne össze cirkuszi zenekarban.

- Uralkodnia kell magán, Cascabel úr! - csitította, Kayette. - Úgy kell tennie, mint aki semmiről sem tud...

- Igazad van, lányom!

- Csak azt szeretném még megkérdezni, helyesnek tartja-e, hogy Szergej úr tudomást szerezzen minderről?

- Hát... nem... határozottan nem! Azt hiszem, okosabb, ha hallgatunk róla!... Mert mit tehetne Szergej úr?... Semmit!... Itt vagyok én, hogy vigyázzak rá... és vigyázni is fogok, annyi szent!... Különben is ismerem! Hogy ne hozzon ránk további veszélyt, képes volna ellépni balra, míg mi jobbra megyünk!... Nem!... Igazán nem! Hallgatni fogok.

- És Jeannak sem mond el semmit?

- Jeannak? Neki sem!... Nagyon lobbanékony az a fiú! A két gyalázatos bandita láttán nem tudna magán uralkodni!... Mert nem olyan hidegvérű, mint az apja!... Szabadjára engedné a dühét! Nem, egy szót sem szólok sem Jeannak, sem Szergej úrnak.

- És Cascabelné asszonynak sem beszél a dologról?

- A feleségemnek?... No, ez már más!... Egy olyan nagyszerű teremtésnek, mint ő, aki mindig jó tanáccsal segíti az embert, no meg ha rákerül a sor, akár ököllel is... Sohasem volt előtte titkom, egyébként meg ő is tudja, hogy Szergej úr kicsoda, hogy Narkin gróf az igazi neve, és hogy menekült...

- Szóval Cascabelné asszonynak beszél róla?

- Igen! Elmondom neki! Az én feleségemre akár államtitkot is lehet bízni!... Inkább a nyelvét vágatná ki, akkor sem árulná el, pedig, ugye, ez nagy áldozat volna egy asszonytól!... Igen, elmondom neki!

- Most már menjünk vissza a *Szép Vándor*hoz - mondta Kayette. - Nem volna jó, ha észrevennék, hogy elmaradtunk.

- Igazad van, kis Kayette, megint csak igazad van.

- És nagyon kérem, Cascabel úr, fékezze magát Ortik és Kircsev előtt!

- Ez bizony nehéz lesz, de ne félj, majd bájoljuk velük! Ó, a gazemberek! Hiszen már csak a mocskos jelenlétük is beszennyez bennünket!... Hát ezért nem mennek ők egyenesen Rigába!... Megtisztelnék bennünket azzal, hogy velünk tartanak Permbe!... Ó, ez a rablógyilkos fajzat!

És César Cascabel végiglitániázta valamennyi rablógyilkos nevét, ami hirtelen eszébe jutott.

- Ejnye, Cascabel úr - jegyezte meg Kayette -, hát így uralkodik magán?

- Ne félj, kislányom, csöppet se félj! Most csak könnyítettem a mérgemen! Nagyon kikívánczolt belőlem, majd megfulladtam tőle! Most már nyugodt leszek! Sőt, máris az vagyok!... Menjünk vissza a *Szép Vándor*hoz!... Micsoda söpredék nép!

Visszafordultak a telep felé, nem beszéltek, mindketten gondolataikba mélyedtek... A végéhez közelgett a gyönyörű utazás, és éppen most fenyegeti útjuk sikerét egy ilyen gyalázatos fondorlat.

Mielőtt a *Szép Vándor*hoz értek volna, César Cascabel megállt.

- Ide hallgass, kis Kayette!

- Tessék!

- Mégiscsak úgy gondolom, jobb, ha nem szólok Cornéliának!

- De miért?

- Hát, tudod... Megfigyeltem, hogy a nők azt a titkot őrzik a legjobban, amit nem ismernek! Így hát ez a titok maradjon csak kettőnk között!

Ezzel visszatértek a *Szép Vándor*hoz, s arra menőben César Cascabel barátságosan intett a derék Kircsevnek, de közben éppen nem barátságosan dűnnyögte:

- Micsoda szörnyeteg!

Két órával később, mikor a vadászok előkerültek, César Cascabel melegen gratulált Ortiknak a vadászszákmányához, a matróz ugyanis pompás dámvadat cipelt a vállán. Szergej úr és Jean néhány nyulat és foglyot ejtett. Cornélia így nagyszerű vacsorához ültethette le a kiéhezett társaságot, és César Cascabel alaposan kivette a részét a finom falatokból. Valóban csodálatosan viselkedett egész idő alatt! Senki sem vehette észre, milyen gondok gyötrik, és hogy tudja, két gyilkos ül az asztalánál, két gonosztevő, aki azt tervezi, hogy majd lemészárolja a családját, ennél kevesebbel be sem éri. S César Cascabel mégis olyan ragyogó jókedvet mutatott, hogy az egész társaság fölvidult tőle, és mikor Szegfűszeg egy palack jó bort tett az asztalra, ő a hazatérésre ürítette poharát, minden jót kívánva azoknak, akik visszatérnek Európába, Oroszországba vagy Franciaországba!

Másnap, július tizedikén, a kocsi Perm felé indult. Miután a hágóból kijutottak, joggal bizakodhattak abban, hogy a további úton nem lesznek nehézségeik, nem éri őket semmi baj. A *Szép Vándor* az Urál tövében folyó Visera jobb partján haladt. Vendégszerető városkákon, falvakon, tanyákon kocsiztak át, útközben mindenütt bőségesen akadt vadászszákmány is. Nagyon meleg volt ugyan, a hőséget azonban kellemes északkeleti szellő enyhítette. A rénszarvasok szép fejüket rázogatva, vidáman ügettek. A vontatásban egyébként most már az a két ló is segített, melyet Szergej úr az egyik útba eső faluban vásárolt, és így a *Szép Vándor* naponta tíz mérföldet is megtett.

Valóban kellemesen kezdődött a vén Európa földjén vezető útjuk, és César Cascabel igazán elégedett lehetett volna, ha nem jár szüntelenül az eszében, hogy két gazembert is visz magával.

„És ha meggondolom, hogy a bandájuk úgy lopakodik utánunk, mint sakálok a karaván után! Ej, César Cascabel, most légy okos, találd ki valamit ezek ellen a pernahajdereken ellen!” - morfondírozott magában.

Valóban dühítő, hogy ilyen utálatos bonyodalom zavarja az olyan ügyesen kifundált tervet! Cascabelék papirosai rendben voltak, Szergej úr a mutatványostársulathoz tartozik, az orosz hatóságok szép simán továbbengedik őket. Permbe érve a gróf nyugodtan fölkeresheti az édesapját, néhány napon át találkozhatik vele, aztán komédiásnak álcázva keresztülutazhatik egész Oroszországon, elmehet Franciaországba, ahol már semmiféle veszély nem fenyegetné, és nem kellene elválniuk!... Kayette is, a gróf is a családdal maradna!... És később, elvégre ki láthat a jövőbe, talán szegény Jean sem hiába reménykedne!... Az akasztófa sem elég büntetés a gazemberek számára, akik keresztezni akarják e szép terveket.

És César Cascabel tehetetlen haragjában, a szerettei előtt érthetetlen okokból, időnként nagyon kikelt magából.

- De hát mi lel téged, César? - kérdezte Cornélia.

- Semmi! - hangzott a kurta válasz.

- Akkor miért vagy ilyen dühös?

- Ha nem volnék dühös, hát dühöngeni kezdenék!

A derék asszony persze semmiképpen sem értette, miért viselkedik ilyen furcsán a férje.

Négy nap telt el, majd miután az Uráltól délnyugati irányban hatvan mérföldet haladt, a *Szép Vándor* Szolikamszk városkába érkezett.

Ortik cinkosai már nyilván ott voltak, de óvatosságból sem ő, sem Kircsev nem kereste a találkozást velük.

Rosztov meg a bandája úgy határozott, hogy még az éjszaka elindulnak, a nyugatra mintegy ötven mérföldnyivel távolabb fekvő Permbe. Ott aztán már zavartalanul végrehajtják galád tervüket.

Másnap továbbmentek Szolikamszkból, és július 17-én átkeltek a Szoszván a két part között közlekedő kompon.

Ha semmi nem jön közbe, a *Szép Vándor* három napon belül Permbe lesz. A Cascabel család ott több előadást is tart, mielőtt a Nyizsnij Novgorod-i vásárba indulna, legalábbis ez volt a „művészeti” program.

Szergej úr pedig egyre készülődött, hogy éjszakánként a valszkai kastélyba siethessen.

Elképzelhetjük, milyen türelmetlen, milyen nyugtalan volt, valahányszor a terveiről beszélt César Cascabellal. Mióta az ő segítségével megmenekült a haláltól, vagyis tizenhárom hónapja, mióta ez a kalandos út tart, mely az alaszakai határtól az európai határig vezet, a gróf semmit sem hallott, semmit sem tudott az édesapjáról. Mikor eszébe jutott Narkin herceg hajlott kora, rettegés fogta el, hogy talán már nem is láthatja viszont.

- Ejnye!... Ejnye, Szergej úr! - csitította César Cascabel. - Nyugodjék már meg! Narkin herceg éppen olyan jól van, mint ön vagy én, de talán még jobban is!... Ne felejtse el, kérem, hogy kitűnő jövendőmondó vagyok! Egyszerre látom a múltat is, a jövőt is!... Narkin herceg várja önt... jó egészségben várja... néhány napon belül viszontlátják egymást!

És César Cascabel akár megesküdött volna arra, hogy mindez így lesz, csak ne lett volna a világon az a gaz Ortik meg az a sok bonyodalom, amit galádságával okozhat.

„Nem akarok senkinek rosszat, de ennek a két gazembernek szívesen átharapnám a torkát... és azt hiszem, akkor még kíméletes is lennék velük, végül is nagyon kíméletes” - füstölgött magában.

Kayette, ahogy a *Szép Vándor* Perm felé közelgett, egyre nyugtalanabb lett. Vajon mit tervez César Cascabel? Hogyan akarja meghiúsítani Ortik terveit anélkül, hogy Szergej urat veszélybe sodorná? Kayette szinte elképzelhetetlennek tartotta, hogy César Cascabel megoldást találjon. Aggodalmait már alig tudta titkolni, és Jean, aki nem ismerte Kayette titkát, mérhetetlenül szenvedett attól, hogy a leányt olyan nyugtalanának, s néha olyan levertnek látta.

Július 20-án átkeltek a Kámán, és délután öt óra tájt a *Szép Vándor* megállt Perm főterén, ahol néhány napos tartózkodásra be is rendezkedtek.

Ortik egy óra múlva már érintkezésben volt a cinkosaival, és Rosztov megírta a levelet, hogy Szergej úr még aznap megkapja. A levélben értesítették, hogy a megjelölt időpontban sürgős ügyben várják az egyik fogadóban. Azt is megírták, ha hiába várnak rá a fogadóban, érte mennek, és erőszakkal viszik el, esetleg éppen akkor, mikor Valszkába igyekeznek.

Mire besötétedett, és Rosztov megérkezett a levéllel, Szergej úr már elindult a valszkai kastélyba. César Cascabel éppen egyedül volt, s úgy tett, mintha nagyon meglepődne, hogy Szergej úr levelet kapott, de átvette, és vállalta, hogy átadja a címzettnek. Természetesen óvakodott attól, hogy bárkinek egy szóval is említse a levelet.

Ortikot nagyon bosszantotta Szergej úr távolléte, azt szerette volna, ha a zsarolási kísérlet mielőbb megkezdődne, még azelőtt, hogy a gróf találkozik az édesapjával. Bosszúságát azonban titkolta, s mikor a vacsoraasztalhoz ült, csak ennyit kérdezett:

- Szergej úr ma nem vacsorázik velünk?
- Szergej úrnak el kellett mennie, hogy a városi hatóságoknál intézkedjék az előadások ügyében - válaszolt nyugodtan César Cascabel.
- És mikor jön vissza?
- Alighanem még ma este.

XIII. EGY IZGALMAS NAP TÖRTÉNETE

A permi kormányzóság az Urál gerincén át nyújtózik, fél lábbal Ázsiában, fél lábbal Európában. Északnyugatról a vologdai, keletről a tobolszki, nyugatról a vjatkai, délről pedig az orenburgi kormányzósággal határos. Földrajzi fekvésének köszönhetően lakossága ázsiai és európai népfajok keveréke.

A kormányzóság fővárosa, a történetünk idején hatezer lakost számláló Perm, a Káma partján fekszik, fontos érckereskedelmi központ. A XVIII. század előtt egyszerű mezővároska volt, 1723 után azonban - mikor felfedezték a közelében fekvő rézbányát - meggazdagodott, és 1781-ben várossá lépett elő.

Történetünk idején azonban a város elnevezés valójában alig-alig illet Permre. Nem voltak középületei, szűk és javarészt piszkos utcák kanyarogtak a kényelmetlen lakóházak és fogadók között, melyekről utasember még aligha zengett dicshimnuszot.

Igaz, a Cascabel családnak édesmindegy volt, hogy Perm rászolgált-e a város elnevezésre, vagy sem, hogy milyenek voltak a permi házak és fogadók! Guruló otthonukat nem hagyták volna el még a legfényesebb New York-i vagy párizsi szállodáért sem!

- Gondoljátok csak meg! - mondogatta César Cascabel. - *A Szép Vándor* Sacramentóból jött Perembe!... Már csak ez is milyen nagy dolog! Mutassatok nekem egy párizsi, londoni, bécsi vagy New York-i szállodát, amelyik képes erre.

Ilyen érvre aztán igazán nincs ellenérv!

Perm tehát e napon gazdagabb lett egy házzal, egy házzal, mely a Fő tér kellős közepén talált magának helyet a kormányzó engedélyével, aki teljesen rendbenlevőnek találta a Cascabel-társulat papirosait.

A *Szép Vándor* nagy kíváncsiságot ébresztett a városban. Hogyisne!... Francia komédiások, akik a messze Amerikából jöttek rénszarvasfogattal!... Az ügyes igazgató természetesen rögtön reménykedni kezdett, hogy jó hasznot húz a közönség lázas édeklődéséből.

Éppen javában folyt a permi vásár, még néhány nap van a befejezéséig, tarthatnak tehát egy-két jól jövedelmező előadást. Természetesen nem volt vesztegetni való idejük, hiszen részben Permben, részben Nyizsnij Novgorodban meg kellett keresniük a pénzt, amivel annyi akadály leküzdése után végre hazatérhetnek Franciaországba.

Éppen ezért már kora reggel mindnyájan talpon voltak. Jean, Sandre, Szegfűszeg és a két orosz tengerész egymással versengve dolgoztak az előadás érdekében. Szergej úr viszont nem tért vissza a *Szép Vándor*hoz, ami nagyon bosszantotta Ortikot, és erősen nyugtalanította César Cascabelt.

Az előadást már kora reggel kifüggesztett hatalmas plakáton hirdették meg, a nagybetűs hirdetőményt Szergej úr fogalmazta, és így szólt:

CASCABEL CIRKUSZ

Amerikából visszatérő francia társulat! Akrobatika!

Bűvészműtárványok! Egyensúlyozó művészek!

Erő- és ügyességgyakorlatok!

Tánc! Szépség! Kellem!

FELLÉPNEK:

CÉSAR CASCABEL - világhírű eróművész
CASCABELNÉ ASSZONY - világhírű birkózó, a chicagói nemzetközi
verseny nagydíjának nyertese
JEAN CASCABEL - világhírű egyensúlyozó művész
SANDRE CASCABEL - világhírű bohóc
NAPOLEONA KISASSZONY - a táncok művésznője
SZEGFÚSZEG ÚR - kiváló pojáca
JOHN BULL, MAJOM - világhírű imitátor
WAGRAM ÉS MARENGO, KUTYÁK - az állatidomítás csodái
JAKO, PAPAGÁJ - nyelvzseni

KÁPRÁZATOS BEMUTATÓ!

A FEKETE-ERDŐ HARAMIÁI!

Némajáték eljegyzéssel, házassággal, szerencsés, de rendkívül meglepő befejezéssel! A káprázatos előadást háromezer-egyszázhetvenhétven tapsolta meg Franciaország és a külföld műélvező közönsége.

FIGYELEM!

Mint ahogy a némajátékban egy szó sem hangzik el, a beszédet különböző taglejtések helyettesítik, így a drámaművészet e remekét azok a személyek is élvezhetik, akik sajnálatunkra süketségben szenvednek. - Hogy a közönségnek kedvezünk, a belépés ingyenes. Helyjegyet csak annak kell fizetnie, aki már belépett a nézőtérre.

Minden jegy ára 40 kopejka

César Cascabel rendszerint szabad ég alatt tartotta az előadásokat, beérte azzal, hogy a *Szép Vándor* előtt egy félkör alakú sátorlapot feszített ki. Perm főterén viszont volt egy fából épült csarnok, amelyben a lovasok szoktak gyakorolni. Elég megviselt volt már az épület, szabadon járta a szél, az eső, de azért még szilárdan állt, vagy kétszáz-kétszázötven nézőt fogadhatott be, és az előadások céljára sokkal alkalmasabb volt, mint az a bizonyos félkörben kifeszített sátorponyva. César Cascabel engedélyt kért a város polgármesterétől, hogy társulata itt tarthassa az előadásokat, s az engedélyt kegyesen meg is adták neki.

Ezek az oroszok határozottan derék emberek, még ha akad is köztük néhány Ortik-féle briganti! De hát van-e olyan ország, ahol nem akad ebből a portékából? Ami meg azt illeti, a permi cirkuszra nem hoznak szégyent a Cascabel-társulat előadásai, az biztos! A társulat igazgatója csak azt sajnálta, hogy öfelsége II. Sándor cár nem jár véletlenül Perm felé. Pétervárott volt a cár, sajnos, így hát semmiképpen sem vehetett részt a megnyitó előadáson.

César Cascabel csak egytől félt: mi lesz, ha társulatának tagjai gyakorlás híján kicsit merevek lesznek a bukfencek, táncok, erőpróbák és akrobatikai mutatványok közben? Egyikük sem gyakorolt attól kezdve, hogy nekivágtak a Pecsora-hágónak! Az igazgató azzal vigasztalta magát, hogy a született művész mindig kész arra, hogy mesterségbeli tudását csillogtassa.

A némajátékot felesleges lett volna próbálniuk. Olyan gyakran adták elő - sűgő nélkül -, hogy már nem okozhatott semmi gondot.

Ortik közben alig tudta titkolni, mennyire nyugtalanítja Szergej úr hosszas távolléte. Az előző napra tervezett találkozó a fogadóban, természetesen elmaradt, értesítenie kellett a cimborákat, hogy az ügy 24 órával eltolódik. Egyre törte azonban a fejét, vajon miért nem jött vissza

Szergej úr Permbe, ha egyszer César Cascabelnek azt mondta, hogy még aznap este visszatér. Talán a valszkai kastélyban kellett maradnia? Valószínűleg így van, mert az biztos, hogy odament. Vigyáznia kellett, nehogy elárulja türelmetlenségét. De már alig tudott uralkodni magán, és nem tudta megállni, hogy meg ne kérdezze César Cascabeltől, mi hír Szergej úr felől.

- Semmi! - hangzott a válasz.

- Úgy tudtam - folytatta Ortik -, hogy tegnap estére várta őt vissza.

- Az igaz, de hát nyilván közbejött valami!... Elég bosszantó lenne, ha nem tudna részt venni az előadáson!... Mert ez egyszerűen káprázatos lesz!... Majd meglátja, Ortik barátom.

César Cascabel ugyan úgy beszélt, mint akinek se gondja, se baja, szíve mélyén azonban nagyon nyugtalan volt.

Szergej úr az előző napon indult el a valszkai kastélyba azzal, hogy még napkelte előtt visszatér. Hat versztányi gyaloglás oda, hat vissza, semmiség az egész. Hogy nem tért vissza, ennek három oka lehet: vagy letartóztatták, mielőtt Valszkába ért volna, vagy odaért, de édesapját olyan állapotban találta, hogy nem hagyhatta el, vagy letartóztatták, mikor visszafelé tartott Permbe.

Valószínűtlennek tűnt, hogy Ortik cinkosai valahogy kelepcébe csalták volna, s mikor Kayette erre gondolva aggódott, César Cascabel így nyugtatta:

- Ettől ne félj, fűrjescském! Akkor ez a csirkefogó Ortik nem volna ilyen izgatott! Nem kérdezősködött volna Szergej úr felől, ha a cimborái hatalmába került volna!... Ó, ez a bitang!... Nem leszek boldog, amíg nem látom a cimborájával, azzal a Kircsevvvel együtt akasztófán himbálózni.

César Cascabel is nagyon nehezen titkolta aggodalmait, és Cornélia, aki pedig éppen olyan nyugtalan volt, mint a férje, már figyelmeztette is:

- Ejnye, César, uralkodj magadon!... Túlságosan fölízgatod magad! Szedd össze a józan eszed!

- Az ember nem szedhet össze észet, azzal kell boldogulnia, ami a fejében van! Józan ész ide, józan ész oda, Szergej úrnak már vissza kellett volna térnie, és még mindig nincs itt!

- Igazad van, César, de hát senki még csak nem is sejti, hogy ő Narkin gróffal azonos!

- Nem... senki, valóban senki... hacsak nem...

- Mit hacsak nem?... Mit akarsz ezzel mondani? Lassanként te is úgy beszélsz, mint Szegfűszeg! Hiszen csak te meg én tudjuk, hogy Szergej úr voltaképpen kicsoda! Vagy azt képzeled, hogy elárultam valakinek?

- Rólad ilyet képzeln, Cornélia!? Vagy akár rólam!? Soha!

- Akkor hát...

- Elvégre vannak Permbe olyanok, akik valamikor ismerték őt és most ráismerhetnek!... Meg különben is furcsa, hogy egy orosz francia komédiásokkal járja a világot! Nézd, Cornélia, lehet, hogy túlzok, de annyira szeretem Szergej urat, s úgy féltem őt! Nincs más hátra, utána megyek, és majd...

- Vigyázz, César! Vigyázz, nehogy éppen te kelts gyanút! - figyelmeztette az előrelátó Cornélia. - És főként ne sodord magadat veszélybe azzal, hogy ügyetlenül érdeklődsz, furcsa kérdéseket teszel fel a környékelieknek! Én sem örülök annak, hogy Szergej úr késik, én is

jobban szeretném, ha itt volna már, de azért nem gondolok mindjárt a legrosszabbra, egész egyszerűen azt hiszem, hogy az éjjel Valszkában kellett maradnia az édesapja mellett. Most meg már, világos nappal, nem mer elindulni, és ez igazán érthető. De majd visszajön ma éjjel! Így hát semmi meggondolatlanság, César! Hidegvér, és gondolj arra, hogy ma este Fracassar szerepét játszod, ez volt művészpályád legragyogóbb alakítása!

Nem is lehetett volna bölcsebben érvelni, mint a józan, értelmes Cornélia, s az igazat megvallva, nehezen érthető, hogy férje miért nem mondta el neki, hogy mi is a való helyzet. Persze, lehet, hogy jól tette. Lehet, hogy a féktelen természetű Cornélia Ortik és Kircsev láttán nem tudott volna uralkodni magán, ha már egyszer tudja, hogy kicsodák, micsodák, és miben törik a fejüket.

César Cascabel hallgatott hát, ment, hogy körülnézzen, rendbe raktak-e mindent a cirkuszban a délutáni előadáshoz. Cornélia, Napoleona és Kayette a jelmezeket, parókákat meg a különböző színpadi kellékeket nézték át, melyekre ugyancsak szükségük lesz.

A két orosz közben hivatalos ügyekben járt-kelt - legalábbis ezt mondták -, a hatóságokhoz futkostak, hogy beszerezhessék az okmányokat, melyek igazolják, hogy hazatérő tengerészek.

Míg César Cascabel és Szegfűszeg a nézőtéri poros padokat tisztogatták, és fölseparták az aréna színpadul szolgáló porondját, Jean és Sandre az akrobatikához, az egyensúlyozó és zsonglőrmutatványokhoz szükséges holmikát hordta át a cirkuszba. Mikor ezzel elkészültek, a díszletekkel, mint az igazgató mondta, „a vadonatúj díszletekkel” foglalkoztak, melyek között „a páratlan művészek eljátsszák A Fekete-erdő haramiái című némajátékot”.

Jean a szokottnál is rosszabb kedvében volt. Nem tudta, hogy Szergej úr Narkin gróffal azonos, hogy politikai elítélt, aki nem maradhat a hazájában. Úgy tudta, hogy gazdag földesúr, aki most visszatér birtokaira, hogy ott telepedjék meg fogadott leányával együtt. Mennyire enyhült volna fájdalma, ha megtudja, hogy Szergej úr nem maradhat az orosz birodalom területén, s hogy miután viszontlátta öreg édesapját, ismét csak útnak indul, sőt még az is elképzelhető, hogy Franciaországban keres menedéket, és vele marad Kayette is! Ha mindezt tudja, akkor tudta volna azt is, hogy még néhány hétig nem kell elválniuk, hogy még egy ideig együtt, egymás mellett maradhatnak!

„Igen, Szergej úr Permbe marad, és vele együtt Kayette is!... Még néhány nap, mi útnak indulunk... és én többet nem láthatom őt!... Édes kis Kayette! Biztosan boldog leszel Szergej úr házában... de mégis... mégis...” - így töprengett Jean, s a szíve majd megszakadt.

Már kilenc óra volt, és Szergej úr még mindig sehol! Igaz, hogy mint Cornélia mondta is, valószínűleg bevárja az éjszakát, vagy legalábbis a késő délutáni órákat, és csak akkor indul vissza Permbe, mert így kevésbé fenyegeti a veszély, hogy ráismernek.

César Cascabel meg így okoskodott magában: „Ezek szerint nem is láthatja az előadást!... Hát annál jobb!... Szép kis előadás lesz ez, mondhatom!... Hogy így kell kezdenie a Cascabel-társulatnak a permi cirkuszban!... A sok gond miatt már semmire sem vagyok képes!... Ma este gyalázatosan fogom játszani Fracassar szerepét, gyalázatosan, én, aki pedig mindig olyan jól alakítottam a haramiavezért!... És Cornélia is csak így van, akármit is mond!... Jean esze meg egyre csak a kis Kayette-en jár!... Sandre és Napoleona meg máris azon búslakodik, hogy el kell válniuk tőle!... Haj, gyermekeim, félek, hogy leszereplünk ma este!... Már csak Szegfűszegben bízom, ő talán helytáll a társulat becsületéért!”

S mert úgysem bírt egy helyben maradni, elment, hátha hall valamit. Egy ilyen városban, mint Perm, gyorsan járnak a hírek. A Narkin családot jól ismerték a környéken, és szerették is... Ha Szergej úr a rendőrség kezére került volna, letartóztatásának híre már biztosan elterjedt...

mindenki erről beszélne... és a foglyot bezárták volna a permi erődbe, hogy ott ítélkezzenek fölötte!

César Cascabel ráhagyta a munkát Szegfűszegre, csináljon rendet a cirkuszban. Ő pedig nekiindult, a városban csavargott, végigment a Káma-parton, ahol a hajósok nyugodtan végezték szokott munkájukat, bejárta az előkelőbb utcákat meg az alsóvárost, melynek lakói most is nyugodtan dolgoztak. Itt is, ott is elbeszélgetett kicsit... fülelt... Semmi!... Egy szót sem hallott Narkin grófról.

De azért csak nem nyugodott meg, rátért arra az útra, mely Permből Valszkába vezet; ha a rendőrség elfogta volna Szergej urat, ezen az úton hoznák be a városba. S valahányszor a távolból járókelőket pillantott meg, mindannyiszor azt hitte, hogy foglyukat kísérő kozákokat lát.

Aggodalmai közepett egyszerűen nem is gondolt a feleségére, a gyermekeire és önmagára, pedig ők is komoly bajba kerülnének, ha a rendőrség letartóztatná Narkin grófot. A hatóságok könnyen rájönnének, hogyan jutott vissza a gróf orosz földre, és kik voltak azok a derék emberek, akik elősegítették hazatérését. Ez pedig sokba kerülne a Cascabel családnak.

César Cascabel annyit jött-ment, annyit ácsorgott a valszkai úton, hogy még tíz óra után sem jött vissza a cirkuszhoz, mikor pedig valaki kereste ott.

Szegfűszeg egyedül hadakozott a porond fölött úszó porfelhőben, mikor észrevette, hogy valaki jött. Kilépett a kavargó porból - egy muzsik állt előtte. Minthogy ez a muzsik nem beszélt Szegfűszeg nyelvét, s minthogy Szegfűszeg nem beszélt a muzsik nyelvét, sehogy sem tudtak szót érteni. Szegfűszeg tehát egy hangot sem értett meg a muzsik szavaiból, aki azt mondta, hogy a gazdájával szeretne beszélni, s hogy mielőtt a *Szép Vándornál* keresné, itt próbálkozott a cirkuszban. De minthogy minden szava kárba veszett fáradság volt, végül is azt csinálta, amivel kezdenie kellett volna: egy levelet vett elő, melynek címzettje César Cascabel volt.

Ezt már értette Szegfűszeg. Egy levél, melyre a híres Cascabel nevet írták, nyilván a család-főnek szól, hacsak nem... hacsak nem Cascabelné asszonynak vagy Jeannak, vagy Sandre-nak, vagy Napoleonának.

Szegfűszeg fogta hát a levelet, s kézzel-lábbal magyarázta, hogy majd átadja a gazdájának. Ezek után nagy hajlongások közepett elbocsátotta a muzsikot, akiről azt sem tudta, honnan jött, ki küldte.

Negyedórával később, mikor Szegfűszeg éppen készülődött, hogy visszamegy a *Szép Vándor*hoz, César Cascabel lépett be a cirkuszba, s nyugtalanabb, levertebb volt, mint valaha.

- Főnök úr! - kiáltott feléje Szegfűszeg.

- Mit akarsz, fiam?

- Egy levelet kaptam.

- Levelet?

- Igen, egy levelet hoztak...

- Nekem?

- Önnek!

- Ki hozta?

- Egy muzsik.

- Egy muzsik?

- Hacsak nem valami egyéb volt!

César Cascabel valósággal kitepte Szegfűszeg kezéből a levelet, s miután a címzésből ráismert Szergej úr írására, úgy elsápadt, hogy a hűséges Szegfűszeg fölajdult:

- Mi leli, főnök úr?

- Semmi.

Semmi?... De hisz ez az erős ember már-már Szegfűszeg karjaiba ájul!

Vajon mit ír Szergej úr ebben a levélben?... És miért ír?... Nyilván tájékoztatja, hogy miért nem ért vissza Permbe még az éjszaka... Hát mégis letartóztatták volna?

César Cascabel kinyitotta a levelet, megdörzsölte a jobb szemét, aztán a balt, s föl sem nézett, míg a levél végére nem ért.

És mikor az utolsó szót is elolvasta, elordította magát - csak a fuldokló torkából szakadhat föl ilyen rekedt üvöltés! -, görcsösen rángatózott, a szeme kimeredt, minden vonása megdermedt, beszélni akart, s nem jött ki hang a száján.

Szegfűszeg már megrettent, hogy gazdája ott fullad meg a szeme láttára, s nekiugrott, hogy kioldja a nyakkendőjét.

César Cascabel azonban fölpattant, úgy rúgta hátra a széket, amin eddig ült, hogy az a leg-hátsó padosorokra röpült; ide fordult, oda fordult, kapkodott, aztán fűrgén, mintha csak a cirkuszi porondon volna, belerúgott Szegfűszeg ama bizonyos testrészébe, s minthogy a derék legényt váratlanul érte az izgalomnak ez a jele, az előbb említett testrésze alaposan megérezte César Cascabel hangulatváltozását. Mi az, hát megbolondult a gazdája?

- Ejnye, főnök úr, nem vagyunk a porondon! - kiáltott méltatlankodva.

- Dehogynem! De még mennyire hogy ott vagyunk! És ilyen cirkuszt még nem látott a világ! Következik a legparrádésabb cirrkuszi előadás!

Szegfűszeg - mit tehetett volna egyebet - tudomásul vette a választ, és sziszegve tapogatta fájó fenekét, melybe a legparrádésabb előadáson sem szoktak ekkorát rúgni.

César Cascabel közben visszanyerte hidegvérét, Szegfűszeg mellé lépett, a füléhez hajolt, és titokzatos hangon kérdezte:

- Hanem Szegfűszeg, tudsz-e te hallgatni?

- De tudok ám, főnök úr! Még sohasem árultam el a rám bízott titkot... hacsak nem...

- Pszt!... Szót se!... Látod ezt a levelet?

- A muzsik levelét?

- Azt bizony!... Ha valakinek el merészeled mondani, hogy levelet kaptam...

- Jó, jó, hallgatok!

- Akár Jeannak, Sandre-nak vagy Napoleonának...

- Hallgatok!

- És főként ne merj róla szólni a feleségemnek! De ha mégis szólnál, hát kitömetlek...

- Élve?

- Elevenen, te mafla.

Az iszonyatos fenyegetés hallatára Szegfűszeg reszketni kezdett, mint a kocsonya.

César Cascabel ekkor magához húzta, és leereszkedően, ugyanakkor hencegve a fülébe súgta:

- A feleségem ugyanis féltékeny!... És tudod, Szegfűszeg, ha egyszer valaki olyan szép, daliás férfiú, mint én vagyok!... Egy csodaszép asszony írt nekem... egy orosz hercegnő!... Érted? Írt! Találkára hív!... Látod, veled ez sohasem történhetik meg. No, persze ha valakinek olyan orra van, mint neked!

- Igaz, ez velem sohasem történhetik meg - bólintott Szegfűszeg -, hacsak nem...

De hogy mit akart mondani ezzel a „hacsak nem”-mel, azt már sohasem fogjuk megtudni.

XIV. MINDEN JÓ, HA JÓ A VÉGE

Jeles mű volt az a némajáték, mely az oly divatos és csábító címet viselte, „A Fekete-erdő haramiái”. A dráma ősi szabályainak megfelelően a hármasság, tehát az idő, a hely és a cselekmény egységére épült. A bevezetésből a néző megismerte a szereplőket, a következőkben a cselekmény egyenesen és határozottan haladt előre, a befejezés ügyes volt, és noha már a cselekményből előre sejthető volt, a közönségre mindig nagy hatást tett. A legmodernebb kritikusok sem találhattak volna kifogást a ragyogó mű ragyogó előadása ellen.

Egyébként meg César Cascabeltől hiába is követelték volna a korabeli ízlésnek megfelelő olyan mű előadását, mely a magánéletet viszi színpadra annak minden apró részletével, s melynek végén, ha nem is győzedelmeskedik a rossz, a jó nem nyeri el méltó jutalmát. A Fekete-erdő haramiáiban a végén annak rendje-módja szerint győz a jó, a rossz pedig elszenvedti azt, ami kijár neki. A derék zsandár éppen akkor jelenik meg, mikor már azt hinné az ember, hogy minden elveszett; megjelenik, nyakon csípi a haramiát - s a közönség ilyenkor mindig viharosan tapsol.

A dráma sikeréhez egyébként az is hozzájárult, hogy némajáték volt, előadhatták tehát akár az Ó- akár az Újvilág bármelyik színpadán bármely nyelvet beszélő közönség előtt.

Hogy ki volt e remekmű szerzője?... Természetesen César Cascabel! Korántsem túlzás a remekmű szó, hiszen ha egy dráma háromezer-egyszázhetvenhétszer kerül színre, az csak remekmű lehet!

Nos, ez a remekmű elsősorban mégis annak köszönhető létrejöttét, hogy a családfő ki akarta domborítani társulata minden egyes tagjának jellegzetes tehetségét, be akarta bizonyítani, hogy ilyen változatos előadóművészi képességgel bíró társulata még soha egyetlen mutatványosnak sem volt, de még igazi színházigazgató sem büszkélkedhetett hasonlóval!

Mikoriban César Cascabel e remekművel járta az Ó- és Újvilág falvait, a drámai műfaj szakértői úgy vélekedtek, hogy a színházban a közönség vagy sírjon, vagy nevensen, mert ha nem, hát menthetetlenül ásítozni kezd! A Fekete-erdő haramiáinak nézői sírtak is, nevettek is, de sohasem ásítoztak, az biztos.

Egy szerelmespárról szólt a történet - a leányzó Napoleonra, az ifjút Sandre játszotta. A játékban Sandre szegény, és szerelmének anyja, a gögös Cornélia, hallani sem akar a fiatalok házasságáról, azt akarja, hogy leánya egy gazdag és nevetséges maflához, Szegfűszeghez menjen feleségül. A gazdag mafla meg is jelenik lánykérőben: John Bull, a majom mögötte lépdel, és grimaszokat vág, nyomában meg Jako ugrándozik, egyébként ő az egyetlen, aki játék közben kinyitja... a csőrét.

A nézők harsogva nevetnek a lánykérésen, ám nevetnékjük hamar elmúlik, látva az ifjú szerelmesek mélységes fájalmát.

Elérkezik Napoleonra menyegzőjének napja. Zúgnak a harangok, nyitva a templomkapu, Sandre, a boldogtalan szerelmes a templomlépcsőn térdel: a násznép csak a testén át juthat a templomba!

És e pillanatban ott terem a szerencsétlen menyasszony testvérbátyja, egy daliás katona: Jean. A háborúból tért haza, éppen most győzte le Angliát vagy Amerikát, vagy Franciaországot, vagy Németországot, vagy a törököket, vagy a cárt... kinek ahogy tetszik!

Éppen jókor érkezik. Tudja, hogy Napoleona Sandre-t szereti, párbajra hívja ki a mafla vőlegényt, Szegfűszeget, aki alaposan megrémül, és inkább lemond a házasságról, csak ne kelljen vitézkednie.

Ugye, milyen izgalmas?... Pedig még nincs is vége.

Keresni kezdik a menyasszony anyját, hogy tudassák vele, leánya nem megy feleségül a gazdag maflához, de az anya nincs sehol. Eltűnt!

A közeli erdőből egyszerre csak iszonyú sikoltozás hallatszik... A menyasszony anyjának a hangja! Sandre, az új vőlegény is fölismeri a hangot, és noha a leendő anyósáról van szó, siet, röpül, hogy megmentse! A hölgyet elrabolta Fracassar bandája, vagy talán maga Fraccasar, a Fekete-erdőben tanyázó haramiák híres-nevezetes vezére!

Ekkor lép a színre César Cascabel mint Fracassar, haramia cimborái a színre vonszolják a vonakodó leendő anyóst is, ám az ifjú vőlegény is visszaérkezik, méghozzá egy sereg zsandárral, a haramiavezér elé toppan... a leendő anyós kiszabadul a haramiák karmaiból, a haramiák zsandárkézre kerülnek, s a boldog vőlegény oltár elé vezetheti ifjú aráját.

Mint hogy a társulat létszáma meglehetősen kicsi volt, hol a haramiák, hol a zsandárok voltak a színen, és Szegfűszegre hárult a feladat, hogy hol mint haramia, hol mint zsandár üvöltözzön a színfalak mögött, a szegény haramiavezér meg kénytelen volt saját magát vasra verni. De a hatás sohasem maradt el, a közönség tombolva ünnepelte a komédiásokat!

Nos, hát ez a remekmű kerül előadásra Permben is. Ha a színészek feladatuk magaslatán állnak, nyilván itt is olyan nagy lesz a siker, mint bárhol másutt.

Csak hogy a társulat tagjai nagyon rosszkedvűek voltak aznap, s félő, hogy a színpadon sem lesznek igazi formájukban. A szomorú jeleneteket talán jól játsszák majd, hiszen valamennyi nek sírhatnékja volt, leverték voltak, sem enni, sem inni nem volt kedvük.

Bezzeg a társulat igazgatója, a családfő! Négy helyett is vacsorázott, ráadásul még meg is szidta a többieket:

- Ejnye, hát mikor lesz már ennek vége? Olyan megnyúlt képpel ültök itt, hogy nézni is rossz! Csak Szegfűszegben van némi kis élet!... Az angyalát, nincs ám ez rendjén! Elvárom, hogy vidámak legyetek, hogy vidáman játsszatok, hogy mindenki megtegye a magáét, hogy a siker elsőprő legyen, mert különben cudarul megharagszom!

Ha pedig César Cascabel azzal fenyegetődött, hogy cudarul megharagszik, akkor bizony nem volt más hátra, mint engedelmeskedni... így hát engedelmeskedtek.

A furfangos férfiúnak egyébként kitűnő ötlete támadt - nehéz körülmények között nem most először!

Elhatározta, hogy a színjátékot kiegészíti, mindjárt látni fogjuk, hogy s miként.

Mint már említettük, a társulat kis létszáma miatt a színen nem tudtak egyszerre megjeleníteni a haramiákat és a zsandárok. César Cascabel egyedül képviselte az egész haramiabandát, de nagyon okosan úgy gondolta, hogy a hatás sokkal nagyobb volna, ha a darab végén több haramia jelenne meg a színen.

Eszébe ötlött, hogy az előadáson igazán munkába állíthatna még egy-két komédiást, s mint hogy úgyis köztük van Ortik és Kircsev, miért ne őket kérné fel a szereplésre? A két derék tengerész aligha mondana nemet, ha felkérné őket, hogy játsszák el két haramia szerepét.

César Cascabel vacsora végeztével beszélt erről Ortiknak, s végül megkérdezte:

- Egyszóval, volna-e kedvük fellépni a ma esti előadáson? Higgyék el, nagy szívességet tennének nekem!

- Örömmel! - válaszolt Ortik. - Mindketten szívesen állunk szolgálatára!

A két tengerész érdeke úgy kívánta, hogy jó viszonyban maradjanak a Cascabel családdal, azért mondtak habozás nélkül igent Cascabel e kérésére.

- Nagyszerű, barátaim, nagyszerű! - örvendezett a családfő. - Mindössze annyi dolguk lesz, hogy megjelennek a színen, amikor én is megjelenek, vagyis a darab végén! Mindig ugyanazt csinálják, amit én, éppúgy hadonásznak, meresztgetik a szemüket, üvöltöznek!... Majd meglátják, úgy megy ez, mint a karikacsapás, és biztosak lehetnek abban, hogy óriási sikerük lesz!

Majd rövid gondolkodás után hozzáfűzte:

- De ha maguk ketten játszanak is, még mindig csak két emberből áll a haramiacsapat... Ez sehogy sem elég!... Nem! Az volna jó, ha egész csapat állna a bandavezér szolgálatában, ha még öt-hat embert föl tudnánk léptetni... Még csak akkor volna óriási a siker!... Nem ismernek véletlenül néhány derék legényt, aki nem ijed meg egy jó palack vodkától meg némi kis készpénzjutalomtól?

Ortik Kircsevre sandított, és máris válaszolt:

- Ennél mi sem könnyebb, Cascabel úr! Tegnap a kocsmában megismerkedtünk néhány derék fickóval...

- Hozza el őket, Ortik! Hozza el őket ma estére, és esküszöm, hogy óriási lesz a siker!

- Rendben van, Cascabel úr.

- Nagyszerű, kedves barátaim!... Hogy micsoda előadás lesz ez!... Hogy ámul majd a közönség!

S mikor a két tengerész távozott, César Cascabelon valóságos nevetőgörcs vett erőt, Cornélia már attól félt, hogy belebetegszik.

- Ejnye, César, nem egészséges dolog ám evés után ennyire nevetni!

- Mit?... Hogy én nevetek, angyalom? Csöpp nevethetnékem sincs!... Ha mégis nevetek, hát magam sem tudok róla!... A szívem mélyén nagyon is szomorú vagyok! Gondold csak el, már egy óra, és Szergej úr még sehol!... Nem is hiszem, hogy ott legyen az előadáson, és bemutatkozhasék mint a társulat bűvésze!... Milyen kár!

És míg Cornélia folytatta a jelmezek rendberakását, ő távozott, és csak annyit mondott, hogy néhány halaszthatatlan dolgot kell elintéznie.

Az előadás négy órakor kezdődik, nehogy lámpákkal kelljen világítaniuk, amit a permi cirkuszban nehezen tudtak volna megoldani; a társulat két színésznőjének, Napoleonának és Cornéliának meg igazán nem kellett félnie a kíméletlen napfénytől, Napoleona oly üde volt, Cascabelné asszony meg a korához képest olyan friss, hogy nemcsak a lámpafénynél, napvilágnál is szépek voltak mind a ketten.

A város népére rendkívül nagy hatással volt César Cascabel hirdetménye, és ezt a hatást tovább fokozta Szegfűszeg, aki egy álló órán át járta a várost, és dobolt, kész csoda, hogy egész Oroszországot nem verte fel a pergő dobszó!

Így aztán az előadás kezdete előtt nagy tömeg sereglett össze a cirkusz körül, ott volt Perm kormányzója az egész családjával, több magas rangú hivatalnok, a helyőrség tisztjei, néhány nagykereskedő, meg a vásárra érkezett vándorkereskedők és a helyi lakosság minden rendű, rangú képviselője.

A cirkusz bejáratánál már játszott a zenekar: Sandre, Napoleona és Szegfűszeg fújták a trombitát és a kornétát, verték a dobot, de ott volt maga Cornélia is világos színű trikóban, rózsaszínű szoknyában, és buzgón döngette a nagydobot. A káprázatos zene egyszerűen lenyűgözte a muzsikokat.

César Cascabel mint kikiáltó működött, jól érthető orosz nyelven szónokolt:

- Tessék besétálni!... Sétáljanak be, hölgyeim és uraim!... Fejenként negyven kopejka... bárki beléphet negyven kopejkáért!

S mihelyt az ilyen módon invitált hölgyek és urak elfoglalták helyüket a nézőtéren, a zenekar tagjai eltűntek, hogy megkezdhessék szereplésüket a színpadon.

Az előadás első része hibátlanul folyt le. A kis Napoleona kötéltrancsot mutatott be, Sandre mint gumiember lépett fel, az idomított kutyák, John Bull és Jako vidám jelenetekkel szórakoztatták a közönséget, César Cascabel és a felesége pedig erő- és ügyességi gyakorlataikkal arattak nagy sikert. Az elsőrendű artistáknak kijáró tapsból bőven jutott Jeannak is, pedig ő éppen nem volt kitűnő formában, talán máshol járt az esze, talán a keze volt bizonytalan, vagy talán zsonglörképeségei hagyták cserben néhány pillanatra... Ezt azonban csak szakértő szem vehette észre, a nagyközönség előtt sikere volt.

A szünet előtt bemutatott emberpiramissal meg akkora tetszést arattak, hogy meg kellett ismételniük a számot.

César Cascabel ráadásul igazán elemében volt, valósággal sziporkázott, mikor sorra bemutatta társulata tagjait, kérve számukra a kiérdemelt tapsot. Ez a bámulatos férfiú most meggyőzően szemléltette, hogy az erős ember mindig tud önmagának parancsolni. A Cascabel család becsülete meg volt mentve. A nézőközönség kései utódai is bámulattal, tisztelettel fogják ajkukra venni a nevét.

A nézőtér nagy érdeklődéssel kísérte az előadás első részét, de már türelmetlenül várta a második részt. A szünetben, a folyosókon másról nem is esett szó.

A tíz percig tartó szünet után, mialatt a közönség kicsit levegőzhetett, a nézőtér ismét megtelt, egyetlen hely sem maradt üresen.

Ortik és Kiresev már egy órával előbb visszatért hat statisztával - természetesen azokat a cimborákat hozták magukkal, akikkel annak idején a Pecsora-hágóban találkoztak.

César Cascabel figyelmesen megnézte az újonnan toborzott színészeket.

- Nagyszerű alakok! - örvendezett. - Csupa remek fej!... És milyen daliásak!... A képük ugyan talán túlságosan tisztességes ahhoz, hogy haramiákat játsszanak!... No de majd torzonborz parókat, szakállt fognak viselni!

S minthogy César Cascabelnek csak a játék végén kellett a színre lépnie, volt ideje ahhoz, hogy a kisegítő színészekből parókat, marcona álszakállak és megfelelő kosztümök segítségével félelmetes haramiákat varázsoljon.

Szegfűszeg hármat koppantott a nagy bunkósbottal - ez jelezte az előadás kezdetét.

Rendes színházakban ilyenkor fölemelkedik a függöny, s elhangzanak a zenekar utolsó akkordjai. A permi cirkusz színpada előtt azonban nem emelkedhetett föl a függöny azon egyszerű oknál fogva, hogy le sem volt eresztve, mert nem volt mit leereszteni.

Díszletek azonban - ha nem is káprázatosak - mégiscsak voltak a színpadon. Bal felől egy hatalmas szekrény állt, ajtajára keresztet mázoltak, ez jelképezte a templomot, a harangszó a kulisszák mögül szól majd; a középben üres színpad a falu főterét ábrázolta, bal felől néhány ládába állított és ügyesen elrendezett fa jelezte a Fekete-erdőt.

A nézők mélységes csöndben figyelték a kissé már színehagyott, csíkos szoknyában be-
lebbenő bájos Napoleonát, akinek szőke haján, mint egy nagy virág, virított a fehér főkötő. Sandre, a darabbeli hősszerelmes narancsszínű öltözéke ugyancsak fakó volt már, de oda se neki; olyan kifejező taglejtésekkel udvarolt a leánykának, hogy élő szóval sem mondhatott volna többet. És micsoda nevetés fogadta Szegfűszeg színrelépését! Csetlett-botlott, öntelt és ostoba képet vágott, az orrára pápaszemet biggyesztett, s mindehhez rikító sárga parókát viselt. Nyomában a majom és a papagáj billegett, az egyik fintorgott, a másik locsogott szüntelenül. Ilyen pompásan még sohasem sikerült ez a jelenet!

Aztán Cornélia lépett a színre pompás kosztümben, s a nézők nyomban láthatták, milyen rettenetes anyós lesz belőle.

Aztán megérkezett Jean is olasz csendőrnek öltözve. Nagyon szomorú volt szegény fiú, alig-alig gondolt a szerepére, és bizony szívesebben játszott volna Sandre szerepét, de úgy, hogy a menyasszony Kayette legyen, és tudja, hogy már csak kis idő, és oltár elé állhatnak. Egyre az járt a fejében, hogy már csak ideig-óráig lehetnek együtt, s ő itt komédiázással vesztegeti a gyorsan múló időt.

Aztán nagy nehezen mégiscsak belelendült a játékba, s mikor szembeszállt a csúf vőlegénnyel, Szegfűszeggel, már úgy játszott, mintha szerepén kívül semmi mással nem törődne.

A színpad mögül ekkor fölharsant az elrabolt Cornélia és a haramiák kiáltozása. Az ifjú Sandre rohant egyenest az erdő sűrűjébe, ahonnan most már puskalövés is hallatszott.

Egy pillanattal később a színre lépett Fracassar, a haramiavezér, meg a vadul hadonászó banditák, köztük a színpadi jelmezében teljesen felismerhetetlen Ortik és Kircsev is. A reszkető Cornéliát maga a haramiavezér vonszolta magával, és Sandre most vakmerően nekiesett a gonosz banditának.

A korábbi előadásokon César Cascabel egyedül személyesítette meg a Fekete-erdő valamennyi haramiáját, és így könnyű volt féken tartani őt, míg meg nem érkeznek a zsandárok, akiknek közeledtét a színpad mögül jelezték. Ezen az előadáson viszont a haramiavezér hat, nagyon is valóságos bandita élén vonult be, és ugyan mit kezdetne vele Jean, meg a reszkető Napoleona és Cornélia? Vajon hogyan fejeződik be a némajáték, vajon hogyan győzik le, hogyan ejtik foglyul a haramiákat?

Hirtelen egy szakasz kozák rohant a színre. Ez aztán váratlan fordulat volt!

César Cascabel valóban mindent megtett, hogy az előadás káprázatos legyen, hogy ne hiányozzanak sem a haramiák, sem a zsandárok! Ortikot, Kircsevet meg a hat másik haramiát egy pillanat alatt leterítették, bilincsbe verték, és ők nem is nagyon tiltakoztak, hiszen a játék ezt így kívánta...

A színpadon azonban egyszerre vadul kiáltozni kezdett valaki:

- Engem ne! Hé! Derék kozákok!... Csak a többieket!... Én csak játékból tartozom közéjük!

Hogy ki kiabált? Maga Fracassar, a haramiavezér, vagyis César Cascabel, aki föl pattant a porondról, míg statisztái vasba verve körülötte heverték.

César Cascabel zseniális ötlete megvalósult! Előbb rábeszélte Ortikot és a cinkosait, hogy játsszák el a haramiák szerepét, majd értesítette a permi hatóságokat, hogy „pompás fogás” kínálkozik számukra. Ezért rontott egy egész szakasz kozák a színre, hogy lefűlelje a haramiákat.

César Cascabel legragyogóbb ötlete valóban nagy sikert aratott, és ráadásul milyen szerencsés volt ez a ragyogó ötlet! Ortik és a többi gazember a hatóságok kezére került.

Csak hogy Ortik nem juhászodott meg! Kihúzta magát, és César Cascabelra mutatott:

- Feljelentem ezt az embert!... Visszasegített Oroszországba egy politikai elítéltet!... Átkozott komédiás, rendőrkézre adtál engem, de most megkapod a magadét! Följelentelek!

- Jelents csak, barátom! - mondta nyugodtan César Cascabel, és vidáman hunyorgott.

- És az a politikai elítélt nem más, mint a jakutszki erőd egyik szökött foglya, Narkin gróf! - üvöltötte Ortik.

- Szent igaz, barátocskám! - mosolygott César Cascabel.

Cornélia, a gyermekei és a színpadra rohanó Kayette dermedten bámulták a családfőt.

A nézőtéren e pillanatban fölállt valaki... Narkin gróf.

- Ő az! Itt van! - üvöltött Ortik.

- Igen, Narkin gróf vagyok! - hangzott Szergej úr szava.

- Úgy van, csak hogy Narkin gróf amnesztiát kapott! - kiáltotta César Cascabel, és harsány nevetésben tört ki.

A közönség tombolt! A játékkal keveredő valóság zavarba ejtette a legokosabb nézőt is, sőt talán még olyanok is akadtak, akik azt képzelték, hogy A Fekete-erdő haramiái című néma-játék szokásos befejezését látják.

A történetek rövid magyarázata a következő:

Tizenhárom hónap telt el azóta, hogy a Cascabel család az alaszakai határon rátalált Narkin grófra, befogadta, ápolta a sebesültet, aki e tizenhárom hónap alatt semmi hírt sem kapott Oroszországból. Így arról sem lehetett tudomása, hogy II. Sándor cár fél évvel ezelőtt kegyelmet adott bizonyos politikai foglyoknak, köztük Narkin grófnak is. Narkin herceg, a gróf édesapja azonnal írt Amerikába, értesítvén fiát, hogy visszatérhet Oroszországba, türelmetlenül várja haza, a gróf azonban sohasem kapta meg ezt a levelet, mely nagy kerülővel visszaért a valszkai kastélyba azzal, hogy „a címzett ismeretlen”. Elképzélhetjük az öreg herceg aggodalmát, mikor múltak a napok, és a fiáról csak nem érkezett hír. Már-már azt hitte, mindörökre elvesztette... hogy meghalt száműzetésben idegen földön. Belebetegedett a bánatba, mire fia visszaérkezett az apai házba. Az öreg herceg boldogan ölelte át elveszettnek hitt fiát, s nyomban közölte vele, hogy semmitől sem kell tartania, szabad ember, a cár megkegyelmezett neki! Narkin gróf nem akarta azonnal magára hagyni beteg öreg édesapját, levelet írt hát César Cascabelnak, melyben minderről beszámolt neki. Azt is megírta, hogy a permi cirkuszban fogja keresni az előadás végén.

E levél olvasása után támadt César Cascabelnak az a ragyogó ötlete, melyet már ismerünk, s e levél olvasása után értesítette a permi hatóságokat, hogy a néma-játék befejezéséül egész sereg igazi haramiát keríthetnek kézre.

A közönség, miután megértette a történeteket, leírhatatlan lelkesedéssel ünnepelte a derék komédiásokat és a kozákokat, akik vasra verve vitték el Ortikot és cimboráit, hogy végre igazán bűnhődjenek igazi haramia voltukért.

César Cascabel pedig nyomban beszámolt Narkin grófnak arról, hogy Kayette miként értesült a banditák galád tervéről, melyet ellene és az egész Cascabel család ellen forraltak; elmondta, hogy az indián leányka élete kockáztatásával miként lopakodott június 6-ának viharos éjszakáján a két gyalázatos ember után, hogyan hallgatta ki a banditák megbeszélését, hogyan tájékoztatta őt minderről, s végül elmondta azt is, hogy Kayette-tel együtt jobbnak tartotta, ha az egész dolgot titokban tartják a gróf előtt és Cornélia előtt is.

- Ó, César! Hát titkolóztál előttem! - jegyezte meg Cornélia szemrehányóan.

- Életemben először és utoljára, kedves feleségem!

Cornélia máris megbocsátott a férjének, akire nem is haragudott igazán, majd lelkesen fölkiáltott:

- Szergej úr! Engedje meg, hogy megcsókoljam!

Majd miután csókot nyomott a gróf arcára, kicsit zavarba jött:

- Bocsásson meg, gróf úr!

- Kedves barátaim! Ne szólítsanak engem így! Hadd maradjak mindörökre a maguk Szergej barátja!

XV. BEFEJEZÉS

César Cascabel útja véget ért, szerencsés véget! A *Szép Vándornak* már csak Oroszországon és Németországon kell átmennie, s végre megérkezik Franciaországba, Normandiába, César Cascabel szülőföldjére! Hosszú lesz az út, az igaz, de mi ez ahhoz a kétezer-nyolcszáz mérföldhöz képest, amit eddig megtettek! - Kellemes kocsikázás - mint a családfő megjegyezte.

Bizony vége a nagy útnak, s szerencsésebben végződött, mint ahogy a sok-sok viszontagság közben remélhették volna! Még a Fekete-erdő haramiái című némajáték sem végződött jobban - pedig annak a befejezése mindenkit megörvendeztetett, kivéve persze Ortikot meg a cimboráit. Ortik és Kircsev ugyanis hamarosan kötélre került, a cinkosaik meg Szibériába!

Csakhogy fenyegetően közelgett az elválás szomorú napja. Hogyan is mondjanak búcsút egymásnak?

Ez is nagyon egyszerű volt.

Még aznap este, mikor mindnyájan együtt ültek a *Szép Vándor* asztala körül, Narkin gróf egyszer csak így szólt:

- Kedves barátaim, én lennék a leghálátlanabb ember, ha valaha is megfeledkeznék arról, mi mindennel tartozom mindnyájuknak!... Mit tehetnék magukért?... A szívem összeszorul a gondolatra, hogy el kell válnunk!... Figyeljenek ide!... Nem volna kedvük letelepedni Oroszországban, az édesapám birtokain?

César Cascabelt váratlanul érte ez az ajánlat, s mielőtt válaszolt volna, kicsit elgondolkozott:

- Gróf úr...

- Nagyon kérem, szólítson továbbra is Szergejnek, úgy, ahogy eddig, higgye el, örömet szerez vele!

- Nos hát akkor, Szergej úr, a magam és a családom nevében köszönetet mondok kedves ajánlatáért... ami azt mutatja, hogy ön mindnyájunkat a szívébe fogadott. Köszönjük... csakhogy... ugye érti... a szülőházánk...

- Értem! - bólintott a gróf. - Igen, megértem... megértem, hogy haza akarnak térni Franciaországba, szeretett Normandiájukba, viszont nagyon örülnék, ha ott egy szép kis házban laktának... ha a ház körül volna egy kis földecskékük is... Ott legalább kipihenhetnék a hosszú utat... A sok-sok törődést, fáradságot...

- Egy percig se higgye, hogy fáradtak vagyunk! - szólt közbe César Cascabel.

- Ide hallgasson, kedves barátom, legyen velem őszinte!... Mondja, nagyon ragaszkodik a mesterségéhez?

- Hát... valamiből élni kell!

- Ejnye, hát nem akar megérteni!? Kérem, ne szomorítson el! Miért akar megfosztani az örömtől, hogy valamit tehetek magukért?

- Mindössze annyit kérünk - szólt Cornélia -, hogy ne felejtse el bennünket, mert mi sohasem fogjuk elfelejteni sem önt, sem Kayette-et.

- Anyám! - jajdult föl Kayette.

- Nem lehetek az édesanyád, kedves gyermekem!

- Már hogyan lehetne, Cascabelné asszony? - mosolygott Szergej úr.

- Hogyan?

- Úgy, hogy Kayette feleségül megy a fiához!

César Cascabel ragyogó művészi pályáján még sohasem aratott akkora sikert, amekkorát Narkin gróf aratott ezzel az egyetlen mondattal.

Jean örömeiben azt sem tudta, hova legyen, magánkívül szorongatta Szergej úr kezét, aki átölelve tartotta Kayette-et. Igen, Kayette Jean felesége lesz, de azért az ő fogadott leánya marad. Szergej úr azt kívánja, hogy a fiatalok mellette éljenek, mert Jeantól sem akar elszakadni! Vajon Cascabelék álmodhattak-e szebb jövőt a fiuknak? Arról azonban hallani sem akartak, hogy Narkin gróftól a barátságán kívül egyebet is elfogadjanak. Jó foglalkozásuk van, majd dolgoznak ezután is!

Ekkor szólt közbe Sandre, a hangja meghatott volt, de a szeme huncutul fénylett:

- Ugyan, apám, minek járnánk továbbra is a vásárokat!?!... Gazdagok vagyunk, nem kell másokat szórakoztatnunk azért, hogy megélhessünk! - mondta, s diadalmasan mutatta föl a cariboui erdőben talált aranyrögöt.

- Honnan szedted ezt? - kiáltotta Cascabel, és kezébe fogta az aranyércet.

Sandre elmesélte, hogy s mint került hozzá a kincs.

- És egy szót sem szóltál róla! - ámuldozott Cornélia. - Hogy is tudad eltitkolni?

- Bizony, elég nehezen! - mondta Sandre. - Meglepetést akartam szerezni nektek, s volta-képpen csak Franciaországban akartam elárulni, hogy milyen gazdagok vagyunk.

- Édes fiam! - ölelte át az apja. - Mi tagadás, Szergej úr, ez a vagyonka jókor jött!... Nézzé csak!... Jókora darab!... És bizony arany... csak be kell váltani pénzre!

Narkin gróf fogta az aranyrögöt, gondosan megvizsgálta, a tenyerében méricskélte, s szem-ügyre vette az ércben fénylő apró pontokat.

- Ez bizony arany - mondta végül -, s legalább tíz font a súlya...

- Mennyit érhet? - érdeklődött César Cascabel.

- Húszezer rubelt!

- Húszezer rubelt?

- Annyit bizony! De csak azzal a feltétellel, hogy beváltják... most nyomban beváltják... azonnal... így ni!

És Szergej úr, César Cascabel méltó tanítványa, egy szempillantás alatt végrehajtotta a bűvészmutatványt: a kő helyett egy tárcát mutatott fel, majd Sandre kezébe nyomta.

- Csodálatos! - ujjongott César Cascabel. - Mindig mondtam önnek, hogy született szemfényvesztő.

- Mi van abban a tárcában? - kérdezte Cornélia.

- Az aranyérc ára!... Egy fillérrel sem több, de nem is kevesebb! - válaszolt Szergej úr.

A tárcában húszezer rubelről szóló utalvány volt, mely beváltható a Rothschild Testvérek párizsi bankházában.

Vajon mit ért az a bizonyos rög? Vajon aranyat vagy értéktelen kavicsot hozott Sandre a columbiai eldorádóból? Ez már sohasem derül ki. De akár így volt, akár úgy, César Cascabelnak el kellett hinnie, amit Narkin gróf állított, bízni kellett barátságában, melyet többre értékelt, mint őfelsége a cár valamennyi kincsét.

A Cascabel család még egy hónapig Oroszországban maradt. Többé persze nem esett szó sem a permi, sem a Nyizsnyij Novgorod-i vásárról, hiszen jelen kellett lenniük Jean és Kayette fényes menyegzőjén, melyet a valszkai kastélyban tartottak meg.

- No, César - szólalt meg Cornélia, amikor az esküvő után kiléptek a kastély kápolnájából.

- Én is éppen ezt gondoltam - hangzott a férj válasza.

Egy héttel később César Cascabel, a felesége, Sandre, Napoleona és Szegfűszeg, aki már egészen a családhoz tartozott, elbúcsúzott Narkin gróftól. Franciaországba indultak, csakhogy vasúton, és vitték a *Szép Vándort* is, de vitték ám.

César Cascabel visszatérése Normandiába valóban jelentős esemény volt. Pontorson környékén vásároltak házat, földet, ott telepedtek meg, és most már bizakodva gondolhattak Sandre és Napoleona jövőjére. Jean - Narkin gróf titkára - és Kayette - a világ legboldogabb menyecskeje - minden évben ellátogatott Franciaországba, és a viszontlátás mindig kimondhatatlan öröm volt mindnyájuk számára.

Így hát minden jó, ha jó a vége, és ha olyan becsületes emberekről mesélünk, mint Cascabelék, a történet csak jól végződhetik.

.oOo.